



**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

**ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE KİMLİK STİLLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİĞİN AYRIMLAŞMASININ
ARACI ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Hakan AKDEMİR

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Esat ŞANLI

SAMSUN
2023

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**



**ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE KİMLİK STİLLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİĞİN AYRIMLAŞMASININ
ARACI ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Hakan AKDEMİR

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Esat ŞANLI

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Hakan AKDEMİR tarafından, **Dr. Öğretim Üyesi Esat ŞANLI** danışmanlığında hazırlanan “**ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE KİMLİK STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİĞİN AYRIMLAŞMASININ ARACI ROLÜ**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 17.8.2023 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Fatih CAMADAN Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☒ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☐

06 / 07 / 2023
Hakan AKDEMİR

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı : ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE KİMLİK STİLLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİĞİN AYRIMLAŞMASININ ARACI ROLÜ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 06 / 07 / 2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 14

Tek kaynak oranı : % 3 çıkmıştır.

06 / 07 / 2023
Dr. Öğretim Üyesi Esat ŞANLI

ÖZET

ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE KİMLİK STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİĞİN AYIRILMAŞMASININ ARACI ROLÜ

Hakan AKDEMİR
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Yüksek Lisans, Temmuz/2023
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI

Bu araştırmada, çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrılmamasının aracı rolünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel tarama modeline dayalı ilişkisel bir çalışmadır. Araştırma 18-25 yaş arasında olan 365 kadın ve 300 erkek olmak üzere toplamda 665 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Kişisel bilgi formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Kimlik Stili Ölçeği-5 ve Benliğin Ayrılmaması Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde Bağımsız Gruplar T-Testi, İlişkisel Örneklemeler İçin Tek Yönlü Varyans Analizi, Kruskal-Wallis H Analizi, Pearson Korelasyon Testi, Basit Doğrusal Regresyon Analizi ve Yol Analizi kullanılmıştır. Anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için Mann-Whitney U Testinden ve Post-Hoc tekniklerinden olan Bonferroni Testinden yararlanılmıştır. Araştırma ile katılımcıların benliğin ayrılmamasının yaşa, cinsiyete, kardeş doğum sırasına, eğitim düzeyine, algılanan ebeveyn tutumuna ve algılanan gelecek durumuna göre anlamlı farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma ile katılımcıların kimlik stillerinin kardeş doğum sırasına, eğitim düzeyine, üniversite alanına, ebeveyn birlikteliğine, algılanan ebeveyn tutumuna ve algılanan gelecek durumuna göre anlamlı farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik arasında pozitif ilişki, bilgi yönelimli kimlik arasında negatif ilişki bulgulanmıştır. Buna karşın çocukluk çağı travmaları ile norm yönelimli kimlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Benzer olarak çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrılmaması arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulgulanmıştır. Benliğin ayrılmaması ile kaçınma ve norm yönelimli kimlik arasında negatif ilişki, bilgi yönelimli kimlik arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Çocukluk çağı travmalarının kaçınma yönelimli kimlik stilini pozitif, bilgi yönelimli kimlik stilini ise negatif ve anlamlı olarak yordadığı buna karşın çocukluk çağı travmalarının norm yönelimli kimlik stilini anlamlı olarak yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine çocukluk çağı travmalarının benliğin ayrılmamasını negatif ve anlamlı olarak yordadığı elde edilen sonuçlar arasındadır. Ek olarak benliğin ayrılmamasının kaçınma ve norm yönelimli kimlik stilini negatif, bilgi yönelimli kimlik stilini ise pozitif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada çocukluk çağı travmalarının kaçınma yönelimli kimlik stilini pozitif bir şekilde yordadığı, bununla birlikte benliğin ayrılmamasının bu etkiyi azaltıcı anlamlı bir kısmi aracılık etkisi üstlendiği anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Travma, Çocukluk çağı travmaları, Kimlik, Kimlik stilleri, Benlik, Benliğin ayrılmaması

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF DIFFERENTIATION OF SELF IN THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILDHOOD TRAUMAS AND IDENTITY STYLES

Hakan AKDEMİR

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Educational Sciences

Guidance and Psychological Counseling Programme

Master, July/2023

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Esat ŞANLI

In this study, it is aimed to reveal the mediating role of differentiation of self in the relationship between childhood traumas and identity styles. This research is a relational study based on the descriptive survey model, which is one of the quantitative research methods. The research was carried out with a total of 665 participants, 365 women and 300 men, aged between 18-25. Personal information form, Childhood Trauma Scale, Identity Style Scale-5 and Differentiation of Self Scale were used. Independent Groups T-Test, One-Way Analysis of Variance for Unrelated Samples, Kruskal-Wallis H Analysis, Pearson Correlation Test, Simple Linear Regression Analysis and Path Analysis were used in the analysis of the data. The Mann-Whitney U Test and the Bonferroni Test, one of the Post-Hoc techniques, were used to determine the source of the significant difference. With the research, it was concluded that the differentiation of self participants differed significantly according to age, gender, sibling birth order, education level, perceived parental attitude and perceived future status. With the research, it was concluded that the identity styles of the participants differed significantly according to the sibling's birth order, education level, university field, parental union, perceived parental attitude and perceived future status. A positive relationship was found between childhood traumas and avoidance-oriented identity, and a negative relationship was found between informational-oriented identity. On the other hand, no significant relationship was found between childhood traumas and norm oriented identity. Similarly, a negative significant relationship was found between childhood traumas and differentiation of self. There was a negative relationship between differentiation of self and avoidance and norm oriented identity, and a positive relationship between informational oriented identity. It was concluded that childhood traumas predicted avoidance oriented identity style positively and Information oriented identity style negatively and significantly, whereas childhood traumas did not significantly predict norm oriented identity style. Again, it is among the results obtained that childhood traumas predicted the differentiation of self negatively and significantly. In addition, it was concluded that differentiation of self predicted avoidance and norm oriented identity style negatively, and informational oriented identity style positively and significantly. In the study, it was understood that childhood traumas positively predicted avoidance-oriented identity style, however, differentiation of self assumed a significant mediating effect reducing this effect.

Keywords: Trauma, Childhood traumas, Identity, Identity styles, Self, Differentiation of self

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında, çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünün ortaya konulması amaçlanmıştır. Her şeyden önce beni öğrenmeye karşı bu kadar istekli hale getiren, bilime yakınlaştıran ve bu tez çalışmasını yazmam için bana manevi güç veren başta Charles Robert DARWIN, Sigmund FREUD ve Carl Ransom ROGERS olmak üzere alanıma katkılar sağlayan bütün teorisyenlere;

Lisans ve lisansüstü eğitimim sırasında derslere girmemde ve tezimi yazmamda bana kolaylıklar sağlayan, kendimi geliştirmem için beni her daim yüreklendiren, ufkumu genişleten, dönüşümcü liderlik vasıflarıyla örnek olan, “yeter ki siz okuyun, öğrenin, kendinizi geliştirin” diyen sayın kurum müdürüm Bülent GÖKMEN’e;

Düşüncelerini, duygularını ve yaşantılarını içtenlikle paylaşarak bu tez çalışmasının verilerinin oluşmasını sağlayan başta İstanbul Gaziosmanpaşa ilçesinde görev yapan bütün öğretmen arkadaşlarıma ve diğer saygıdeğer katılımcılara;

Eğitim hayatım boyunca bilgi birikimleri ve donanımlarıyla yolumu aydınlatan, beni öğrenmeye karşı güdüleyen ve beni bugünlere getiren çok değerli lisans ve lisansüstü hocalarıma;

Başta seminer verme, makale yayımlama, tez yazma, ölçekleri tamamlama ve analizlerim konusunda bana çok fazla yardımları olan, fikir ve düşünceleriyle farklı pencerelerden bakmamı sağlayan, sorduğum bütün sorulara sabırla ve özenle cevaplar veren, kuram ve istatistik bağlamında bilgi birikimini, desteklerini ve yardımlarını hiç esirgemeyen ve her konuda rol model olan çok değerli lisansüstü hocam ve danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Esat ŞANLI’ya sonsuz teşekkürlerimi, saygılarımı ve şükranlarımı sunarım.

Hakan AKDEMİR

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	16
1.1. Problem Durumu.....	16
1.2. Problem Cümlesi.....	20
1.3. Alt Problemler.....	20
1.4. Araştırmanın Sayıltıları.....	20
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	21
1.6. Tanımlar.....	21
1.7. Araştırmanın Önemi	23
2. GENEL BİLGİLER.....	27
2.1. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Diğer Araştırmalar	27
2.1.1. Travma.....	27
2.1.2. Çocukluk Çağı Travmaları (Childhood Traumas/Child Abuse and Neglect)....	30
2.1.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Türleri	31
2.1.3.1. Fiziksel İstismar/Çocuğa Bedensel Sömürü	31
2.1.3.2. Duygusal (Emosyonel) İstismar/Çocuğa Ruhsal Sömürü	33
2.1.3.3. Cinsel İstismar/Cinsel Sömürü	34
2.1.3.4. Çocuklarda İhmal/Çocuğu Boşlama	37
2.1.4. Çocukluk Çağı Travmalarının Epidemiyolojisi	39
2.1.5. Çocukluk Çağı Travmalarının Etiyolojisi	42
2.1.5.1. Psikolojik Model	43
2.1.5.2. Sosyolojik Model.....	43
2.1.5.3. Ekolojik Model	44
2.1.5.4. Etkileşimsel Model	45
2.1.5.5. Ekolojik-Etkileşimsel Model.....	45
2.1.5.6. Sosyal Öğrenme Modeli	46
2.1.5.7. Sosyal Etkileşimsel Model	46
2.1.6. Çocukluk Çağı Travmalarının Risk Faktörleri	46
2.1.6.1. Kişisel Risk Faktörleri.....	47
2.1.6.2. Ailesel Risk Faktörleri.....	48
2.1.6.3. Toplumsal Risk Faktörleri	48
2.1.7. Çocukluk Çağı Travmalarının Etkileri	49
2.1.8. Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Araştırmalar.....	52
2.1.8.1. Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar ..	53
2.1.8.2. Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	55
2.1.9. Kimlik (Identity).....	61
2.1.10. Kimlik ve Kimlik Gelişimini Açıklayan Kuram, Yaklaşım ve Modeller	64
2.1.10.1. Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı	64
2.1.10.2. Marcia’nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı	66
2.1.10.3. Blos’un Kuramı	68
2.1.10.4. Waterman’ın Kimlik Statüleri Kuramı	70
2.1.10.5. Beş Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli	71
2.1.10.6. Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli.....	72
2.1.10.7. Grotevant’ın Kimlik Biçimlenmesi Yaklaşımı	73

2.1.10.8. Kerpelman'ın Kimlik Kontrol Modeli.....	74
2.1.10.9. Bosma ve Kunnen'in Kimlik İşleme Modeli.....	75
2.1.11. Berzonsky'nin Kimlik Stilleri (Sosyal Bilişsel Kimlik Gelişimi) Modeli.....	75
2.1.11.1. Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili (Diffuse/Avoidant Oriented)	76
2.1.11.2. Bilgi Yönelimli Kimlik Stili (Informational Oriented)	77
2.1.11.3. Norm Yönelimli Kimlik Stili (Norm Oriented).....	77
2.1.12. Kimlik Stilleri ile İlgili Araştırmalar	78
2.1.12.1. Kimlik Stilleri ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	78
2.1.12.2. Kimlik Stilleri ile İlgili Türkiye'de Yapılan Araştırmalar.....	80
2.1.13. Benlik (Self).....	82
2.1.14. Bowen'ın Aile Sistemleri Teorisi'nde Benliğin Ayrışması	85
2.1.14.1. Benliğin Ayrışması (Differentiation of Self).....	87
2.1.14.1.1. Benliğin Ayrışmasının Boyutları	91
2.1.14.1.1.1. Duygusal Tepkisellik (Emotional Reactivity)	92
2.1.14.1.1.2. Ben Pozisyonu ("I" Position).....	92
2.1.14.1.1.3. Duygusal Kopma (Emotional Cutoff).....	93
2.1.14.1.1.4. Başkalarına Bağımlılık (Fusion With Others)	94
2.1.14.1.2. Benliğin Ayrışması Yüksek Olan Bireylerin Özellikleri	94
2.1.14.1.3. Benliğin Ayrışması Düşük Olan Bireylerin Özellikleri	95
2.1.14.2. Üçgenler (Triangles).....	96
2.1.14.3. Çekirdek Ailenin Duygusal Sistemi (N. Family Emotional System)	97
2.1.14.4. Çok Kuşaklı Aktarım Süreci (M. Transmission Process).....	98
2.1.14.5. Aile Yansıtması Süreci (Family Projection Process).....	99
2.1.14.6. Kardeş Konumu (Sibling Position).....	100
2.1.14.7. Duygusal Kesme (Emotional Cut Off)	101
2.1.14.8. Toplumsal Duygusal Süreç (Societal Regression)	102
2.1.15. Benliğin Ayrışması ile İlgili Araştırmalar	103
2.1.15.1. Benliğin Ayrışması ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar...	103
2.1.15.2. Benliğin Ayrışması ile İlgili Türkiye'de Yapılan Araştırmalar.....	106
3. YÖNTEM.....	109
3.1. Araştırmanın Modeli.....	109
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	109
3.3. Veri Toplama Araçları	111
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	111
3.3.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)	112
3.3.3. Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5)	113
3.3.4. Benliğin Ayrışması Ölçeği.....	114
3.4. Araştırmanın İşlem Yolu	116
3.5. Araştırmanın Veri Analizi	116
4. BULGULAR.....	119
4.1. Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nden (CTQ) Aldığı Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular	119
4.2. Katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'ten (KSÖ-5) Aldığı Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular	120
4.3. Katılımcıların Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden Aldığı Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular	121
4.4. Katılımcıların Yaş Grupları Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	121
4.5. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	124
4.6. Katılımcıların Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	125
4.7. Katılımcıların Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	127

4.8. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	130
4.9. Katılımcıların Üniversite Alanı Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	132
4.10. Katılımcıların Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	135
4.11. Katılımcıların Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	138
4.12. Katılımcıların Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	139
4.13. Katılımcıların Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular	142
4.14. Katılımcıların Yaş Grupları Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	145
4.15. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	146
4.16. Katılımcıların Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	147
4.17. Katılımcıların Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	148
4.18. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	150
4.19. Katılımcıların Üniversite Alanı Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	152
4.20. Katılımcıların Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	155
4.21. Katılımcıların Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	156
4.22. Katılımcıların Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	157
4.23. Katılımcıların Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular	159
4.24. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	161
4.25. Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Bulgular	162
4.26. Çocukluk Çağı Travmaları ile Benliğin Ayrışması Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	163
4.27. Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Benliğin Ayrışması Düzeyini Yordama Gücüne Dair Bulgular	164
4.28. Benliğin Ayrışması ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	164
4.29. Benliğin Ayrışması Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Bulgular	165
4.30. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrışmasının Aracı Rolüne Dair Bulgular	166
5. TARTIŞMA VE YORUM.....	172
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	211
6.1. Araştırmadan Elde Edilen Sonuçlar	211
6.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	215
6.3. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	217
KAYNAKÇA.....	220
EKLER	253
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	253
Ek 2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)	254
Ek 3. Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5)	255
Ek 4. Benliğin Ayrışması Ölçeği	257
Ek 5. Ölçek İzinleri	258
Ek 6. Etik Kurul Kararı	260



SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACE	: Adverse Childhood Experiences (Olumsuz Çocukluk Deneyimleri)
AMOS	: Analysis of Moment Structures
APA	: American Psychiatric Association (Amerikan Psikiyatri Birliği)
BFFT	: Bowen's Family Systems Theory (Bowen'in Aile Sistemleri Teorisi)
BM	: Birleşmiş Milletler
CDC	: Centers for Disease Control and Prevention (Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri)
CTQ	: Childhood Traumas Questionnaire (Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği)
DSM-5	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders Fifth Edition (Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı Beşinci Baskı)
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
KSÖ-5	: Kimlik Stili Ölçeği-5
PFC	: Prefrontal Cortex (Prefrontal Korteks)
PTSB	: Post Travmatik Stres Bozukluğu/Travma Sonrası Stres Bozukluğu
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Programı)
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
et al.	: Et Alı (Ve Diğerleri)
vd.	: Ve Diğerleri
Adj.	: Adjusted (Düzenlenmiş)
α	: Cronbach Alfa Değeri
β	: Standartlaştırılmış Regresyon Katsayısı
B	: Standartlaştırılmamış Regresyon Katsayısı
GA	: Gruplar Arası
Gİ	: Gruplar İçi
f	: Frekans
KO	: Kareler Ortalaması

Ko	: Kritik Oranlar
KT	: Kareler Toplamı
M	: Mean (Aritmetik Ortalama)
N	: Norm Sayısı
p	: Anlamlılık Düzeyi
r	: Korelasyon Değeri
SD	: Standard Deviation (Standart Sapma)
sd	: Serbestlik Derecesi
SH	: Standart Hata
SO	: Sıra Ortalamaları
SS	: Standart Sapma
T	: Toplam
VK	: Varyansın Kaynağı
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
%	: Yüzde

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Travma Yaşayan Beynin Flashback Anındaki Görüntüsü.....	29
Şekil 2.2. Çocukluk Çağı Travmaları Türleri	31
Şekil 2.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Risk Faktörleri	47
Şekil 2.4. Çocukluk Çağı Travmalarının Beyin Üzerindeki Etkisi.....	51
Şekil 2.5. Çocukluk Çağı Travmalarının Ömür Boyu Süren Etkilerini Özetleyen CDC- Kaiser ACE Piramidi.....	52
Şekil 2.6. Marcia'nın Kimlik Statülerinin Oluşumu	68
Şekil 2.7. Blos'un Bireyleşme Süreci	69
Şekil 2.8. Kimlik Statülerinin Sıralı Gelişim Modeli.....	70
Şekil 2.9. Bowen'ın Benliğin Ayrışması Aralığı	88
Şekil 2.10. Aileler Arasında Değişen Ayrışma Dereceleri.....	89
Şekil 2.11. Benliğin Ayrışması Ölçeği.....	91
Şekil 3.1. Araştırmada Kullanılan Değişkenler ve Araştırmanın Kavramsal Modeli.....	109
Şekil 4.1. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrışmasının Aracı Rolüne İlişkin Önerilen Model 1	167
Şekil 4.2. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrışmasının Aracı Rolüne İlişkin Önerilen Model 2.....	168

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramındaki Temel Kavramlar	65
Tablo 2.2. Luyckx ve Arkadaşlarının Kimlik Statüleri Modeli	72
Tablo 3.1. Araştırma Kapsamında Yer Alan Katılımcılara İlişkin Kişisel Bilgiler	110
Tablo 3.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin ve Alt Boyutlarının Çarpıklık ve Basıklık Analizi Sonuçları	117
Tablo 4.1. Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nden (CTQ) Aldığı Puanların Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	119
Tablo 4.2. Katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'ten (KSÖ-5) Aldığı Puanların Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	120
Tablo 4.3. Katılımcıların Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden Aldığı Puanların Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	121
Tablo 4.4. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Yaş Grupları Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	122
Tablo 4.5. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Yaş Grupları Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	123
Tablo 4.6. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) Sonuçları	124
Tablo 4.7. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	125
Tablo 4.8. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	126
Tablo 4.9. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	128
Tablo 4.10. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları ..	129
Tablo 4.11. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	130
Tablo 4.12. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	131
Tablo 4.13. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları	132
Tablo 4.14. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	133
Tablo 4.15. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	134
Tablo 4.16. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları	135
Tablo 4.17. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	136
Tablo 4.18. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları ..	137

Tablo 4.19. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) Sonuçları.....	138
Tablo 4.20. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	139
Tablo 4.21. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları ..	140
Tablo 4.22. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları.....	141
Tablo 4.23. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	142
Tablo 4.24. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları ..	143
Tablo 4.25. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Yaş Grupları Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	145
Tablo 4.26. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Yaş Grupları Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	146
Tablo 4.27. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) Sonuçları.....	147
Tablo 4.28. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	147
Tablo 4.29. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	148
Tablo 4.30. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	149
Tablo 4.31. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	149
Tablo 4.32. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	150
Tablo 4.33. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	151
Tablo 4.34. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları.....	152
Tablo 4.35. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	153
Tablo 4.36. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	154
Tablo 4.37. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları.....	155
Tablo 4.38. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	155
Tablo 4.39. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları ..	156
Tablo 4.40. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) Sonuçları.....	157

Tablo 4.41. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	157
Tablo 4.42. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları ..	158
Tablo 4.43. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	160
Tablo 4.44. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları ..	160
Tablo 4.45. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	161
Tablo 4.46. Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Basit Doğrusal Regresyon Testi Sonuçları	162
Tablo 4.47. Çocukluk Çağı Travmaları ile Benliğin Ayrışması Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Testi Sonuçları.....	163
Tablo 4.48. Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Benliğin Ayrışması Düzeyini Yordama Gücüne Dair Basit Doğrusal Regresyon Testi Sonuçları.....	164
Tablo 4.49. Benliğin Ayrışması ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	164
Tablo 4.50. Benliğin Ayrışması Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Basit Doğrusal Regresyon Testi Sonuçları	165
Tablo 4.51. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrışmasının Aracı Rolüne İlişkin Önerilen Model 1 için Yol Analizinde Parametre Tahminleri	167
Tablo 4.52. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrışmasının Aracı Rolüne İlişkin Önerilen Model 2 için Yol Analizinde Parametre Tahminleri	169
Tablo 4.53. Değişkenler Arasındaki Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkiler (Standardize Edilmiş) (Çocukluk Çağı Travmaları, Başkalarına Bağımlılık, Ben Pozisyonu) ..	170
Tablo 4.54. Değişkenler Arasındaki Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkiler (Standardize Edilmiş) (Duyusal Kopma, Duyusal Tepkisellik)	170
Tablo 4.55. Değişkenler Arasındaki Dolaylı Etkilerin Anlamlılık (p) Değerleri.....	170

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, sayıltılar, sınırlılıklar, tanımlara ve araştırmanın önemine yer verilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Benlik, bireyin kendisi hakkındaki fikirleri, değerlemeleri ve başkalarının o kişi hakkındaki düşüncelerinin toplamı olarak ifade edilmektedir (Singelis, 1994). Kişilik ise kişiyi diğerlerinden farklı kılan, doğuştan ve sonradan kazandığı özelliklerin tamamı olarak tanımlanmıştır (Senemoğlu, 2012). Benzer olarak kimlik, bireyin “ben kimim?” sorusuna verdiği yanıt olarak ifade edilmektedir (Atak, 2011). Alan yazınında ben, benlik, kendilik, kişilik ve kimlik terimleri; bazen aynı anlama, bazen farklı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Ancak sözü edilen terimlerin ortak özelliği, kişiyi başkalarından ayıran duygu, düşünce, tutum ve davranışlar bütünü olarak tasvir etmesidir (Morsünbül, 2005: 4). Kimlik, bireyin kendine özgü bir tarz içinde var olduğunu ve bu tarzın devamlılık gösterdiğini hissetmesidir. Kimlik, tek bir yaşantıdan değil zaman içindeki pek çok yaşantının ve sürecin birleşiminden oluşmaktadır. Kimlik duygusunu oluşturan süreçler; id, ego, süperegö, benlik imgesi, benlik tasarımı, benlik kavramı, benlik ve ego kimliği olarak sıralanmaktadır (Yılmaz, 2000). Geçmişten 21. Yüzyılın başlarına kadar kimliğin gelişimini ve yapısını ortaya koymaya çalışan pek çok kuram (Psikososyal Gelişim Kuramı, Kimlik Statüleri Yaklaşımı, Blos’un Kuramı), teorisyenler tarafından geliştirilmeye çalışılmıştır. Çoğunlukla bu teorisyenler (Erikson, Marcia, Blos) kimlik duygusu kazanımının ergenlik döneminde olduğunu belirtmişlerdir (Erikson, 1963, 1968; Marcia, 1966, 1976). 21. Yüzyılın başlarında ise ergenlik dönemi değişen toplumsal ve ekonomik şartlar bağlamında süreç olarak daha uzayan ve kendi içinde parçalara ayrılan bir dönem haline gelmiştir. Erişkinlik dönemine geçişin uzaması Arnett (2000, 2001) tarafından odak noktası haline getirilmiş ve beliren yetişkinlik döneminin en önemli özelliğinin, bu dönemdeki kişilerin kimlik duygularını araması, olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle kimlik gelişimini açıklayan Psikososyal Gelişim Kuramı, Kimlik Statüleri Yaklaşımı, Blos’un Kuramına göre daha güncel kuramlar olan Grotevant’ın Kimlik Biçimlenmesi Yaklaşımı, Kerpelman’ın Kimlik Kontrol Modeli, Bosma ve Kunnen’in Kimlik İşleme Modeli gibi kuramlar ön plana alınmaya başlanmıştır. Bu kuramlar arasında günümüze daha yakın geliştirilmiş olan

Berzonsky'nin (1989) Sosyal Bilişsel Kimlik Gelişimi Modeli dikkat çekmektedir. Berzonsky (1989), diğer kuramlardan farklı olarak kimliğin gelişiminde sosyal süreçleri ve ek olarak bilişsel süreçleri de önemseyen bir yaklaşım ortaya koymuştur. Ortaya koymuş olduğu bu yaklaşım, kimlik statülerinin altında farklı sosyal süreçlerin ve bilişsel süreçlerin var olduğunu iddia etmektedir. Buna göre insanlar bir problemle karşı karşıya kaldığında ya da bir karar vermek durumunda kaldığında ve kimlikle ilgili durumlarda farklı yöntem ve stratejiler benimserler. Bahsi geçen bu yöntem ve stratejiler üç ana kola ayrılmaktadır. Bunlar: kaçınma yönelimli kimlik, bilgi yönelimli kimlik ve norm yönelimli kimliktir (Berzonsky, 2007). Kaçınma yönelimli kimlik stratejisinde olan kişiler, kendi yaşamlarına özgü sorunlarla veya kendi yaşamlarıyla ilgili karar verme durumuyla karşılaşmaktan hoşlanmazlar ve mümkün olduğunca vermeleri gereken kararları başka bir tarihe ertelerler. (Berzonsky, 2003a). Bilgi yönelimli kimlik stratejisinde olan bireyler kendi yaşamlarıyla ilgili kararları vermeden önce kendilikleri ile ilgili bilgileri sorgulama eğilimini benimserler. Bu bireyler, kimlik ile ilgili durumlarda karar alırken benlik ile ilgili bilgileri sorgular, değerlendirme yapar, akıl süzgecinden geçirir ve kendileri için en uygun olanı seçer ve kullanırlar. Bu kişiler yeni değerlere, fikirlere ve eylemlere açıktırlar. Norm yönelimli kimlik stratejisinde olan bireyler, kendileri için önemli olan diğer kişilerin veya içinde bulunduğu toplumdaki önemli kişilerin beklenti ve arzularını kendi amaçları olarak benimserler. Bu bireyler yeni fikirlere kapalı olma ve hatta yeni fikirleri kendileri için bir tehdit durumu olarak algılama eğilimi içindedirler (Berzonsky, 2005).

Kimlik ve kimlik gelişimini konu alan gelişim psikolojisi, insan gelişiminde kalıtım mı yoksa çevre mi etkilidir sorusuna yanıt aramaktadır. Kimlik gelişimi için de bu durum geçerli olmakla birlikte kimliği etkileyen faktörler temelde iki boyutta ele alınmaktadır. Bu faktörler genetik ve çevresel faktörler olarak literatürde yerini almaktadır (Bakırcıoğlu, 2007: 84). Çocuğun doğuştan getirdiği potansiyelle birlikte yaşadığı olumlu ve olumsuz çevresel koşullar da kimliğini şekillendirmekte ve etkilemektedir. Olumsuz çevresel koşulları olarak akla ilk gelen durum kuşkusuz çocuğun aile içinde veya dışarıda maruz kaldığı istismar ve ihmal durumları, yani çocukluk çağı travmalarıdır. Travma kavramı, insanın ruhsal ve bedensel varlığına yoğun bir şekilde zarar veren her türlü durumu tanımlamak için kullanılmaktadır. Travma, bireyin kendisinin ya da başkalarının yaşadığı bir anda ortaya çıkan ağır örseleyici durumları da kapsamına almaktadır (Yanık ve Özmen, 2002). Sözü edilen

örseleyici durumlar kişinin yaşamı boyunca ruhsal varlığı üzerinde silinmeyen izler bırakmaktadır. Çocukluk döneminde yaşanan travma yineleyici olduğunda yetişkinliğe kadar devam eden ruhsal sorunlara neden olmaktadır (Herman, 1992). Travmatik olayın yapısına, şiddetine, ortaya çıktığı koşullara, bireyin sahip olduğu kişisel ve gelişimsel kaynaklara göre (Levine and Frederick, 1997) bu sorunlar bazen bir anda kendini gösterirken bazen de yıllar sonra gecikmiş bir şekilde kendini gösterebilmektedir (Sütçigil ve Aslan, 2012). Erken çocukluk döneminde veya ergenlik döneminde maruz kalınan travmatik deneyimler kişilerin karakterleri, davranışları, duyguları, bilişsel gelişimleri ve hatta sağlık durumları üzerinde hayatlarının ileriki dönemlerini de etkisi altına alan birçok sonuç doğurabilmektedir (Nater and Skoluda, 2013). Tüm bu nedenlerden dolayı travmayı ve travmanın neden olduğu görece kısa ve uzun süreli olumsuz etkilerini anlayıp ortaya çıkarmak hem ruh sağlığına yönelik koruyucu etmenler hem de kişisel, ailesel ve toplumsal risk etmenleri açısından kritik bir öneme sahip olmaktadır (Schofield, Lee and Merrick, 2013).

Çocuk istismarı, 18 yaşından küçük bireylere aktif bir şekilde yapılan fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimlerine zarar verebilecek her türlü davranış olarak tanımlanmaktadır. Çocuk ihmali ise yine çocukların temel ve eğitim ihtiyaçlarının yeterli bir şekilde karşılanmaması durumu olarak kabul edilmektedir (Zeytinoğlu, 1999). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) başta olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası kuruluş 2010 yılında çocukluk çağı istismarı ve ihmali ile ilgili yayımladıkları sayılar çocukluk çağı ihmal ve istismarının yaygınlığını ortaya koymaktadır. Benzer olarak araştırmacılar ise sözü edilen travmatik deneyimlerin çocuk ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin altını çizmektedir (Finkelhor, 1994; Krug et al., 2002; Mikton and Butchart, 2009). Çocukluk çağı travmaları fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal olmak üzere beş başlık altında değerlendirilmektedir (Rorty and Yager, 1993). Fiziksel istismar, küçük çocuğun anne babası veya bakımını sağlayan kişiler gibi erişkinlerce itaat sağlama, cezalandırma ve öfkeyi boşaltma gibi amaçlarla, elle veya alet ile fiziksel bir zarara uğraması, şiddet görmesi ya da yaralanma riski bulundurmasıdır (Taner ve Gökler, 2004). Duygusal istismar; çocuğa değer verilmemesi, sevilmediğinin hissettirilmesi, aşağılanması, küçümsenmesi, “herhangi bir şey karşılığında ancak sevilirsin” mesajının verilmesidir (Sayar ve Bağlan, 2010). Cinsel istismar, ruhsal ve fiziksel olarak hazır olmayan çocuğun veya

ergenin bir erişkin tarafından cinsel doyum sağlamak amacıyla tehdit, kandırma veya zor kullanarak cinsel aktivitelerde kullanılmasıdır (Aktepe, 2009). Fiziksel ihmal, çocukların fiziksel gereksinimlerinin istenilen düzeyde karşılanmaması olarak tanımlanırken; duygusal ihmal ise bakım verenin çocukta davranışsal, bilişsel, duygusal veya zihinsel problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilecek davranışlarını veya ihmallerini kapsamına almaktadır (Hildyard and Wolfe, 2002).

Çevresel faktörlerden travmatik yaşantılar kadar kişinin kimliğinin gelişiminde ve şekillenmesinde ailenin önemli olduğu bilinmektedir. Aydın (2005) bireyin kimlik gelişiminde aileyi birinci derecede sorumlu tutmaktadır ve bu amaçla aile içi ilişkilerinin araştırılması gerektiğini önermektedir. Çocuğun gördüğü ilk erişkinler ebeveynleridir. Normal olarak kimlik gelişiminde, erişkin davranışları ile özdeşleşme gereksinimi içinde bulunan çocuğun ilk sosyal ilişkileri de ebeveyni ile gerçekleşmektedir. Çocuk, anne ve babasından kendini yeterli miktarda özerkleştirebildiği ölçüsünde sağlıklı bir kimliğe kavuşabilmektedir. Benzer olarak benliğin ayrımlaşması ailedeki bağımlılığa karşı olarak kişinin özerkliğini kaybetmeden aile ile duygusal bağlarını sürdürebilme yetisi olarak tarif edilmiştir (Bowen, 1978a). Kişi bireyleşebildiği ölçüde sağlıklı bir benlik yapısı ortaya çıkarabilmektedir. Yalnızca sağlıklı bir benlik, bireye süreklilik içeren bir kimlik duygusu verebilmektedir (Hall and Nordby, 2016). Bu bağlamda benliğin ayrımlaşmasının kimlik gelişiminde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Benliğin ayrımlaşmasına 4 faktör etki etmektedir. Bunlar: duygusal tepkisellik, duygusal kopma, başkalarına bağımlılık ve ben pozisyonudur. Duygusal tepkisellik, kişinin enerjisinin çoğunu duygularına ayırmasıdır; duygusal kopma, istenilmeyen kişiler arası etkileşimler nedeniyle bireyin diğer insanlardan kendini uzaklaştırıp yalnızlaştırmasıdır; başkalarına bağımlılık, yakın ilişkide olduğu başkalarına aşırı derecede bağlı olma durumunu tanımlamaktadır. Son olarak ben pozisyonu ise kişinin kendi duygu ve düşüncelerine güvenmesi, sahip çıkması ve başkalarının beklentilerine göre değil; kendi kararları doğrultusunda hareket edebilmesidir (Tuason and Friedlander, 2000). Sonuç olarak bu çalışmanın amacı beliren yetişkinlerin çocukluk çağı travmalarının kimlik stilleri üzerindeki etkisinde benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü araştırmaktır. Bu çalışmada ayrıca beliren yetişkinlerin benliğin ayrımlaşması düzeylerinin ve kimlik stillerinin çeşitli demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılaşma gösterip göstermediği de araştırılacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

Beliren yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolü var mıdır?

1.3. Alt Problemler

Bu araştırmanın amacı, çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlar şunlardır:

1. Benliğin ayrımlaşması yaşa, cinsiyete, kardeş sayısına, kardeş doğum sırasına, eğitim düzeyine, üniversite alanına, algılanan ekonomik duruma, ebeveyn birlikteliğine, algılanan ebeveyn tutumuna, algılanan gelecek durumuna göre farklılık göstermekte midir?

2. Kimlik stilleri yaşa, cinsiyete, kardeş sayısına, kardeş doğum sırasına, eğitim düzeyine, üniversite alanına, algılanan ekonomik duruma, ebeveyn birlikteliğine, algılanan ebeveyn tutumuna, algılanan gelecek durumuna göre farklılık göstermekte midir?

3. Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4. Çocukluk çağı travmaları kimlik stillerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

5. Çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrımlaşması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

6. Çocukluk çağı travmaları benliğin ayrımlaşmasının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

7. Benliğin ayrımlaşması ile kimlik stilleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

8. Benliğin ayrımlaşması kimlik stillerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

9. Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolü var mıdır?

1.4. Araştırmanın Sayıtları

Katılımcıların araştırmada kullanılan kişisel bilgi formunda, Çocukluk Çağı Travmaları, Kimlik Stili ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nde yer alan maddelere

gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içten, samimi ve dürüst cevap verdikleri varsayılmıştır.

Katılımcılardan elde edilen verilerin değişkenler arasındaki ilişkiyi yansıttığı varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, 18-25 yaş aralığında bulunan toplamda 365 kadın ile 300 erkek katılımcıdan elde edilen verilerle sınırlandırılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular yalnızca araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcılara benzer niteliklere sahip olan bireylere genellenebilmektedir.

Araştırma çalışma grubuna uygulanan ölçeklerin araştırmada kullanılan değişkenlerin ölçümü sonucunda elde edilen verilerle sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkenini oluşturan çocukluk çağı travmaları, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin (CTQ) ölçtüğü niteliklerle sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkenini oluşturan kimlik stilleri, Kimlik Stili Ölçeği-5'in (KSÖ-5) ölçtüğü niteliklerle sınırlandırılmıştır.

Araştırmada katılımcıların benliğin ayrımlaşması düzeyi, araştırmada benliğin ayrımlaşması düzeyini ölçmek amacıyla kullanılan Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlandırılmıştır.

Araştırma; yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, kardeş doğum sırası, eğitim düzeyi, üniversite alanı, algılanan ekonomik durum, ebeveyn birlikteliği, algılanan ebeveyn tutumu ve algılanan gelecek durumu değişkenleri ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Araştırmada yer alan temel kavramların tanımları aşağıda belirtilmiştir.

Travma: Herkesin yaşamının belirli bir döneminde yaşayabileceği, yaşamını zora sokan ve bilişsel olarak kişiyi fazlaca zorlayan çaresizlik ve güçsüzlük deneyimleridir (Ruppert, 2014: 42).

Çocukluk Çağı Travmaları: Çocukluk döneminde kişiye acı veren ve dayanılmaz gelen kötüye kullanım, travma, şiddet, taciz gibi kavramlarla da ifade edilen rahatsız edici deneyim ve yaşantılardır (Öztürk, 2011: 17).

Fiziksel İstismar: Çocuğun bakım verenleri veya başkaları tarafından vücuduna yönelik yapılan tüm şiddet davranışlarını tanımlamaktadır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004).

Duygusal İstismar: Çocuğa bakım veren veya diğer kişiler tarafından çocuğun karakter ve duygusal gelişimini engelleyen davranışların yapılmasıdır (Tıraşçı ve Gören, 2007).

Cinsel İstismar: Yaşça büyük bir kişinin cinsel doyum gerçekleştirmek amacıyla çocukla herhangi bir cinsel davranış veya temas kurması olarak tanımlanır (Honor, 2010: 359).

Fiziksel İhmal: Çocuğun bakım verenleri tarafından, çocuğun temel ihtiyaçlarını sağlamada ciddi oranda eksikliklerin yaşatılması; beslenme, giyinme, sağlık, barınma, fiziksel güvenlik gibi durumlarda yetersizlik ile devam eden süreçlerdir (Kara-Doruk, 2012).

Duygusal İhmal: Çocuğun bakım verenleri tarafından, çocuğun gereksinimi olan duygusal yakınlık ve destek, sevecenlik gereksinimlerinin makul seviyede karşılanmaması olarak tanımlanmaktadır (Aust et al., 2013).

Kimlik: Bireye; diğerlerinden farklılık, aynılık ya da belirginlik sağlayan fizyolojik, psikolojik, sosyal, etnik ve dini özelliklerle tanımlanan niteliklerdir (Demir ve Acar, 2005: 240).

Kimlik Stili: Kişilerin sosyal çevrelerinde o kişiye özgü olarak, karar alırken ve problem çözerken kullandığı veya kullanmayı arzuladığı stratejilerdir (Berzonsky et al., 1999: 106).

Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili: Bu kimlik stiline sahip kişiler kendilerinin problem ve karar verme durumlarından kaçınma ve erteleme eğilimi ile karakterizedirler (Berzonsky and Kuk, 2000).

Bilgi Yönelimli Kimlik Stili: Bu kimlik stiline sahip kişiler, kimlikleriyle ilintili yeni bir karar vermeden ve yeni bir duruma bağlanmadan önce benlikleriyle ilgili bilgileri araştırmaktadırlar (Berzonsky, 2005).

Norm Yönelimli Kimlik Stili: Bu kimlik stiline sahip kişiler aile üyelerinin veya içinde bulunulan toplumda söz sahibi olan kişilerin istek ve beklentilerini dikkate alarak hayatlarını sürdürürler (Berzonsky, 1990).

Benlik: Bireyin kendisi hakkındaki düşünceleri ve inançlarıdır. (Aronson, Wilson and Akert, 2012: 241)

Benliğin Ayrışması: Kişinin düşünsel ve duygusal sistemlerinden ruhsal olarak kendini ayırması ve yakın zamanlı olarak kök ailesinden ve içinde bulunduğu sosyal yapılardan kendini özerkleştirmesidir (Aktaran Ekşi, 2020: 26).

Duygusal Tepkisellik: Kaygı yaratan durumlardan kaynağını alan duygusal yoğunluğun ve çoğunlukla kontrol altına alınamayan duyguların kişi tarafından gösterilmesidir (Göçmen, 2018: 35).

Duygusal Kopma: Ailedeki bireylerin çözülmemiş duygusal bağlanmaları sebebiyle fiziksel ya da psikolojik olarak birbirlerinden kaçınma davranışlarını ifade etmektedir (Gladding, 2022: 203).

Ben Pozisyonu: Kişinin herhangi bir duygusal münazaraya girmeden, başkalarının olumsuz fikirleri altında kalmadan, sakin bir şekilde kendi duygu ve düşüncelerini ifade edebilme becerisidir (Bowen, 1978a).

Başkalarına Bağımlılık: Duygu ve düşünceleri sınırlı, benlik algıları zayıf olan kişinin başkalarından uzak olmayı tehdit edici bir durum olarak görüp diğerlerinin hayatına yüksek derecede dâhil olmak istemesidir (Bowen, 1978a).

1.7. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada kimlik gelişimi üzerinde etkisi olduğu düşünülen çocukluk çağı travmalarının ve benliğin ayrışmasının kimlik stilleri üzerindeki etkisi incelenerek alan yazına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Literatürde çocukluk çağı travmaları, kimlik stilleri ve benliğin ayrışması ile ilgili araştırma bulunmaktadır. Fakat sözü edilen bu üç değişken arasındaki ilişki daha önce incelenmemiş olduğundan yapılan bu araştırmanın özgün bir çalışma olacağı ve kuramsal yapıya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kimlik stilleri, yapılan çalışmalarda karar verme tutumları (Berzonsky and Ferrari, 1996); benlik kavramı (Nurmi et al., 1997); bilgi edinmede kullanılan hipotez test etme şekilleri (Berzonsky, 1999); stres faktörleriyle baş etmede kullanılan stratejiler (Berzonsky, 1992b); kişilik özellikleri (Dollinger, 1995); bilişsel stratejiler (Berzonsky, 1994); bilişsel yükleme stratejileri (Berzonsky et al., 1999); üniversiteye uyum sağlama (Berzonsky and Kuk, 2005); duygusal zekâ (Seaton and Beaumont,

2011); ebeveyn tutumları (Berzonsky, 2004b; Çelen ve Kuşdil, 2009); otoriteryen eğilimler (Demir ve Derelioğlu, 2010); formal düşünme (Özdemir, 1995); biliş ihtiyacı (Uçar, 2017); benlik saygısı (Eryiğit ve Kerpelman, 2019); kişilerarası ilişkiler (Sayıkoğlu-Uçar, 2020); bağlanma stilleri (Topal, 2019); internet bağımlılığı (Morsünbül, 2014); tamamlanma ihtiyacı (Uçar, 2017; Uçar, Morsünbül ve Atak, 2016); ebeveyn davranışları (Yavuz, 2021) gibi farklı değişkenlere göre incelenmiş ve açıklanmaya çalışılmıştır. Bahsi geçen değişkenler kimlik stillerini açıklamada büyük önem taşımaktadır. Buna karşın alan yazınında yapılan çalışmalara baktığımızda kimlik stillerinin daha önce bu araştırmada kullanılan çocukluk çağı travmaları ve benliğin ayrımlaşması değişkenleriyle ilişkilendirilip araştırılmadığı ve sözü edilen değişkenlerin yer aldığı araştırmaların sayıca yetersiz olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, yapılacak araştırmanın bu eksikliği gidereceği ve alan yazınına büyük katkılar sağlayacağı; ek olarak araştırmanın ileride bu konularla bağlantılı olarak yapılacak yeni çalışmalara fayda sağlayacağı ve yeni hipotezlerin oluşturulmasına referans olacağı düşünülmektedir.

Kimlik konulu araştırmalara baktığımız zamanda çalışmaya uygun görülerek örneklemen çoğunlukla ergenleri (Arslan, 2008; Baş, 2013; Eryiğit ve Kerpelman, 2009; Görgülü, 2019; Morsünbül, 2005; Morsünbül, 2011; Morsünbül, 2014; Özdemir, 1995; Yavuz, 2021) veya geniş yaş aralığını kapsadığı (Karacoşkun, 2022; Köseoğlu, 2022; Kürüm, 2021) ve Erikson'un ve Marcia'nın teorilerine dayandırıldığı (Arslan, 2008; Baş, 2013; Ergin, 2015; Eroğlu, 2020; Morsünbül, 2005) görülmektedir. Alan yazınında, gelişmekte olan bir ülke olarak genç nüfusun fazla olduğu Türkiye'de gençlerin beliren yetişkinlik dönemine geçişinin incelenerek böyle bir dönemin gerçekte var olup olmadığının araştırılmasının ve onların gereksinimlerini fark etmenin alan yazınına önemli katkılar sağlayacağı vurgulanmaktadır (Atak ve Çok, 2008). Bu araştırmanın kimliği araştırma ve kimliği bulma sürecinin ergenliğe göre daha derin ve anlamlı olarak devam ettiği bir dönem olan (Arnett, 2000) beliren yetişkinlik dönemini kapsaması ve günümüze yakın bir çalışmanın ürünü olan Berzonsky'nin Kimlik Stilleri Yaklaşımı'na dayanması araştırmayı önemli, özgün ve yenilikçi kılmaktadır. Ek olarak bu araştırmanın sonuçlarının hem kimlik stillerinin doğasını açıklamayı merkezine alan hem de Türkiye'de beliren yetişkinlik dönemiyle ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çocukluk çağı travmaları dünya nüfusunun yaklaşık olarak üçte birini etkilemektedir. Türkiye’de ve dünyada çocukluk çağı travmalarının son yıllarda artış gösterdiği bilinmektedir (Dereboy vd., 2018). Çocukluk dönemi, kişilerin kimlik gelişimi üzerinde etkili olan oldukça kritik bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde deneyimlenen travmatik yaşantılar kişinin bütün gelişim alanları üzerinde olumsuz izler bırakmakta ve bu izler kişinin bütün yaşamı boyunca karşısına çıkmaktadır. Adler, büyüme sürecinde anne babasının çocukluk çağı ihmaline maruz kalmış çocukların yetişkin olduklarında sıcak insani ilişkiler bile kuramadıklarını belirtmektedir (Burger, 2006: 153). Ayrıca yapılan araştırmalar çocukluk çağı travmaları ile birçok psikiyatrik bozukluk arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Çakır ve Bilge, 2022; Demirkapı, 2013; Dereboy vd., 2018; Erten, Kalkay-Uney ve Fıstıkçı, 2015; Kılıç-Nurkan, 2016; Oğlağı, 2012; Örsel vd., 2011; Sancak ve Aktan, 2022;). Toplumdaki genel kabule ve yapılan araştırmalara göre çocukluk çağı travmaları kişilerin ruh sağlığını ve kişiliğini etkilemektedir (Allen and Lauterbach, 2007; Belkin et al., 1994; Gedik, 2021; Güneri-Yöyen, 2017b; Karaarslan, 2017; Kılıç-Nurkan, 2016; Rademaker et al., 2008; Tezel, Kışlak ve Boysan, 2015). Bu noktada çocukluk çağı travmalarına maruz kalan bireylerin ruh sağlığı, kimlik ve kişilik gelişimi açısından dezavantajlı durumda olabilecekleri ifade edilmektedir. Dinç (2011), çocukluk çağı travmalarının virüs gibi olduğunu, kendini tekrarladığını, kuşaktan kuşağa geçtiğini ve kurbanların daha fazla kurban ortaya çıkardığını belirtmiştir. Yaşamın her döneminde birçok ruhsal ve psikososyal probleme kaynak olması nedeniyle çocukluk çağı travmalarının araştırılmasının, önlenmesinin ve insan hayatı üzerindeki etkisinin azaltılmasının önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Yapılan bu araştırmanın çocukluk çağı travmalarının kişiler üzerindeki etkilerinin öğrenilmesine, her açıdan daha iyi anlaşılmasına ve bu bağlamda ileride ortaya çıkabilecek sorunlara karşı önlem alınmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırma birçok açıdan toplumda daha sağlıklı kimliklerin ortaya çıkmasına fayda sağlaması nedeniyle önem arz etmektedir. Bireyin çocukluk çağı travmaları konu alınarak gençlik ve yetişkinlik döneminde kimlik gelişimi bağlamında çocukluk çağı travmalarının yaşamına nasıl etki ettiğine odaklanılmıştır. Bu araştırmayla elde edilecek bulguların ruh sağlığı çalışanlarına, eğitimcilere, ebeveynlere, araştırmacılara ve yetişkin bireylere fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma sayesinde bu kişiler çocukluk çağı travmalarının ve çocukluk döneminin kimlik gelişimi üzerindeki etkisini fark edeceklerdir.

Sağlıklı ruhsal gelişim için benliğin ayrımlaşmasının da önemli olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Fromm, bireyin ancak ve ancak kimliğini sağlıklı bir şekilde oluşturmasıyla benliğine kavuşabileceğine inanmaktadır (Tagay ve Karataş, 2017: 301). Hatta Fromm bireyin kimlik duygusunun gelişimini bireyin kendisini ailesinden özerkleştirebileceği ölçüsünde olacağını da belirtmektedir (Deveci-Şirin, 2020: 202). Ailelerinden özerkleşemeyen bireylerin ileride sağlıklı bir kimlik oluşturmasını ve yakın ilişkiler ve aileler kurmasını veya gelişim görevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesini beklemek olanaklı olmamaktadır. Gelişim görevlerini yerine getiremeyen bireylerin de kimlik gelişimini istendik bir yönde tamamlayamayacağı düşünülmektedir. Bu anlamda benliğin ayrımlaşması teriminin ileride sağlıklı bireylerin yetişmesi ve sağlıklı ailelerin kurulması konusuyla ve bunun doğal bir sonucu olarak sağlıklı bir toplumun oluşmasıyla yakından ilintili olduğunu söyleyebiliriz. Araştırma, benliğin ayrımlaşması kavramını merkezine oturtmasıyla sağlıklı toplumun oluşturulması açısından da önemli bir çalışma olmasını olanaklı kılmaktadır. Ayrıca benliğin ayrımlaşmasının çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkiyi etkileyip etkilemediği; etkiliyorsa hangi yönde etkilediği ve benliğin ayrımlaşmasının ve kimlik stillerinin hangi değişkenlerden etkilendiği bilgisinin alan yazınına büyük oranda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular çocukluk çağı travmalarının kimlik gelişimi üzerindeki etkisini anlamamıza fayda sağlayacağı gibi bu etkinin ortaya çıkmasında benliğin ayrımlaşmasının aracılık rolüne yönelik de bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir. Tüm bunların dışında elde edilen bulgulardan; başta çocuklarla, ailelerle ve genç yetişkinlerle çalışan psikolog ve psikiyatrların, aile danışmanlığı merkezinde veya üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinde çalışan psikolojik danışmanların faydalanması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın, ruh sağlığı çalışanlarına çocukluk çağı travmaları, kimlik gelişimi ve benliğin ayrımlaşması konularında daha etkili problem çözme yolları geliştirmelerine yönelik müdahalelerinde rehberlik edici bir çerçeve sağlayacağı umulmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya konu olan değişkenlerle ilgili olarak kuramsal çerçeve ve konuyla ilgili diğer araştırmalardan bahsedilecektir.

2.1. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Diğer Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümde çocukluk çağı travmaları, kimlik stilleri ve benliğin ayrımlaşması konularının kuramsal çerçevesi incelenmiş olup ardından alan yazınında bu konularla yapılan diğer araştırmalara değinilmiştir.

2.1.1. Travma

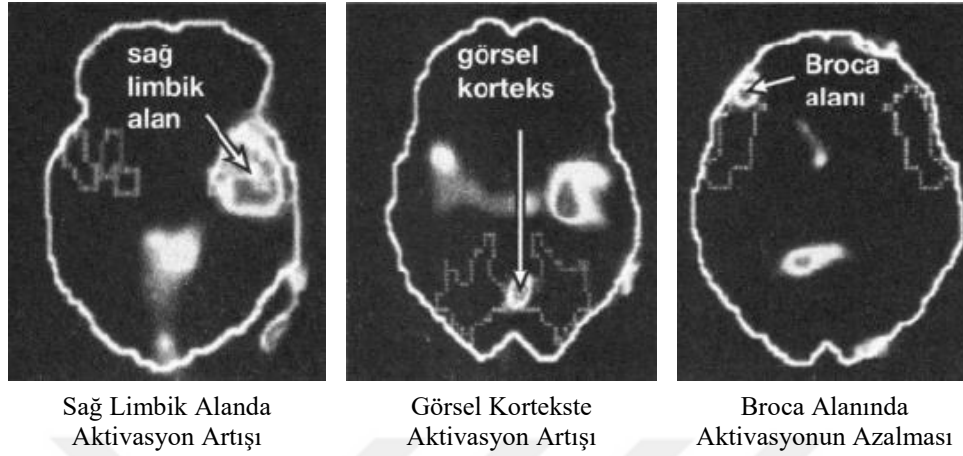
Yunanca “titrosko” eyleminden gelen travma kelimesi orijinalinde “yaralamak” ve “delmek” anlamlarından kullanılmaktadır (Parman, 2017: 73). Bütün bu anlamlarıyla “travma” sözcüğü sağlık alanında doku, kemik ve beyin yaralanmalarını tanımlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikoloji alanında ise travma, akut veya kronik bir şekilde insandaki bilişsel ve duyuşsal süreçlerin işlevlerini yerine getirememesi, sekteye uğraması veya normal olarak çalışmıyor olması durumlarını tanımlamaktadır (Ruppert, 2011: 94). Fiziksel travmayı incinme ve hasar anlamlarında tanımlayan tıp, psikolojik travmayı da kabul etmekle birlikte insanın can güvenliğini tehdit eden bir olay sonucunda kişide ortaya çıkan ve yoğun bir düzeyde kişiye stres veren durumlar olarak tanımlamaktadır (Erllich, 2017: 60). Fischer ve Riedesser (1999) daha ayrıntılı olarak travmayı, kişiyi tehdit edici unsurlar ile kişinin baş etme gücü arasındaki oransal tutarsızlığın sonucunda ortaya çıkan, kişinin kendisine ve çevresine dair algılamasında şok etkisi yaratan ve kişide çaresizlik duyguları uyandıran yaşantılar olarak tanımlamıştır. DSM-5’te ise travma tekrarlı ve yoğun bir biçimde ölüm, ciddi yaralanma veya cinsel şiddet ile gerçek anlamda veya tehdit edici unsurlarla yüz yüze gelme ya da diğerlerinin bu yaşantılarına şahit olma durumu olarak tanımlanmıştır (APA, 2013: 146). Buna karşın her yaşanan rahatsız edici olay da travma durumu olarak tanımlanamamaktadır. Zira travmanın hem nesnel hem de öznel tarafları bulunmaktadır. Travma durumunun niteliği kadar travma karşısında verilen öznel tepkiler de kritik bir öneme sahip olabilmektedir. Bu nedenle her travma durumu bütün bireylerde aynı etki ve sonuca neden olmamaktadır (Öztürk ve Şar, 2005). Bu bağlamda travma durumlarının ruhsal yapıda ortaya çıkardığı ve kişinin uyum ve kontrolü üzerinde hasara neden olan süreçleri, travmanın hem nesnel hem öznel ve buna ek olarak travmanın o kültüre özgü yönleri de ayrıntılı ve planlı bir şekilde

değerlendirilerek ele alınmalıdır (Öztürk, 2017: 2). Travmanın niteliği ile birlikte bireyin psikolojik bütünlüğü, stresle başa çıkma düzeyi, genetik yatkınlığı ve aile öyküsü, sosyal desteği, yaşanan kültürün travma ve travma sonrası durumlara karşı bakış açısı ve beklentileri, herkeste gözlenebilir olan travmanın genel anlamının yanında o birey için ifade ettiği anlam ve daha önce deneyimlenen benzer veya benzer olmayan travmatik olaylar gibi çok sayıdaki etmenler, travma ile karşı karşıya kalan bir bireyde yaşamının ileriki dönemlerinde ruhsal belirti ya da hastalık ortaya çıkıp çıkmayacağını belirlemektedir (Öztürk, 2003).

Travma öncelikle tarihsel, doğa ve insan kaynaklı olarak sınıflandırılmıştır. Tarihsel travmalar köleliği, soykırımı ve ırkçılığı tanımlarken doğa kaynaklı travmalar deprem, sel ve taşkın, kasırga, yangın, devam eden elektrik kesilmeleri, kimyasal sızıntı ve nükleer kazalar olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan kaynaklı travmalar ise fiziksel travma, taciz, tecavüz, ihmal ve istismar durumlarını kapsamına almaktadır (Brummer and Thorsborn, 2022: 51). Başka bir travma sınıflandırması yazar Scarf tarafından yapılmıştır. Scarf travmayı ikiye ayırmıştır: büyük-T travmaları ve küçük-t travmaları. Scarf büyük-T travmalarını insanın genel iyi oluşuna bir tehdit durumu olarak tanımlarken küçük-t travmalarını kişiyi doğrudan doğruya tehdit etmeyen fakat kişide yıkıcı etkisi olan kaza, işini veya eşini kaybetme boşanma ve ihanetleri durumları olarak tanımlamıştır (Cori, 2022: 33). Benzer olarak Terr (1991) travmayı Tip 1 ve Tip 2 olarak gruplandırmıştır. Tip 1, kişi için yoğun tehdit içeren beklenilmeyen kısa süreli olayları (kazalar veya doğal afetler) tanımlarken; Tip 2, çaresizlik duyguları uyandıran uzun süreli tekrar eden olguları (esir olma veya fiziksel istismar) tanımlamaktadır. Kısaca Tip 1 travmaları tek seferlik yaşanırken Tip 2 travmaları uzun yıllar devam eden istismar ve zorbalığa maruz kalma durumlarını kastetmektedir (Ruppert, 2011: 97). Yine benzer olarak travma, akut ve kronik olarak da gruplandırılmıştır. Akut travmatik olaylar arasında tecavüz, kaza ve doğal afetler yer alırken kronik travmatik olaylar arasında taciz, ihmal ve devam eden aile içi şiddet durumları yer almaktadır (Brummer and Thorsborn, 2022: 52). Bunlara ek olarak travmayı doğrudan doğruya yaşama ile başkasının yaşadığı travmaya tanık olma durumu arasında da ayrımın yapıldığı görülmektedir (Stamm, 2003).

Travmanın etkilerine baktığımızda, travma kişide istem dışı belirtilere neden olmaktadır. Bu belirtiler farklı şekillerde ve tekrar eden bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Kişi travmasıyla ilintili olarak geçmişte olmuş bitmiş bir olaydan ziyade

şimdi ve şu anda yaşanıyormuş hissi uyandıran, karşısında hızlı ve fizyolojik tepkiler gösterdiği kâbuslar görebilir ve geri dönüşler (flashback) yaşayabilir (Cantekin, 2020: 227). Beynin flashback anındaki görüntüsü Şekil 2.1.'de gösterilmiştir.



Şekil 2.1. Travma Yaşayan Beynin Flashback Anındaki Görüntüsü (Van der Kolk, 2018: 42)

Flashback anında beynin limbik alanında ve görsel korteksinde aktivasyonun arttığı buna karşın broca alanında ise aktivasyonun azaldığı görülmektedir (Van der Kolk, 2018: 42)

Kişi bu istem dışı durumlara sürekli maruz kaldıkça travmasıyla ilgili olan tetikleyicilerden sürekli olarak uzak kalmaya ve kaçınmaya çalışmaktadır. Bu uzak kalma durumunu alkol ve madde kullanarak kendini duyarsızlaştırma, kaza yaptığı arabaya binmeme veya travmasıyla ilgili konuların konuşulmasından korktuğu ortamlara girmeme şeklinde yapabilir (Cantekin, 2020: 227).

Yaşanan travmatik olaylar kişide başkalarıyla ve olaylar arasında bağ kuramama, kontrolsüzlük ve anlamsızlık duygularına neden olmakla birlikte bilinçte ve bellekte süregelen hasarlara neden olabilmektedir (Herman, 2022: 41-42). Travmatik olaylar kişide şok, öfke, panik, umutsuzluk, karamsar olma, değersiz hissetme gibi duygusal sorunlara neden olmaktadır (Erdur-Baker, 2020: 8). Travma sonrasında bireyde ortaya çıkan bu duygusal sorunlar, hayata karşı umursamaz olma, kendine zarar verme ya da diğer insanlara ve çevreye saldırı şeklinde kendini göstermektedir (Cantekin, 2020: 228). Yine aynı şekilde travma konsantre olamama, kararsızlık, bellek ile ilgili sorun yaşama gibi bilişsel sorunlara (Erdur-Baker, 2020: 8) bireyin düşüncelerinde yoğun olumsuz değişimlere neden olmaktadır. Birey travma yaşantısından sonra kendine, diğerlerine ve çevreye dair yoğun negatif inançlar ve suçlamalar geliştirebilir. Bu inançlara örnek olarak “ben kötüyüm”, “başkalarına

güven olmaz”, “dünya çoğunlukla tehlikeli bir yerdir” örnekleri verilebilir (Cantekin, 2020: 227-228). Bütün bunlara ek olarak travmatik bir yaşantı kişide yabancılaşma, sosyal içe çekilme, kişiler arası ilişkilerde sorunlar yaşama gibi sosyal; bitkin olma, baş ve göğüs ağrısı, bağışıklık ve sindirim sisteminde yaşanan aksaklıklar ve uygu problemleri gibi fiziksel sorunlara neden olabilmektedir (Erdur-Baker, 2020: 8). Bireyin uyku problemleri yaşamasının uykuya dalabilecek düzeyde kendisi sakinleştirememesi veya uykusunda görmek istemediği kâbuslarından uzak kalmaya çalışması olabilir (Cantekin, 2020: 228).

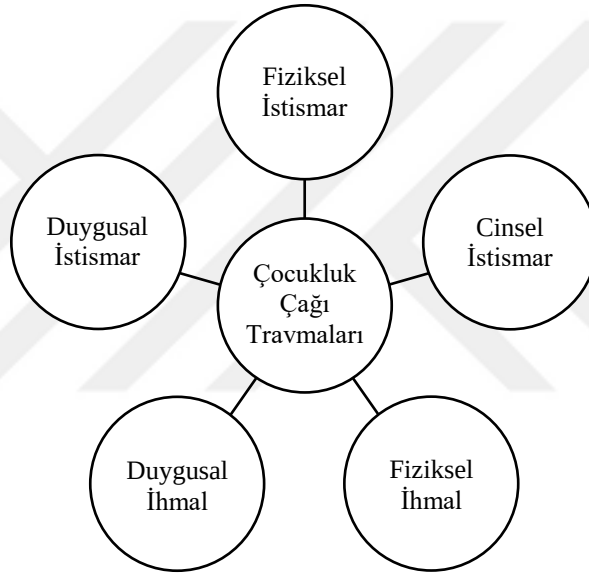
Travmanın dünyadaki yaygınlığına baktığımızda birçok ülkenin katılımcı olarak dâhil olduğu bir araştırmada kişilerde travmayı deneyimleme oranının %55 ile %80 arasında değişim gösterdiği (Benjet et al., 2016: 330-331) Türkiye’de ise bu oranın %84 olduğu anlaşılmıştır (Karancı vd., 2009).

2.1.2. Çocukluk Çağı Travmaları (Childhood Traumas/Child Abuse and Neglect)

Büyük yaş gruplarında yaşanan veya sürekli tekrar eden olumsuz yaşantılar kişiliğe görece daha az zarar verirken; çocukluk çağında meydana gelen veya tekrarlanan olumsuz yaşantılar kişiliği istenmeyen yönde şekillendirmektedir (Herman, 2022: 121). Çocukluk çağında yaşanan olumsuz yaşantılar ve travmatik olaylar çocukların gelişimini, sağlığını, huzurunu ve elindeki imkânlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Brummer and Thorsborn, 2022: 55). Travma yaşantısı çocuğu doğum anında veya öncesinde de etkileyebilmektedir. Travmayla karşılaşmak insan hayatında ne kadar erken dönemde olursa, etkisi de bir o kadar fazla olmaktadır. Erken dönemde yaşanan travma çocuklarda olması istenilen sağlıklı kişilik yapılarının önüne geçebilmektedir (Ruppert, 2014: 49). Travma yaşantısı olan çocuklar yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde saldırgan davranışlar, hiperaktivite ve bağımlılık gibi sorunlar yaşamaktadırlar (Kline, 2022: 17). Çocukluk çağı travmaları çocuk istismarı ve ihmali şeklinde de karşımıza çıkmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çocuk istismarını; çocuğun yaşamını, sağlığını, gelişimini ve değerlerini zarara uğratan fiziksel, duygusal ve cinsel istismar, ihmal ve kişilerin menfaati için çocuğu herhangi bir şekilde kullanması durumları olarak tanımlamıştır (Bilgin, 2008). Oral vd. (2001), çocuğa bakım verenin çocuğun gelişimini engellemesi ve kısıtlaması veya bakım verenin çocuğa zarar veren her türlü davranışını çocuk istismarı olarak tanımlamıştır (Kaya ve Yıldırım, 2020: 58).

Armağan (2007) ise çoğunlukla 18 yaşından küçük çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimlerini sekteye uğratan her türlü davranışı çocuk istismarı kapsamında değerlendirmiştir. Çocukların bazıları kendinden yaşça büyük insanlar tarafından gerçekleştirilen cinsel ve fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlarla karşı karşıya kalırken bazısı da küçük yaşta çalıştırılmakta ve üzerine büyük sorumluluklar yüklenmektedir (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009). Bu durum da çocukların hem istismar hem de ihmal edildiği anlamına gelmektedir (Kaya ve Yıldırım, 2020: 59). Çocukluk çağı travmaları; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal (fiziksel ihmal ve duygusal ihmal) olmak üzere dört ana başlık altında incelenmektedir (Öztürk, 2011: 17). Çocukluk çağı travmaları türleri Şekil 2.2.'de gösterilmiştir.



Şekil 2.2. Çocukluk Çağı Travmalarının Türleri (Sivri, 2019: 19)

2.1.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Türleri

Bu başlık altında çocukluk çağı travma türleri olan fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal ayrıntılı bir şekilde değerlendirilecektir.

2.1.3.1. Fiziksel İstismar/Çocuğa Bedensel Sömürü

Fiziksel istismar çocuğun bakımından sorumlu olan kişilerin çocuğun bedenine şiddet uygulaması ve böylece çocuğun bedensel bütünlüğüne zarar gelmesi durumudur (Yarar ve Yarış, 2011). Bu zarar gelmesi durumu kişinin doğrudan kendi eliyle veya bir alet kullanarak çocuğa vurması, itmesi, yakması veya ısırması şeklinde gerçekleşebilmektedir (Kaplan, Pelcovitz and Labruna, 1999). Fiziksel istismar, çocuğa bakım veren herhangi bir kişi tarafından gerçekleştirilebileceği gibi öğretmen,

akraba, akran ve yetişkinler tarafından da otoriteyi ve itaati sağlamak, ceza vermek ve kişinin kendisinde var olan öfkesini boşaltmak amacıyla da gerçekleştirilebilir. Ebeveynler herhangi bir maddenin etkisi altında veya stresli olduklarında kendi çocuklarına fiziksel istismar uygulayabilirler. Buna ek olarak çocuklarının özel gereksinimli olma durumlarıyla başa çıkmakta zorluk yaşadıklarından çocuklarına fiziksel istismar uygulamaktadırlar (Dinç, 2011: 57). Fakat diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de fiziksel istismarın çoğu, çocuğa bakım veren kişiler tarafından saklanmaya çalışılmaktadır (Topbaş, 2004).

Fiziksel istismar konusunda araştırma yapanlar fiziksel istismarın kendini tekrar ettiğini ve kuşaktan kuşağa aktarıldığını ifade etmişlerdir. Buna göre fiziksel istismar kurbanı olan kişiler daha fazla kurban ortaya çıkarmasına neden olmaktadır. Küçük yaşlarda fiziksel istismar kurbanı olanlar ileriki yaş dönemlerinde kendi çocuklarına fiziksel istismar uygulamaktadırlar. Oran olarak en fazla görülen ve anlaşılması en kolay olan fiziksel istismar, Türkiye’de ve dünyada yapılan çalışmalara göre çocukların yaşamını kaybetmesine neden olabilmektedir. Ayrıca fiziksel istismar çocuğun yalnızca bedenine değil duygularına da zarar vermektedir. Bu durum ne kadar uzun süre devamlılık gösterirse etkisi de bir o kadar fazla ve kalıcı olmaktadır (Dinç, 2011: 58).

Sarsılmış Bebek Sendromu, fiziksel istismarın farklı bir formu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir halk sağlığı sorunu olan Sarsılmış Bebek Sendromu bebeklerde ölüme kadar gidebilen ciddi beyin hasarına neden olabilmektedir. Bebeği veya çocuğu sallamak geçici ve hafif ya da kalıcı ve ağır sorunlara neden olabilmektedir. Sarsılmış Bebek Sendromu ile ilgili olarak çoğunlukla gelişim düzeyi yüksek ülkelerde önlenmesiyle ilgili seminerler ve eğitimler verilmektedir. Verilen bu eğitimlerde bakım verenlere ilk 6 aylık dönemde bebeklerin ağlamalarının normal olduğu, ağlayan bebekle nasıl baş edileceği ve bebeği sarsmanın ne gibi olumsuz sonuçlara neden olacağı anlatılmaktadır (Deleş, 2018: 2). Munchausen by Proxy Sendromu ise fiziksel istismarın özel bir diğer formu olarak karşımıza çıkar. Munchausen by Proxy Sendromunda çocuğun anne ve babası veya bakım vereni, çocukta sanki bir sağlık sorunu varmış gibi davranmakta veya doğrudan çocukta sağlık sorunu oluşturmakta ve devamlı olarak çocuğu hastaneye götürüp bakım istemektedir. Bu süreçte çocukta gereği olmayan tanısal işlemler ve cerrahi müdahaleler çocukta ciddi hasara neden olmaktadır (İnce ve Yurdakök, 2014: 165). Bu sendrom diğer çocuk istismarı türlerine

göre daha az yaygınlık göstermekle birlikte ölümcül bir fiziksel istismar şeklidir. Munchausen by Proxy Sendromu üzerine yapılan araştırmalarda ölüm oranları %6-10 arasında değiştiği kaydedilmiştir (İnce ve Yurdakök, 2014: 166).

2.1.3.2. Duygusal (Emosyonel) İstismar/Çocuğa Ruhsal Sömürü

1983 yılında yapılan Uluslararası Duygusal İstismar Toplantısı'nda ortak bir tanımla duygusal istismar, 18 yaşından küçük ve genç bireylerin ruhsal anlamda kötüye kullanılması, ihmal edilmesi ve bu bireylere ruhsal anlamda zarar veren eylemlerde bulunulması olarak ifadelendirilmiştir (Polat, 2001). Kısaca duygusal istismar, istismarcının çocuğa yapmış olduğu aşağılama, küçük düşürme ve tehdit edici sözler söyleme veya davranışlarda bulunma halidir (Hergüner, 2011: 43). Çocuğa bağırma, çocuğu tecrit etme, duygusal ihtiyaçlarını karşılamama, büyük sorumluluklar yükleme, kardeşleri kayırma, eşit davranmama, değer ve önem vermeme, aşırı kontrol altında tutma, aşırı koruyucu davranma, dalga geçme, isim takma da duygusal istismar kapsamında değerlendirilmektedir (Polat, 2007; Taner ve Gökler, 2004). İstismarı yapan kişi kurbanı sürekli eleştirerek, aşağılayarak, korkutarak ve görmezden gelerek üzerinde hâkimiyet kurmaktadır. Duygusal istismar kurbanın kendisine olan güven duygusuna zarar vermekte çaresizlik ve değersizlik düşüncelerini yoğunlaştırmaktadır. Kurban kendisinin değersiz ve çaresiz olduğunu düşündükçe istismarcıya daha fazla bağımlı hale gelmektedir. Bu durumu fark eden istismarcı kurban üzerinde daha fazla hâkimiyet kurmakta ve kendisinin daha güçlü olduğunu düşünmektedir. Bu durum kurban ve istismarcı arasında bir kısır döngünün ortaya çıkmasına neden olur. (Hergüner, 2011: 43). Duygusal istismarı diğer istismar türlerinden ayıran iki önemli özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki diğer istismar türlerinde olduğu gibi somut gözle görülebilen kanıtlarının olmamasıdır. İkincisi ise fiziksel ve cinsel istismarın sonucu niteliğinde duygusal istismara maruz kalınabilmesidir (Polat 2001). Ayrıca duygusal istismar diğer istismar türleri arasında en yaygın olanı (Kulaksızoğlu, 2014) fakat bununla birlikte anlaşılabilirliği, tanımlanabilirliği, fark edilebilirliği ve kanıtlanabilirliği en zor olan istismar türüdür (Taner ve Gökler, 2004). Bu duruma neden olarak duygusal istismarın direkt birinci dereceden görülememesi, gözden kaçması veya duygusal istismara uğrayan çocukların kendini ifade edememesi gösterilebilir (Öztürk, 2011: 20-21).

Duygusal istismarın oluş nedenlerine bakıldığında kültürel yapının ön planda olduğu görülmektedir. Duygusal istismar toplumun her kesiminde ortaya çıkmakla

birlikte toplumdan görece daha uzak yaşayan ailelerde daha fazla duygusal istismar görülmektedir (Polat, 2007). Duygusal istismarın ve fiziksel istismarın oluş nedenleri genelde ortaktır. Çocuğun anne ve babasının stres altında olması, madde kullanması veya ruhsal sorunlar yaşaması çocuklarını istismar etmelerine neden olabilir. Tüm bunlara ek olarak çocuk yetiştirme konusundaki yanlış bilgiler ve çocuğu kontrol altına alma isteği de çocukları istismara açık hale getirmektedir. Yalnızca bu nedenlerle değil sosyal desteğin az olması, sosyoekonomik yetersizlik, boşanmalar, aile içinde yaşanan sorunlar, aileden birinin ölümü veya tıbbi rahatsızlığı da çocukların duygusal istismara uğramasına neden olmaktadır (Hergüner, 2011: 49). Duygusal istismar çocuklarda tek başına görülebildiği gibi fiziksel istismar, cinsel istismar veya ihmal ile birlikte de görülmektedir. İstismar vakalarının azımsanmayacak kısmında fiziksel istismar ve ihmal durumlarında duygusal istismarın da görüldüğü kaydedilmiştir (Taner ve Gökler, 2004). Tüm bunlara karşın fiziksel ve cinsel istismarın gözle görülen belirtileri ortadan kalktığında bile duygusal istismarın devam ettiği durumlar da mümkün olmaktadır (Erkman, 1999).

Duygusal istismarın çocuklar üzerindeki etkilerine baktığımız zamanda sosyal içe çekilme ve sosyal ilişkilerde sorunlar yaşama, çökkün duygudurum, anksiyete, sağlıklı kişilik gelişiminin oluşmaması, kendisine ve çevreye zarar verme gibi ruhsal ve sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır (Gökler, 2006; Taner ve Gökler, 2004; Yavuzer, 2003). Yapılan bir araştırmada duygusal istismar yaşayan çocukların diğer istismar türlerini yaşayan çocuklara oranla duygudurum sorunlarını ve kaygı bozukluklarını yaşamalarının daha olası olduğu bulgulanmıştır (Örsel vd., 2011).

2.1.3.3. Cinsel İstismar/Cinsel Sömürü

Genel kabul olarak cinsel istismar 18 yaşından küçük bir bireyin kendisinden en az 5 yaş büyük bir diğer kişi tarafından cinsel doyum ve tatmin amacıyla kullanılması veya yine 18 yaşından küçük bir bireyin cinsellik içeren bir eyleme zorla sokulması veya karşı karşıya getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Coşkun, 2011: 76). Finkelhor'a (1999) göre bir durumun cinsel istismar olarak kabul edilebilmesi için kurban ve istismarcı arasındaki yaş farkının bulunması, istismarcının kurbanın yaşamında bir otorite figürü olması ve istismarın şiddet ya da kandırılma ile gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Çocuğa cinsel istismarda bulunan kişi genellikle çocuğa yabancı birisi değildir (Kring et al., 2017: 380). İstismarcı çoğunlukla çocuğun bir akrabası, aile dostu, komşusu veya çocuğun güvenini kazanmış birisidir

(Beauregard, Proulx and LeClerc, 2014; LeClerc et al., 2014). Ayrıca kardeşler hatta öğretmenler bile çocuklara hem fiziksel hem de cinsel istismar uygulayabilmektedirler (Hoy, 2015: 183). Buna karşın cinsel istismar tanıdık veya yabancı kim tarafından gerçekleştirilmiş olursa olsun çocuklarda büyük ruhsal hasarlara neden olmaktadır (Castellini, Maggi and Ricca, 2014). Ancak cinsel istismar ve cinsel oyun terimlerinin birbirinden ayırt edilmesi önemli bir konudur. Aynı gelişim dönemindeki çocukların birbirlerine genital bölgelerini göstermesi ya da dokundurması, penetrasyon olmadığı sürece cinsel istismar olarak kabul edilmemektedir. Diğer yandan her cinsel istismar temasla da gerçekleşmek zorunda değildir. Örneğin gözetlemecilik, göstermecilik cinsel istismar içerisinde yer almaktadır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004).

Yapılan araştırmalar istismara uğrayan çocukların, çocukluk çağında deneyimledikleri cinsel istismar nedeniyle birçok ruhsal, fiziksel ve sosyal sorunlar yaşadığını ortaya koymaktadır (Kaya ve Yıldırım, 2020: 60). İstismar türleri arasında gün yüzüne çıkarılması en güç olan istismar çeşidi cinsel istismardır. Fiziksel istismarla kıyaslandığından cinsel istismara uğrama yaşı daha geç olsa da istismara uğrayan çocuğun bu durumu saklaması cinsel istismarın gizli kalmasına neden olmaktadır. Çocuk başkalarının inanmayacağından korkması, utanması veya istismarcının kendisine zarar vereceğinden korkması nedeniyle istismarı başkasına anlatmaktan kaçınır. Cinsel istismarın en sık yaşandığı gelişim dönemi ergenlik olmakla birlikte genelde 6 yaşından büyük çocukların cinsel istismara uğradığı ve kız çocuklarının erkek çocuklarına kıyasla daha fazla risk taşıdıkları bilinmektedir. Ayrıca cinsel istismar fiziksel istismarla birlikte görülebilmektedir. İstismarcı çocuğa hem cinsel istismarda hem de fiziksel şiddette bulunabilir (Öztürk, 2011: 21).

Cinsel istismara uğrayan çocukların neredeyse yarısında duygudurum sorunları, özgüven problemi, davranış sorunları, Post Travmatik Stres Bozukluğu (PTSB), kaygı bozuklukları görülmektedir (Kuehnle, 1998). Yapılan çalışmalar çocukluk çağında yaşanan cinsel istismarın büyük yaş gruplarında ortaya çıkan birçok psikolojik bozuklukla ilintili olduğunu ortaya koymaktadır (Fergusson, Boden and Horwood, 2008). Buna göre çocukluk döneminde istismara uğrayan yetişkinlerde kimlik çözülmesi bozukluğu, yeme bozukluğu, sınırda kişilik bozukluğu, cinsel işlev bozukluğu ve madde kullanım bozukluğunun görülme oranı yüksektir (Litrownik and Castillo-Canez, 2000). Yaklaşık 2 bin ikiz kardeşin katılımcısı olduğu bir çalışmada, çocukluk döneminde cinsel istismar yaşamış olanların, yaşamayan ikizlerine göre

yetişkin olduklarında yaşamlarında çökkün duygudurum, davranış bozukluğu, madde bağımlılığı, sosyal kaygı, boşanma ve öz yıkım gösterme ihtimalinin büyük oranda arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Nelson et al., 2002). İngiltere’de gerçekleştirilen cinsel istismar yaşantısı olan kişilerin katılımcısı olduğu bir çalışmada, istismar yaşantısı olanların olmayanlara kıyasla hayatlarının ileriki dönemlerinde öz yıkım davranışında bulunma olasılıklarının 6 ile 10 kat daha fazla olduğu bulgulanmıştır (Bebbington et al., 2009). Çocukluk çağında yaşanan cinsel istismarın etkilerinin cinsiyet bağlamında çoğunlukla benzer olduğu bilinmektedir (Maikovich-Fong and Jaffee, 2010). Örnek olarak kız çocukları da erkek çocukları da uykuya dalmada zorluk yaşar ve korku duyguları baskın hale gelir. Buna karşın bazı teorisyenler cinsel istismarın etkilerinin cinsiyet bağlamında farklılaştığını belirtmektedir. Buna göre kız çocuklarının istismar sonrası içselleştirme yaparak depresyona girmesinin; erkek çocuklarının ise dışsallaştırma yoluyla saldırgan davranışlarda bulunmasının en bariz farkı oluşturduğu söylenebilir (Edwards et al., 2003). Ayrıca çocukluk çağı cinsel istismarın etkilerinin kişiden kişiye değiştiğini ve tek bir örüntünün tüm çocuklar için geçerli olmadığı bilinmektedir (Whitelock, Lamb and Rentfrow, 2013). Cinsel istismar aynı zamanda cinsel organlarda hasara, karın ve baş ağrıları gibi somatik belirtilere de sebep olmaktadır (Nevid, Rathus and Greene, 2020: 401). Çocukluk dönemi cinsel istismarı ile karşılaşma küçük yaş gruplarında başladığında belirtiler daha sık ve yoğun görülmekle birlikte (Kaplow and Widom, 2007) yaşı büyük olan çocukların çoğunlukla madde kullanım bozukluğu geliştirdiği; küçük çocukların ise daha çok öfke kontrol sorunları yaşadıkları, saldırgan ve antisosyal davranışlarda bulundukları söylenebilir. İstismara uğrayan bazı çocuklar kendilerine bir fantezi dünyası oluşturup sosyal içe çekilme, duygusal küntlük ve diğer insanlara yabancılaşma yaşarlar ve evden dışarı çıkmayı istemezler. Yine parmak emme, karanlıktan ve yabancılardan korkma gibi gerileme davranışı istismara uğrayan çocukların geliştirdiği davranışlar arasındadır. İstismara uğrayan çocukların cinsel gelişimi istendik olmayan taraflara kayabilir. Buna örnek olarak çocukluk çağında istismar yaşantısı olan bir çocuk hayatının ileriki dönemlerinde rastgele seçici olmayan cinsel ilişkilerde bulunabilir (Herrera and McCloskey, 2003). Yine çocukluk çağında istismara uğrayan kız çocukları yaşamlarının ileriki dönemlerinde kendi yaşlılarına göre cinsel olarak daha fazla aktif olma eğilimi taşımaktadır (Nevid, Rathus and Greene, 2020: 402).

Bilinenin aksine çocuk cinsel istismarı tahmin edildiğinden çok daha fazla görülmektedir (Nevid, Rathus and Greene, 2020: 401). ABD’de her 8 erkek ya da 4 kız çocuğunun birisinde 18 yaş öncesinde bir cinsel istismar durumu yaşadığı ve her yıl neredeyse 100 bin çocukta cinsel istismar öyküsü olduğu bildirilmiştir (Coşkun, 2011: 77). Yapılan bir meta-analize göre kadınların %20’si; erkeklerin ise %8’i 18 yaşından önce en az bir kez cinsel istismar yaşadığını belirtmiştir (Pereda et al., 2009). Günümüze yakın bir araştırmaya göre küçük yaş gruplarında cinsel istismarın görülme oranının erkek çocuklarından %15, kız çocuklarında ise %30 olduğu bulgulanmıştır (Irish, Kobayashi and Delahanty, 2010).

2.1.3.4. Çocuklarda İhmal/Çocuğu Boşlama

Bir istismar çeşidi olarak değerlendirilen çocuk ihmali, çocuğun hayati ihtiyaçlarının (beslenme, güvenlik, giyim) çocuğa bakım veren kişilerce karşılanmaması olarak ifade edilmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Kısaca ihmal, olması gereken fakat yeterince karşılanmayan ihtiyaçlar nedeniyle insan hayatının güvenliğinin tehlikeye girmesi olarak tanımlanabilir (Adler, 2014: 123). Çocuk istismarı ve ihmali birbirinden ayıran temel fark istismarın aktif bir davranışken; ihmalin pasif bir davranış olmasıdır. Örneğin duygusal istismar kızma, kötü söz söyleme, aşağı görme gibi davranışlarla tanımlanırken (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009) duygusal ihmal çocuğun ilgi, sevgi ve duygusal destekten mahrum kalması durumlarıyla tanımlanmaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Temelde ihmal; fiziksel, duygusal, eğitimsel ve tıbbi ihmal olarak karşımıza çıkmaktadır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004).

Fiziksel ihmal çocuğun bakımsız, sağlıksız, temiz olmayan, korunaksız ve kaza olması yönüyle tehlikeli bir evde yaşaması ya da ailenin çocuğu terk etmesinin fiziksel ihmal durumuna örnek gösterilebileceği söylenebilir (Beyazova, 2014; Şahin, 2014). Fiziksel ihmal yeterli olmayan veya gereğinden fazla beslenme şeklinde de ortaya çıkabilmektedir (Solarino et al., 2012). Böyle bir durumda çocuğun büyümesinin akranlarına göre geri kaldığı ve yaşına göre olması gerekenden daha düşük kiloda ve uzunlukta olduğu bildirilmektedir (Şahin, 2002). Kısaca fiziksel ihmal çocuğa bakım verenin gerekli barınma veya beslenmeyi sağlayamamasıdır. Duygusal ihmal ise çocuğun psikolojik gereksinimlerine özen gösterilmemesi ve dikkat edilmemesidir (Brittain, 2006). Çok küçük yaşlardan itibaren çocuğun çevresel uyarıcılardan yoksun bırakılması, pekiştirmelerin yapılmaması, yeterli bakımın sağlanmaması, sevgisiz

büyütülmesi, yok sayılması, çocuğa karşı tutarlı olunmaması duygusal ihmal örnekleri arasında gösterilebilir (Beyazova, 2014; Lewin and Herron, 2007). Ayrıca fiziksel ihmal ile duygusal ihmalin birlikte görüldüğü de söylenebilir (Stowman ve Donohue, 2005; Şahin, 2002). Tıbbi ihmalde aile, sosyoekonomik durumu yeterince iyi olmasına rağmen çocuğun temel sağlık ihtiyaçları karşılamamaktadır (Baysal, 2007). Ayrıca çocuğun gerektiğinde ruh sağlığı tedavisinden yararlanamaması hali de tıbbi ihmal kapsamında değerlendirilmektedir (Brittain, 2006). Annenin çocuğuna hamileyken doğum öncesi dönemde madde kullanması, yeterince sağlık kontrolüne gitmemesi ve beslenmemesi (intrauterin ihmal) tıbbi ihmal örnekleri olarak gösterilmektedir (Beyazova, 2014). Bazı vakalarda anne babanın veya bakım verenin yaşam tarzı veya inançları nedeniyle çocuğun tıbbi tedavisini sonlandırmayı tercih ettiği ancak bu vakaların tıbbi ihmal olarak değerlendirilemeyeceği bildirilmektedir (Baysal, 2007). Eğitimsel ihmal; çocuğun eğitim gereksinimlerinin yeterli düzeyde, tutarlı veya hiç karşılanmaması olarak ifadelendirilebilir (Zara, 2012). Çeşitli gerekçelerle okul çağına gelmiş bir çocuğun ebeveyni tarafından okula yollanmaması herhangi bir işte zoraki çalıştırılması veya özel gereksinimli olan çocukların kendi düzeyine uygun eğitim alamıyor olması eğitimsel ihmal olarak karşımıza çıkar (Beyazova, 2014; Stowman and Donohue, 2005). Kısaca eğitimsel ihmal, çocuğun akranları gibi eğitim alamaması olarak tanımlanabilir. Fakat eğitimsel ihmal dair diğer ihmal türlerini değerlendirirken kültürel ve ekolojik etmenler göz önünde bulundurularak tanılama yapılmalıdır (Brittain, 2006). İhmal üzerine yapılmış araştırmalarda geniş aralıklı istatistiksel verilere yer verilmiş olsa da Türkiye bağlamında ele aldığımızda istatistiksel olarak net verilere ulaşmak pek mümkün olmamaktadır. 11-16 yaş grubunda yer alan 434 katılımcıyla gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların %97'sinin ihmale uğradığı (Can-Özcan, 2010); lise öğrencilerinin katıldığı başka bir araştırmada ise katılımcıların yalnızca %16.5'inin ihmale uğradığı bulgulanmıştır (Zoroğlu vd., 2001).

Çocukluk çağı ihmali bazı durumlarda çocukların yaşamını yitirmesiyle sonuçlanabilir. Çocuğun ölmediği durumlarda ihmalin sonuçları çocuk üzerinde çocuğun yaşamı boyunca etkisini göstermektedir. Çocuk ihmali küçük yaş gruplarında gerçekleştiğinde etkileri daha fazla ve ağır olmaktadır. Zira çocukluk dönemi birçok alanda kritik dönemleri içermektedir. Çocukluk döneminde giderilmeyen gereksinimler yetişkin yaşlarda da giderilememekte ve büyük sorunlara neden olmaktadır. İhmal edilmiş çocuklarda gelişim sorunları, zihinsel becerilerde gerilik

görülebilmektedir. Bu çocuklarda özgüven problemleri, antisosyal davranışlar, uyum sorunları, çökkün duygudurum ve ilişki kurmada güçlük yoğunluk göstermektedir. Çocuk ihmalinin bir diğer kritik sonucu ihmal edilmiş çocuklar ileriki yaş dönemlerinde ebeveyn olduklarında çocuklarına benzer bir şekilde davranma eğilimi göstermektedir ve kendi çocuklarını ihmal etmektedir (Hergüner, 2011: 52).

Türkiye dışındaki diğer ülkelerde çocukluk çağı ihmal ve istismarı için hazırlanan çeşitli uygulamaların olduğu bilinmektedir. Türkiye’de de bu konuyla ilgili çeşitli sözleşmeler ve mevzuatlar bulunmaktadır (Gürhan, 2015: 91). 20 Kasım 1989 tarihinde BM Genel Kurulunca “Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi” imzalanmıştır. Türkiye’de ise Çocuk Hakları Sözleşmesi 14 Eylül 1990 tarihinde kabul edilmiş ve taraf olan devletlere birçok yükümlülük verilmiştir. (Civelek, 2019: 15). Çocuk Hakları Sözleşmesinde çocuk hakları yaşamsal, gelişme, korunma ve katılma hakları şeklinde dört başlıktan oluşmaktadır. Yaşamsal haklar, çocuğun temel ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik hakları kapsamına alırken Gelişme hakları ise eğitim, dinlenme, bilgi edinme gibi hakları içerisinde bulundurmaktadır. Korunma hakları, çocuğun ihmal ve istismara karşı korunmasını sağlayan haklarken Katılma hakları ise çocuğun ailesinde ve toplumda aktif bir birey olmasını sağlayan haklar olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürhan, 2015: 91).

Bu araştırmada katılımcıların çocukluk çağı travmalarını ölçmek amacıyla kullanılan Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ), yukarıda sözü edilen çocuk istismarı ve ihmali terimlerini kapsamına almakta olup çocuğun ailesi ya da çevresi nedeniyle maruz kaldığı fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal deneyimlerini sorgulayan maddeleri içermektedir.

2.1.4. Çocukluk Çağı Travmalarının Epidemiyolojisi

Çocukluk çağı travmalarının görülme sıklığı ile ilgili olarak tam bir ortak noktada buluşma durumu söz konusu değildir. Çocukluk çağı travmalarının yaygınlığı ile ilgili yapılan araştırmalar birbirinden farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Bu farklılık temelde; çocukluk çağı ihmal ve istismar tanımlarının ülkelere göre değişmesinden, araştırmalarda farklı çalışma gruplarının tercih edilmesinden, görülme sıklığının bölgelere göre farklılaşmasından ve sosyal damgalanmadan kaynaklanmaktadır (Kalkan-Turan, 2011: 30). Travmatik olgular toplumda fazlaca yaşanmaktadır. Cinsel ve fiziksel istismar veya doğal afetler bilinenin aksine toplumda daha çok görülmektedir. Herhangi bir kişinin hayatında travmatik bir olayla karşılaşma olasılığı

%21 ile %90 arasında değişmektedir. Herhangi bir hastalık durumu olan kadınların yarısında; erkeklerin ise %60'ında bir travma durumu olduğu anlaşılmıştır (Gabbard, 2007). Travmatik bir geçmişe sahip bireylerin oluşturduğu dezavantajlı gruplarda hayatı boyunca travmatik bir olayla karşılaşma olasılığı %5 ile %75 arasında değişmektedir (Ursano et al., 1995). Çocukluk çağı travmaları yaygın olmakla birlikte toplumun birçok bölgesinde görülebilmektedir. Ayrıca çocukluk çağı ihmal ve istismarının çeşitli nedenlerle gizli kaldığı düşünüldüğünde toplumda görülme sıklığının çalışmalarda ortaya konulandan çok daha fazla olduğu tahmin edilebilmektedir (Zoroğlu vd., 2000).

Günümüze yakın bir tarihte çocukluk çağı travmalarını konu olan global bir meta analizde; çocukluk çağına karşılaşılan fiziksel istismarın görülme sıklığının %23; duygusal istismarın %36 ve cinsel istismarın görülme sıklığının %13 olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte çocukluk çağı fiziksel ihmalin %16 ve duygusal ihmalin görülme sıklığının %18 olduğu anlaşılmıştır (Stoltenborgh et al., 2013). 2017 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) çocukluk çağı travmalarının görülme sıklığına dair yayınladığı bildiride çocukların %16'sının herhangi bir tür İhmale; kız çocuklarının %18'inin ve erkek çocuklarının ise %8'inin cinsel istismara uğradığını açıklamıştır (Bakır, 2018). Tüm bunlara ek olarak Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) her yıl 15 yaş altında 31.000 çocuğun yaşamını bu nedenle yitirdiğini bildirmektedir (Koç vd., 2012). 2010 yılında konusu çocukluk çağı ihmal ve istismarı olan 7 ile 18 yaş arasındaki çocukların katılımcısı olduğu bir çalışmaya göre çocukların %43'ünün Fiziksel, %51'inin Duygusal ve %10'unun cinsel istismara maruz kaldığı; çocukların %25'inin ise ihmal edildiği bulgulanmıştır (Aktaran Tivriz, 2020: 13-14). Başka bir çalışmanın katılımcısı olanların %9'u çocukluk çağına herhangi bir tür istismar veya ihmalle karşı karşıya kaldığını belirtmiştir (Newbury et al., 2018: 60). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) dünyada 1 ile 14 yaş arasındaki 40 milyon çocuğun ihmale ve istismara uğradığını bildirmiştir (Şimşek, Ulukol ve Bingöler, 2004). Ek olarak Ulusal Çocuk istismar ve İhmal Merkezi gelen çocukların %22'inde fiziksel, %4'ünde duygusal, %8'inde cinsel istismar ve %54'ünde ihmal durumlarının olduğunu ortaya koymuştur (Bernet, 2000). Diğer bir çalışmada 12 ile 17 yaş arasındaki çocukların %55'inde fiziksel, %66'sında duygusal, %18'inde cinsel istismar ve %37'sinde ihmal durumlarının varlığı bulgulanmıştır (Zolotor et al., 2009: 833).

Yaygınlığının belirlenmesi zor olan çocukluk çağı ihmal ve istismarı ülkeler arasında farklılık göstermektedir. 29 ülkenin istatistiklerinden oluşan bir araştırmada çocukluk çağı istismarının görülme olasılığın ortalama yaklaşık olarak %16 olduğu tespit edilmiştir (Koç vd., 2012). 18 farklı ülkenin katılımcısı olduğu başka bir araştırmada çocukluk çağı ihmal ve istismarın tüm hastalıkların yaklaşık %30'unu oluşturduğu anlaşılmıştır (Kessler, 2010). Çocukluk çağı travmalarının ülkelerin refah seviyeleriyle de ilintili olduğu bilinmektedir. Fiziksel istismar sonucu gerçekleşen 5 yaşından küçük çocukların ölümünün refah seviyesi düşük olan ülkelerde 4 ile 6 kat daha fazla olduğu ortaya konulmuştur. Yaygınlığı en çok Afrika'da olan çocuk ihmal ve istismarının sosyoekonomik durumu düşük olan ülkelerde 2 ile 3 kat daha yüksek görüldüğü bilinmektedir (Runyan et al., 2002).

ABD'de fiziksel istismarın yaklaşık olarak %0.5 ile %2 arasında değiştiği; buna karşın fiziksel ihmalin daha fazla oranda olduğu varsayılmaktadır. Cinsiyet bağlamında kız çocuklarının daha çok ergenlik döneminde, erkek çocuklarının ise daha çok çocukluk döneminde fiziksel istismara uğradığı bilinmektedir. Birçok araştırma, çocuğun yaşının artmasıyla fiziksel istismarla karşı karşıya kalmanın azaldığını ortaya koymaktadır. Yaşı küçük olan annelerin, yaşı daha büyük olan annelere kıyasla kendi çocuklarına daha fazla fiziksel istismarda bulunduğu anlaşılmıştır. Ek olarak anneler çocuklarını onlar daha küçük yaş gruplarındayken; buna karşın babalar ise çocuklarını onlar ergenlik dönemindeyken istismar etmektedirler. (Taner ve Gökler, 2004). Yapılan diğer araştırmalara göre çocuk istismarı yaygınlığının tahmini İngiltere'de %1.4; Almanya'da %1.5 ve Hollanda'da %0.5 olduğu tespit edilmiştir (Stoltenborgh et al., 2013). İran'da gerçekleştirilmiş bir çalışmada katılımcıların %66'sının çocukluk çağı istismarının herhangi birisine maruz kaldığı anlaşılmıştır (Mahram et al., 2013). ABD, Şili, Filipinler, Mısır ve Hindistan'ın katılımcısı olduğu bir araştırmada fiziksel istismar oranlarının ABD ve Şili'de %4-%85; Filipinler'de %21-%82; Mısır'da %26-%72 ve Hindistan'da %36-%70; Romanya'da yapılan bir araştırmada ise fiziksel istismarın %1-%68 arasında değiştiği bulgulanmıştır (Runyan et al., 2002). Tayland'da yapılan bir çalışmada katılımcıların %38'i bir çeşit çocukluk çağı travması yaşadığını belirtmiştir. Bu travmaların yaklaşık %32'si duygusal istismar, %12'si fiziksel istismar ve %6'sı cinsel istismar yaşantısı olduğu bildirilmiştir (Jirapramukpitak, Prince and Harpham, 2005).

UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) tarafından Türkiye’de 2010 yılında gerçekleştirilen “Aile İçi Şiddet ve Çocuk İstismarı” konulu çalışmada, bildirim sayısı düşük olmakla birlikte 7 ile 18 yaş arası çocuklarda %43 oranında fiziksel istismar, %51 oranında duygusal istismar, %3 oranında cinsel istismarın görüldüğü tespit edilmiştir (Bakır ve Kapucu, 2017). Türkiye’de üç ayrı ilden katılımcı sağlanan bir araştırmada çocukların yaklaşık %58’inde çocukluk çağı travması, %42’sinde ihmal ve %79’unda birden fazla çocukluk çağı travması bulgulanmıştır (Sofuoğlu vd., 2014: 47). İzmir’de yapılan başka bir araştırmada çocukların %45’inde fiziksel istismar, %5’inde duygusal istismar, %40’ında cinsel istismar ve %10’unda ise bir ihmal durumu saptanmıştır (Yalçın, 2011). Örsel vd. (2011), araştırmalarını 182 hastanın katılımıyla gerçekleştirmiştir. Buna göre hastaların yaklaşık %66’sı çocukluk çağı travmalarından en az birisiyle karşı karşıya kaldığını; %6’sı ise çocukluk çağı travmalarının tamamına maruz kaldığını bildirmiştir. Ek olarak araştırmada erkeklerdeki istismar oranının %58 olduğu, kadınlarda ise %70 olduğu sonucuna varılmıştır. Donat (2018) tarafından yapılan başka bir araştırmada cinsiyet bağlamında herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Buna karşın Çağatay (2014) ve Kaya (2015) erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla çocukluk çağı ihmal ve istismarı yaşadığını araştırmalarında belirtmişlerdir. Aynı şekilde Eroğul-Çeçen ve Türk (2013) duygusal ve cinsel istismarın erkeklerde kadınlara kıyasla daha fazla görüldüğünü ancak fiziksel istismar bağlamında cinsiyetler açısından farklılaşmanın olmadığını bulgulamışlardır. Türkiye’de yapılan araştırmalarda çocukluk çağı travmaları arasında en yaygın olanın duygusal istismar olduğu anlaşılmıştır (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009). Duygusal istismarı, fiziksel istismar ve ardından cinsel istismar takip etmektedir (Zoroğlu, 2001). UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) tarafından 2015 yılında hazırlanan raporu göre Türkiye’deki çocuk istismarı sayıları artmaktadır. Güncel bir araştırmada Türkiye’de çocukluk çağı ihmal ve istismarının %31 olduğunu istatistiksel olarak ortaya koymuştur (Dereboy vd., 2018).

2.1.5. Çocukluk Çağı Travmalarının Etiyolojisi

Çocukluk çağı travmalarını ortaya çıkaran birçok nedenin olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak bakıldığında bu nedenler arasında, anne ve babanın genç yaşta ebeveyn olması veya anne baba olmayla ilgili konularda yetersiz ve bilgisiz olmaları, çocukta veya ebeveynlerde ruhsal ve fiziksel bir hastalığın olması veya madde bağımlılığının olması, kişilerde öfke kontrolünü sağlayamama, sosyoekonomik

düzeyin düşük olması, tek ebeveynlik durumu, anne ve babanın boşanması, ebeveynlerden birinin istenmeyen çocuk olması veya çocukluk çağında istismar öyküsünün olması, eşduyum yoksunluğu, çocuğun özel gereksinimli olması gibi pek çok neden sayılabilir (Güner, Güner ve Şahan, 2010). Çocukluk çağı travmalarına neden olan faktörler temelde içsel faktörler ve dışsal faktörler olarak ikiye ayrılmaktadır. İçsel faktörler arasında en önemli nedenin ebeveynlerin boşanma durumu olarak gösterilmektedir. Ayrıca aile içinde şiddetin olması ve çocuğun böyle bir ortamda büyümesi ihmal ve istismara neden olarak gösterilmektedir (Bulut, 1996). Dışsal faktörler arasında ise en önemli nedenin sosyoekonomik düzeyin düşük olması olarak gösterilmektedir. İşsizlik, borçlanma ve yoksulluk aile içinde stres kaynağına neden olmakla birlikte istismar ve ihmale zemin hazırlamaktadır (Ünal, 2008). Çocukluk çağı travmalarının etiyolojisi aşağıda modeller halinde ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

2.1.5.1. Psikolojik Model

Bilimsel olarak ilk defa Kempe vd., tarafından savunulan psikolojik model, 1960'lı yıllarda çocukluk çağı travmalarını açıklamaya çalışmıştır. Bu modelin savunucuları çocukluk çağı travmasına neden olan yani çoğunlukla ailedeki kişilerin hasta olduğunu ve klinik bir tanı alması gerektiğini düşünmektedir. Onlara göre istismarcılar psikopatolojileri nedeniyle istismar ve ihmal davranışında bulunmaktadır (Buchanan, 1996). Psikolojik modeldeki hedef çocukluk çağı travmasına neden olan kişilerin genel profillerinin ve eğilimlerinin belirlenmesidir ancak bu pek mümkün olamamıştır. Yapılan diğer araştırmalarda travmaya neden olan kişilerin yalnızca %10'unun herhangi bir ruhsal sorun yaşadığını ortaya koymaktadır (Gelles, 1987). Psikolojik model, istismarı uygulayan kişilerin kendi çocukluk dönemlerinde de istismara maruz kaldığını iddia etmektedir. (Erten, Kalkay-Uney ve Fıstıkçı, 2015). Yapılan araştırmalarda çocukluk döneminde istismara maruz kalan kişilerin sadece %30'unun yetişkinlik dönemlerinde istismarı uygulayan taraf oldukları anlaşılmıştır (Karakaya, 2014). Psikolojik model 1970'li yıllardan sonra birçok teorisyen tarafından yetersiz görülmeye başlanmış ve çocukluk çağı ihmal ve istismarı sosyolojik modellerle açıklanmaya çalışılmıştır (Hutchison, 1990).

2.1.5.2. Sosyolojik Model

Sosyolojik modeli psikolojik modelden ayıran en önemli özellik çocukluk çağı travmalarını bireysel temelde değerlendirmek yerine içinde bulunulan kültürün,

toplumun ve ailenin değerleri temelinde araştırılmasıdır. Sosyolojik modelde mevcut durumun anlaşılabilmesi için istismarın ortaya çıktığı toplum bağlamında ele alınması gerekmektedir. Bu modele göre aile ile sosyal yapı arasındaki etkileşim oldukça mhimsindir. Bahsi geçen etkileşimde yaşanan sorunlar ve engellenme ailedeki stresi ve istismarı arttırmaktadır. Bu sebeple çocukluk ağı travmalarının önüne geçmede aile ile toplumsal yapı arasındaki etkileşiminde meydana gelen stresin minimum düzeye indirilmesi bir çözüm yolu olarak önerilmektedir. Aile ile toplumsal yapı arasında stresi arttıran risk faktörleri; şiddete karşı toplumun göstermiş olduğu tutum, ailenin izolasyonu, ailedeki birey sayısı ve ailenin sosyoekonomik durumudur. Modelde en çok üzerinde durulan faktör toplumun şiddete göstermiş olduğu tutumdur. şiddetin, kişiler arası sorunların üzümünde bir seçenek olarak desteklendiği ve şiddetin fazlaca görüldüğü toplumlarda çocukluk ağı travmalarının da yaygın olarak görülmesi beklenen bir durumdur. Benzer olarak aile içinde bireyler arasında meydana gelen kişiler arası sorunların üzümünde şiddetin bir seçenek olarak görülmesi ocuk ihmal ve istismarını arttıran faktör olarak görülmektedir (Scannapieco and Connell-Carrick, 2005). Tüm bunların dışında televizyon, gazete gibi kitle iletişim araçlarında ihmal ve istismarı özendirici davranışların olması ve kişiler arası ilişkilerde veya kültürel bağlamda ihmal ve istismarın onaylanması çocukluk ağı travmalarının artmasına neden olmaktadır (Tercan, 1995). Sosyolojik model 1960 ile 1980 yılları arasında alan yazına fazlaca katkılar sağlamış ancak çocukluk ağı travmalarının engellenmesi veya ortadan kaldırılması konusunda yapılması gerekenler hakkında yetersiz kalmıştır (Scannapieco and Connell-Carrick, 2005).

2.1.5.3. Ekolojik Model

ocuk ihmal ve istismarının nedenlerini ortaya koyan çeşitli modellerin önerdiği çok sayıdaki farklı görüşü birleştiren Belsky, ocukluk ağı travmalarının ekolojik modelini geliştirmiştir. Belsky, ekolojik modeli geliştirirken Burger'ın 1978 yılında yapmış olduğu Tinbergen'in Davranış Gelişim şeması'nın ocuk istismarına adapte çalışmasından ve Bronfenbrenner'in Ekolojik Kuramı'ndan yararlanmıştır (Belsky, 1980). Bu modele göre ocuk içinde doğduğu aileden, aile ise içinde bulunduğu toplumdan etkilenmektedir. Tüm bunlardan dolayı model, çocukluk ağı ihmal ve istismarını ortaya koyarken çocuğun bireysel gelişiminden, toplumun değerlendirilmesinden ve kültürel değerlerden yararlanmaktadır. Buna göre modelde çocukluk ağı ihmal ve istismarı sosyal ve psikolojik bir durum olarak ele alınmaktadır

(Taner ve Gökler, 2004: 84). Ekolojik model, ihmal ve istismarın aydınlatılmasında üç temel öneride bulunmaktadır. Bu önerilerden ilki anne ve baba kaynaklı istismarın veya ihmalin hangi durumlarda ortaya çıktığının, anne ve babanın özellikleriyle birlikte geçmişte istismara maruz kalıp kalmadığının araştırılmasıdır. Diğer öneri, ihmal ve istismarın ortaya çıktığı zaman ve hemen öncesindeki zaman aralığının araştırılmasıdır. Son olarak modelde, istismar sonucunda nelerin olup bittiğinin araştırılması ve istismarın işlevinin ortaya konulması öneri olarak ortaya konulmuştur (Belsky, 1980: 320).

2.1.5.4. Etkileşimsel Model

Cicchetti ve Rizley (1981) çocuk istismarı ve ihmalinin nesiller arasındaki aktarımını ve olası risk etmenlerini açıklamak için etkileşimsel modeli ortaya koymuşlardır. Bu model, Sameffoff ve Chandler'in Gelişimin Etkileşimsel Modeli'nin çocukluk çağı travmaları alanına uyarlanmasıyla geliştirilmiştir. Modele göre bir çocuğun gelişiminde tek bir olumsuz yaşıntının etkisinden bahsetmek olanaksızdır. Çocuğun gelişiminde bireysel etmenler, çevresel etmenler ve bakım verenin çeşitli özellikleri etkili olmaktadır. Bu bağlamda çevrenin çocuğun davranışını ve gelişimini etkilediği kadar, çocuğun da bir o kadar bulunduğu çevreyi ve kendisini etkilediği varsayılmıştır. Teoriye göre karşılıklı bir etkiden bahsedilmektedir (Cicchetti, 1991). Çevrenin çocuğu etkilediği, çocuğun ise hem kendisini hem de bulunduğu çevreyi etkilediği döngüsel bir durum karşımıza çıkmaktadır. Model, çocukluk çağı travmalarının karmaşık ve heterojen bir yapıda olduğunu, ihmal ve istismarın deneysel olarak araştırılmasını, gelişim, psikopatoloji ve kişilik terimleri doğrultusunda ifadenmesini savunmaktadır (Cicchetti and Rizley, 1981: 41).

2.1.5.5. Ekolojik-Etkileşimsel Model

Ekolojik-Etkileşimsel Model, 1993 yılında ekolojik ve etkileşimsel modellerin Cicchetti ve Lynch tarafından birleştirilmesiyle önerilmiştir. Ekolojik-Etkileşimsel Model, çocukluk çağı travmalarına ve şiddetin nedenlerine ve sonuçlarına açıklama getirmeye çalışmıştır. Bu model, ekolojik ve etkileşimsel düzeylerin ayrıntılı araştırılmasıyla çocukların gelişimsel düzeylerindeki yetersizliklerin anlaşılacağı iddia edilmektedir. Çocuğu etkileyen dört sistem bulunmaktadır. Bu sistemler: makrosistem, eksosistem, mikrosistem ve bireysel sistemdir. Her bir sistemde çocukluk çağı travmaları için risk faktörleri ve koruyucu faktörler bulunmaktadır ve birbirleriyle etkileşim halindedir. Bu durum çocukluk çağı travmalarına ve çocuğun

gelişimsel olarak geri kalmasına neden olmaktadır. Makrosistem, çocuğun kişilerarası ilişkilerini; eksosistem çocuğun gelişimini etkileyen okul, akraba, sosyal çevre gibi sosyal yapıları içerisine almaktadır. Mikrosistem anne baba tutumlarını, aile içindeki ilişkileri, ebeveynlerin çeşitli özelliklerini; buna karşın bireysel sistem ise çocuğun benlik saygısını, sorunlarla başa çıkma yöntemlerini ve çevresiyle ne derece uyum içinde olduğunu ortaya koyan yapılardır (Cicchetti and Lynch, 1993).

2.1.5.6. Sosyal Öğrenme Modeli

Çocukluk çağı travmalarının en önemli sorunlarından birisi de kuşaklar arasında aktarım özelliğinin bulunmasıdır. Çocukluk çağında ihmal ve istismara başvuran kişilerin yetişkinlik dönemlerinde kendi çocuklarına ihmal ve istismar uyguladıkları kesin olmamakla birlikte çocuklarına ihmal ve istismar uygulayan ebeveynlerin çocukluk dönemlerinde şiddete maruz kaldıkları düşünülmektedir (Abalı, 2017). Çocuğun küçük yaş gruplarında anne ve babası tarafından herhangi bir travmaya maruz kalması, boşanmış bir anne ve babanın çocuğu olması, anne ve baba arasındaki şiddete tanıklık etmesi çocuğun diğerleriyle ilişkilerini önemli ölçüde etkilemekte ve çocuğun bu davranışları model alması yetişkinlik döneminde başkalarına ihmal ve istismarda bulunmasına neden olmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001).

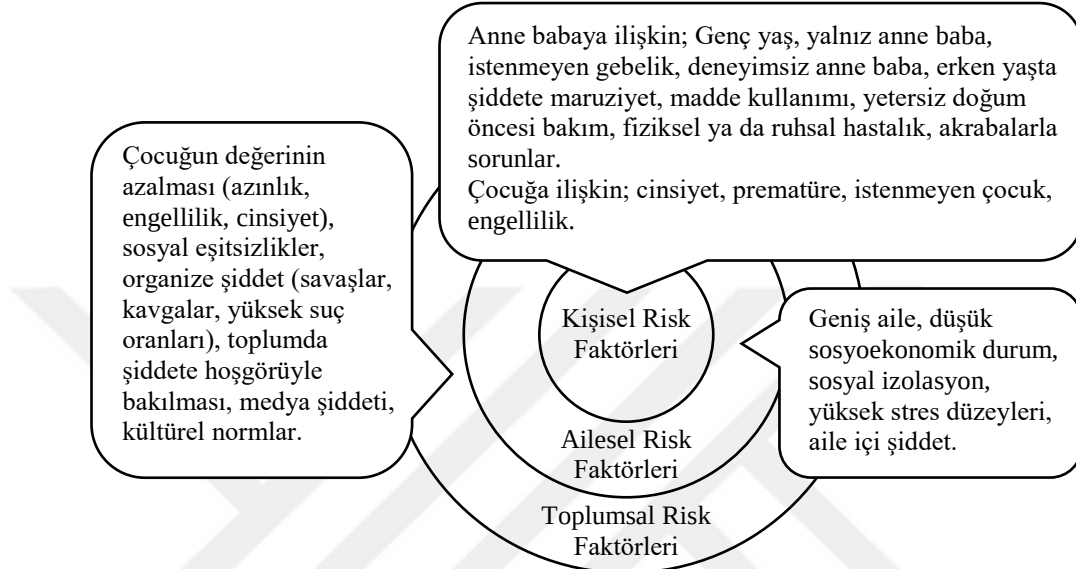
2.1.5.7. Sosyal Etkileşimsel Model

Sosyal etkileşimsel model, çocukluk çağı travmalarının aydınlatılmasında anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki ve iletişimin yeterli bir biçimde incelenmesi gerektiğine inanmaktadır. Anne ve baba arasında yaşanan sorunların çocuk üzerinde ne gibi etkilerinin olduğuna ve çocuk üzerinde ne gibi değişimler yarattığına odaklanılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Komşuluk, akrabalık, sağlık kurum ve kuruluşları, iş bulma hizmetleri, sigorta hizmetlerinin ve sosyal hizmetlerin işlevini tam olarak yerine getirememesi çocuk ihmal ve istismarının oluşmasında önemli etkenlerdir. Ayrıca çocuğun erken doğumu, özel gereksinimli olması, tek ebeveynlik veya ebeveynlerin boşanmış olması, üvey olması çocukların travma yaşamaları için risk oluşturmaktadır (Abalı, 2017).

2.1.6. Çocukluk Çağı Travmalarının Risk Faktörleri

Çocukluk çağı ihmal ve istismarına neden olan risk faktörlerini belirleyebilmek için araştırmacılar çalışmalarında çeşitli sonuçlar ortaya koymuşlardır. Bahsi geçen sonuçlar, çocuğa bakım verenin özelliklerinden, istismarın yaşandığı toplumun

özelliklerine kadar geniş spektrumda ele alınan risk etmenleridir. Bunlar çocukluk çağı ihmal ve istismarını doğrudan ortaya çıkarmasa da çocukluk çağı ihmal ve istismarının yaşanmasını hızlandıran faktörlerdir. Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre çocukluk çağı ihmal ve istismarının risk faktörleri kişisel, ailesel ve toplumsal risk faktörleri olarak üç ayrı başlığa ayrılmaktadır (Helvacı-Çelik ve Hocaoglu, 2018). Çocukluk çağı travmalarının risk faktörleri Şekil 2.3.'te gösterilmiştir.



Şekil 2.3. Çocukluk Çağı Travmalarının Risk Faktörleri (Turhan, Sangün ve İnandı, 2006: 155)

2.1.6.1. Kişisel Risk Faktörleri

Kişisel risk faktörleri bakım veren ve çocukla ilgili çeşitli özellikleri kapsamına almaktadır (Yılmaz, 2009). Bu özellikler arasında anne ve babanın çocukluk döneminde ihmal ve istismar yaşantısının olması, öfkelerini kontrol edememeleri, duygusal sorunlarının olması, eğitim seviyelerinin düşük olması, madde bağımlılığı, ekonomik sorunlar, küçük yaşta evlenme, küçük yaşta çocuk sahibi olma, anne ve baba olma konusunda yetersizlik, doğum öncesi ve sonrası süreçte yaşanan sorunlar, anne ve babanın boşanması, ebeveyn kaybı, çoklu doğum, doğumsal anomaliler, çocuğun istenen cinsiyette olmaması, fiziksel veya zihinsel hastalıklarının olması (Armağan, 2007) çocuğun aşırı veya sürekli ağlaması, çocukta dikkat eksikliği ve hiperaktivitenin olması, davranış problemleri, derslerinde başarısız olması, bazı kültürlerde kız çocuğu olarak dünyaya gelmek, hamile annenin diğer çocuğu olmak, ikiz veya üçüz olarak dünyaya gelmek, düşük doğum ağırlığı ve erken doğum sayılabilmektedir (Şimşek, Ulukol ve Bingöler, 2004). Bütün bu sayılanlara ek olarak çocuğun şiddet içerikli davranışları bilmemesi veya anlatmaması, içedönük, çekingen, korkulu, savunmasız, pasif, güçsüz ve kaygılı olması da kişisel risk faktörleri kapsamında

değerlendirilmektedir (Taner ve Gökler, 2004). Türkiye’de yapılan bir araştırmada birinci çocuk olarak dünyaya gelenlerin fiziksel istismara maruz kalma riskinin ortanca veya son çocuk olarak dünyaya gelenlere kıyasla daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Malgaz-Güçlü ve Acemioğlu, 2020). Buna karşın çocukluk çağı ihmal ve istismarı bağlamında küçük yaşta olmanın bir risk etmeni olabileceğini de ortaya koyan araştırmalara rastlamak mümkündür (Hinds and Giardino, 2017).

2.1.6.2. Ailesel Risk Faktörleri

Ailesel risk faktörlerinin çocukluk çağı ihmal ve istismarında kritik bir role sahip olduğu bilinmektedir. Ailesel risk faktörleri arasında ailenin toplumdan izole bir şekilde yaşıyor olması, geniş aile şeklinde yaşıyor olmak, ailenin göç etmiş olması, aile içi şiddetin varlığı, düşük ekonomik düzey, anne ve baba ile çocuklar arasındaki iletişimin kopuk olması ve aile içindeki birisinin hukuki bir suç işlemiş olması sayılabilmektedir. Ek olarak ailede stres kaynaklarının yoğun olması, ailenin kültürel sorunlar yaşıyor olması, ebeveynler arasında şiddetli geçimsizliğin olması çocukluk çağı ihmal ve istismarını kolaylaştıran ailesel risk etmenleri arasında sayılabilmektedir (Helvacı-Çelik ve Hocaoglu, 2018; Yılmaz, 2009). Suudi Arabistan’da kadın üniversite öğrencilerinin katılımcısı olduğu bir araştırmanın bulgularına göre anne ve baba arasında fiziksel şiddetin olması, annenin eğitim düzeyinin düşük olması, anne veya babanın ruhsal sorunlarının olması ve anne ve babanın aynı evde yaşamıyor olmaları çocukluk çağı travmalarını yordayan faktörler arasında olduğu anlaşılmıştır (İbrahim et al., 2008).

2.1.6.3. Toplumsal Risk Faktörleri

Toplumsal risk faktörleri arasında sosyal adaletsizlikler, kız ve erkek çocuğuna eşit davranmama, kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesi veya eğitim haklarının elinden alınması, mevcut olan toplumda şiddetin kabul edilebilirlik seviyesinin yüksek olması, büyük kültürel çatışmalar, planlamış şiddet, çocuğu koruyan sosyal ve sağlık hizmetlerinin yetersiz olması sayılabilir (Yalçın, 2011). Ek olarak mevcut olan kültürde çocuğa az değer verme, istismar haberlerinin kitle iletişim araçlarında sansürlenmeden paylaşımı, toplumda şiddetin kanıksanması, eğitim yetersizliği, yasaların uygulanamaması, çocuk yetiştirmede toplumsal olarak kabul görmüş yanlış tutumlar çocukluk çağı ihmal ve istismarını hızlandıran toplumsal faktörler arasında sayılmaktadır (Demir, 2019). Dezavantajlı gruplar içinde olmanın da çocukluk çağı ihmal ve istismarını arttırdığı bilinmektedir (Hinds and Giardino, 2017).

2.1.7. Çocukluk Çağı Travmalarının Etkileri

Kişilik ve psikopatolojinin gelişiminde kayda değer bir öneme sahip olan çocukluk çağı travmaları, kısa dönemli ve uzun dönemli etkileri olan kritik yaşam deneyimleridir (Güloğlu, Kararırmak ve Emiral, 2016). Genel olarak çocukluk çağı travmalarının kısa dönemli etkileri arasında regresyon davranışları, geç konuşma, motor davranışları öğrenmede gerilik, uyum sorunları bulunmaktadır. Çocukluk dönemi ihmal ve istismarının uzun dönemli etkileri arasında ise dürtü kontrol bozuklukları, madde kullanımı, çözülme bozuklukları, anksiyete bozuklukları, gastrointestinal sorunlar ve ders başarısında düşme sayılabilmektedir (Stoltenborgh et al., 2015). ACE (Adverse Childhood Experiences) çocukluk çağı ihmal ve istismarının uzun dönemli etkilerini anlamak için 17.300 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiş geniş çaplı bir araştırmadır. Yapılan bu araştırmada çocukluk çağı travmatik yaşantısına maruz kalan kişilerin yaşamlarının ileriki dönemlerinde çökkünlük, suicidal düşünce, cinsel işlev bozuklukları ve kronik ağrı gibi konularda semptom geliştirme açısından diğer kişilere kıyasla daha fazla risk altında olduğu anlaşılmıştır (Felitti et al., 1998). Benzer olarak çocukluk çağında deneyimlenen travmatik yaşantıların kimlik gelişimini, öz şefkat düzeyini ve duygu düzenleme becerilerini olumsuz yönde etkilediği de bilinmektedir (Dereboy vd., 2018; Miron et al., 2016). Yapılan araştırmalar çocukluk çağı ihmallerinin duygularını tanıyamama veya iyi bir şekilde ifade edememe durumlarıyla da ortaya çıktığını göstermektedir (Aust et al., 2013).

Genellikle insanlar çocukluk döneminde az ya da çok strese neden olan veya isteklerinin gerçekleşmemesi durumlarıyla karşı karşıya kalırlar ve bu durum normal şartlar altında kişide bir travma öyküsüne neden olmamaktadır. Stresli bir olayın travmatik bir yaşantıya dönüşmesinde, stres verici olayın şiddeti, istismar edilen bireyin yaşı ve benlik gücü, ortaya çıktığı zamanda aile ve çevresel koşulların uygun olmaması gibi pek çok faktör etkide bulunmaktadır (Friedeman, 2000). Kişiler bu faktörlere bağlı olarak travmaya farklı tepkiler verirler ve bu tepkiler sonucunda kişilerde doğrudan ve dolaylı birçok ruhsal bozukluk gelişebilmektedir. Travma ile doğrudan gelişen ruhsal bozukluklar arasında akut stres bozukluğu, post travmatik stres bozukluğu (PTSB), uyum bozuklukları yer almaktadır. Travma ile dolaylı gelişen ruhsal bozukluklar arasında kimlik çözülmesi bozukluğu, sınırda kişilik bozukluğu, bedensel belirti bozukluğu, konversiyon bozukluğu, psikotik bozukluklar, kaygı bozuklukları ve duygudurum bozuklukları sayılabilmektedir (Akçay, 2011).

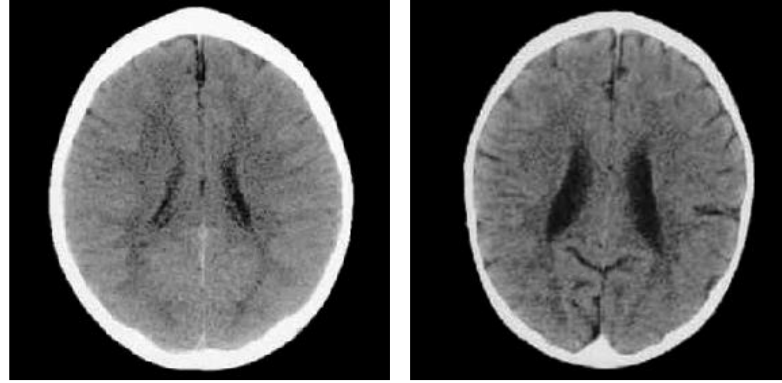
Çocukluk çağı travmaları kişinin kendini ve dünyayı algılamasındaki bakış açısını büyük oranda olumsuz etkileyen yaşantılardır. Çocukluk çağı ihmal ve istismarı yaşayan kişi bu durum karşısında genellikle kendi iç dünyasına çekilmekte ve olumsuz duyguları ile yüzleşmekten korkmaktadır. Olumsuz duygularıyla yüzleşmeme, kişide, daha büyük ruhsal sorunlara, benlik saygısında düşmeye ve kendini suçlayıcı davranışlara sebep olmaktadır (Chen, Jiang and Mao, 2009). Güneri-Yöyen (2017a) araştırmasında çocukluk çağı ihmal ve istismarının kişilerin benlik saygısını düşürdüğünü bulgulamıştır. Benzer şekilde Eroğul-Çeçen ve Türk (2013) araştırmalarında çocukluk çağı fiziksel, duygusal ve cinsel istismar yaşantısı olan ergenlerin benlik saygılarının daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Travmatik deneyimler mağdurun düşünce yapısının bozulmasına neden olmaktadır. Birey travmatik yaşantı sonrası kendini değersiz görmekte ve bu durumu hak ettiğini düşünmektedir. Bu düşünce yapısı kişinin benlik imajının daha da olumsuz olmasına sebep olmaktadır. Mağdur sadece hak ettiğini düşünmekle kalmayıp insanların ve dünyanın kötü bir yer olduğunu ve kimseye güvenmemesi gerektiğini düşünmeye başlayacaktır. Travma öyküsü olan çocuk deneyimlediği olumsuz yaşantıyı dünyaya ve geleceğe yönelik olan düşüncelerine aşırı genelleyecektir (Taner ve Gökler, 2004).

Çocukluk Çağı İhmal ve İstismar yaşantısı olan çocukların sorun çözme becerilerinin daha zayıf ve anksiyete eşiklerinin daha düşük olduğu bilinmektedir. Travma geçmişi olan çocuklar mevcut durumun ortaya çıkardığı duygusal yoğunluk altında ezilmekte ve bunun sonucunda küçük bir olumsuzluğu büyütmede ve uygun problem çözme becerilerini kullanmakta güçlük çekmektedirler. Problem çözme becerilerinden yoksun olma günlük işlevselliğin düşmesine zemin hazırlamaktadır (Gündüz ve Gökçakan, 2004). İygün (2018) araştırmasında kişilerin geçirmiş olduğu çocukluk çağı ihmal ve istismarının kişide kendini ve başkalarını suçlayıcı olma durumunu arttırdığını buna karşın kişinin pozitif odaklanma durumunu ise azalttığı sonucuna ulaşmıştır.

Nörobiyolojik alanda yapılan araştırmalar çocukluk çağı ihmal ve istismarının beyin gelişimi üzerinde kalıcı olumsuz etkilere neden olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmalar, çocukluk çağında deneyimlenen travmanın, beyinde nörotransmitter olarak çalışan kimyasal maddelerin bozulmasına ve stres tepkisinin artmasına neden olduğunu bilimsel olarak kanıtlamaktadır. Kimyasal maddelerin neden olduğu stres

tepkileri, çocukluk gelişiminin kritik dönemlerinde ortaya çıkan nöral büyümeyi olumsuz yönde etkilemekte ve hücre ölümüne neden olabilmektedir. Çocukluk çağı travmalarının beyin üzerindeki etkisi Şekil 2.4.'te gösterilmiştir.



3 Yaşında Normal Bir Çocuğun
Beyin Görüntüsü

3 Yaşında Aşırı İhmal Edilmiş
Bir Çocuğun Beyin Görüntüsü

Şekil 2.4. Çocukluk Çağı Travmalarının Beyin Üzerindeki Etkisi (Perry, 2002: 93)

Sol taraftaki görüntü 3 yaşında sağlıklı gelişim gösteren bir çocuğa aittir. Sağ taraftaki görüntü ise aşırı derecede duygusal ihmale maruz kalmış bir çocuğun beyin görüntüsüdür. İhmale maruz kalmış 3 yaşındaki çocuğun beyninin, ortalamadan önemli oranda küçük olduğu, genişlemiş ventriküllere ve kortikal atforiye sahip olduğu anlaşılmıştır.

Heim vd. (2008), sosyal bağlanma, güven duyma ve stresi ve kaygıyı yönetmede etkili olan nöropeptid oksitosinin çocukluk çağı travması yaşamış kadınların beyin omurilik sıvısında belirgin bir düzeyde azaldığını bulgulamışlardır. Aynı şekilde kişinin maruz kaldığı çocukluk çağı travmatik yaşantı süresi ne kadar uzunsa oksitosin seviyesi bir o kadar düşmekte ve kaygı derecesi bir o kadar yüksek olmaktadır (Heim et al., 2008). Travmatik yaşantılar; kişilerin benlik algısı, yürütücü işlevler ve bilişsel kapasite ile doğrudan ilgili olduğu düşünülen beynin medial prefrontal ve dorsolateral prefrontal korteks kısımlarında da küçülmelere neden olmaktadır (Lanius et al., 2001). Beynin yürütücü işlevlerinde bozulmaların yaşanması işleyen belleğin, bilişsel esneklik ve özdenetimin işlevini tam olarak yerine getirememesine sebebiyet vermektedir. (Kavanaugh et al., 2016). Ek olarak çocukluk çağı istismarı yaşantısına sahip çocukların öğrenme ve dikkat konularında bilişsel sorunlar geliştirme olasılıkları diğer çocuklara kıyasla daha fazla olduğu araştırmalarla bulgulanmıştır (Bick and Nelson, 2016).

Çocukluk çağı travmaları fiziksel sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Çocukluk çağında ihmal ve istismar yaşayan kişiler hayatlarının ileriki dönemlerinde organ hastalıklarına, eklem, ülser ve diyabet gibi hastalıklara yakalanma riski diğer bireylere oranla daha fazla olabilmektedir (Goodwin and Stein, 2004). Çocukluk çağı travmaları abdominal obezite, yüksek tansiyon, glikoz toleransı ve yüksek kolesterole sebebiyet vererek kişinin ileriki dönemlerinde kalp hastalıklarına yakalanma riskini de arttırmaktadır (Ayçiçek-Dinçer, 2020: 92). Çocukluk çağı travmalarının ömür boyu süren etkilerini özetleyen CDC-Kaiser ACE Piramidi Şekil 2.5.'te gösterilmiştir.



Şekil 2.5. Çocukluk Çağı Travmalarının Ömür Boyu Süren Etkilerini Özetleyen CDC-Kaiser ACE Piramidi (Aktaran Mehmet, 2022: 12)

Genel olarak bütün insanlar, çocukluk döneminde yaşamış olduğu ihmal ve istismar durumlarına aynı tepkiyi göstermemektedirler. Bundan dolayı bu tez çalışmasında kişilerin çocukluk çağı travmalarıyla ilintili olduğu düşünülen kimlik stilleri ve benliğin ayrımlaşması konularına değinilecektir.

2.1.8. Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında çocukluk çağı travmaları ile ilgili yurt dışında ve Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilecektir.

2.1.8.1. Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Aşağıda çocukluk çağı travmaları ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Elliott ve Guy (1993), çocukluk çağı travması, aile özellikleri ve mevcut olan psikolojik sorunlar bağlamında kadın ruh sağlığı çalışanları ile diğer mesleklerde çalışan kadınları karşılaştırmıştır. Araştırmanın sonucuna göre ruh sağlığı çalışanlarının diğer mesleklerde çalışanlara kıyasla daha fazla fiziksel istismar yaşadıkları ve işlevsel olmayan bir aileye sahip oldukları; buna karşın cinsel istismar bağlamında gruplar arasında herhangi bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Belkin vd. (1994), Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri alt boyutları ile çocukluk çağı cinsel istismarı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Buna göre cinsel istismar yaşantısı olanların psikopatik sapma ve şizofreni boyutlarındaki puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak cinsel istismar yaşantısı olan kişilerin daha fazla sosyal uyum ve yabancılaşma sorunları yaşadıkları düşünülmüştür.

Paavilainen vd. (2001), çocuğunu ihmal eden ve istismarda bulunan aileler ile çocuğunu ihmal etmeyen ve istismarda bulunmayan ailelerin dinamiklerini kıyaslamak ve aile içindeki ihmal ve istismarın risk faktörlerini belirlemek amacıyla toplamda 119 kişinin katılımıyla araştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucuna göre çocuğunu ihmal eden ve istismarda bulunan ailelerde bireyselleşme, karşılıklı esneklik ve denge gibi aile dinamiklerinin çocuğunu ihmal etmeyen ve istismarda bulunmayan ailelere kıyasla daha düşük olduğu anlaşılmıştır. Ek olarak aile bireylerindeki düşük düzey benliğin ayrımlaşmasının, birden fazla çocuğun olmasının ve işsizliğin çocukluk çağı ihmal ve istismarını arttıran faktörler olarak değerlendirilmiştir.

Bandelow vd. (2005), çocukluk çağı travmaları ve çocuk yetiştirme biçimlerinin panik bozukluk üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmaya toplamda 239 panik bozukluğu olan ve olmayan kişi katılmıştır. Araştırmada çocuğun anne ve babasından ayrı kalması, anne veya babanın madde kullanımı, aile içinde yaşanan şiddet ve cinsel istismarın panik bozukluğunun yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmada ayrıca panik bozukluk teşhisi alan kişilerin çocukluk çağında anne babası tarafından

cezalandırıldığı, ebeveynleri tarafından yeterli sevgi ve bakım alamadıkları ve otoriter bir tutumla yetiştirildikleri anlaşılmıştır.

Allen ve Lauterbach (2007), çocukluk çağı travma öyküsüne sahip bireylerin kişilik özelliklerini araştırmışlardır. Çalışmada çocukluk çağı travma öyküsüne sahip kadınların kişiler arası bağımlılık düzeylerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocukluk çağı travmasına sahip kişilerin daha fazla meraklı, yaratıcı ve açık fikirli olduğu anlaşılmıştır.

Rademaker vd. (2008), çocukluk çağı travmalarının yetişkin kişiliği üzerindeki etkisini askerler üzerinde incelemiştir. Çalışmada çocukluk çağı travmalarının yetişkinlikteki kişilik özelliklerini etkileyebilecek bilişsel ve duygusal güçlüklerle karşılaşma olasılığını arttırabileceği tespit edilmiştir.

Kim (2009), araştırmasında kendi çocukluk döneminde ihmal yaşantısı olan anne babaların ihmal yaşantısı olmayan anne babalara göre kendi çocuklarını daha fazla ihmal ettiği ve fiziksel istismar edici davranışlarda bulundukları sonucuna ulaşmıştır.

Lacelle vd. (2012), çocukluk çağı cinsel istismar yaşantısı olan ve olmayan kadınları araştırmalarında karşılaştırmışlardır. Araştırmada çocukluk çağı cinsel istismar yaşantısı olan kadınlar daha fazla jinekolojik sorun yaşadıklarını, daha olumsuz bir cinsel benlik kavramı geliştirdiklerini, cinsel ilişki esnasında daha fazla problemli duygu hissettiklerini ve cinsel anksiyete yaşadıklarını ve daha az cinsel doyum elde ettiklerini bildirmişlerdir.

Schaffer vd. (2015), çocukluk çağı travma yaşantısı olan üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmada depresif belirtiler ile çocukluk çağı fiziksel istismarı ve cinsel istismarının ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Keene ve Epps (2016) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada çocukluk çağı istismar yaşantısı olanların olmayanlara göre öfke, narsistik ve utanç duygularının daha yoğun olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırmada aynı zamanda fiziksel saldırganlık ile istismar arasında bir ilişki olduğu da anlaşılmıştır.

2.1.8.2. Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Aşağıda çocukluk çağı travmaları ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Siyez (2003), araştırmasında duygusal istismar ile benlik algısı, depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkileri ergenler üzerinde incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre duygusal istismar ile benlik algısı arasında negatif korelasyon; buna karşın duygusal istismar ile depresyon ve anksiyete düzeyleri arasında pozitif korelasyon ilişkisi bulunmaktadır.

Durmuşoğlu ve Yıldırım-Doğru (2006), çocukluk Çağı Travmalarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye olan etkisi incelenmişlerdir. Araştırmanın sonucuna göre çocukluk çağı travmaları ile ergenlerin ilişkisel depresyonu arasında anlamlı pozitif korelasyon ilişkisi bulgulanmıştır. Buna karşın fiziksel istismar ve duygusal istismar ile ilişkisel benlik saygısı arasında anlamlı negatif korelasyon ilişkisi olduğu saptanmıştır.

Berber-Çelik (2010), çocukluk çağı travmaları, kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar arasındaki ilişkileri üniversite öğrencileri üzerinde araştırmıştır. Buna göre çocukluk çağı travmaları ile kendilik algısı arasında negatif korelasyon; çocukluk çağı travmaları ile boyun eğici davranışlar arasında pozitif korelasyon ilişkisi saptanmıştır. Ek olarak kendilik algısı ve boyun eğici davranışların anlamlı yordayıcıları arasında çocukluk çağı travmalarının olduğu anlaşılmıştır.

Er (2010), araştırmasında cinsel istismar, depresyon, kaygı ve benlik algısı arasındaki ilişkileri ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmada çocukluk çağında cinsel istismar yaşantısı olanların depresyon ve kaygı puanları, cinsel istismar yaşantısı olmayanlara kıyasla daha yüksek; buna karşın çocukluk çağında cinsel istismar yaşantısı olanların benlik algısı puanlarının daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Karakuş (2012), çocukluk çağı travmaları ile benlik saygısı arasındaki ilişkileri lise öğrencileri üzerinde incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre çocukluk çağı travmaları ile benlik saygısı arasında negatif korelasyon ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca duygusal istismarın benlik saygısını anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Oğlağı (2012), çocukluk çağı travmalarının benlik saygısı ile beden algısı üzerindeki etkisini yeme bozukluğuna sahip kişiler üzerinde incelemiştir. Buna göre

yeme bozukluğuna sahip olan kişilerin çocukluk ağı travmalarının herhangi bir hastalığa sahip olmayanlara kıyasla daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca araştırmaya göre çocukluk ağı travmaları ile benlik saygısı ve beden algısı arasında kayda değer bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Zeren vd. (2012), araştırmalarında kız çocuklarının erkeklere oranla daha fazla istismar ve ihmale maruz kaldığını bulmuşlardır. Ayrıca sosyoekonomik düzeyi düşük ve ayrılmış anne babaya sahip öğrencilerin daha fazla duygusal istismara uğradığını bulgulamışlardır.

Demirkapı (2013), çalışmasında çocukluk ağı travmalarının kimlik gelişimi ve duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisini araştırmıştır. Buna göre duygusal ihmal ve istismarın diğer ihmal ve istismar çeşitlerine kıyasla daha fazla yaşandığını ortaya konulmuştur. Araştırmada intihar girişimi olan, psikiyatrik ilaç kullanan, zarar verici davranışlarda bulunan ve sosyoekonomik durumu düşük olan kişilerin diğer kişilere kıyasla daha fazla çocukluk ağı travma yaşantısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal istismarın ve cinsel istismarın duygu düzenleme güçlüğü üzerinde; duygusal ihmal ve istismarın ise kimlik gelişimi üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu anlaşılmıştır. Tüm bunların dışında çocukluk ağı travmaları ile kimlik bocalaması arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünün olduğu sonucuna varılmıştır.

Eroğul-een ve Türk (2013), ocukluk ağı travmaları ile öfkeyi ifade etme biçimi, benlik saygısı ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkileri ergenler üzerinde incelemişlerdir. Buna göre fiziksel, duygusal ve cinsel istismar yaşantısı olanların, olmayanlara kıyasla öfkelerini daha zor kontrol altında tuttukları tespit edilmiştir. Ayrıca ocukluk ağı istismar yaşantısı olanların, olmayanlara kıyasla benlik saygısı ve yaşam doyumunu puanlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan (2015), ocukluk ağı duygusal istismarı ile depresyon, olumsuz benlik kavramı ve psikolojik sağamlık arasındaki ilişkileri niversite öğrencileri üzerinde incelemiştir. Çalışmanın bulguları arasında duygusal istismar ile olumsuz benlik kavramı ve depresyon arasında pozitif korelasyon; duygusal istismar ile psikolojik sağamlık arasında negatif korelasyon ilişkisi olduğu yer almaktadır. Ayrıca duygusal istismar ile olumsuz benlik kavramı ve depresyon arasındaki ilişkide psikolojik sağamlığın aracılık rolü olduğu tespit edilmiştir.

Tezel, Kışlak ve Boysan (2015), tarafından yapılan araştırmaya göre çocukluk çağı travma yaşantısı olan kişilerde kişilik bozuklukları daha fazla görülmektedir. Buna ek olarak araştırmanın sonucuna göre çocukluk çağı travma öyküsü olan kişilerde iletişim sorunları da daha fazla bulunmaktadır.

Yiğit ve Erden (2015), 19-26 yaş arası 430 üniversite öğrencisinin katılımıyla çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolünü araştırmışlardır. Buna göre çocukluk çağı istismar yaşantılarının her birisi ile genel psikolojik sağlık arasında ilişki olduğu ve bu ilişkide kopukluk ve zedelenmiş otonomi şemalarının tam aracılık ettiği bulunmuştur.

Eker ve Yılmaz (2016), risk alma davranışını çocukluk çağı travmaları ve benlik saygısı temelinde değerlendirdikleri araştırmalarında çocukluk çağı travmaları ile risk alma davranışı arasında pozitif korelasyon; benlik saygısı ile risk alma davranışı arasında negatif korelasyon bulmuşlardır. Buna ek olarak araştırmada fiziksel ve cinsel istismarın risk alma davranışını anlamlı olarak yordadığı anlaşılmıştır.

Kılıç-Nurkan (2016), çocukluk çağı travmaları ile beş faktörlü kişilik modeli ve psikopatoloji düzeyi arasındaki ilişkileri yetişkinler üzerinde araştırmıştır. Buna göre dışadönüklük, sorumluluk ve deneyime açıklık ile çocukluk çağı travmaları arasında negatif korelasyon; nevrozizm ile çocukluk çağı travmaları arasında pozitif korelasyon ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca psikopatoloji puanları ile çocukluk çağı travma puanları arasında pozitif korelasyon ilişkisi bulunmuştur.

Onat vd. (2016), çocukluk çağı travmalarının benlik saygısına etkisini incelemiştir. 355 kız öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada çocukluk çağı travması olan kız öğrencilerin benlik saygılarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Balık-Okutan, Arı ve Cın (2017), riskli davranış gösteren 65 ergen örneklem grubunda çocukluk çağı travmaları ile ruhsal durum arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre duygusal ihmalin olumsuz benlik algısı, depresyon ve bedenselleştirme üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır. Yine aynı şekilde cinsel istismarın da olumsuz benlik algısı üzerinde anlamlı etkisinin olduğu bulunmuştur.

Güneri-Yöyen (2017a), üniversite öğrencilerindeki çocukluk çağı travmaları ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocukluk çağı travması

yaşamının her alt boyutu için düşük benlik saygısını arttırdığını bulgulamıştır. Ayrıca araştırmayla birlikte erkek üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmasının, fiziksel ihmalin ve cinsel istismarın kadın üniversite öğrencilerine kıyasla daha fazla oranda olduğu anlaşılmıştır. Araştırmada çocukluk çağı travmalarının benlik saygısını açıklayıcılık gücünün yüksek olmadığı sonucuna varılmıştır.

Güneri-Yöyen (2017b), çalışmasında çocukluk çağı travmaları ile kişilik tipolojisi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmada içedönük üniversite öğrencilerinin fiziksel ve duygusal ihmal puanlarının dışadönük üniversite öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğu; buna karşın içedönük üniversite öğrencilerinin cinsel istismar puanlarının dışadönük üniversite öğrencilerine kıyasla daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Düşmanlık eğilimi olanların duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve çocukluk çağı travma puanlarının uyumluluk eğilimi olanlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Deneyime kapalı olanların fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve çocukluk çağı travma puanlarının deneyime açık olanlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bulgularında yola çıkarak çocukluk çağı travmaları ile kişilik tipolojisi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Karaarslan (2017), çalışmasında şiddet eğilimi ile kişilik tipolojileri ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmada çocukluk çağı travmalarının kişilerin şiddete eğilim düzeyi üzerinde anlamlı etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Ulaş (2017), psikoloji öğrencilerinin mizaç özellikleri ile meslek seçimi ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya toplamda 85 üniversite öğrencisi katılmıştır. Psikoloji öğrencilerinden oluşan deney grubunda 41 kişi bulunurken; Mühendislik ve Doğa Bilimleri öğrencilerinden oluşan kontrol grubunda 44 kişi bulunmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre Psikoloji bölümü öğrencilerinin mizaç ve karakter ölçeğinin iş birliği yapma, temiz kalplilik ve vicdanlılık alt boyutlarında Mühendislik ve Doğa Bilimleri öğrencilerine kıyasla daha yüksek puanlara sahip olduğu anlaşılmıştır. Buna karşın Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği bağlamında deney ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Buna göre Psikoloji öğrencilerinin meslek seçiminde çocukluk çağı travmalarına maruz kalmasının etkisi olmadığı anlaşılmıştır.

Dereboy vd. (2018), çocukluk çağı travmalarının kimlik gelişimi, duygu düzenleme güçlüğü ve psikopatoloji ile ilişkisini araştırmışlardır. Çalışmaya 460 kadın ve 175 erkek olmak üzere toplamda 635 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada katılımcıların çocukluk çağı travmatik yaşantı oranı %31.3 olarak bulunmuştur. Ayrıca çocukluk çağı travmaları ve duygusal istismar ile kimlik bocalaması ilişkisinde duygu düzenleme güçlüğü'nün kısmi aracı değişken olduğu tespit edilmiştir.

Savi-Çakar, İkiz ve Asıcı (2018), çocukluk çağı travmaları ve umutsuzluğun psikolojik belirtileri yordama gücünü araştırmıştır. Çalışma 195 rehber öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre çocukluk çağı travmaları ve umutsuzluk ile bedenselleştirme, olumsuz benlik saygısı, depresyon, hostilite ve anksiyete arasında pozitif korelasyon anlamlı düzeyde bulunmuştur. Araştırmada çocukluk çağı travmaları ve umutsuzluk psikolojik belirtileri anlamlı düzeyde yordamaktadır. Buna göre çocukluk çağında yaşanan travmaların umutsuzluğu arttırdığı ve bazı psikolojik belirtilerin ortaya çıkmasına neden olduğu anlaşılmıştır.

Aytaç-Alp (2019), çocukluk çağı travmaları ile suçluluk, utanç ve benlik saygısı arasındaki ilişkileri üniversite öğrencileri üzerinde araştırmıştır. Çalışmanın sonuçları çocukluk çağı travmaları ile benlik saygısı arasında negatif korelasyon; suçluluk ve utanç ile pozitif korelasyon ilişkisi içinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca sosyal hayatını ve kişiler arası ilişkilerini olumsuz olarak değerlendirenlerin, olumlu olarak değerlendirenlerle kıyasla çocukluk çağı travma puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çavuşoğlu (2020), cinsiyet grupları bağlamında çocukluk çağı travma düzeylerini incelemiştir. Araştırmaya 127 kadın ve 73 erkek olmak üzere toplamda 200 kişi katılım göstermiştir. Araştırmaya göre kadın ve erkeklerin istismar ve ihmal yaşama durumları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Yine aynı şekilde madde kullanım açısından da istismar ve ihmal yaşamının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı anlaşılmıştır. Buna karşın anne babası boşanmış olanların fiziksel ihmal puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz, Gülücü ve Demirci (2020), erişkin obezitesinde çocukluk çağı travmalarının etkisini incelemiştir. Araştırmaya 76'sı kadın ve 33'ü erkek olmak üzere toplamda 109 hasta ve sağlıklı gönüllü katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre obezitesi olanların duygusal ihmal puanları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Buna göre obezitenin risk faktörleri arasında çocukluk çağı travmaları olduğu anlaşılmıştır.

Çağatay ve Özerk (2021), üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ile bağlanma stilleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında çocukluk çağı travmaları ile saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Çocukluk çağı travmaları ile olgunlaşmamış savunma mekanizmaları arasında pozitif yönde; yine çocukluk çağı travmaları ile olgunlaşmış ve nevrotik savunma mekanizmaları arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre anlamlı düzeyde daha fazla fiziksel istismar, duygusal ihmal ve travma yaşadıkları bulunmuştur.

Gedik (2021), çocukluk çağı travmaları ile kişilik biçimleri arasındaki ilişkiyi ve psikolojik dayanıklılığın bu ilişkideki aracı rolünü 886 katılımcıyla incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin alt boyutları ile farklı kişilik örüntüleri arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Yine çocukluk çağı travmaları alt boyutları ile psikolojik dayanıklılık arasında negatif yönlü anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Ek olarak çocukluk çağı travmaları, farklı kişilik biçimlerini anlamlı düzeyde yordamaktadır ve çocukluk çağı travmaları ile kişilik biçimleri ilişkisinde psikolojik dayanıklılığın aracı rolü tam veya kısmi olacak şekilde bulunmaktadır.

Soyumtürk (2021), 319 kişinin katılımcısı olduğu çalışmasında, algılanan ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmalarının yeme davranışı üzerine etkisini araştırmıştır. Araştırmanın sonucu, çocukluk çağı travmaları ve alt boyutları ile yeme davranışları arasında orta düzeyde pozitif korelasyon bulunduğunu göstermiştir. Algılanan ebeveyn tutumlarında olumsuzluk arttıkça duygusal yeme davranışında da artış olduğu anlaşılmıştır. Buna ek olarak kadınların duygusal yeme düzeyinin ve çocukluk çağı travmalarının daha yüksek olduğu, evli olmayan kişilerin duygusal yeme düzeylerinin evli olan kişilere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak bulgular, çocukluk çağı travmaları ve algılanan ebeveyn tutumlarının duygusal yeme düzeyi üzerinde yordayıcı etkisi olduğu bulunmuştur.

Çakır ve Bilge (2022), çocukluk çağı travmaları ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışma 18-65 yaş arası 324 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre çocukluk çağı travma öyküsü olanların tüm kişilik bozuklukları puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Buna göre çocukluk çağı travmalarının kişilik bozukluklarının ortaya çıkmasında önemli bir risk etmeni olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca araştırmada davranışsal aktivasyon ile çocukluk çağı travmaları arasında ters ilişki olduğu bulgulanmıştır.

Sancak ve Aktan (2022), çocukluk çağı travmaları, sosyal destek ve madde kullanma arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya 18-25 yaş arasında olan 316 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre madde kullanımında bulunan üniversite öğrencilerinin madde kullanmayanlara göre fiziksel istismar, duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal deneyimleri anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca çocukluk çağı travmatik yaşantının madde kullanma düzeyini anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.

2.1.9. Kimlik (Identity)

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde kimlik “toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü; kişinin kim olduğunu tanıtan belge, hüviyet; herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 1182). Kimlik kavramı her ne kadar 1970’li yıllarda pek çok bilim dalında ve gündelik hayatta kullanılır hale gelmiş olsa da ilk olarak 1950’li yıllarda Erikson yapmış olduğu çalışmalarda kimlik kavramından bahsetmiştir (Fearon, 1999). Şimdilerde ise kimlik çok boyutlu bir kavram olarak birçok bilim dalında kullanılmaktadır (Sayıkoğlu-Uçar, 2020: 10). Kimlik, çok boyutlu bir kavram olarak sosyal bilimlerin çeşitli alanları tarafından çeşitli ve farklı şekillerde tanımlanmıştır. Kimlik kavramının tanımlarına bakıldığında tanımların ortak bir paydada buluşamadığı görülmektedir (Atak, 2011). Bu bağlamda sosyal bilimler arasında yer alan psikoloji bilimi, kimlik kavramının odağına kişilik ve benlik gibi kavramları oturturken yine aynı şekilde sosyal bir bilim dalı olan sosyoloji bilimi, kimlik kavramını toplum bağlamında ele alıp farklı sınıflarda farklı kimlikleri tanımlamaya çalıştığı anlaşılmaktadır. (Gürçan-Aydın, 2017: 10-11). Buna sebep olarak kimlik kavramının bilişsel, toplumsal ve fiziksel öğeleri içerisinde barındırıyor olması gösterilmektedir (Atak, 2011). Psikolojide kimlik kısaca, kişinin “Ben kimim?” sorusuna kendisinin vermiş olduğu karmaşık cevabı olarak tanımlanabilir (Hoy, 2015: 246). Ayrıca farklı olarak “Ben neyim?”, “Yaşamımda neler başaracağım?”, “Benim diğerlerinden farkım ne?”, “Kendi başıma nasıl başarırım?”, gibi soruların cevapları da kimliğe ulaşmak amacıyla sorulmaktadır (Santrock, 2018b: 383). Kimlik, bir kişinin kim olduğuyla ilgilidir (Santrock, 2012:

140). Çoğunlukla kimlik, benlikle ilintili kavramlardan kapsamı daha büyük olan bir kavram olarak ifadelenmektedir. Bu bağlamda kimlik içerisinde, bireylerin bütün inançlarını, değerlerini, kendilerini algılamasını ve benliğin farklı yönlerini bir arada bulundurmaktadır (Wigfield, Byrnes and Eccles, 2006). Kimlik, içerisinde insana dair birçok parçayı barındıran kendini tasvir etme sürecidir ve şunları kapsamına almaktadır (Santrock, 2018b: 383). Bunlardan ilki mesleki kimliktir. Mesleki kimlik, bireyin ilerlemek istediği kariyer yoludur. Ardından gelen kimlik parçası politik kimliktir. Politik kimlik ise insanın siyasi anlamda hangi tarafta olduğunu söylemektedir. Dinsel kimlik, bireyin ruhani inançlarını ifade etmektedir. İlişkisel kimlik, bireyin evli, bekâr, ayrılmış veya hayat arkadaşıyla yaşama durumunu tanımlamaktadır. Entelektüel kimlik, bireyin hangi düzeyde başarıya motive olduğunu söylemektedir. Cinsel kimlik, bireyin cinsel yönelimi hakkında bilgi vermektedir. Etnik kimlik, bireyin dünyanın veya herhangi bir ülkenin hangi bölgesine kendisini ait hissetmesiyle ilgilidir. İlgiler de insana ait kimlik parçaları içerisinde yer almaktadır. Buna göre ilgiler, bireyin yapmaktan keyif aldığı etkinlikleri tanımlamaktadır. Kişilik, bireyin içe dönük veya dışa dönük gibi kişilik özellikleriyle ilgilidir. Son olarak fiziksel kimlik ise bireyin kendisinin vücudunu algılama şeklidir (Santrock, 2012: 141).

Anne babalar, bireyin kimliğinin şekillenmesinde önemli figürlerdir (Cooper, 2011). Örneğin bir araştırmada anne ve çocuk arasındaki sağlıklı olmayan iletişimin olumsuz bir kimlik gelişimine neden olduğu bulunmuştur (Reis and Youniss, 2004). Bu nedenle çocuk ve aile arasındaki iletişimin önemli olduğu söylenebilir. Çocuk hayata başladığında karşılaştığı ilk kişiler ebeveynleridir. Kendinden yaş olarak büyük insanlarla özdeşleşme ihtiyacı içinde olan çocuk ilk iletişimini yine ebeveyniyle kurmakta ebeveynlerin iletişim şekilleri çocuğun sosyal alandaki gelişim düzeyini de etkilemektedir. Buna göre demokratik veya hoşgörülü ebeveyn tutumlarının, otoriter ve reddedici tutumlara kıyasla çocuğun kimlik gelişimini pozitif yönde etkileyeceği barizdir (Aydın, 2005: 61-62). Buna karşın günümüze yaklaştıkça çocuklara sınırı olmayan bir şekilde hoşgörüyle yaklaşmanın her koşulda geçerli bir tutum olmadığı anlaşılmıştır. Zira tutumları konusunda gereken geribildirim alamayan çocuklar, kendilerini yönetebilme ve sosyal uyum gösterebilme konularında başarısız olmaktadır. Çocuklar özdeşim içinde oldukları yetişkinlerin kişilik özelliklerini de model almak isterler. Fakat olması istenilen model alma istendik davranışların

seçimiyle mümkündür. Bu bağlamda çocuk ebeveyninin yalnızca istendik yönlü olan davranışlarını model alır. Ancak aile içindeki iletişimin bütünüyle istendik kişilik özellikleri çerçevesinde olması mümkün değildir. Bahsedilen bu durum çocuğun yaşlılarıyla kurduğu iletişim için de geçerlidir. Bu nedenle akran ve öğretmen tutumları çocuğun kimlik gelişiminde önemlidir. Demokratik, hoşgörülü, çağdaş öğretmen tutumunun çocuk için sağlıklı bir rol model olacağı kesindir. Çocuklarda kimlik gelişiminde model alma süreci yaş büyüdükçe ve bilişsel gelişmişlik düzeyi arttıkça kapsam ve nitelik yönüyle farklılaşmaktadır. Örnek olarak ergenlik çağında çocuklar çeşitli alanlarda ün yapmış kişilerle özdeşim kurabilirler. Ergenlik çağında model alma gereksinimi toplum tarafından onaylanma ve kabullenme isteğinden kaynaklanmaktadır. Tüm bunlardan dolayı ergenlik evresindeki ile çocukluk çağındaki model alma birbirinden farklıdır. Bu dönemde ergenler artan bilişsel kapasiteleriyle ebeveynlerinin, öğretmenlerinin davranışlarını eleştirel bir yaklaşımla değerlendirebilmektedir (Aydın, 2005: 63). Kısacası, çocuğun ebeveyniyle ve çevresiyle kurduğu ilişkiler çok önemlidir. Kalıtsal ve doğal etkenler de çevresel koşulları ile birlikte kimlik gelişimini etkilemektedir. Özerk ve istenilen bir kimlik gelişimini, sağlıklı kalıtsal ve çevresel koşulları yakalayabilen kişiler gerçekleştirebilmektedirler (Bakırcıoğlu, 2007: 84).

Kimlik gelişimi bebeklik yıllarından itibaren diğer gelişim alanlarıyla yakından ilişkili bir şekilde süregelen ve aşamalı bir şekilde gerçekleşmektedir (Bilgin, 2001). Buna göre kimlik doğumdan ölüme kadar devam eden dinamik bir süreç olarak tanımlanmıştır (Adams, Berzonsky and Keating, 2006). Bu süreç bebeklik döneminde bağlanmanın gerçekleşmesiyle ve benlik duygusunun ortaya çıkmasıyla başlamakta geç yetişkinlik döneminde kişinin hayatını gözden geçirmesiyle son bulmaktadır (Santrock, 2012: 142). Çocukluk döneminden itibaren hayatın birçok evresinde kişi kendisine “Hayattaki hedefim nedir?”, “Benim için hayatın anlamı nedir?” gibi sorular sormaktadır (Aydın, 2005: 61). Çocukluk çağından çoğunlukla hayatın merkezine alınmayan bu tür sorular 15 ile 22 yaşları arasında neredeyse birçok kişide kaygı oluşturmaktadır (Cote, 2009). 10’lu yaşların ortalarından sonlarına doğru ve 20’li yaşların başı kimlik gelişiminde kritik zamanlar olarak kabul edilmektedir (Nurmi, 2004). Yapılan araştırmalara göre kimlik gelişiminde temel değişimlerin yaşandığı evre ergenlik dönemi değil 18 ile 25 yaş arasını kapsayan beliren yetişkinlik dönemidir (Juang and Syed, 2010; Moshman, 2011; Swanson, 2010; Syed, 2010a, 2010b). Örnek

olarak Waterman'ın (1985, 1999) araştırmasından elde ettiği sonuca göre liseden üniversite yıllarının sonlarına doğru olumlu kimlik sahibi kişilerin sayısı artmakta, dağınık kimlik sahibi kişilerin sayısı ise azalmaktadır. Bu sonuca göre üniversite son sınıf öğrencilerinin lise veya üniversite birinci sınıf öğrencilerine göre istendik bir kimlik kazanma ihtimali daha yüksektir (Santrock, 2018b: 385). Çünkü üniversite öğrencilerinin akıl yürütme becerilerinin artması, yaşamlarında farklı deneyimlerle karşılaşması ve kendisi ve diğerleri arasındaki zıtlıkları görmesi kimliklerinin parçalarını bütünleştirmeye sevk etmektedir (Phinney, 2008). Kroger, Martinussen ve Marcia (2010) tarafından yapılan bir meta-analiz çalışmasında psikososyal moratoryumun 19 yaşına kadar arttığı fakat daha sonrasında azaldığı; olumlu kimliğin 20'li yaşa oluşmadığı fakat beliren yetişkinlik dönemi boyunca arttığı bulgulanmıştır. İlk yetişkinlikte olumlu kimlik oluşturmak; kimliğin, hayatın diğer geri kalan kısmında da aynı şekilde devam edeceği anlamına gelmemektedir. Birçok kişi olumlu kimlik oluşturduktan sonra “MAMA” döngüsü adı verilen bir süreci takip etmektedir. Bu döngüye göre kişi önce moratoryumdan (moratorium) olumlu kimliğe (achievement); ardından tekrar moratoryuma sonra tekrar olumlu kimliğe geçmektedir (Marcia, 1994). Bahsi geçen bu döngüler kişinin hayatı boyunca devam da edebilir (Francis, Fraser and Marcia, 1989). Marcia (2002) daima ilk oluşturulan olumlu kimliğin son kimlik olmadığını söyler (Santrock, 2018b: 385).

2.1.10. Kimlik ve Kimlik Gelişimini Açıklayan Kuram, Yaklaşım ve Modeller

Bu başlık altında kimlik ve kimlik gelişimi ile ilgili kuram, yaklaşım ve modellere yer verilecektir.

2.1.10.1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı

Kimlik kavramı üzerine yapılmış birçok araştırma olsa da alan yazınında en çok kabul gören çalışma Erikson tarafından ortaya konulmuştur. Erikson ergenlik döneminin en önemli görevinin “kimlik kazanmak” olduğunu belirtmiştir. Buna göre Erikson'un kuramı yaşamın her evresinde belirlenen gelişim görevlerinin yerine getirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Baş, 2013: 30). Erikson insanın yaşamını toplamda sekiz dönemde ele almıştır. Her bir evrenin kendi içerisinde kendine özgü bir çatışması bulunmaktadır. Bu çatışmanın başarılı bir şekilde tamamlanması bir sonraki evreye de sağlıklı bir şekilde geçilmesini sağlamaktadır (Yavuz, 2021: 13).

Erikson'un psikososyal gelişim kuramındaki temel kavramlar Tablo 2.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramındaki Temel Kavramlar (Cloninger, 2004; Erikson and Erikson, 1997/2014; McAdams, 2006)

Evre	Mod	Psikososyal Kriz	Temel Soru	Ego Gücü	Temel Patoloji
Yaşlılık	Genelleştirilmiş Duyusalılık	İçsel Bütünlüğe Karşı Umutsuzluk	Nasıl bir hediye alabilirim?	Bilgelik	Kibir
Yetişkinlik	Üreme	Üretkenliğe Karşı Durgunluk	Nasıl hediye verebilirim?	İçtenlikli İlgi	Reddedicilik
Genç Yetişkinlik	Cinsellik	Yakınlık Kurmaya Karşı Yalıtılmışlık	Nasıl sevebilirim?	Sevgi	Dışlayıcılık
Ergenlik	Erinlik	Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası	Ben kimim?	Bağlılık	Rol Reddi
Okul Çağı	Gizlilik	Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu	Nasıl iyi olabilirim?	Yeterlik	Atalet (Tembellik)
Oyun Çağı	İnfantil Genital Lokomotor	Girişimciliğe Karşı Suçluluk	Nasıl güçlü olabilirim?	Amaç	Ketlenme
Erken Çocukluk	Anal Üretral Kas	Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç	Nasıl bağımsız olabilirim?	İrade	Kompülsiyon
Bebeklik	Oral Duyusal	Güvene Karşı Güvensizlik	Nasıl güvende olabilirim?	Umut	Vazgeçme Çekilme

Sekiz evreden oluşan kuramın beşinci evresi ergenlik dönemini kapsamına almaktadır. Kurama göre ergenlik döneminin temel sorunu ergenin kimlik kazanması ya da bunu gerçekleştiremezse rol karmaşasını deneyimlemesidir. Erikson 12-18 yaş arasındaki bu durumu kimlik bulmaya karşı rol karmaşası veya kimlik duygusuna karşı kimlik bocalaması olarak özetlemiştir (Arı, 2005: 102). Kimliğin sağlıklı bir şekilde oluşmasında Erikson'un "temel güvene karşı güvensizlik", "özerkliğe karşı kuşku ve utanç", "girişimciliğe karşı suçluluk" ve "çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu" gelişim dönemlerinin nasıl atlatıldığı büyük önem taşımaktadır. Bu evrede geçirilen süreç "kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası" evresinde yeniden gündeme gelmekte ve kişi tarafından değerlendirilmektedir. Ergenlik döneminde yapılan değerlendirmenin yeterli ve sağlıklı olması kimlik kazanmayı sağlamakta yapılan değerlendirmenin yetersiz ve sağlıklı olması rol karmaşası ile sonuçlanmaktadır (Arslan, 2008). Genellikle birçok kişi sağlıklı bir kimlik geliştirememekte ve rol karmaşası yaşamaktadır (Burger, 2006: 167).

Erikson, kimliği genetik özelliklerin kültürel çevre ile etkileşime girmesi sonucunda ortaya çıkan bir yapı olarak ele almıştır (epigenetik ilke). Kimliğin devamlılık ve bütünlük halinde olan bilinçli ve bilinçdışı tarafları bulunmaktadır.

Kimlik gelişimi 0-8 yaş arası dönemden itibaren başlamaktadır. Bu dönemde çocuk tarafından anne babanın bazı tutumları içselleştirilmekte (introjeksiyon) ardından özdeşim kurulmaktadır (identifikasyon). Bu durum 12-18 yaş arasında daha da artmakta kimliğin gelişimi kişinin hayatı boyunca devam etmektedir (Nicolson and Ayers, 2004). Psikososyal kuram kimlik gelişiminde 4 farklı durumun gerçekleşebileceğini belirtmektedir (Nurmi, 2004). Bunlar; kimlik dağılımı, duraklama, erken kapanma ve kimlik gelişimidir (Karabekiroğlu, 2015: 42). Kimlik dağılımında (difüzyon) kimlik krizi ve bütünleşmesi olmamaktadır. Ergenin daha çok utangaç olma ve başkalarına bağımlı olma eğilimleri bulunmakla birlikte davranışlarında tutarsızlık görülmektedir. Duraklamada (moratoryum) devam eden bir kimlik krizi durumu nedeniyle kaygılı olan ergen gerileme, yadsıma, yansıtma ve özdeşim kurma gibi mekanizmaları fazlaca kullanmaktadır. Erken kapanma durumunda kimlik bütünleşmesini gerçekleştiren ergenin kaygı düzeyi düşüktür. Genellikle ailesine, topluma, kurallara bağlı kalmayı tercih edebilir ve otoriter ve kısıtlayıcı olan ailesine yüksek düzeyde itaat gösterebilir. Kimlik gelişimi durumunda kimlik krizi yaşanır ve ardından kimlik bütünleşmesi sağlanır. Burada ergen başarıya güdülenmiştir, benlik saygısı yüksektir, dışadönüktür ve nevrotik değildir. Karar alırken ve plan yaparken çoğunlukla kendi fikirlerine odaklanmaktadır (Karabekiroğlu, 2015: 61).

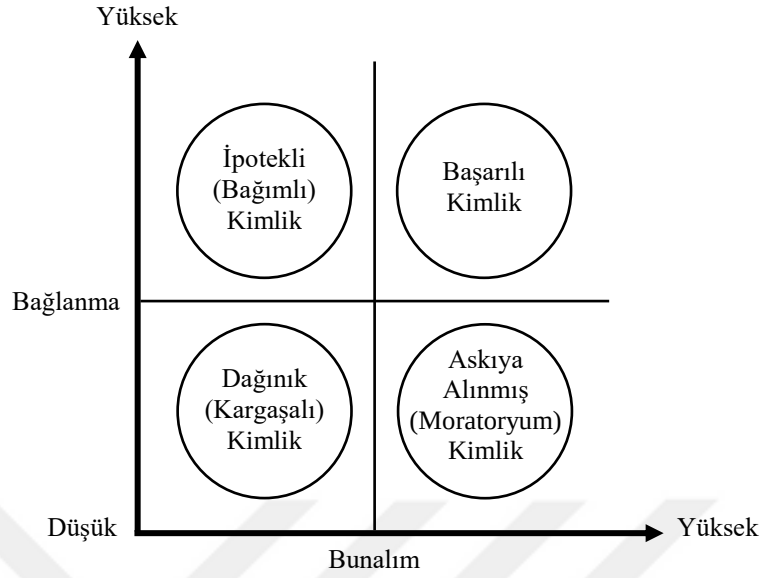
2.1.10.2. Marcia'nın Kimlik Statüleri Yaklaşımı

Alan yazın incelendiğinde, kimlik ile ilgili birçok araştırma ve kuramın olduğu görülmektedir. Kanadalı araştırmacı Marcia, Erikson'un kimliğe dair fikirlerinin işlevsel tanımlarının yapılmasındaki güçlük sebebiyle, Erikson'un kimlik kavramına ölçülebilir bir nitelik kazandırmayı hedeflemiş ve kimlik statüleri yaklaşımını ortaya koymuştur. Marcia kısaca kimliği duyum (sense), tutum (attitude) ve çözüm (resolution) terimleriyle açıklamakla birlikte kimliği tanımlayan en iyi kavramın içsel bir kendilik yapılanması (internal self constructed) olduğunu da belirtmektedir (Saygın, 2020: 266). Kimlik statüsü kavramı ise belirli bir zaman diliminde ergenin kimlik gelişimindeki durumunu ifade etmektedir. Ergenin kimlik statüsünü ortaya koymak için genellikle araştırmacılar Marcia'nın (1966, 1976) meslek, değerler ve inançlar ve sosyal ilişkiler alanında kimlik keşfine odak yapan yaklaşımından yararlanmışlardır (Steinberg, 2013: 319).

Marcia, kimlik gelişiminin bebeklik döneminden yaşlılık dönemine kadar olduğunu belirtse de kimlik gelişiminde en önemli evrenin ergenlik dönemi olduğunu da ortaya koymuştur. Çünkü bu evre fiziksel gelişimin, sosyal beklentilerin ve bilişsel becerilerin bir arada olduğu bir dönemdir (Sayıkoğlu-Uçar, 2020: 14). Bu yaklaşıma göre kişiler bağlanma derecesi ve keşfetme derecesi bağlamında iki boyutta sınıflara ayrılmaktadır (Steinberg, 2013: 319). Keşfetme derecesinde kişi kendisine anlamlı gelen diğer kimlikleri değerlendirmektedir. Bağlanma derecesinde ise birey kişisel tercihini kullanarak bir kimlik durumuna yatırım yapmakta ve o kimliğe ne olursa olsun bağlı kalmaktadır (Santrock, 2018a: 95). Marcia ergenin bağlanma ve keşfetme derecesini ölçüt alarak bireyleri dört kimlik statüsüne göre sınıflara ayırmıştır (Santrock, 2012: 143). Bunlar; dağınık (kargaşalı) kimlik, ipotekli (bağımlı) kimlik, askıya alınmış (moratoryum) kimlik ve başarılı kimliktir (Topal, 2019: 15).

Başarılı kimlik, Marcia'nın bir kimlik bunalımı yaşamış ve bir bağlanmada bulunmuş olan kişilerin durumunu tarif etmek için kullandığı bir kavramdır (Santrock, 2012: 143). Başarılı kimlik statüsüne sahip kişiler bir karar verme sürecinden geçtikten sonra kendi istediği mesleği ve ideolojik hedefi devam ettirme eğilimi içerisindedir. İpotekli (bağımlı) kimlik statüsüne sahip kişiler ise kendi istediği meslek ve ideolojik hedef yerine kendi anne-babasının karar verdiği meslek ve ideolojik hedefi devam ettirme eğilimi içerisinde (Marcia, 1980) kimlik bunalımını es geçmektedir (Steinberg, 2013: 318). Burada genellikle ergenler kendi fikirlerini ve düşüncelerini açıklamadan önce anne baba, ergen çocukların yerine kararı çoktan vermektedirler (Santrock, 2018b: 385). Tutarlı olmayan, ayırık ve bütünleşmemiş benlik duygusu olarak tanımlanan dağınık (kargaşalı) kimlik (Steinberg, 2013: 317) Marcia'nın mesleki ve ideolojik seçeneklere ilgisiz kalan ergenlerin henüz kimlik bunalımı ve bağlanma yaşamadıkları durumu tanımlamak için kullandığı bir kavramdır (Santrock, 2012: 143). Kısaca bu statüde olanlar mesleki veya ideolojik hedefi olmayan kişilerdir (Marcia, 1980). Marcia'ya göre bu kişiler ilgisiz ebeveyne sahip ailelerden gelmektedirler (Arı, 2005: 105). Son olarak askıya alınmış (moratoryum) kimlik statüsüne sahip kişiler ise mesleki veya ideolojik meselelerle ilgili olarak sürekli devam eden bir mücadele içindedirler (Marcia, 1980). Bu statüdeki kişiler bunalım yaşamakta fakat çözüm bulamamaktadırlar. Genellikle modern toplumdaki kişilerin hayatlarına ara vererek diğer ülkelerde yaşayan insanları tanımak amacıyla seyahat

etmesi askıya alınmış statüye örnek olarak gösterilmektedir (Arı, 2005: 105). Marcia'nın kimlik statülerinin oluşumu Şekil 2.6.'da gösterilmiştir.



Şekil 2.6. Marcia'nın Kimlik Statülerinin Oluşumu (Crocetti et al., 2014: 95)

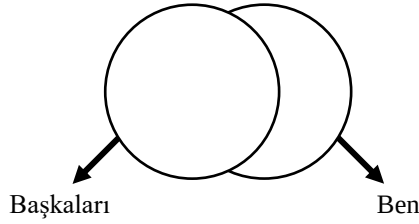
2.1.10.3. Blos'un Kuramı

Ergenlikteki gelişimi nesne ilişkileri teorisine; böylece psikanalitik bir bakış açısıyla ele alan Blos (Nicolson and Ayers, 2004), Mahler'in sahibi olduğu ayrılma-bireyleşme terimlerinden yola çıkarak ergenlik dönemine özgü bireylerde var olan "ikinci bireyleşme" kavramını geliştirdiğini görmekteyiz. Blos ergenlerin yetersiz özerk ilişkilerinden kaynaklı ebeveynlerinden uzaklaşmakta ve arkadaşlık ilişkilerine yönelmektedir ve buna bağlı olarak ergenin ebeveynine olan duygusal bağımlılığı azalmaktadır. Ergenin kendi akranlarıyla kurmuş olduğu arkadaşlık ilişkileri ergenin yaşamış olduğu çatışmaların çözümünde görev almaktadır denebilir (Atak, 2011). Ergenin çözmesi gerektiği çatışmalar ise ikinci bireyleşme, çocukluk travmalarıyla başa çıkma, egonun devamlılığı ve cinsel kimliktir (Karabekiroğlu, 2015: 42-43).

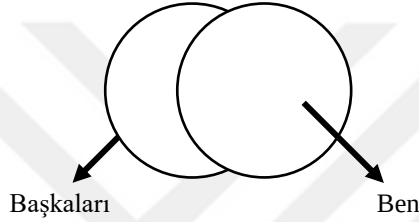
Ayrılma-bireyleşme kavramını psikoloji alan yazınına kazandıran Mahler, çocuğun kendi ihtiyaçlarını fark etmesiyle birlikte çocukta ilk defa bireysellik duygusunun oluştuğunu ortaya koymuştur. Bu süreç çocukta yaşamın ilk 3 yılını kapsamaktadır. Mahler bireylerin anne babasına bağımlı oldukları dönemden kendine yetebilen döneme geçerken ilk defa bireyselliğini kazanma çabası gösterdiğini iddia eder. Mahler bu durumu "birincil ayrılma ve bireyleşme krizi" olarak isimlendirmiştir. Blos ise Mahler'in yaşamın ilk 3 yılında olan bu durumun ergenlik döneminde de olduğunu iddia etmiştir. Blos, ergenlikte kimlik kazanma sürecini "ikinci bireyleşme

süreci” olarak isimlendirmiştir. Zira Blos’a göre kimliğin oluşması süreci temelde bir “ayrılma” sürecidir (Atak, 2011).

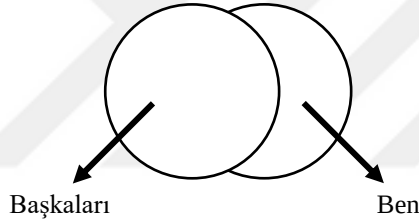
Blos, ergenliği beş temel döneme ayırmakla birlikte ergenlik döneminde ortaya çıkan ikincil bireyleşme sürecini de aşamalara ayırdığı söylenebilir (Blos, 1967). Ergenlik döneminde gerçekleşen ikinci bireyleşme süreci aşamalar halinde şekil 2.7.’de gösterilmiştir.



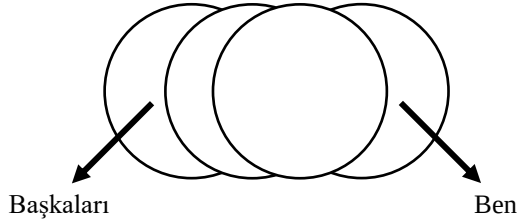
Şekil A
Ben annemden fiziksel olarak farklıyım ama içimde onun imgesini taşıyım. Annemsiz ben var olamam (İpotekli Kimlik).



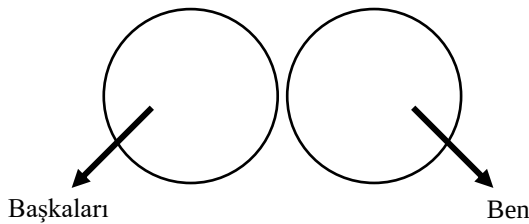
Şekil B
Kendi başıma varım ama annemle doğruyu test ederim (Askıya Alınmış Kimlik).



Şekil C
Kendi başıma varım. Kendi başıma var olduğumu anneme göstermeliyim (Askıya Alınmış Kimlik).



Şekil D
Eğer kendi başıma olursam tamamen yalnız olurum. Böyle olmayı hem istiyor hem de istemiyorum (Askıya Alınmış Kimlik).



Şekil E
Kendi başıma varım ve annem de var. Bu yolda olmak daha iyi (Başarılı Kimlik).

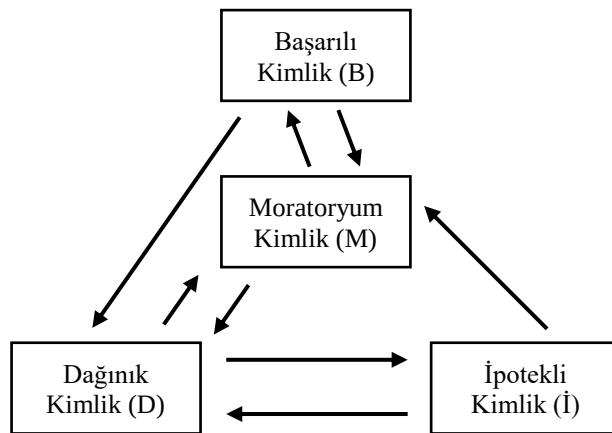
Şekil 2.7. Blos’un Bireyleşme Süreci (Kroger, 1993: 68)

Blos’un kuramında bireyleşme süreci çocuğun kendi fiziksel farkındalığını elde etmesiyle birlikte başlar ve en sonunda ergenin başkalarından tamamen farklı olduğunu anlamasıyla bireyleşme sürecinin sona erdiğini savunur. Bireyleşme sürecinin başını ipotekli kimlik durumuna benzetmekle birlikte bireyleşme sürecinin sonunu başarılı kimlik durumuna benzetmek mümkündür. Arada geçen dönemler ise

askıya alınmış kimlik (moratoryum kimlik) yapısıyla ifade edilmiştir ve her kişinin başarılı bir kimliğe ulaşamayacağı kuramda vurgulanmıştır (Kroger, 1993).

2.1.10.4. Waterman'ın Kimlik Statüleri Kuramı

Waterman (1982) kimlik statüleri arasında ilerleme veya gerileme şeklinde birbirleri arasında geçişlerin olacağını iddia etmiştir (Waterman, 1999). Waterman'ın dört kimlik statüsü bulunmaktadır ve bunlar; başarılı, moratoryum, ipotekli ve dağınıktır. Bu kimlik statüleri arasında geçişler şu şekilde olabilmektedir; dağınık kimlikte olan kişi çeşitli diğer seçenekleri fark etmesiyle moratoryum kimliğe (D→M) veya bu kişi seçenekleri değerlendirmeden farkına vardığı ilk seçeneği kabul etmesiyle ipotekli kimliğe geçiş yapabilmektedir (D→İ). İpotekli kimlikte olan kişi ise daha önce kabul ettiği değerler ile ilgili bir zorlanma yaşarsa diğer seçenekleri göz önünde bulundurarak moratoryum kimliğe (İ→M) veya daha önce kabul ettiği değerler kişiye daha az anlamlı gelmeye başlamasıyla kişi bu anlamsız gelen değerleri düzeltmeye çalışmazsa dağınık kimliğe geçebilir (İ→D). Moratoryum kimlikte olan kişi anlamlı değerlerine içsel yatırımlar yaparak başarılı kimliğe (M→B) veya anlamlı değerlerine içsel yatırım yapmazsa dağınık kimliğe geçebilir (M→D). Başarılı kimlikte olan kişi kimlik krizi süresince çözümlenmiş değerlerine içsel yatırımda bulunmaya devam ederek başarılı kimlikte kalabilir veya çözümlerinin bazı açılardan yetersiz olması durumunda moratoryum kimlik statüsüne geçebilir (B→M) veya daha önce yaptığı içsel yatırımlar yeni bir kriz ortaya çıkmadan etkisini kaybederse dağınık kimliğe geçebilir (B→D) (Ergin, 2015: 12). Kimlik statüleri arasındaki ilerleme veya gerileme şeklindeki geçişler Şekil 2.8.'de gösterilmiştir.



Şekil 2.8. Kimlik Statülerinin Sıralı Gelişim Modeli (Waterman, 1982: 343)

Waterman kuramında kimlik ile ifade edicilik arasında bir ilişki olduğunu vurgulamıştır. Waterman'ın ifade edicilikten kastı kişilerin kendilerini uygun

benliklere göre tanımlayıp yaşamlarını o şekilde sürdürmeyi anlatan bir kavramdır (Atak, 2011). Ayrıca Waterman için kimlik duygusunun niteliği, bireyin elde ettiği getirileri, dolayısıyla bireyin psikolojik işlevselliğini belirlemektedir. Bu psikolojik işlevler dört adettir ve bunlar; iyi olma duygusu hissetme, amaçların gerçekleşmesini sağlama, sosyal kabulü sağlama ve sosyal amaçlara hizmet etmedir (Waterman, 1999).

2.1.10.5. Beş Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli

Luyckx vd., tarafından oluşturulan Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği kimlik gelişimi ile birlikte kimlik statülerini de göstermektedir. Bu ölçeğin uygulanmasının basit olması ve puanlanmasının güvenilir olması araştırmacılar tarafından tercih edilmesine neden olmaktadır. Luyckx vd. (2005), ilk olarak kimlik statülerini dört boyut olarak belirlemişlerdir ve bunlar; içsel yatırımda bulunma, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve seçeneklerin genişlemesine araştırılmasıdır (Pehlivan, 2017: 19). Bu modele göre bireyler içsel yatırımı 3 farklı şekilde yapabilmektedirler. Bunlar; farklı seçenekleri genişlemesine inceleyerek, hayatında önemli kişilerden alıntılar yaparak veya seçenekleri arasından birisine veya birden fazlasına bağlanarak (Ergin, 2015: 14). Luyckx vd., daha sonraki araştırmalarında ölçeğin dört olan boyut sayısını beşe çıkarmışlardır ve bunlar; içsel yatırımda bulunma, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, seçeneklerin genişlemesine araştırılması ve seçeneklerin saplantılı araştırılmasıdır (Pehlivan, 2017: 19). Seçeneklerin saplantılı araştırılması, kişilerin içsel yatırıma ulaşabilmelerinde karşılarına çıkan engellerle ilgilidir. Seçenekleri saplantıyla araştıran kişiler belirsizlik içinde kendi kimlikleri hakkında doğru cevaplara erişemezler (Morsünbül, 2011). Luyckx vd., hazırladıkları beş boyut üzerinden, Marcia'nın dörtlü kimlik statülerine iki yeni kimlik statüsü daha eklemişlerdir (Gürcan-Aydın, 2017: 26). Kısaca bu modelde kümeleme analiziyle altı kimlik statüsü oluşturulmuştur. Bu kimlik statüleri; başarılı kimlik, ipotekli kimlik, askıya alınan kimlik, dağılmış dağınık kimlik, kaygısız dağınık kimlik ile farklılaşmamış kimliktir (Görgülü, 2019: 13). Luyckx vd., başarılı kimliğe ve ipotekli kimliğe sahip olanların mutlu ve sorunlu davranışlarının az olduğunu söylemekle birlikte başarılı kimliklerin yaşamdaki memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koyarlar. Modele göre farklılaşmamış kimlik sahibi bireyler ise ortalama bir kimlik sergilerken diğer kimlik sahibi bireylerin yaşam doyumları ve

yaşamdan memnuniyet düzeyleri daha düşüktür (McLean and Syed, 2015). Luyckx vd., tarafından oluşturulmuş olan kimlik statüleri modeli Tablo 2.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Luyckx ve Arkadaşlarının Kimlik Statüleri Modeli (Luyckx et al., 2008: 64)

Boyut	Başarılı	İpotekli	Askıya Alınmış	Kaygısız Dağınık	Dağılmış Dağınık	Farklılaşmamış
İçsel Yatırım Yapma	Yüksek	Yüksek	Ortalamadan Düşük	Düşük	Düşük	Ortalamadan Düşük
İçsel Yatırımla Özdeşleşme Seçeneklerinin Genişlemesine Araştırılması	Yüksek	Yüksek	Ortalamadan Düşük	Düşük	Düşük	Ortalamadan Düşük
Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması	Yüksek	Düşük	Yüksek	Ortalamadan Düşük	Ortalamadan Düşük	Ortalamadan Düşük
Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması	Yüksek	Düşük	Ortalamanın Üstünde	Ortalamadan Düşük	Ortalamadan Düşük	Ortalamadan Düşük
	Düşük	Düşük	Yüksek	Ortalamadan Düşük	Yüksek	Ortalamadan Düşük

2.1.10.6. Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli

Crocetti, Rubini ve Meeus (2008), Marcia'nın (1966) Kimlik Statüsü Yaklaşımı'nı daha kapsamlı hale getirerek kimlik biçimlenmesinde rol oynayan kimlik süreçlerini ortaya koymaya çalışan Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli'ni geliştirmişlerdir. Model, kimliğe bağlanmayı, kimlik biçimlenmesinin sonucu olarak görmemiştir; kimliğe bağlanmayı bir süreç olarak ele almıştır. Bu modelde kimliğe bağlanma, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve bağlanmanın tekrar düşünülmesi arasında etkileşim bulunmakla birlikte bu üç önemli değişkenin kimlik biçimlenmesinde kritik öneme sahip olduğu belirtilmiştir.

Kimliğe bağlanma, kişinin farklılaşan gelişim alanları ile ilgili kalıcı tercihler yapmasını ve yaptığı tercihlerinden dolayı kendine güven duymasını tanımlamaktadır. Seçeneklerin derinlemesine araştırılması, kişinin yaptığı tercihler ile ilgili olarak daha fazla bilgi edinmeye çalışmasını ifade etmektedir. Bağlanmanın tekrar düşünülmesi, kişilerin yaptığı bağlanmaları yeterli bulmamaları sonucunda bağlanma yaşanan seçenekler ile alternatif seçenekler arasında kıyas yapmasını veya yeni alternatifleri aramak için kişinin istekliliğini ifade etmektedir (Crocetti, Rubini and Meeus, 2008).

Crocetti vd. (2008), Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli'nde toplamda beş kimlik statüsü belirlemişlerdir. Bunların dört tanesi Marcia'nın (1966) ortaya koymuş olduğu kimlik statüleri ile benzer nitelikler taşımaktadır. Beşinci kimlik statüsü ise

modelde sözü edilen üç kimlik sürecinin de yüksek seviyede olduğu bir kimlik statüsü olarak askıya alınmış kimliğin araştırılması statüsü olarak karşımıza çıkmaktadır. Askıya alınmış kimliğin araştırılması statüsünde kişilerin, yüksek düzeyde kimlik bağlanması yaşarken ve bağlanmalarını derinlemesine incelerken buna ek olarak alternatif seçenekleri de aktif bir şekilde değerlendirdikleri ortaya konulmuştur.

2.1.10.7. Grotevant'ın Kimlik Biçimlenmesi Yaklaşımı

Grotevant (1987), yaklaşımında kimlik biçimlenmesinin odağına kimlikte seçeneklerin ve alternatiflerin araştırılmasını yerleştirmiştir. Yaklaşımında kimlikte seçeneklerin araştırılması, “hayatıyla ilgili önemli bir karar verme döneminde olan bireyin kendisi ve çevresi hakkında bilgi toplamayı amaçladığı bir problem çözme yöntemi” olarak tanımlanmıştır. Grotevant (1987), yaklaşımında seçenekleri araştırmanın öncüllerini, bileşenlerini ve seçenekleri araştırmaya eşlik eden süreçleri belirlemeye çalışmıştır. Seçenekleri araştırmanın öncülleri olarak beş adet değişken belirlenmiştir. Bunlar; seçeneklerin araştırılmasına yön veren ilk beklentiler, kişinin yaptığı hipotez testi davranışlar, mevcut taahhütlere yönelik enerji ve duyuşsal yatırımın düzeyi, başka seçeneklerin ya da dengeleyici etmenlerin varlığı ve daha fazla seçenekleri araştırmanın gerekliliğini anlamanın bir yöntemi olarak kişinin ilerlemesine dair ara değerlemeler olarak sıralanmıştır.

Yaklaşımında kimliğin öne çıkan üç önemli özelliği bulunmaktadır. Bunlar; kendini tanımlama, kişiliğin tutarlılığı ve zaman içinde devamlılık duygusu olarak sıralanmaktadır. Kendini tanımlama özelliği, bireyin sadece kendisinin değil başkaları tarafından da tanımlandığı özellikleri kapsamına almaktadır. Kişiliğin tutarlılığı, bireyin kimliğinin farklı yönlerinin ne derece birbiriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Zaman içerisinde devamlılık duygusu özelliği ise kimlik, bireyin geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanını birbirine bağlayan ve birden çok bağlamı ve ilişkiyi birbirine bütünleyen zaman içindeki devamlılık duygusunu tanımlamaktadır (Grotevant, 1997). Kimlik için seçeneklerin araştırılması sırasında iki bilgiyi işleme süreci gerçekleşmektedir. Bunlar; özümseme ve uyumsamadır. Özümseme elde edilen yeni bilgilerin kişide bulunan kimlik sürecine adapte edilmesidir. Uyumsama ise var olan kimlikte yeni bilgiler sonrasında değişimi sağlamaktır. Seçeneklerin araştırılması sonrası yaşanan bağlanmalar, zaman içinde kişisel devamlılık duygusuna fayda sağlayarak bütüncül bir kimlik duygusunun oluşumunu gerçekleştirmektedir. Kişi elde ettiği bu son kimliğin ne kadar istediğine uygun olduğunu, içinde bulunduğu bağlamlar

ile uyumlu olup olmadığını değerlendirmektedir. Sözü edilen değerlendirmeler sonrasında kişi tekrar seçeneklerin araştırılması sürecine veya bağlanmalara devam kararı alabilmektedir. Grotevant'ın (1987) yaklaşımı, kimlikle ilgili yapılan diğer çalışmalara katkı sağladığı belirtilmektedir. Örneğin; Berzonsky (1989), Sosyal-Bilişsel Kimlik Gelişimi modelinde Grotevant'ın (1987), yaklaşımında yer alan varsayım ve kavramları ile kendi modelindeki kavramlar arasında ilişkiler kurmaya çalışmıştır (Berman et al., 2001; Schwartz, 2001).

2.1.10.8. Kerpelman'ın Kimlik Kontrol Modeli

Kerpelman, Pittman ve Lamke (1997) tarafından Kimlik Kontrol Modeli'nde, kimlik gelişimi bireyin kendisine yönelik algılamaları ile kendisi ile ilgili başkalarından gelen geri dönütler arasındaki tutarsızlığı minimuma indirmeyi amaçlayan tekrarlı geri dönütler döngüsü olarak ele alınmıştır. Geri dönütler eğer kişinin önem verdiği başkaları tarafından gerçekleşiyorsa bu durum kişi için daha fazla önemli hale gelmektedir. Kimlik kontrol sistemi iki boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; içsel boyut ve kişilerarası boyuttur. İçsel boyut, kimlik standartları ve karşılaştırma yapma birleşenlerinden oluşmaktadır. Kişilerarası boyut ise sosyal davranış ve kişilerarası geri bildirim birleşenlerinden oluşmaktadır. Kişilerarası geri bildirim bireyin çevresinde nasıl tanımlandığıyla ilgilidir ve zamanla bireyin kendilik algısına evrilmektedir. Kimlik standartları kimlikle ilgili öz tanımlamaları kapsamına almaktadır. Karşılaştırma yapma ise kimlik standartları ile kendilik algısını karşılaştırarak uygunluğu belirleyen bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Kimlik Kontrol Modeli sözü edilen birleşenlerin kimliği oluşturduğunu savunmaktadır.

Kimlik Kontrol Modeli'nde kimlik sürekliliği ve kimlik değişiminden bahsedilmektedir. Başkalarından gelen geri dönütler kimlik standartları ile karşılaştırılmakta ve bu karşılaştırma kimlik kontrol sistemini harekete geçirmektedir (Kerpelman, Pittman and Lamke, 1997). Grotevant'ın (1987) Kimlik Biçimlenmesi Yaklaşımı'nda olduğu gibi kimlik standartları ve kişilerarası geri dönütler arasında tutarlılık sağlanamadığında iki ihtimal ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durumda ya geri bildirimler sentezlenip özümsemekte ya da geri dönütler doğrultusunda kimlik standartlarında uyumsuzluklar gerçekleştirilmektedir.

2.1.10.9. Bosma ve Kunnen'in Kimlik İşleme Modeli

Bosma ve Kunnen (2001) tarafından geliştirilen Kimlik İşleme Modeli, kimlik gelişimini birey ve bağlam arasında kısa vadeli tekrarlanan işlemler dizisi olarak tanımlamaktadır. Bu işlemler dizisi, herhangi bir kimliğe bağlanmanın sürekli değerlendirilmesini tanımlamaktadır. Kişi yapılan değerlendirme sonrasında ortaya çıkan tutarsızlığı çözmek için uyumsama, özümseme ve kaçınma gibi üç tür mekanizma kullanarak kimliğe bağlanmaları sürekli organize etmektedir. Kimliğe bağlanmanın değerlendirilmesi, bireyin şu anda bulunan kimlik taahhütlerinin kabulüne veya değişmesine neden olmaktadır. Makul bir kimliğin ortaya çıkabilmesi için özümseme ve uyumsama arasında bir denge olması gerekmektedir (Atak, 2011). Bosma ve Kunnen (2001) kimlik taahhütlerini kimlik gelişiminin son noktası olarak değil; sürekli olarak yeniden değerlendirme yapılmasını ifade etmektedirler. Değerlendirmenin sonucunda kimlik taahhütlerine devam edilmekte veya değiştirilmektedir. Kısaca kimlik gelişimi kimlik taahhütlerinin gücü ile kalitesindeki değişimlerin birleşimi olarak düşünülebilmektedir.

2.1.11. Berzonsky'nin Kimlik Stilleri (Sosyal Bilişsel Kimlik Gelişimi) Modeli

Kimlik ile ilgili güncel yaklaşımlardan biri Kimlik Stilleri Modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimliğin sosyal-bilişsel modeli olan Kimlik Stilleri Modeli Berzonsky tarafından 1988 yılında geliştirilmiştir (Yavuz, 2021: 18). Marcia'nın Kimlik Statüsü kuramından farklı olarak Berzonsky, sosyal bilişsel kimlik gelişimi modeli ile kimlik gelişiminde nihai sonuca odaklanmak yerine sürece odaklanan bir yaklaşımı benimsemiştir (Morsünbül ve Çok, 2013). Berzonsky'e göre Marcia'nın ortaya koymuş olduğu kimlik statüsünde olan kişiler sosyal-bilişsel süreçleri kullanma açısından birbirinden farklılaşmaktadırlar. Kişiler karar vermeyi, kimlik sorunlarını çözmek için kullanmaları gerekmektedir. Kişiler bu sorunlarını çözmeye çalışırken de duruma farklı şekillerde yaklaşmaktadırlar (Morsünbül, 2005: 21). Berzonsky'ye göre kimlik ve karar verme durumu devamlı ve dinamik bir süreçtir. Bu süreçte kişi seçim yapmadan önce seçenek ve sonuçları sistematik bir şekilde değerlendirmektedir. Berzonsky'e göre kişinin karşılaştığı yeni uyarıcılar, kişide bulunan kimlik yapısındaki dengeyi bozmaktadır. Daha sonra kişi içinde bulunduğu durumu tekrardan değerlendirilerek uyuma ile yeni bir yapı oluşturur. Berzonsky kimlik oluşumunda bireysel farklılıkları ortaya çıkaranın bilişsel şemalar olduğunu ileri sürmektedir (Baş,

2013: 37). Bilişsel şemalar ise bireyin psikososyal etkileşimi sonucu ortaya çıkar (Atak, 2011). Kısaca Berzonsky kimliği “karar verme, problem çözme ve kendisiyle ilgili bilgileri yorumlamak için bir kişisel referans çerçevesi sağlayan bir bilişsel yapı ya da öz teori” olarak açıklamıştır (Sayıkoğlu-Uçar, 2020: 17). Berzonsky’nin modelinde kimlik, bireyin gündelik yaşamında nasıl davranması gerektiğini söylemekle birlikte; hayatın anlamı, amacı ve önemiyle ilgili kişinin sorduğu sorulara yanıt vermesini de sağlamaktadır (Berzonsky, 1992a). Kimlik, bilişsel bir yapı olarak bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda oluşmakta ve birey yaşadıklarını olduğu gibi değil de bu bilişsel yapı bağlamında anlamlandırmaktadır. Yani kişi hangi bilgileri seçip alacağına, hangi bilgileri kodlayacağına ve yaşadıklarını nasıl anlamlandıracağına bu bilişsel yapıyı kullanarak karar vermektedir (Berzonsky, 2007). Bilişsel bir yapı olarak ortaya çıkan kimlikler kişilere problem çözmek, yaşantılarını yorumlamak ve herhangi bir şeye inanmak gibi işlevleri de yerine getirmektedir. Bahsi geçen işlevler sosyal ve fiziksel bağlamda gerçeklik ile benlik arasındaki bütünleşmeyi ve devamlılığı, günlük yaşamın getirdiği stresle, çatışmayla baş etmeyi, diğer kişilerle uyumlu ilişkiler kurmayı ve yaşamına pozitif bir şekilde devam etmeyi de olanaklı kılmaktadır. İstendik olmayan bilişsel yapılar çevreden gelen geribildirimle gözden geçirilmekte ve yeniden düzenlenmektedir (Berzonsky, 2007).

Kimlik bu modelde, kimlik duygusunu oluşturmak, devam ettirmek veya yeniden oluşturmak için kullanılan stratejileri düzenleyip ve kontrol eden bir süreç olarak açıklanmaktadır (Sayıkoğlu-Uçar, 2020: 17). Sosyal-bilişsel alanlarda bireyin izlediği bu stratejiler bireyin yönelimlerini ve yönelimleri de en sonunda kimliklerini belirlemektedir. Bahsi geçen bu yönelimler ise; kaçınma, bilgi ve norm yönelimli olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Gürçan-Aydın, 2017: 20). Kaçınma yönelimli kişilerin kimlik ile ilgili karar vermekten kaçınmayı tercih ettikleri, bilgi yönelimli kişilerin çeşitli diğer alternatifleri ön planda tuttıkları ve norm yönelimli kişilerin ise çevrelerinin ve anne babalarının taleplerine uyum gösterme eğiliminde oldukları belirtilmiştir (Berzonsky, 1992b).

2.1.11.1. Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili (Diffuse/Avoidant Oriented)

Kaçınma yönelimli kimlik stilindeki kişiler yaşamındaki sorunlarla karşı karşıya gelmekte isteksizdirler. Karar stratejileri olarak işlevsel olmayanları kullanırlar. Davranışlarını ve kararlarını uzun vadede erteleme içerisindedirler. Daha çok o anda var olan kısa vadeli talepler davranışlarını belirlemektedir. Kaçınma Eğilimine sahip

kişiler kimlik kararları ile ilgili kalıcı kararlar vermek yerine geçici uyum davranışları ortaya koyarlar. Bu stile sahip kişiler problemlerinden kaçarak baş etme yöntemini tercih eder ve daha çok dış kontrol odağını kullanırlar (Berzonsky and Ferrari, 1996). Kaçınma yönelimi parçalanmış ve tutarlı olmayan kimlik stiline neden olmaktadır. Bu kişiler devamlı olarak haz veren eylemlerde bulunma, alışveriş yapma ya da başkaları tarafından kabul edilme gereksinimi içindedirler (Berzonsky, 2007). Kaçınma yönelimi ile bilişsel işlev ihtiyacı, başka fıkirlere açık olma ve içe bakma arasında negatif ilişki bulunmaktadır (Berzonsky, 2003a). Kaçınma yönelimine sahip kişiler norm yönelimine ya da bilgi yönelimine sahip bireylere göre daha fazla depresif olma eğilimi içindedirler. Marcia'nın dağınık kimlik statüsü kaçınma yönelimli kimlik stiliyle ilintilidir (Berzonsky and Ferrari, 1996).

2.1.11.2. Bilgi Yönelimli Kimlik Stili (Informational Oriented)

Bilgi yönelimli kimlik stiline sahip kişiler, karar vermeden önce benliğini kullanarak elindeki bilgileri araştırır, analiz eder, kendisine uygun olduğunu düşündüğüne bağlanır. Bu kişiler yeni fıkirlere açık, sorgulayıcı olmalarından dolayı kendilerini yeni durumlarda test edip güvenilirlik sağlayan, iç kontrol odaklı ve problem odaklı başa çıkma stratejileri kullanan kişilerdir (Demir ve Derelioğlu, 2010). Bu kimlik stiline sahip kişilerin odak noktasında devamlı olarak kendilerine yönelen işleyiş bulunmaktadır (Berzonsky, 2004a, 2008). Kendileriyle ilgili olumsuz bir geri dönütle karşılaştıklarında hemen davranışlarını akıl süzgecinden geçirmeye ve davranışlarını değiştirmeye gönüllüdürler. Böyle bir yaklaşım içinde olmak kişinin diğerlerinden farklılaşmasına ve benlik öğelerinin bütünleşmesine olanak sağlamaktadır (Berzonsky, 2007). Bilgi yönelimli kimlik ile birçok yeni fikirler ve değer ve eyleme açık olma arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır (Berzonsky, 2005). Marcia'nın kimlik statülerinde yer alan başarılı kimlik ile moratoryum kimliğin bilgi yönelimli kimlik stiliyle ilintili olduğu söylenebilir (Berzonsky and Ferrari, 1996).

2.1.11.3. Norm Yönelimli Kimlik Stili (Norm Oriented)

Norm yönelimli kimlik stiline sahip kişiler çoğunlukla anne-baba gibi önemli kişileri referans almakta onların değer yargılarını kabul etmektedirler. Bu kişiler anne babasının veya diğer önemli kişilerin standartlarına ve beklentilerine göre hareket etme eğilimi içinde olmaktadır. Bu kişiler herhangi bir değerlendirme ve karar sürecine girmeden çeşitli bağlanmalar gerçekleştirirler. Bu kişilerin belirsizliğe tahammül

seviyelerinin düşük olduğu söylenebilir. Bağlı olduğu fikir ve inanışlara karşı gelen bilgilerden kendilerini korumaktadırlar (Berzonsky and Ferrari, 1996). Yalnızca kendilerini korumakla kalmayıp yoğun bilişsel kapanma seviyeleriyle kendi değerlerini tehdit eden bilgilere karşı kendi fikirlerini savunmaya geçerler. Bu yaklaşım onların katı ve değişime açık olmayan bir benlik geliştirmelerine neden olur (Berzonsky, 2007). Zira bu kişiler kimlik ile ilgili karar verme durumlarında çoğunlukla otomatikleşmiş düşünce mekanizmalarını kullanırlar (Berzonsky, 1990). Kısaca bu kişiler önem verdiği diğer bireyleri ölçüt alarak kendilerini değerlendirmekte ve problem çözme becerilerini kurgulamaktadırlar (Berzonsky, 1999). Norm yönelimli kimlik stiline sahip kişiler Marcia'nın kimlik statülerine göre ipotekli kimlik statüsüne denk gelmektedirler (Eroğlu, 2020: 15).

Bu araştırmada katılımcıların kimlik stillerini ölçmek amacıyla kullanılan Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5), yukarıda bahsi geçen kaçınma yönelimli kimlik, bilgi yönelimli kimlik ve norm yönelimli kimlik yapılarını sorgulayan ifadeleri içermektedir.

2.1.12. Kimlik Stilleri ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında kimlik stilleri ile ilgili yurt dışında ve Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilecektir.

2.1.12.1. Kimlik Stilleri ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Aşağıda kimlik stilleri ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Berzonsky (1992b), kimlik stilleri ile stres faktörleriyle baş etmede kullanılan stratejiler arasındaki ilişkiyi test etmiştir. Buna göre bilgi yönelimli kimlik stiline sahip bireyler ile problem odaklı baş etme stratejileri arasında ilişki olduğu; kaçınma ve norm yönelimli kimlik stiline sahip bireylerde de kaçınma yönelimli baş etme stratejileri arasında ilişki olduğu anlaşılmıştır.

Berzonsky (1994), kimlik stilleri ile kişilerin kullandığı bilişsel stratejiler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre bilgi kimlik stiline sahip kişilerin daha fazla bilişsel stratejik planlama yaptığı; kaçınma yönelimli kimlik stiline sahip kişilerin ise uyumlu olmayan bilişsel stratejiler kullandıkları bulgulanmıştır.

Dollinger (1995), çalışmasında norm ve bilgi yönelimli kimlik stiline sahip bireylerin dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk özellikleriyle ve deneyime açıklık

ile bilgi yönelimli kimlik stiline sahip bireyler arasında pozitif korelasyon; norm yönelimli kimlik stiline sahip bireyler arasında da negatif korelasyon olduğunu tespit etmiştir. Ek olarak kaçınma yönelimli kimlik stiline sahip bireylerin nevrozizm özelliğiyle pozitif; buna karşın sorumluluk ve uyumluluk kişilik özellikleriyle negatif yönde ilişkili olduğu anlaşılmıştır.

Berzonsky ve Ferrari (1996), yaptıkları bir çalışmada kimlik stilleri ile karar verme tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır. Araştırmanın bulgularına göre bilgi yönelimli kimliğe sahip olan 18-21 yaş arası öğrencilerin tutarlı karar verme; kaçınma yönelimli kimliğe sahip öğrencilerin ise bahane bulma gibi karar verme stratejilerine sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca norm yönelimli öğrencilerin ise bilgi yönelimli öğrencilere göre daha çok ertelemeyi kullandığı fakat kaçınma yönelimli öğrencilere göre de daha tutarlı karar verme stratejilerine sahip olduğu görülmüştür.

Nurmi vd. (1997), çalışmalarında kimlik stilleri ile benlik kavramı ve iyi olma duygusu arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre bilgi kimlik stiline sahip katılımcıların benlik saygısına en yüksek düzeyde sahip oldukları, norm kimlik stiline sahip katılımcıların ise sabit benlik kavramına sahip oldukları anlaşılmıştır. Bu sonuca ek olarak kaçınma kimlik stiline sahip katılımcıların ise depresif belirtileri en yüksek düzeyde gösterdiği de tespit edilmiştir.

Berzonsky (1999), yaptığı bir araştırmada çeşitli kimlik stiline sahip bireylerin bilgi edinmede kullandığı hipotez test etme şekillerini incelemiştir. Çalışmanın sonucuna bakıldığında norm ve bilgi yönelimine sahip katılımcıların doğrulayıcı önyargılı test etme şeklini kullandıkları buna karşın kaçınma yönelimine sahip katılımcıların hipotez test şekillerinde herhangi bir farklılık göstermedikleri anlaşılmıştır.

Berzonsky vd. (1999), yaptıkları araştırmada kimlik stilleri ile bilişsel ve yükleme stratejileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre kaçınma yönelimli kişilerin uyumsuz stratejileri tercih ettiği anlaşılmıştır. Buna karşın bilgi yönelimli kişilerin kaçınma ve norm yönelimli bireylere göre daha fazla stratejik planlamayı kullandıkları ortaya konulmuştur.

Berzonsky (2004b), çalışmasında ebeveyn tutumları, kimlik stili ve kimliğe bağlanma arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Berzonsky bu doğrultuda araştırmasında Baumrind'in otoriter, demokratik ve izin verici ebeveyn tutumları modelini

kullanmıştır. Çalışmada ebeveyn tutumları ile kimliğe bağlanma arasındaki ilişkide kimlik stillerinin aracı role sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca demokratik ebeveyn tutumunun bilgi ve norm yönelimli kimlik stilini; otoriter ebeveyn tutumunun norm ve kaçınma yönelimli kimlik stilini; izin verici ebeveyn tutumunun ise kaçınma yönelimli kimlik stilini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Buna karşın demokratik ebeveyn tutumunun kaçınma yönelimli kimlik stilini negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığı anlaşılmıştır.

Berzonsky ve Kuk (2005), kimlik stili farklılıklarının üniversiteye uyum sağlama sürecindeki etkisini araştırmışlardır. Bu çalışmaya göre bilgi yönelimli kimlik stiline sahip öğrencilerin zorluklarla daha sağlıklı bir şekilde başa çıktıkları buna karşın norm yönelimli kimlik stiline sahip öğrencilerin ise deneyime açıklık, otonomi ve tolerans puanlarının daha düşük olduğu anlaşılmıştır. Tüm bunlara ek olarak kaçınma yönelimli kimlik stiline sahip kişilerin ders başarılarının daha düşük olduğu ve psikososyal boyutlarda da en düşük puanları aldığı görülmüştür.

Farshad, Mehrnaz ve Mahmoud (2010), araştırmalarında benliğin ayrımlaşması ile kimlik stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Benliğin ayrımlaşması ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında pozitif korelasyon; kaçınma yönelimli kimlik stili ile negatif korelasyon bulunmuştur. Ayrıca başkalarına bağımlılık ve ben pozisyonu ile norm yönelimli kimlik stili arasında pozitif korelasyon olduğu anlaşılmıştır. Buna karşın duygusal kopma ve duygusal tepkisellik ile norm yönelimli kimlik stili arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Seaton ve Beaumont (2011), beliren yetişkinlerin kimlik stilleri, duygusal zekâları ve yakınlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında bilgi ve norm yönelimli kimlik stili ile yakınlık düzeyi arasında pozitif korelasyon; kaçınma yönelimli kimlik stili ile yakınlık düzeyi arasında negatif korelasyon ilişkisi bulunmuştur. Ek olarak araştırmada kimlik stilleri ile yakınlık düzeyi arasındaki ilişkide duygusal zekânın bilgi kimlik stilinde kısmen; kaçınma yönelimli kimlik stilinde ise tam olarak aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

2.1.12.2. Kimlik Stilleri ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Aşağıda kimlik stilleri ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Özdemir (1995), tarafından Norm Stil sahibi ergenlerde kimlik gelişimi ile formal düşünme arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmada ergenlerdeki norm

yönelimli kimlik stili skorları ile formal düşünebilme arasında negatif yönlü korelasyon olduğu sonucuna varılmıştır.

Çelen ve Kuşdil (2009), üniversite öğrencilerinin katılımcısı olduğu araştırmalarında kimlik stilleri ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Buna göre otoriter bir anne baba tutumunda kimlik bağlanımı ve bilgi yönelimli kimlik stili artmaktadır. Otoritenin kısmen daha az olduğu bir ailede ise kaçınma ve norm yönelimli kimlik stillerinin arttığı anlaşılmıştır.

Eryiğit ve Kerpelman (2009), ergenlerin katılımcısı olduğu çalışmalarında kimlik stilleri ile benlik sayısı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre bilgi yönelimli kişilerin benlik saygılarının kişisel ve kişilerarası boyutlarda yüksek olduğu; norm yönelimli kişilerin ise benlik saygılarının yalnızca kişilerarası boyutta yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bilgi yönelimli ergenlerin ruh sağlığı sorununu az yaşadığı buna karşın kaçınma yönelimli ergenlerin ise ruh sağlığı sorununu daha fazla yaşadığı anlaşılmıştır.

Demir ve Derelioğlu (2010), üniversite öğrencilerinde var olan otoriteryen eğilimlerin kimlik statüleri ve stilleri bağlamında ne düzeyde yordayabileceğini araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında kimlik statüleri bağlamında dağınık ile ipotekli kimlik statüleri; kimlik stilleri kapsamında ise norm yönelimli kimlik stiline, üniversite öğrencilerindeki otoriteryen eğilimleri yordadığı bulunmuştur.

Morsünbül (2014), ergenlik dönemindeki internet bağımlılığı ile kimlik stilleri ve seçeneklerin saplantılı araştırılması arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 195 kadın ve 193 erkek olmak üzere toplamda 388 kişi dâhil olmuştur. Bulgulara göre internet bağımlılığını norm yönelimli kimlik stiline negatif; kaçınma yönelimli kimlik stiline ise pozitif yönde yordadığı anlaşılmıştır. Tüm bunlara karşın bilgi yönelimli kimlik stiline internet bağımlılığını anlamlı bir şekilde yordamadığı anlaşılmıştır.

Uçar, Morsünbül ve Atak (2016), tamamlanma ihtiyacı ve epistemolojik inançların kimlik stillerini yordayıp yordamadığını araştırmıştır. Araştırmaya 238 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada tamamlanma ihtiyacının norm yönelimli kimlik stilini anlamlı olarak yordadığı ancak bilgi ve kaçınma yönelimli kimlik stilini anlamlı olarak yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak epistemolojik inançların

bilgi yönelimli kimlik stilini anlamlı olarak yordadığı buna karşın norm ve kaçınma yönelimli kimlik stilini anlamlı olarak yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Uçar (2017), kimlik stilleri, tamamlanma ihtiyacı ve benlik saygısı ile biliş ihtiyacı arasındaki ilişkiyi test etmiştir. Buna göre kimlik stilleri, tamamlanma ihtiyacı ve benlik saygısının biliş ihtiyacını anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak bilgi yönelimli kimlik stilinin pozitif; buna karşın kaçınma ve norm yönelimli kimlik stilinin biliş ihtiyacını negatif olarak yordadığı bulunmuştur.

Topal (2019), beliren yetişkinlerin kimlik stilleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya 634'ü kadın, 351'i erkek olmak üzere toplamda 985 lisans düzeyinde üniversite öğrencisi katılmıştır. Buna göre bilgi ve norm yönelimli kimlik stili ile olumlu anne ve baba, olumlu ve olumsuz kendilik arasında pozitif korelasyon; norm yönelimli kimlik stili ile olumsuz anne arasında negatif korelasyon bulgulanmıştır.

Sayıkoğlu-Uçar (2020), üniversite öğrencilerinin kimlik stillerini ve kişilerarası ilişkilerini incelemiştir. Araştırmaya 383'ü erkek, 380'i kadın olmak üzere toplamda 763 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya göre bilgi ve norm yönelimli kimlik ile olumlu kişilerarası ilişki boyutları arasında pozitif korelasyon; kaçınma yönelimli kimlik ile olumlu kişilerarası ilişki boyutları arasında negatif korelasyon bulunmuştur.

Yavuz (2021), araştırmasında algılanan ebeveyn davranışları ile kimlik stili arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaç doyumunun aracını rolünü sorgulamıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 323 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada kırsal bölgede yaşayan kişilerin kentsel bölgede yaşayan kişilere kıyasla daha fazla norm yönelimli kimlik stiline sahip olduğu görülmüştür. Araştırmada anne davranışlarının kimlik stillerini temel psikolojik ihtiyaç doyumu aracılığıyla anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.1.13. Benlik (Self)

Benlik, insanı diğerlerinden ayıran değerlerini, tutumlarını, davranışlarını ve diğer özelliklerini içine alan bir kavramdır. Benlik hem davranışlara yön verir hem de edilgin bir nesnedir (Başay, 2015). Kısaca benlik bir bireyin tüm niteliklerini kapsamaktadır (Santrock, 2012: 129). Taylor, Peplau ve Sears (2015), benliği, kim olduğumuzla ilgili bize ait olan inançların bütünü olarak tanımlar. Benliğe ilişkin bu inançlar çoğunlukla kişinin sosyalleşme sürecinde gerçekleşmektedir. Bununla

beraber başkalarının bize verdiği dönütler ve başkalarının davranışları da benliğimizi oluşturmamıza katkı sağlar. Diğer insanların bizim hakkımızdaki fikirleri önemlidir ve bir süre sonra biz de bu fikirlere inanmaya başlarız. Sadece çevremizdeki insanlar değil kültürel faktörler de benliğimizin gelişmesinde ve değişmesinde etkin rol oynamaktadır (Değirmenci, 2019: 30). Bu, benliği kişilikten ayıran temel özelliktir. Kişilik fazlasıyla oturmuş, devamlılığı olan ve çevreden çoğunlukla etkilenmeyen nitelikleri içermektedir. Benlik, bireyin kendisini hangi biçimde algıladığı, yani kendisi ile ilgili farkındalığı olarak düşünülebilir (Kağıtçıbaşı, 2019: 112). Rogers (1951), benliğin kişiliğin çekirdeğini oluşturduğuna, yalnızca o kişiye ait ve ona has olduğuna ve hiçbir zaman tam anlamıyla başkalarına açık olamayacağına dikkat çekmiştir (Ellis, Abrams and Abrams, 2009). Benlik, kişiliğin yürütücü yönü olmakla birlikte kişinin çevresiyle nasıl ilişki içinde olacağını da belirlemektedir. Rogers’a (1959) göre insanlar doğduklarından itibaren çevresini tanıdıkça yaşantılarının bir kısmı diğerlerinden farklılaşmaktadır. Bu farklılaşan kısmı birey “ben” veya “kendim” olarak ifadelendirir ve bu farklılaşan parça “benlik” olarak kavramsallaştırılır. Kısaca benlik kavramı bireyin kendisini başkalarından, objelerden ve olgulardan farklılaştırması ile oluşur. Benlik kavramı şu anda nasıl birisi olduğumuzla, ileride nasıl birisi olacağımızla ve ne olmak istediğimizle alakalı zihnimizdeki görüntüdür (Aktaran Schultz and Schultz, 2013). Fromm’a göre bireyin benliğinin oluşabilmesi için kimlik duygusuna güçlü bir şekilde ihtiyaç vardır. Birey bir şeyler yaparak veya herhangi bir duruma uyum göstererek kimliğini bulmaya çalışır. Bir grubun parçası olmak için kişi kendisinden tavizler verebilir. Ancak bu başkalarını taklit ettiğimiz anlamına gelir. Taklit etmek kendimizden, benliğimizden uzaklaşmamızdır ve gereksinimlerimizi karşılamamızda bize yardımcı olmaz (Boeree, 2006). Bu nedenle kimliğin sağlıklı bir şekilde oluşması ve gelişmesi gerekmektedir. Kimliğini oluştururken bir gruba uyma davranışı içinde olmak bireyi bağımlı hale getirebilir. Bağımlı kimliğin gelişmesi istendik olmayan bir durumdur. Bireyden talep edilen bağımlı olmayan, özerk, kendisine özgü bir kimlik oluşturmastır (Tagay ve Karataş, 2017: 301).

Bebekler diğer insanlardan ve fiziksel çevrelerinden ayrı olduklarına dair bir farkındalıkları olmadan dünyaya gelirler. Etrafındaki dünyayı yaşadıkça benliklerini diğer insanlardan ve çevrelerinden zamanla ayırtırmayı öğrenirler (Ciccarelli and White, 2016: 303). Başkaları üzerinde etkisi olduğunu anlamalarıyla altıncı aydan

sonra ben ve ben olmayan arasındaki ayrımı daha iyi bir şekilde fark etmektedirler. Görsel bağlamda ayrı bir birey olarak kendilerini ayırt etmeleri on sekiz ay civarında gerçekleşmektedir (Harter, 2003, 2006; Santrock, 2008; Thompson, 2006). Çocuklar benliklerinin gözlemlenebilir niteliklerini ancak 2 ile 4 yaşlarında ortaya koyabilir hale gelmektedir. Bu bağlamda çocuk güzel bir odaya sahip olduğunu veya karıncaları sevdiğini söyleyebilir. Fakat bahsedilen yaş aralığında çocukların benliğine yönelik ifade ettiği özellikler bölmeler halinde durmakta bütünleşmiş bir algı oluşturmamaktadır. Ayrıca kendisinden beklentileri ile gerçekte oldukları arasındaki ayrımı tam anlamıyla yapamamaları kendilerine bakış açılarının gerçeklikten uzak ve çoğunlukla olumlu olmasına neden olmaktadır. Çocuklar daha önceki dönemlerde kategoriler şeklinde tanımladıkları benliklerini 5 ile 7 yaş arasında kısmen de olsa bütünleştirebilirler. Örnek olarak bir çocuk olumlu özellikleri arasında ilişki kurarak hem futbolda hem de yüzmede iyi olduğunu ifade edebilir. Fakat bütünleşme daha tam anlamıyla gerçekleşmemiştir zira akıl yürütme doğru-yanlış gibi zıtlıklar üzerinden ilerlemektedir (Harter, 2003, 2006). 8 ile 11 yaşları arasında çocuk kendisine ait özellikleri sınıflandırma konusunda daha yetenekli olması benliğin farklı yönlerinin anlaşılıp fark edilmesiyle ilgilidir (Harter, 2003, 2006; Santrock, 2008). Ergenlikle birlikte kişilerin kendilerini tarif etmelerinde ve kendi hakkında düşünme şekillerinde önemli değişimler olmaktadır (Steinberg, 2013: 296). Ergenlikte kişiler benliklerinin farklı yönlerini bir araya getirerek kendilerini soyut özellikleriyle tanımlayabilirler. Örnek olarak kişi yalnızlığı sevmediği ve başkalarıyla olmaktan hoşlandığı için kendisini dışadönük birisi olarak tarif edebilir. İlerleyen yıllarda ise kişiler hem dışadönük hem de içedönük olabildiklerini fark etmeye başlar ve çoklu benlikler geliştirirler. Buna göre benliğinin bir yanını ailesiyle, diğer bir yanını arkadaşıyla, farklı bir yanını öğretmenleriyle paylaştığını görür ve bu durum kişinin benlik bütünlüğüne ulaşması için kritik bir öneme sahiptir (Harter, 2003, 2006; Santrock, 2008).

Teorisyenler benlik duygusunun kaynağının nereden geldiğini bulmak amacıyla beyin aktivitelerini araştırmışlardır. Bazı teorisyenler benlik duygusunda sağ serebral hemisferin büyük rol oynadığını ifade etmektedir (Decety and Sommerville, 2003). Kişinin kendisini düşündüğünde aktive olan, beyin hemisferlerinin arasındaki göçükte bulunan, gözün tam arkasında konumlanan bir nöron topluluğu benlik duygusunu kısmen yönetiyor gibi gözükmemektedir (Zimmer, 2005). Kelly vd. (2002), benzer olarak

kişi kendisini düşündüğünde beyinde aktive olan bölgeler bulmuşlardır. Medial prefrontal korteksin (PFC) benlik hakkında yapılan yargılamalarda aktif olduğu görölmüştür. Bu durum tabii ki beyinde benliğin merkezinin medial prefrontal korteks olduğu anlamına gelmemektedir. Zira kişinin kendisini ve benliğini düşünmesi ve yargılamalarda bulunması benliğin sadece bir bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca beynin bölümleri benlikle ilgili düşünmeyi de içine alarak pek çok bilişsel süreci yürütmekle görevlendirilmiştir (Atak, 2016: 347).

2.1.14. Bowen'ın Aile Sistemleri Teorisi'nde Benliğin Ayrımlaşması

Benliğin ayrımlaşması (differentiation of self) kavramı, Bowen'ın Aile Sistemleri Teorisinin (Bowen's Family Systems Theory-BFST) en önemli anahtar kavramlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Polat, 2014). Kuşaklararası/Çok Kuşaklı Aile Terapisi (Transgenerational/Multigenerational Family Therapy) olarak da isimlendirilen Bowen'ın Aile Sistemleri Teorisi, aile sistemlerinin işleyişini kapsamı geniş bir şekilde ele alan bir yaklaşımdır (Bowen, 1966). Psikiyatri hekimi olan Bowen teorisini 1960-1970'li yıllarda ortaya koymuştur. Psikanalitik teori ve uygulamalardan değişerek ve gelişerek ayrılan Bowen'ın Aile Sistemleri Teorisi, ailelerde sistemik temelli kuramların ilk geliştirileni olarak karşımıza çıkmaktadır (Corey, 2008; Gladding, 2022: 201).

Kuşaklararası/Çok Kuşaklı Aile Terapisi'nde (Bowen, 1976b, 1978a; Kerr and Bowen, 1988a) aile içinde yaşanan kalıplaşmış ilişki örüntüleri kişinin sahip olduğu problemlerin nedeni olarak gösterilmektedir. Aile içinde yaşanılan kalıplaşmış ilişki örüntülerinin anlaşılması ve kuşaklararası aktarımının fark edilmesi kişinin yaşadığı problemlerin çözümünde kullanılmaktadır. Kuşaklar öncesinde yaşamış bireylerin kişisel niteliklerine bağlı olarak şekillenen aile içinde yaşanan ilişki örüntüleri, ailenin en az üç kuşak öncesinden başlayarak değerlendirilmesiyle fark edilip anlaşılabilir. Kişinin sahip olduğu problemler yalnızca ailenin duygusal bir bütünlük içinde değerlendirilmesiyle anlaşılabilir (Kerr and Bowen, 1988a). Kişinin geçmişi üzerinde durmak ve problemlerin temel nedenlerini sorgulayarak geçmiş olayların değerlendirmesini yapmak bu yaklaşımın psikanalitik tarafını oluşturmaktadır. Ancak bu terapi yaklaşımı bireyin geçmişinin önemini kabul etmekle kalmayıp şu andaki bireyin problemlerinin nedenlerini aile içindeki mevcut ilişkilerde ve mevcut kaygı yaratan durumlarda arayarak bu terapinin sistem yaklaşımı tarafını oluşturmaktadır (Özgüven, 2017: 209).

Bowen Aile Sistemleri yaklaşımının vurguladığı bir diğer nokta kaygıdır. Bu yaklaşımda kaygı, yaşamdan kaynağını almaktadır. Kaygı hem duygusal ve hem de fizikseldir. Aile sistemi içinde ortaya çıkan bu kaygının yoğunluğu herkeste farklılık göstermektedir. Bazıları daha fazla bazıları ise daha az kaygılanmaktadır. Bowen aile bireyleri arasındaki dengeli olmayan mesafenin kaygıya neden olduğunu iddia etmektedir. Aile içinde yaşanan kalıplaşmış ilişki örüntülerinden yararlanarak bu kaygı hafifletilebilmekte ve hatta ortadan kaldırılabilir. Aile içinde sorunlara neden olan bu kaygı kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır (Bowen, 1966).

Bowen'ın Aile Sistemleri yaklaşımında birbirlerini ve bireyi etkileyen üç sistem bulunmaktadır. Bu sistemler heyecansal sistem (emotional system), duygusal sistem (feeling system) ve zihinsel sistem (intellectual system) olarak belirtilmiştir. Bireyi motive eden, yönlendiren ve düzenleyen heyecanlar duygulardan ayrı bir şekilde konumlandırılmıştır. Heyecanlar bilinçli değildir ve bütün yaşam olaylarında bulunmaktadır. Bowen'ın diğer iki sisteme kıyasla daha az açıklamada bulunduğu duygular, heyecanlardan farklı olarak bilinçli olup evrimsel olarak daha sonra gelişmektedirler. Zihinsel sistem ise bireyin sahip olduğu yetenekleri içermektedir. Zihinsel sistem heyecanları, duyguları ve bireyin durumunu göz önünde bulundurur ve yaşanan durumlara nasıl geri dönütlerde bulunacağını seçimini yapar. Zihinsel sistem ayrılaşmanın anahtarı gibi çalışmakla birlikte gelişen zihinsel sistem yoğun duyguların ve heyecanların baskı yapması önlenmektedir. Ayrıca zihinsel sistem duygusal ve heyecansal sistemlerin arasına girerek ayrılaşmanın başlamasına katkıda bulunur (Nazlı, 2001: 68-69).

Bowen'ın teorisine göre insanların ilişki sistemlerinin temelini, birbiri ile dengede duran iki temel güç oluşturmaktadır, bunlar: bireysellik ve birlikteliktir (Bowen, 1975; Gehart and Tuttle, 2003; Gladding, 2022; Nichols, 2013; Titelman, 1998). Bireysellik, bireyin kendi benliğini saydam bir şekilde algılayarak benliği tarafından desteklenmiş olan üretken ve bağımsız bir kişi olma gücünü temsil etmektedir. Birliktelik ise duygusal açıdan yakın olma, sevilme ve onaylanma gibi evrensel gereksinimler tarafından belirlenen bireyin başkalarıyla anlamlı bir bağ kurma başarısını tanımlamaktadır (Bowen, 1966; Bowen, 1975; Gehart and Tuttle, 2003). Dünyadaki her bireyin bağ kurmaya ve bağımsız (özerk) olmaya gereksinimi bulunmaktadır. Kişilerin, dengede duran bu iki gücü uzlaştırabilme yeteneği, kendi

duygusal sistemini yönetebildikleri ve benliklerini ayırmlaştırabildikleri anlamı taşımaktadır (Nichols, 2013).

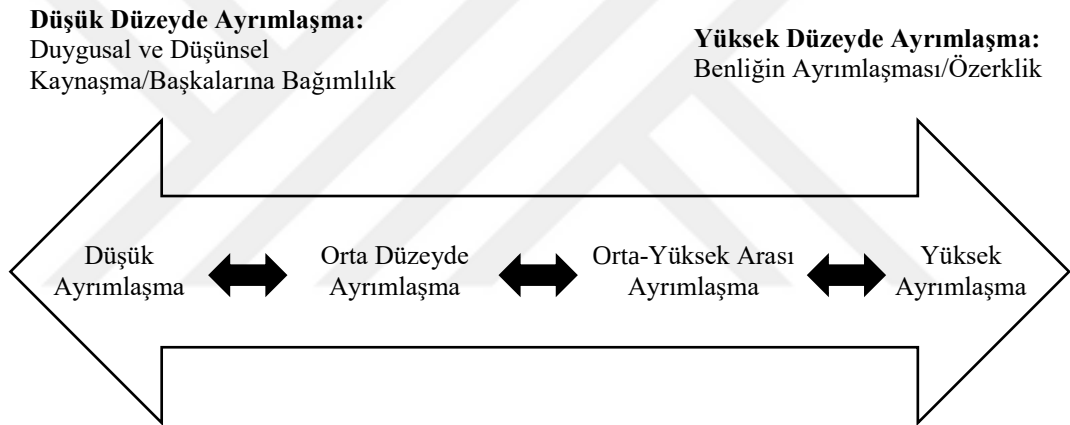
Bowen Aile Terapisi Kuşaklararası/Çok Kuşaklı Aile Terapisi üç temel ilkeyle açıklanmaktadır. Bunlardan ilki, kuşaklar arası aktarımsal olan kalıplaşmış iletişim örüntüleri öğrenilmiştir; ikincisi, kişide ve ailede mevcut olan davranışlar bu kalıplaşmış iletişim örüntülerinin sonucu olarak ortaya çıkarlar; üçüncüsü, aile sistemi kendisini dengede tutmaya eğilimlidir. Aile, sistemleri ile etkileşim halinde bir bütündür ve parçalardan herhangi birinde meydana gelecek değişiklik tüm sistemi etkiler. Sistemde sabitlik ve durağanlık ile aile üyelerinin kimliklerini tüm sistemle birlikte denge tutmak amaçtır (Prest and Protinsky, 1993).

Bowen hayatlarımızda bireyselliğimizin tahmin ettiğimizden daha az olduğunu düşünmektedir. Birçok insan tahmin ettiğinden çok daha fazla başkalarına bağımlıdır ve duygusal tepkiseldir. Bowen'ın teorisi kuşaklar arası olarak ailenin, birbirini etkileyen bireysellik ve birlikteliğe nasıl şekil verdiğini altı terimle açıklamaya çalışmıştır (Bowen, 1966). Bunlar; üçgenler, çekirdek ailenin duygusal süreci, benliğin ayırmlaşması, aile koruma süreci, çok kuşaklı aktarım süreci ve kardeş konumudur. Bowen daha sonra 1970'lerde bahsi geçen bu altı kavrama iki terim daha eklemiştir, bunlar; duygusal kesme ve toplumsal duygu sürecidir (Bowen, 1976b). Psikolojik danışmada ise amaç kaygıyı azaltmak ve semptomları hafifletmek ve aile üyelerinin her birinin ayırmlaşmasını arttırmaktır. Bu nedenlerle terapist eşler arasındaki iletişimi tanımlar, duygusal sistemin işlevlerinin öğrenilmesini sağlar, ben dilini kullanarak ayırmlaşmayı sağlar. Bowen'ın terapide kullandığı yedi teknik; genogram, üçgen, ilişki yaşantıları, antrenörlük, ben dili, çoklu aile danışması yerine geçen hikâyelerdir (Nazlı, 2001: 88). Bowen'ın Aile Sistemleri Teorisi içinde yer alan kavramlar benliğin ayırmlaşmasıyla ilgili olarak aşağıda ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir.

2.1.14.1. Benliğin Ayırmlaşması (Differentiation of Self)

Bowen'ın teorisinin merkezinde intrapersonal ve interpersonal bir kavram bulunmaktadır. Genel olarak ego gücünü anımsatan benliğin ayırmlaşması (differentiation of self), düşünme ve kavrama, iç ve duygusal baskılara otomatik tepkilerde bulunmama yeteneği (Kerr and Bowen, 1988a) ve anksiyete durumlarında bile esnek ve mantıklı davranabilme becerisidir (Nichols, 2022: 147). Benliğin ayırmlaşması bireyin benliğinin duygusal ve zihinsel boyutlarını ayırabilmesi ve anksiyete tarafından motive edilmek yerine yansıtıcı ve özerk kararlar alabilmesidir

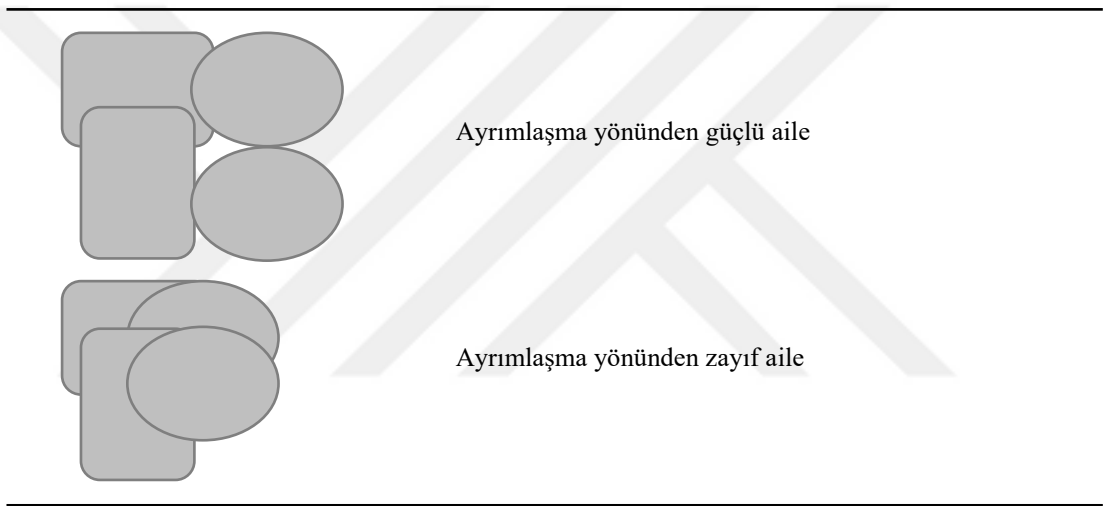
(Bowen, 1978a). Benliğin ayrışması terimi kişileri kaynaşma (fusion) ile ayrışma (differentiation) kapasitelerine göre belirleyen bir kavramdır. Bu kavram herkes için geçerlidir ve dünyadaki bütün insanlar bu şekilde gruplandırılabilir (Bowen, 1981). Ayrışma, hem birey hem aile ile ilgili bir terimdir. Her bir bireyin ayrışma seviyesi kendine özgüdür, ancak bir kimsenin kök ailesinin genel ayrışma seviyesi genellikle o kişinin benliğin ayrışması düzeyini belirlemektedir. Benliğin ayrışma düzeyi, üzerinde değişik dereceleri olan bir uzantı bakımından düşünülmelidir. Bireyler ve de aileler, çok düşük düzeyde ayrışmadan çok üst düzeyde ayrışmaya doğru giden bir uzantı üzerinde bir yerde yer almaktadırlar (Murdock, 2022: 444). Bu uzantının bir ucu özerkliği ve ayrışmayı diğer ucu ise kaynaşma ve ayrışmanın olmaması durumunu temsil etmektedir. Benliğin ayrışması aralığı Şekil 2.9.'da gösterilmiştir.



Şekil 2.9. Bowen'ın Benliğin Ayrışması Aralığı (Gladding, 2022: 203)

Benliğin ayrışması bireyin kendi kök ailesinden duygusal olarak ayrışmasını ve duygu ve düşüncelerini kendi ailesinden ayırt edebilmesini tanımlamaktadır. Başkalarıyla istedik duygusal mesafeyi korurken duygularını ve düşüncelerini birbirinden ayırabilecek kadar nesnel kalabilmeyi gerektirmektedir. Benliğin ayrışması ruhsal düzeyde duygusal süreçleri bilişsel süreçlerden ayırt edebilmeyi ifade ederken kişilerarası ilişkiler düzeyinde başkalarıyla yakınlık ve özerklik dengesini kurabilmeyi tanımlamaktadır (Skowron, 2000). Bowen, ayrışma terimini biyolojik kavramlardan etkilenecek geliştirilmiştir. Biyolojik hücre gelişiminin kritik dönemlerini referans alarak, kaynaşma (fusion) ve ayrışma (differentiation) terimlerini hücrelerin birleşmesi ve yeni hücre kolonileri oluşturmak üzere ayrılmalardan ilham alarak geliştirmiştir (Titelman, 2014a). Bowen, benzer bir örüntünün aile içi ilişkilerde meydana geldiğini görmüştür (Kerr and Bowen, 1988a).

Bowen’a göre aile içinde yaşanan en büyük problem kaynaşmadır; ailede ulaşılmak istenilen temel amaç ise ayrımlaşmadır. Aileler, üyeleri arasındaki duygusal ve zihinsel sistemlerinde değişen düzeylerde ayrımlaşma ve kaynaşma gösterirler. Kaynaşma durumunda, aile içerisinde yer alan bireyler psikopatolojik tarzda bozuk işlevde davranış gösterebilirler. Bu gibi durumlarda Kuşaklararası/Çok Kuşaklı Aile Terapistleri aile içerisinde yer alan bireylerin benliğinin ayrımlaşması düzeylerini arttırmaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Kuşaklararası/Çok Kuşaklı Aile Terapistleri bu bağlamda güvengenlik eğitimi, istendik aile sınırlarını oluşturma, iletişim becerilerini artırma ve stresle başa çıkmada yeni yöntemler bulma gibi yöntemleri kullanmaktadırlar (Levy and Hadley, 1998). Aileler arasında değişen ayrımlaşma dereceleri Şekil 2.10.’da gösterilmiştir.



Şekil 2.10. Aileler Arasında Değişen Ayrımlaşma Dereceleri (Knauth, 2003: 336)

Kendinden bir başkasına duyulan ihtiyaç abartıldığında kaynaşma durumu ortaya çıkmaktadır. Benliği ayrımlaşan bir birey kendini yalıtma ihtiyacı hissetmeden diğerleriyle sağlıklı ilişkiler kurup bireyselliğini koruyabilmektedir (Nichols, 2022: 173). Kaynaşma ise ayrımlaşma seviyesinin düşük olmasıdır ve zihinsel faaliyetleri heyecanlardan ayırıştırılamamadır. Yoğun kaynaşma yaşayan bireyler aileleri içinde kaybolurlar ve savunmasız kalırlar. Bu bireyler kendilerini ayrı bir kişi olarak değerlendiremezler. Duygusal tepkiseldirler ve semptom geliştirmeye daha fazla meyillidirler (Prest and Protinsky, 1993).

Bowen (1978a), teorisinde insanların, hem duygusal, tepkisel ve içgüdüsel olduklarını; hem de davranışlarının seçimini yapabilen ve mantıklı kararlar alabilen varlıklar olduğunu varsaymıştır. Bu bağlamda Bowen, benliğin ayrımlaşmasını açıklarken 1960’lı yıllarda Sinirbilimci MacLean tarafından ortaya konulan Triune

Beyin Modeli yaklaşımından yararlanmıştır (Handley et al., 2019). Bu yaklaşım, Bowen'ın beyin sinir sisteminin, insan duygu ve davranışı üzerindeki etkisi hakkında önemli veriler elde etmesini sağlamıştır. Bowen bu yaklaşımdan ilham alarak beyindeki süreçler ile vücutta meydana gelen süreçlerin birbirlerini etkileyebileceğini belirtmiştir (Kerr and Bowen, 1988a). Yaklaşımına göre temelde üç ayrı beyin sistemi bulunmaktadır. Bunlar; “sürünge beyin”, “memeli beyni” ve “neomamalyan beyni” olarak isimlendirilmiştir. En alt bölümde yer alan ve en eski olan beyin sürünge beynidir. Bu beyin görece daha ilkel olan davranışlarımızı yönetmektedir. Orta kısımda yer alan beyin ise memeli beynidir ve duygularımızı kontrol eden limbik sistem burada konumlanmaktadır. En üst bölümde yer alan, en gelişmiş ve en yeni olan beyin neomamalyan beynidir. Burada serebral korteks yer almaktadır ve bilişsel süreçler burada kontrol edilmektedir. Aşağıdan yukarıya kontrol durumunda, sürünge beyin tarafından, en gelişmiş beyin yönlendirilirken, bilişsel süreçler geçersiz kılınmaktadır. Yukarıdan aşağıya kontrol durumunda ise neomamalyan beyin tarafından en eski beyin yönlendirilmektedir. Bowen (1978a) insanların kontrol durumları hakkında farkındalık geliştirmeleri halinde daha mantıklı tercihler yapabileceklerini ve ancak böylelikle gerçek değişimin mümkün olacağını savunmaktadır. Sözü edilen bu üç beynin yukarıdan aşağıya kontrol şeklinde dengeli kullanımı yüksek düzey benliğin ayrılaşmasını da beraberinde getirecektir. Zira yüksek düzey ayrılaşma, kişilerin duygusal durumlarda mantıklı kararlar verebilmesini gerektirmektedir. Buna karşın düşük düzey ayrılaşma, kişilerin olaylara mantıklı yaklaşabilmelerine ve diğerlerine uygun duygusal tepkiler verebilmelerine engel olmaktadır (Bowen, 1978a).

Benliğin ayrılaşma seviyesine bağlı olarak iki ben tarif edilmiştir. Bunlar: tutarlı ben (solid-self) ve yalancı ben (pseudo-self) olarak isimlendirilmiştir. Kaynaşma sonucunda yalancı ben ortaya çıkmaktadır. Bowen'a göre yalancı ben, kişiler arasında daha yaygındır. Yalancı ben çevresel etkilere karşı dayanıksız ve yapmacıktır. Yalancı ben duygusal baskı altındadır ve kalıtsal ve biyolojiktir. Tutarlı ben ise kaynaşma yaşamayan kişiler için kullanılmaktadır. Tutarlı ben “neye inanıyorsam ve neyi yapmak istiyorum veya istemiyorsam o benim” der. Tutarlı ben sorumluluğu üzerine alır, çevresel etkilere karşı dayanıklıdır ve belirgin olan inanç ve ilkeleri birbiri ile örtüşmektedir. Anksiyete karşısında tutarlı ben, örtüşen inanç ve ilkelerinden hareket eder. (Bowen, 1981). Bowen'ın kuramında benliğin

ayrışması, aile içi ilişkilerin istenilen düzeyde olması için önemli bir koşul gibi gözükmektedir. Sadece ayrılmış bir benlik ailedeki ilişkileri duygusal tepkisel veya kopukluk göstermeden anlayışlı bir şekilde karşılayabilmektedir (Doherty and McDaniel, 2022: 63). Ancak Bowen'ın teorisine göre birçok insan 25 yaşına kadar istedik bir ayrışmaya ulaşamamaktadır (Gladding, 2022: 203).

Farklılaşan ayrışma seviyeleri ile ilintili davranışları göstermek için Bowen (1978a), Benliğin Ayrışması Ölçeği'ni geliştirmiştir. Şematik olarak ölçek "0" ile "100" puan arasında değişim göstermektedir ve "0" en düşük ayrışma işlevselliğini temsil ederken "100" bir kişinin tahmini olarak gidebileceği en üst düzey ayrışma noktasını temsil etmektedir. Bowen (1978a), ölçeğin olası ayrışmanın bütün işlevsellik düzeylerini göstermesini amaçlamış, kişiler arasındaki duygusal ve zihinsel düzey işlevsellik farklarını ortaya koyabilmek için dört temel düzey oluşturmuştur. Bu şematik çerçeve Şekil 2.11.'de gösterilmiştir (Bowen, 1978a).

100	75-100: Yüksek düzey ayrışma; ilke odaklı, iç yönelimli, duygusal denge, düşük düzey semptomlar, 95-100 arası varsayımsaldır.
75	50-75: Orta düzey ayrışma; belli bir düzey tutarlı ben, ayrılık düşünceleri ve duyguları, ilişkilerde bir miktar denge, semptomlar olasıdır.
50	25-50: Düşük düzey ayrışma; düşük düzey tutarlı ben, önemli ölçüde sahte ben, belli bir düzey füzyon ve duygusal kopma, stres altında semptomların ortaya çıkması.
25	0-25: Aşırı düşük düzey ayrışma; ayrılma düşünceleri ve duygularının yokluğu, tutarlı benin gelişmemesi, aşırı düzeyde füzyon ve kopma, yoğun semptomlar.
0	

Şekil 2.11. Benliğin Ayrışması Ölçeği (Bowen, 1978a)

2.1.14.1.1. Benliğin Ayrışmasının Boyutları

Benliğin ayrışmasını belirleyen iki temel boyut ile dört alt boyut bulunmaktadır. Bu temel boyutların birincisi bireyin kişisel dünyasına yönelik boyuttur ikincisi ise bireyin diğer insanlarla ilişkisine yönelik boyuttur. Bu temel boyutlar da kendi arasında iki alt boyuta ayrılmaktadır. Bireyin kişisel dünyasına yönelik boyutta alt boyut olarak "duygusal tepkisellik" ve "ben pozisyonu" alt boyutları vardır. Bireyin kişilerarası dünyasına yönelik boyutta ise alt boyut olarak "başkalarına bağımlılık" ve "duygusal kopma" alt boyutları bulunmaktadır (Skowron and Schmitt, 2003).

Benliğin ayrışması alt boyutları aşağıda açıklanmaktadır:

2.1.14.1.1. Duygusal Tepkisellik (Emotional Reactivity)

Nock vd. (2008), duygusal tepkisellik (emotional reactivity) alt boyutunu, kişilerin karşılaştığı olay ve olgularda yaşadığı duyguların derecesi ile kişilerin gösterdikleri tepkilerin şiddeti olarak açıklamışlardır (Mert ve Çetiner, 2018). Duygusal tepkisellik, doğrusal bir uzantı üzerinde konumlandırılmaktadır. Bu doğrunun bir ucu yüksek düzey duygusal tepkiselliği tarif ederken doğrunun bir diğer ucu ise düşük düzey duygusal tepkiselliği tarif etmektedir. Bir kişide duygusal tepkisellik durumu yüksekse o kişinin enerjisinin birçoğunu bilinçsizce duyuşsal süreçlere ayırdığı ve bu nedenden ötürü enerjisi kalmamıştır denebilir. Duyuşsal süreçlerin yoğun yaşanması nedeniyle kişinin bilişsel süreçleri bastırılmaktadır. Böyle bir durumda kişi sakin kalamayıp sağlıklı düşünemez (Bowen, 1976b). Duyuşsal süreçlerin düşünceyi baskılaması, bireyselleşmenin de baskılanmasına neden olur (Gladding, 2022: 203). Yüksek düzeyde duygusal tepkisellik kuşkusuz ayrımlaşma düzeyiyle de ilişkilidir. Düşük düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip kişiler daha fazla tepkisel davranışlarda bulunmaktadırlar. Duygusal tepkisellik düzeyi yüksek olduğunda veya tepkisellik bastırıldığında çeşitli fizyolojik ve psikolojik sorunlar meydana gelebilmektedir (Peleg-Popko, 2002). Düşük duygusal tepkisellik düzeyinde ise kişi, duygularını istenilen makul düzeyde yaşamaktadır ve duygularının kendisini tüketmesine izin vermemektedir (Tuason and Friedlander, 2000). Kişi duygularının farkında ve duygu ve düşünceleri arasındaki ayrımı rahat bir şekilde yapabilmektedir (Çömlekçiler, 2019). Duygusal tepkisellik aynı zamanda gündelik olaylar karşısında kişilerin davranışlarıyla ilgili seçim yapabilme becerisini de göstermektedir. Bu bağlamda duygusal tepkisellik düzeyi yüksek olan kişiler gündelik olaylar karşısında saldırıya geçme ya da geri adım atma tepkisi gösterirler. Duygusal tepkiselliği düşük bireyler ise geri adım atmaktansa diğer seçenekleri göz önünde bulundurmayı tercih etmektedirler (Bartle-Haring, Glebova and Meyer, 2007). Yapılan araştırmalarda duygusal tepkisellik ile ilişkisel benlik (Ross and Murdock, 2014), öfkelenme (Choi and Murdock, 2016) ve bağlanma kaygısı (Skowron and Dendy, 2004) arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

2.1.14.1.2. Ben Pozisyonu (“I” Position)

Bireylerin kendi duygu ve düşüncelerini sahiplenerek kendine güvenli olması, başkalarına göre yaşamaması ve duygularını ve düşüncelerini özgürce açıklayabilmesi bu bağlamda güvengen davranışlar sergilemesi ben pozisyonu (“I” position) olarak

adlandırılmaktadır (Kalkan, 2018: 14). Eğer bir kişi başkalarının etkisinde kalarak duygularını ve düşüncelerini rahatça ifade edemiyorsa ben pozisyonu düşüktür denebilir buna karşı eğer kişinin kendisine olan güveni tamsa ve başkalarının etkisi altında kalmadan kendini ifade edebiliyorsa ben pozisyonu yüksektir denebilir (Sarıkaya vd., 2018). Ben pozisyonu yüksek olan kişiler başkalarını kendi fikirlerini söylemeleri konusunda onları cesaretlendirmektedir (Gladding, 2022: 203). Kendilerini diğerlerinin beklentilerine uyum sağlamaya zorlamazlar. Ayrıca bir konu hakkındaki fikirlerini net bir şekilde söylerken savunucu veya saldırgan bir tutum içerisine girmezler (Tuason and Friedlander, 2000). Yapılan araştırmalarda ben pozisyonu ile psikolojik iyi oluş (Karababa, Mert ve Çetiner 2018), çift uyumu (Polat, 2014), manevi yönelim (Mert ve Topal, 2018) ve psikolojik sağlamlık (Süloğlu, 2019) arasında ilişki olduğu anlaşılmıştır.

2.1.14.1.1.3. Duygusal Kopma (Emotional Cutoff)

Kişinin stres yaratıcı bir durumla karşı karşıya kaldığında kendi içine çekilme, kaçma, yok sayma, diğer insanlardan soyutlama ve yakın ilişkinin önemini yâdsıma duygusal kopma (emotional cutoff) olarak açıklanmaktadır. Duygusal kopması düşük kişiler ise stres yaratan durumlarda bile aile üyeleriyle etkileşimini sürdürmekte ve duygusal bağı korumaktadır (Çömlekciler, 2019). Bu kişiler stres yaratan durumlardan kaçmak yerine stres yaratıcı durumlarla işlevsel bir şekilde mücadele etmektedir. Duygusal kopması yüksek kişi ise diğer insanlardan uzaklaşarak kendini yalnızlaştırmaktadır (Sarıkaya vd., 2018). Sadece diğer insanlardan uzaklaşmakla kalmazlar; kendi duygularından da uzaklaşırlar, aile üyelerinin gerekliliğini reddederler ve abartılı bir bağımsızlık çabası içine girerler (Peleg-Popko, 2002). Aslında Bowen'a (1976a) göre duygusal kopma, kişilerin anne ve babasıyla aralarında olan çözülememiş duygusal bağlarıyla başa çıkmanın bir yoludur. Duygusal katılığın bir sonucu olarak ortaya çıkan duygusal kopma, kişi başkalarının davranışlarını tolere ettiğinde veya ilişkileri anksiyeteye neden olduğunda duygusal kopma yaşamaktadır. Duygusal kopmanın davranışsal belirtileri arasında kendini tecrit etme, fiziksel olarak başkalarından uzaklaşma ve çöökkünlük bulunmaktadır (Titelman, 2003). Yapılan araştırmalarda duygusal kopma ile depresyon (Choi and Murdock, 2016), kaçınan ve kaygılı bağlanma (Skowron and Dendy, 2004), kişiler arası problemler (Skowron, Stanley and Shapiro, 2009) ve bağımlı davranışlar (Lampis et al., 2017) arasında ilişki olduğu anlaşılmıştır.

2.1.14.1.1.4. Başkalarına Bağımlılık (Fusion With Others)

Başkalarına bağımlılık (fusion with others), yakın ilişkide olduğu kişilere abartılı bağlı olmama, net bir benlik algısına sahip olma ve kişinin ilişkilerinde bu durumu koruyabilme becerisi olarak açıklanmaktadır (Kalkan, 2018: 14). Başkalarına Bağımlılığı yüksek olan kişi diğer kişiler tarafından kabul edilmek ve onaylanmak ister ve hatta bunun için başkalarının fikirlerini sorgusuz sualsiz içe alır (Sarıkaya vd., 2018). Bu durumdan dolayı kişinin kendi düşünceleri ile başkalarının düşünceleri birbirine karışmakta ve kişi bu düşünceler arasında net bir ayrımı gerçekleştirememektedir (Kerr and Bowen, 1988a). Bu kişilerin aile üyeleri ile arasında olan sınırlar netliğini kaybetmektedir ve kişi düşünce farklılıklarına esnek davranmakta güçlük ve kendi hayatıyla ilgili karar vermekte zorluk yaşamaktadır (Bowen, 1978a; Skowron and Schmitt, 2003). Bu nedenle karar verirken bu kişiler önemli gördüğü başkalarının düşüncelerine aşırı derecede uyma gösterirler. Başkalarının fikirlerini ve düşüncelerini bütünüyle kabul eder ve bakış açılarını kendi ilkeleri çerçevesinde değerlendiremezler (Skowron and Schmitt, 2003). Buna karşın Başkalarına Bağımlılığı düşük olan kişi ise sahip olduğu net benlik algısını ilişkilerinde sürdürebilme yetisine sahiptir (Tuason and Friedlander, 2000). Yapılan araştırmalarda başkalarına bağımlılık ile çocukluk çağı stresli yaşam olayları (Peleg, 2014), ayrılık kaygısı (Peleg and Yitzhak, 2010) ve ilişkisel benlik (Ross and Murdock, 2014) arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Bu araştırmada katılımcıların benliğin ayrımlaşması düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılan Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği, yukarıda anlatılan benliğin ayrımlaşması düzeyini etkileyen faktörleri içermekte olup kişinin duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarını Bağımlılık durumlarını sorgulayan maddeleri içerisinde bulundurmaktadır.

2.1.14.1.2. Benliğin Ayrımlaşması Yüksek Olan Bireylerin Özellikleri

Ayrımlaşması yüksek olan kişiler, diğerleriyle ilişkilerinde güçlü bir ben pozisyonuna sahiptir. Başkalarıyla bağ kurarken kendilik değerlerini ve bağımsızlıklarını korurlar. Duygu ve düşüncelerinin ayrımındadırlar. Yüksek düzeyde bir ben pozisyonuyla birlikte düşük düzeyde duygusal tepkisellik, başkalarına bağımlılık ve duygusal kopma davranışı gösterirler (Bowen, 1976b, 1978a). Yüksek duyarlılıklarına rağmen stresli yaşam olaylarında bile akıllıca düşünüp karar verebilmektedirler. Kendi dışındaki diğer insanlarla yakın ilişki kurabilirler ve

beraberinde ayrımlaşma özelliklerini de koruyabilirler. Benlik ayrımlaşma düzeyi yüksek olan bireyler bağımlılık hissetmezler ve yaşamdaki stresle işlevsel başa çıkabilmektedirler. Yaşam becerileri ve uyum yeteneklerinin de yüksek olduğu söylenebilir (Metcalf, 2011). Uyumlu olmaları diğer insanlardan daha zeki oldukları anlamına gelmez. Uyumlu olmalarının altında yatan neden; strese neden olan olaylar süresince karşı karşıya kaldıkları psikolojik baskıyı, en aza indirebilecek zihinsel kapasiteye sahip olmalarıdır (Kerr and Bowen, 1988a). Güçlü bir kendilik duygusuyla kendilerini kaptırmadan kendi ilkeleri doğrultusunda harekete geçerler (Guerin and Guerin, 2002). Kendi duygu ve düşüncelerinin farkındadırlar ve duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilirler (Tuason and Friedlander, 2000). Ayrımlaşmış kişiler duygu ve düşünce arasında denge unsurunu sağlayabilir, spontanedir, dürtülerine karşı koyabilir ve kendi duruşlarını sergileyebilirler (Nichols, 2022: 146-147). Başkalarıyla aşırı birleşme tedirginliği yaşamadan diğerleriyle kolayca duygusal yakınlık içerisine girebilmektedirler (Bowen, 1976a). Ayrıca bu bireyler kendi otonomilerini yükseltmek amacıyla diğerlerinden ayrı kalmayı da tercih edebilirler (Sauerheber, Nims and Carter, 2014). Yapılan araştırmalarda yüksek düzey benliğin ayrımlaşması ile psikolojik sağlık (Sohrabi et al., 2013), güvenli bağlanma (Skowron and Dendy, 2004; Karami, 2014), özgecilik (Mert ve Gülmez, 2018), psikolojik iyilik hali (Tuason and Friedlander, 2000; Erdem-Özyurt, 2019), problem çözme becerisi (Skowron, 2004), çift uyumu (Peleg-Popko, 2008; Polat, 2014; Skowron, 2000), evlilik doyumu (Akar, 2019; Boldaz-Telli, 2018; Gubbins, Perosa and Bartle-Haring, 2010; Işık vd., 2020; Park and Byun, 2017; Perosa and Bartle-Haring, 2010), aile işlevselliği (Kim et al., 2014; Kim et al., 2015), psikolojik sağlamlık (Hooper, Marotta and Lanthier, 2008; Süloğlu, 2019), özerk benlik (Ross and Murdock, 2014), otokontrol (Skowron and Dendy, 2004), üniversite yaşamına uyum (Mert ve Çetiner, 2018), sosyal uyum (Hosseinzadeh, 2014) ve manevi yönelim (Mert ve Topal, 2018) arasında pozitif korelasyon ilişkisi olduğu bulunmuştur.

2.1.14.1.3. Benliğin Ayrımlaşması Düşük Olan Bireylerin Özellikleri

Benlik Ayrımlaşma düzeyi düşük olan bireylerin özellikleri, duygularını düşüncelerinden ayıramamakla birlikte çoğunlukla duygularıyla karar verirler. Bu kişiler bireysellik ve beraberlik güçleri arasında mücadele etmekte ancak aralarında bir denge kuramamaktadırlar. Benliğin ayrımlaşması düşük olan kişilerin davranışları iki uçludur; örneğin benliğin ayrımlaşması düşük olan bireyler ya anne babalarına aşırı

bağımlıdır ya da onlarla duygusal ilişkilerini kesmişlerdir ve yine aynı şekilde ya yaşantılarını kabul etmez karşı çıkarlar ya da yaşadıkları durumları sorgusuzca kabul etme davranışı gösterirler. Kendinden başka diğer insanların ilişkilerini denetleme istekleri vardır. Hayatlarına onları mutlu eden şeyler yön vermektedir (Metcalf, 2011). Tepkiseldirler. Objektif tepki veremezler, çoğunlukla duygusal davranışta bulunurlar (Friedman, 1991). Kolayca etki altında kalıp boyun eğici olabilirler. Bilhassa anksiyete yaratan durumlarda bireyselliklerini muhafaza etmekle zorluk yaşarlar. Bir konuda ne düşündükleri sorulduğunda ya karşı tarafla aynı fikirde olduğunu söylerler ya da birçok konuda tartışma eğilimi gösterirler (Nichols, 2022: 146-147). Bütün özellikleri bu kişilerin aile içerisinde ikileme düşmelerine sebebiyet vermektedir (Kerr and Bowen, 1988b). Ağır kronik anksiyete yaşayabilirler. Stresli olay karşısında diğer insanlara kıyasla daha kolay işlevsiz hale gelebilirler. İşlevsizlik sonucunda çökkünlük, madde kullanımı, bedenselleştirme gibi belirtiler gösterebilirler (Bowen, 1978a). Yapılan araştırmalarda düşük düzey benliğin ayrılaşması ile stres (Krycak, Murdock and Marszalek, 2012), genel kaygı (Peleg-Popko, 2004), depresyon (Elieson and Rubin, 2001), yeme bozukluğu (Doba et al., 2018), telefon bağımlılığı (Lu-Ying, 2019), bağlanma kaygısı (Hainlen et al., 2016) ve sosyal kaygı (Peleg-Popko, 2002) arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

2.1.14.2. Üçgenler (Triangles)

Üçgenler (triangles), kaygı yaşayan iki kişiyi dengede tutmak için oluşturulan üçüncü kişinin sonradan dâhil olduğu bir sistem olarak tanımlanır. Bu sistemin oluşumuyla kaygı azalmakta ancak sağlıklı olmayan iletişim biçimi artmaktadır. Çoğunlukla anne, baba ve çocuk üçgeni şekilde görülmektedir (Haefner, 2014: 836). Üçgenler, bir ilişkideki kaygıyı yönetebilmek için kullanılan stratejidir. Diğer bir kişinin sisteme alınmasını ve kaygının o kişiye aktarımını ifade etmektedir. Sisteme diğer bir kişinin alınmasıyla sistemdeki asıl iki üye sorumluluklarını azaltarak kaygıya olan esnekliklerini artırırlar (Kerr and Bowen, 1988b). Kısaca özetlemek gerekirse iki birey arasındaki sorunları çözmek için kullanılan yöntemdir. Tüm bunlara rağmen üçgenler her zaman ilişkideki anksiyeteyi azaltamayabilir (Bowen, 1976b). Hatta çoğunlukla üçgenlerde problemler çözüme kavuşamaz. Yalnızca kısa süreli rahatlamayı ve problemlere ara vermeyi sağlayabilir (Nichols, 2013). Üçgenler, benliğin ayrılaşmasının aksine ilişkilere hasar verici bir güç olarak işlev görmektedir (Bowen, 1978b). Bowenien psikoterapistler danışanlarının benliğin ayrılaşma

düzeylerini arttırabilmek için üçgen bozma sürecini seanslarında kullanmaktadırlar (Bowen, 1978a).

Üçgenler, farklı benliğin ayrılaşması düzeylerinde farklı işlevlere sahip olabilmektedir. Ayrılaşma seviyesi yüksek olan aileler stres, endişe ve anksiyete ile uyumlu bir şekilde ilgilenme eğilimi içerisindedir ve bu da üçgenleşmenin daha az olmasına katkı sağlamaktadır. Dahası ayrılaşma düzeyi yüksek ailelerde oluşan üçgenler daha esnek olmaktadır. Düşük benliğin ayrılaşması ve yüksek kaygı ise üçgenleşmeyi arttırarak üçgenlerin hem daha durağan ve hem de daha kalıcı olmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla üçgenin esneme payı olmadığından daha yüksek düzeyde işlev bozukluğuna neden olmaktadır (Kerr and Bowen, 1988b). Üçgenleşme eğilimi yüksek olan ailelerin çocuklarında daha fazla problem, daha fazla sıkıntı ve sorun, anne ve baba arasında olan çatışmalar için daha fazla kendini suçlama ve daha fazla içselleştirme problemlerinin olduğu bilinmektedir (Krieg, 1995). Bell, Bell ve Nakata (2001), anne ve babanın kendi arasındaki problemlerini çözüme kavuşturmaya yönelik çabaları ve çocukla istenilen sağlıklı bir ebeveyn-çocuk iletişimini sürdürmeleri halinde, üçgenleşmenin dengeli olduğunu ve bu nedenle ailenin işleyişine katkıda bulunduğunu savunmaktadırlar. Eğer anne veya baba çocuğu bir günah keçisi, arabulucu, anne veya babadan biriyle kuşaklar arası koalisyonun bir üyesi olarak çatışmanın içine çekerse, üçgenleşme aileye zarar verebilmekte ve çocuğun gelişimine ket vurabilmektedir.

2.1.14.3. Çekirdek Ailenin Duygusal Sistemi (Nuclear Family Emotional System)

Bowen Aile Sistemleri yaklaşımında kişilerin ailesindeki üyelerle ve diğer kişilerle olan ilişkilerinde kendi kök ailesinin etkisi olduğu ve bu etkiyi şu andaki mevcut ailesine ve çocuklarına yansıttıkları savunulmaktadır. Mevcut aile sorunlarını çözebilmenin en doğru yolu kişilerin kök ailesinden getirmiş oldukları iletişim kalıplarını değiştirmektir. Diğer aile üyelerinin de değişimi ancak böyle mümkün olabilmektedir (Goldenberg and Goldenberg, 2008). Kişiler içinde doğdukları ve içinde büyüdükleri ailenin benliğin ayrılaşma düzeyini de kopya etmektedirler. Benzer olarak eş seçiminde de aynı ayrılaşma seviyesine sahip olan bireyleri seçme eğilimi içindedirler. Benliğin ayrılaşma seviyesi düşük oldukça evlilikteki duygusal kaynaşma daha fazla ve güçlü olmaktadır (Bowen, 1985).

Çekirdek ailenin duygusal sistemi terimi, bir ailede problemlerin nerede ortaya çıktığını açıklayan dört temel tepkisel ilişki modelini tanımlamaktadır. Bu dört temel tepkisel ilişki modeli; evlilik çatışması, duygusal kesilme, bir eşte meydana gelen işlev bozukluğu ve çocuğa odaklanmadır (Bowen, 1976a). Bu dört kavram ailenin kaygı, gerginlik ve gelişime karşı gösterdikleri uyumsuz davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Ruhsal sorunlar veya belirtiler çoğunlukla uzun süreli veya yoğun aile içindeki anksiyete sonucu ortaya çıkmaktadır. Aile içindeki anksiyetenin seviyesi ailedeki stres kaynaklarının sayısına, ailenin stres toleransına ve kök aile ve sosyal çevre ile kurulan bağın düzeyine göre değişebilmektedir. Anksiyete, bu dört temel tepkisel ilişki modelinin en az birisinin yoğunluğunu arttırmaktadır. Ailedeki anksiyeteden kaynağını alan temel ilişki örüntüleri ailenin belirli bir parçası tarafından içe alınır veya ailenin belirli bir parçasına yoğunlaşır. Ailedeki herhangi bir üye veya bir ilişki ne kadar kaygıyı içine alırsa, diğer üyeler bu durum için bir o kadar daha az çaba sarf etmek durumunda kalırlar (Kerr and Bowen, 1988b). Bowen, çekirdek ailedeki duygusal süreçlerin varlığı ve yoğunluğu ile benliğin ayrımlaşması arasında bağlantı olduğunu savunmaktadır. Bowen, dört temel ilişki örüntüsünü içine alan aile içi duygusal süreçleri ile ailenin stres, anksiyete ve sistemik değişikliklere nasıl tepkide bulunduğunu ilişkilendirmektedir. Aile içi ilişkilerde bahsi geçen bu uyumsuz davranışlar ne kadar fazla kullanılıyorsa ya da bu davranışlara ne kadar fazla güveniliyorsa ailenin benliğin ayrımlaşma seviyesinin bir o kadar düşük olduğu anlamına gelmektedir (Bowen, 1976a).

2.1.14.4. Çok Kuşaklı Aktarım Süreci (Multigeneraitonal Transmission Process)

Çok kuşaklı aktarım süreci (multigeneraitonal transmission process) terimi, ailenin stresle başa çıkma paternlerinin nesilden nesile aktarımı üzerinde durmaktadır. Çok kuşaklı aktarım süreci ya da kuşaklar arası aktarım süreci kök ailenin duygusal süreçlerinin mevcut ailenin duygusal süreçleri içerisinde varlığını devam ettirmesi olarak tanımlanmaktadır (Gehart, 2014). Ailenin stres, anksiyete ve sistemik değişikliklere nasıl tepkilerde bulunduğu o ailenin duygusal süreçlerini oluşturmaktadır. Bir ailedeki duygusal süreçler ve ebeveynlerin benliğin ayrımlaşma düzeyleri o ailede büyüyen çocuğun benliğin ayrımlaşma düzeyi üzerinde etkili olmaktadır (Bowen, 1978b). Dahası bahsi geçen etkiler sadece çocuğu değil dolaylı olarak çocuğun kurduğu çekirdek ailenin de benliğin ayrımlaşması düzeyini

etkilemektedir. Çok kuşaklı aile süreci terimi bireylerin geçmişten bugüne kadar getirdiği iletişim kalıplarını ifade etmektedir. Aile içindeki benliğin ayrılaşma düzeyi geçmişten şimdiki zamana kadar getirilen duygusal bir süreçtir (Skowron and Farar, 2016: 168). Kısaca özetlemek gerekirse kuşaklar arası aktarım süreciyle ailelerin benliğin ayrılaşması düzeylerinin bir sonraki kuşağa aktarılması temel ayrılaşma düzeyinin kuşaklar boyunca sabit kalması ifade edilmektedir (Atalay, 2021: 30). Bowen bunu gerekçe göstererek aile sisteminin en az üç kuşak olacak şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Kerr and Bowen, 1988b). Bu sadece basit bir değerlendirme değil ailedeki üyelerin anksiyetelerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında kendi rolleri hakkında farkındalık kazanmasını ve bu durumu nasıl değiştireceklerini görmesini sağlayan bir çeşit müdahale yöntemidir (Brown, 1999). Yani birey bu paternlerin farkına varmayıp düzeltmedikçe bu örüntülerin sonraki kuşaklarda ortaya çıkması kaçınılmazdır. Ruh sağlığın korunması, işlevselliğin devamı ve bireyin mevcut ailesindeki sorunların çözülebilmesi için kişilerin kök ailelerinden getirdiği uyumlu olmayan ilişki tarzını bırakması, kök aileleri ile olan simbiyotik bağlarını koparması ve ayrılaşması gerekmektedir (Bowen, 1976b).

2.1.14.5. Aile Yansıtması Süreci (Family Projection Process)

Aile yansıtması süreci (family projection process), anne ve babanın sahip olduğu duygusal süreçlerini kendi çocuklarına yansıtması temeline dayanmaktadır. Aile yansıtması, bütün ailelerde farklı düzeylerde ortaya çıkan evrensel bir süreçtir. Bu süreç, anne ve babanın kendi düşük benliğin ayrılaşma düzeyini çocuğuna veya çocuklarına yansıtması olarak tanımlanmaktadır. Yansıtma süreci, anne, baba ve çocuk üçgeninde çocuğun sosyal, fiziksel ve duygusal olarak istenilmeyen bir şekilde etkilenmesine neden olmaktadır. Burada, ebeveynlerden olan anne, birincil bakım veren olarak kabul edilmesinden dolayı çoğunlukla anne ve çocuk odaklı bir yansıtma süreci merkeze alınmaktadır. Çocuklar arasında ebeveynlerinden duygusal olarak en az ayrılaşmış olan çocuk, etkilere karşı en savunmasız olan çocuktur (Bowen, 1976a). Mevcut aktarımın savunmasız çocuğa karşı yapılmasının nedeni çocuğun daha istenilen bir düzeyde ayrılaşmamış olması ve duygusal olarak anne ve babasına bağımlı olmasıdır. Böylesi bir durumda çocuk, ailesi ile çok fazla birleşir ve duygusal stresörlere karşı daha korunaksız hale gelir. Annede mevcut olan kaygı ailedeki tüm üyeleri etkilemektedir. Baba ise genellikle destekleyici bir rol üstlenmektedir.

Anksiyete düzeyi yüksek olan ebeveyn çocuğuna karşı sorgulayıcı, koruyucu ve kaygılı davranır. Bu sürecin sonucunda çocukta duygusal bir hasar meydana gelir (Bowen, 1976b). Bilhassa anne ve babanın görece olgunluk düzeylerinin düşüklüğüne maruz kalmış çocuklar diğer kardeşlerine kıyasla daha fazla duygusal kaynaşma eğiliminde olup ayrımlaşma konusunda daha fazla problem yaşamaktadırlar. Ebeveynin kaygısına maruz kalan bu çocukların sorunla başa çıkma ve problem çözme becerileri daha zayıftır. Hayatlarını duyguları yönetir hale gelmektedir. Bowen bu durumu aile yansıtması süreci olarak tarif etmektedir (Goldenberg and Goldenberg, 2012: 216). Kısaca özetlemek gerekirse, anne ve babanın kendisiyle aynı düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip çocuklar yetiştirmesi süreci olarak açıklanabilir (Gladding, 2022: 204).

2.1.14.6. Kardeş Konumu (Sibling Position)

Bowen, kardeş konumu (sibling position) terimini, Toman'ın (1961) kardeş doğum sırasının önemi ve kardeş doğum sırasının bireyin kişilik özellikleri üzerindeki etkisi hakkında yaptığı araştırma üzerinden geliştirmiştir. Toman'ın kuramı, aynı kardeş doğum sırasındaki kişilerin benzer özellikler gösterebileceklerini savunmaktadır. Anne ve babanın kendi kardeş doğum sırasıyla aynı sıradaki çocuğuyla üçgen kurmaya daha yatkın olduğunu ifade etmektedir. Aynı ve ilintili kuşaklarda kardeşler arasındaki cinsiyet ve yaşlara göre dağılımının davranış üzerinde önemli bir etkisi vardır. Benliğin ayrımlaşma düzeyi yüksek olan kişiler kardeş doğum sırasından gelen güçlü etkiyi aza indirebilirler (Hall, 2013). Bowen, kuşaklar boyunca aynı doğum sırasına sahip kişilerin bazı özelliklerinin birbirine benzer olduğu bu nedenle benliğin ayrımlaşma düzeylerinin de birbirine yakın olduğunu savunmaktadır (Kesici vd., 2017). Kardeş doğum sırasındaki benzer özelliklere bakacak olursak evin birinci çocuğunda liderlik ve sorumluluk özellikleri ön plana çıkmaktadır. Son çocuklarda ise diğerlerinin onların yerine karar almalarına izin veren daha bağımlı bir kişilik yapısı göze çarpmaktadır. Ortanca çocuklarda ise sorumluluk sahibi olma ve bağımlı olma arasında esnek geçişler görülebilmektedir (Brown, 1999). Kişiler eş seçimini kardeş doğum sırasına göre gerçekleştirdiğinde daha başarılı evlilikler yapabilirler. Bireyler eğer kök ailesinde kardeş doğum sırasına göre kişilik geliştiriyorlarsa bunu eş seçiminde de dikkate almak evlilikteki başarıyı etkileyecektir. Son çocuğun birinci çocukla yaptığı evlilikler en başarılı evliliklerdir. Bu evliliklerde boşanma ihtimalinin daha az olduğu savunulmuştur. Benzer kardeş doğumuna sahip kişilerin

gerçekleştirdiği evlilikler ise daha başarısız evliliklerdir. Söz gelimi ailenin birinci çocuğuyla evlenen diğer ailenin son çocuğu karşı tarafın sorumluluk almasını ve karar mekanizması olmasını beklemektedir ve birinci çocuk bunu seve seve üstlenmektedir. İki ailenin de birinci çocuğu evlenirse her ikisi de lider olma özelliğine sahip olduğu için evlilikleri rekabet ortamına dönüşebilmektedir. Ailelerin son çocukları birbiriyle evlendiğinde ikisi için de sorumluluk ve karar almak çok zor olacaktır (Goldenberg and Goldenberg, 2008). Bowen, kardeş doğum sırasına göre hangi sırada doğan çocuğun daha çok üçgenleşmeye maruz kaldığını tespit etmeye çalışmıştır. Eğer bir önceki kuşakta kardeşlerden biri bir hastalığa yakalanmış veya ölmüş ise mevcut kuşaktaki aynı kardeş doğum sırasında bulunan kişilerin daha hassas ve savunmasız olduğunu iddia etmiştir (Brown, 1999). Ek olarak kişilerin kendi kardeşleri ile olan ilişkilerinin, görece önceki kuşakta var olan kardeş ilişki biçimlerinden etkilendiğini varsaymıştır (Donley and Likins, 2010).

2.1.14.7. Duygusal Kesme (Emotional Cut Off)

Bowen (1985) duygusal kesme (emotional cut off) kavramını, kişinin içinde bulunduğu kuşak içerisinde, kendi istediği gibi bir hayat yaşayabilmesi için kendisini geçmişinden ayırması olarak tanımlamıştır. Birey aile içerisinde veya herhangi bir ilişkisinde kaygıyla baş başa kaldığında, mevcut bu durumdan ayrılmak isteyip kendini diğer kişilerden bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde soyutlamasıdır. Bu durum, duygusal bir geri çekilmedir. Kişi problemi çözmek yerine kaygının azaltılmasına odaklanır. Ailedeki kişiler, anne ve babası veya diğer aile üyeleri ile aralarında çözüme ulaşmamış duygusal konuları, fiziksel veya duygusal olarak onlardan uzaklaşarak azaltma eğilimi içinde olurlar (Haefner, 2014). Ailesinden fiziksel veya duygusal olarak uzaklaşan kişinin artık ailesine bağımlı olmadığı ve özerk kararlar alabileceği düşünülerek bu durumun “olgunluk” olarak değerlendirilmesi hatalıdır. Zira duygusal kesme çoğu zaman çözüme ulaşmamış konuların ve düşük ayrımlaşmanın bir göstergesidir (Gehart and Tuttle, 2003). Duygusal kesme, ailede yer alan üyelerin veya aile sistemindeki bölümlerin fiziksel olarak birbirlerine mesafe koyması veya duygusal olarak geri çekilmeleri şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Brown, 1999; Hall, 2013). Bu konuyla bağlantılı olarak Bowen, aileden kesilme (breaking away) ve aileden uzaklaşma (growing away) terimlerini ortaya koymakla birlikte bu terimlerin aynı anlama gelmediğine dikkat çekmiştir. Aileden kesilme terimi, aile üyelerinin birbirinden fiziksel olarak uzaklaşması olarak tanımlanırken buna karşın aileden

uzaklaşma terimi ise bireyin benliğini sağlıklı bir şekilde ayırtlaştırabilmesi olarak ifadenmiştir (Brown, 1999). Aileden kesilme durumunda kişide sağlıklı bir duygusal bağımsızlaşma mümkün olmamaktadır. Buna göre kişi problemlerinde kaynaklı olan kaygısını kısa süreliğine giderecek sonrasında kendi sorularına odaklanmak yerine anne babasıyla olan sorunlarını merkezine alacaktır. Böylece sorunlar çözüme kavuşmadığı gibi var olan sorular ve kalıplaşmış ilişki paternleri nesiller boyu aktarılacaktır (Brown, 1999; Haefner, 2014).

Duygusal kesme, bazı zamanlarda fiziksel, duygusal, cinsel ve eş istismarı gibi aile ortamında meydana gelen travmatik yaşantıya tepki olarak da ortaya çıkabilir. Bu haliyle duygusal kesme kaygılı ilişkilerle başa çıkma mekanizması gibi işlev görebilir (Haefner, 2017). Söz gelimi madde kullanımı ve hobilere veya romantik ilişkiye çekilme gibi durumlar gözlenebilmektedir (Skowron and Farar, 2016: 164). Özetlemek gerekirse kişiler kendi kök aileleriyle duygusal ilişkilerini keserek kaygıyı azaltmaya çalışırlar. Ancak Bowen, duygusal sorunlardan kaçıp anksiyeteyi erteleyerek bir sonuca varılamayacağını, bu sürecin bireyin kuracağı yeni ailede sürdürüleceğini savunmaktadır (Bowen, 1978a). Ailelerde duygusal olarak kaynaşma ne kadar fazlaysa, bir bireyin duygusal kesilme yaşama ihtimali de bir o kadar fazla olmaktadır (Nichols, 2013).

2.1.14.8. Toplumsal Duygusal Süreç (Societal Regression)

Toplumsal duygusal süreç (societal regression) terimi, Bowen'ın Aile Sistemleri yaklaşımının sekizinci ve son terimi olarak 1972'de tanımlanmış ve 1975'te Kuşaklararası Ali Terapisi kuramına resmi olarak dâhil edilmiştir (Bowen, 1976a). Toplumsal duygusal süreç terimi, Kuşaklararası Aile Terapisi kuramını ailenin ötesine taşıyıp toplumdaki ve gruplardaki günlük hayata genişletmektedir. Aileler gibi, gruplar da çoğunlukla üçgen yapan ve uyumlu olmayan kararlar veren ayırtlaşmamış, duygusal düzeyde işleyen bireylerden oluşmaktadır. Toplumun duygusal süreci, istendik ve uyumlu olduğunda, toplum daha esnek ve büyümeye elverişli olmaktadır. Tersine olduğunda ise toplum daha sabit, katı ve gerilemeye neden olmaktadır (Brown, 1999). Bowen, anksiyetenin toplum üzerinde, aile üzerindeki etkisine benzer bir geriletici ve olumsuz etkisi olduğuna inanmaktadır. Aile devam eden anksiyeteyi yaşadıkça, işlevselliğinde düşüş olmaktadır. Toplum da buna benzer bir şekilde, devam eden kaygıyı yaşadıkça, geriye yönelik bir uyum hali göstermektedir (Bowen, 1978b). Toplumsal gerilemenin semptomları olarak; suç oranlarındaki artış, ihmal ve

istismar, boşanmadaki artış, sorumlulukları yerine getirmeme, madde kullanımı (Hall, 2013; Kerr and Bowen, 1988b), sosyoekonomik sorunlar ve dengesizlikler, ırksal gruplar arasındaki kutuplaşmalar, doğal afetler ve diğer travma durumları örnek gösterilebilmektedir. Toplumsal gerileme durumlarında kişiler uzun vadeli kararlar yerine mevcut tedirginliklerini giderme yönünde davranış gösterirler. Başka bir ifadeyle mantıklı kararlar yerine duygusal kararlar verme durumu meydana gelmektedir (Gladding, 2022: 205). Dünya tarihine bakıldığında toplumun duygusal işlevselliğinin birçok kez düşüşe geçtiği görülmüştür. Bowen, 1960'ların ortalarından beri toplumun duygusal bir gerileme içerisinde olduğunu düşünmektedir. Toplumdaki bu gerilemenin devamı öngörülebilmektedir. Zira kaygının acil bir şekilde azaltılmasında kısa dönemli kararların kullanılması, uzun dönemli çözümlerin uygulanmasına engel olmaktadır (Kerr and Bowen, 1988b).

2.1.15. Benliğin Ayrışması ile İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında benliğin ayrışması ile ilgili yurt dışında ve Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilecektir.

2.1.15.1. Benliğin Ayrışması ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Aşağıda çocukluk benliğin ayrışması ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Peleg-Popko (2002), çalışmasında üniversite öğrencileri üzerinden benliğin ayrışması ile sosyal kaygı ve bedenselleştirme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre benliğin ayrışması yüksek olan üniversite öğrencilerinde daha düşük sosyal kaygı ve bedenselleştirme olduğu sonucuna varılmıştır. Buna karşın araştırmada benliğin ayrışması düşük olan üniversite öğrencilerinin görece daha yüksek düzeyde sosyal kaygıya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Murdock ve Gore (2004), benliğin ayrışması ile ilişki içinde stres ve başa çıkma arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre benliğin ayrışması algılanan stres ile psikolojik işlevsellik arasındaki ilişkiyi yönlendirmektedir. Ayrıca düşük benliğin ayrışmasına sahip kişilerin bastırma ve tepkili başa çıkma stratejilerini kullandıkları bulgulanmıştır.

Skowron (2004), siyahi üniversite öğrencilerinin benliğin ayrışması, problem çözme becerisi ve siyahi gruplara aidiyet düzeyini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda Avrupa-Amerikalı kökenli bireylerin problem çözme becerileri ve benliğin

ayrışmalarını daha yüksek; kendini etnik bir gruba ait hissedenden bireylerin duygusal kopma puanları daha düşük bulunmuştur.

Skowron ve Dendy (2004), çalışmalarında 225 kişinin katılımıyla benliğin ayrışması ve yetişkin bağlanma biçimleri ile otokontrol arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Güvenli bağlanma ve benliğin ayrışmasının yüksek olmasının yüksek otokontrolü yordadığı bulunmuştur. Yüksek ben pozisyonu, düşük kaygılı bağlanma ve düşük duygusal tepkiselliğin yine yüksek otokontrolü yordadığı bulunmuştur. Ek olarak yüksek düzey benliğin ayrışmasına sahip bireylerin daha yüksek kendini denetleme becerisine sahip olduğu anlaşılmıştır.

Jenkins vd. (2005), benliğin ayrışması ile Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çeşitli etnik kimliklere sahip 314 üniversite öğrencisi araştırmaya dâhil olmuştur. Araştırma bulgularına göre benliğin ayrışmasının psikososyal gelişim dönemleri üzerinde etkili olduğu anlaşılmıştır. Buna göre düşük düzeyde benliğin ayrışmasının kişilerde düşük psikososyal uyumu yordamakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Skowron ve Platt (2005), benliğin ayrışması ile çocuk istismarında bulunma düzeyi arasındaki ilişkiyi ebeveyn olmayan genç yetişkinler üzerinde araştırmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre yüksek düzey benliğin ayrışmasına sahip olanların cinsel istismarda bulunma risklerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Chung ve Gale (2006), araştırmalarında Amerikalı ve Koreli kişilerin benliğin ayrışma seviyelerini sorgulamışlardır. Araştırmada bireyci bir kültür yapısında olan Amerikalı kişilerin benliğin ayrışması düzeylerinin toplulukçu bir kültür yapısında olan Koreli kişilerin benliğin ayrışması düzeylerine kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pak ve Kim (2010), ebeveynlerde kök aileden gelen benliğin ayrışmasının, ego kimliğinin ve ebeveyn tutumlarının evlilik yakınlığı üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmada kök aileden gelen benliğin ayrışmasının, ego kimliğinin ve ebeveyn tutumlarının evlilik yakınlığını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak erkeklerin evlilik yakınlığının en güçlü yordayıcısı ego kimliği olarak bulunurken; kadınlarda evlilik yakınlığının en güçlü yordayıcısı ebeveynlik tutumları olarak bulunmuştur.

Peleg ve Rahal (2012), bireyci ve toplulukçu kültürde benliğin ayrımlaşması ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre bireyci ve toplulukçu kültürde ayrımlaşma ile psikolojik belirtiler arasında negatif korelasyon ilişkisi bulunmuştur. Buna karşın bireyci kültürdeki katılımcıların daha yüksek düzeyde duygusal tepkisellik ve başkalarına bağımlılık; toplulukçu kültürdeki katılımcıların ise daha yüksek düzeyde ben pozisyonu ve duygusal kopma puanlarının olduğu anlaşılmıştır.

Gushue vd. (2013), lisans ve yüksek lisans düzeyinde 309 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirdikleri araştırmada ırksal kimlik ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada sofistike bir ırksal kimliğe sahip olmanın yüksek düzey benliğin ayrımlaşmasıyla ilişkili olduğu varsayılmakla birlikte çalışmanın sonucuna göre daha açık bir ırksal kimliğin benliğin ayrımlaşması duygusuna bağlı olduğu anlaşılmıştır.

Karami (2014), bağlanma stilleri ve aleksitimiye benliğin ayrımlaşması bağlamında random seçilen 325 öğrencinin katılımıyla incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre güvenli bağlanma ile benliğin ayrımlaşması arasında anlamlı pozitif korelasyon; aleksitimi ile benliğin ayrımlaşması arasında anlamlı negatif korelasyon ilişkisi bulunmuştur. Bunların dışında benliğin ayrımlaşmasının yordayıcıları arasında aleksitimi, güvenli ve kaçınan bağlanmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Peleg (2014), araştırmasında çocukluk çağı stresli yaşam olayları ile benliğin ayrımlaşması ve kuşaklararası üçgenleşme arasındaki ilişkiyi sorgulamıştır. Araştırmada çocukluk çağı stresli yaşam olayları ile başkalarına bağımlılık ve kuşaklararası üçgenleşme arasında pozitif korelasyon; olumlu yaşam olayları ile duygusal tepkisellik ve duygusal kopma arasında negatif korelasyon bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda çocukluk çağı stresli yaşam olaylarının düşük düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip olma konusunda risk faktörü olduğu ortaya konulmuştur.

Ross ve Murdock (2014), üniversite öğrencilerinin katılımıyla çalışmalarında bireyci ve toplulukçu kültür yapılarını araştırmışlardır. Buna göre benliğin ayrımlaşması ile özerk benlik arasında anlamlı pozitif korelasyon ilişkisi; buna karşın benliğin ayrımlaşması ile ilişkisel benlik arasında anlamlı negatif korelasyon ilişkisi saptamışlardır. Ayrıca başkalarına bağımlılık ve duygusal tepkisellik ile ilişkisel benlik arasında yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Araştırmada özerk benliğin yaşam

doyumunu pozitif; psikolojik belirtileri ise negatif bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bunlara ek olarak ilişkisel benlik ile yaşam doyumu ve psikolojik belirtiler arasında ve yine başkalarına bağımlılık ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Duygusal Tepkiselliğin, ilişkisel benlik ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye tam olarak aracılık ettiği de araştırmanın bulguları arasında yerini almıştır.

Kim vd. (2015), çeşitli etnik gruplarda benliğin ayrımlaşmasını incelemişlerdir. Araştırmanın sonucuna göre beyaz Amerikalıların benliğin ayrımlaşması puanlarının Güney Korelilerin benliğin ayrımlaşması puanlarına kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada benliğin ayrımlaşması ile kök aile işleyişi arasında anlamlı ilişki olduğu, buna göre benliğin ayrımlaşmasının yüksek olduğu gruplarda kök aile işlevselliğinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Norona ve Welsh (2016), reddedilme duyarlılığı ile ilişki doyumu arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü incelemişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre ilişki doyumu ile reddedilme duyarlılığı arasında negatif korelasyon olduğu saptanmıştır. Ayrıca ilişki doyumu ile reddedilme duyarlılığı arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Buser ve Gibson (2017), araştırmalarında benliğin ayrımlaşmasının kadınlardaki olumsuz beden algısını önlemedeki rolünü incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda yüksek düzey ben pozisyonunun kadınların sahip olduğu olumsuz beden algısını engelleyebileceği ortaya konulmuştur.

Halevi ve Idisis (2017), çalışmalarında benliğin ayrımlaşmasının yardım verenlerdeki dolaylı travmayı önlemedeki rolünü araştırmışlardır. Çalışmaya 134 farklı bireysel ve grup terapisti katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre benliğin ayrımlaşması ile dolaylı travma arasında yüksek ve ters yönde bir ilişki saptanmıştır. Ek olarak araştırmada terapistlerin yüksek düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip olmalarının mesleki açıdan avantaj sağlayacağını altı çizilmiştir.

2.1.15.2. Benliğin Ayrımlaşması ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Aşağıda benliğin ayrımlaşması ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Hanımoğlu (2014), benliğin ayrımlaşması ile algılanan stres, kaygı ve depresyon arasındaki ilişkiyi 515 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirdiği

araştırmasında incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre duygusal tepkisellik, duygusal kopma ve ben pozisyonu puanları arttıkça algılanan stres, kaygı ve depresyon puanlarının düştüğü bulgulanmıştır.

Polat (2014), evli bireylerin çift uyumu ile depresyon, kaygı ve stres düzeylerini benliğin ayrımlaşması bağlamında incelemiştir. Buna göre duygusal kopma ve ben pozisyonu skorlarının çift uyumuyla; duygusal tepkisellik, duygusal kopma ve ben pozisyonu skorlarının depresyon ve stresle; duygusal tepkisellik ve ben pozisyonu skorlarının kaygıyla ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca erkeklerin benliğin ayrımlaşma düzeylerinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu, kadınların ise duygusal tepkisellik ve başkalarına bağımlılık skorlarının daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Hanımoğlu ve Akbaş (2018), araştırmalarında benliğin ayrımlaşmasının ve aile fonksiyonlarının algılanan stres, kaygı ve depresyon düzeylerini yordayıp yordamadığını incelemişlerdir. Buna göre duygusal kopma, duygusal tepkisellik ve ben pozisyonunun algılanan stresi, depresyonu ve sürekli kaygı düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur.

İzçınar (2018), araştırmasında benliğin ayrımlaşması ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada benliğin ayrımlaşması ile duygu düzenleme güçlüğü arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu; ayrıca benliğin ayrımlaşmasında yaşanan sorunların duygu düzenleme güçlüğüne yordadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Mert ve Gülmez (2018), araştırmalarında benliğin ayrımlaşması ile özgecilik arasında anlamlı pozitif korelasyon ilişkisi saptamışlardır. Araştırmada kadınların daha yüksek duygusal tepkisellik puanlarına sahip olduğu anlaşılmıştır. Ek olarak sosyoekonomik düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin ben pozisyonu puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Değirmenci (2019), çekirdek veya geniş aile ortamında yetişen kişilerin sosyal onay alma ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi yetişkinler üzerinden incelemiştir. Değirmenci araştırmasında, sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşması arasında anlamlı negatif korelasyon ilişkisi bulmuştur. Ayrıca erkeklerin benliğin ayrımlaşmasının kadınlara oranla daha yüksek düzeyde olduğu da tespit edilmiştir.

Mert ve Kahraman (2019), benliğin ayrımlaşmasının özgecilik, iç-dış kontrol odağı ve pozitif-negatif duygu düzeylerini yordayıp yordamadığını incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre benliğin ayrımlaşması arttıkça şans ve kişilerarası dış kontrol odağı ile siyasal ve okul başarısıyla ilgili dış kontrol odağına bağlılık düzeyinin arttığını fakat kişilerarası ilişkilerde dış kontrol odağına bağlılığın azaldığı anlaşılmıştır. Ayrıca benliğin ayrımlaşması arttıkça olumsuz duygu durumunun da arttığı tespit edilmiştir.

Süloğlu (2019), benliğin ayrımlaşması ile algılanan stres düzeyi ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Algılanan stres düzeyi ile duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve duygusal kopma arasında negatif korelasyon, psikolojik sağlamlık ile duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve duygusal kopma arasında pozitif korelasyon olduğu anlaşılmıştır. Benzer şekilde benliğin ayrımlaşması ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif korelasyon ilişkisi bulunmuştur. Buna göre kişilerin ayrımlaşma puanları arttıkça psikolojik sağlamlık puanları da artmaktadır.

Yalçinkaya (2019), evli çiftlerde eşten kaynaklı stres, eşten bağımsız stres, algılanan stres, yaşam doyumu ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü 825 kişinin katılımcısı olduğu araştırmasında incelemiştir. Araştırmanın bulgularında yaşam ve evlilik doyumunda benliğin ayrımlaşmasının önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

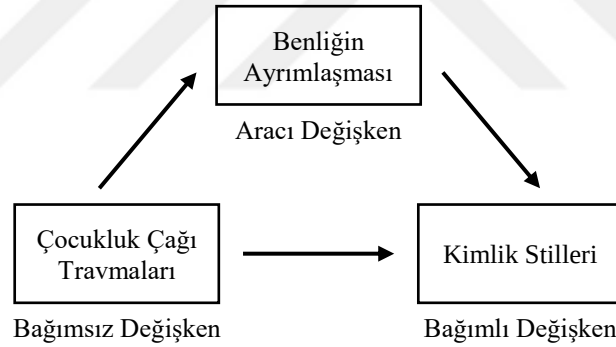
Kurt ve Gündüz (2020), çalışmalarında akılcı olmayan romantik ilişki inançları ile bilişsel esneklik ve benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmanın bulgularına göre bireylerin yüksek düzeyde bilişsel esneklik ve benliğin ayrımlaşmasına sahip olmaları, ilişkilerindeki akılcı olmayan inançları azaltmalarında etkili olmaktadır. Ek olarak akılcı olmayan ilişki inançları, benliğin ayrımlaşmasının ve bilişsel esnekliğin anlamlı düzeydeki yordayıcıları arasındadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları, araştırmanın işlem yolu ve araştırmanın veri analizi başlıklarına yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünün incelendiği bu araştırma nicel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan betimsel tarama modeline dayalı ilişkisel bir çalışma niteliğindedir. İlişkisel tarama modeli ise iki veya daha fazla sayıdaki değişken arasında birlikte değişimi ya da değişimin derecesini ortaya koymayı amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2005: 81). Bu çalışmada bağımlı değişken, bağımsız değişken ve aracı değişken bulunmaktadır. Bağımlı değişken “kimlik stilleri”; bağımsız değişken “çocukluk çağı travmaları” ve aracı değişken ise “benliğin ayrımlaşması” olarak araştırmanın hedefi bağlamında belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmada kullanılan değişkenler ve araştırmanın kavramsal modeli Şekil 3.1.’de gösterilmiştir.



Şekil 3.1. Araştırmada Kullanılan Değişkenler ve Araştırmanın Kavramsal Modeli

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 18-25 yaş arasındaki ($\bar{X}$ =21.30; SS=2.23) beliren yetişkinlerden oluşmaktadır. Bu araştırmaya toplamda 665 kişi katılmıştır. Katılımcılar yaşlarına, cinsiyetlerine, kardeş sayılarına, kardeş doğum sıralarına, eğitim düzeylerine, üniversite alanlarına, algılanan ekonomik durumlarına, ebeveyn birlikteliğine, algılanan ebeveyn tutumuna ve algılanan gelecek durumuna göre sınıflandırılmıştır. Araştırmada seçkisiz örnekleme yöntemleri arasında yer alan basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi her bir

örnekleme birimine eşit seçilme olasılığı vermektedir (Çıngı, 1994). Araştırma kapsamında yer alan katılımcılarla ilgili kişisel bilgiler Tablo 3.1.'de görülmektedir.

Tablo 3.1. Araştırma Kapsamında Yer Alan Katılımcılara İlişkin Kişisel Bilgiler

Yaş Grubu	f	%	Üniversite Alanı	f	%
18-19	167	25.1	Sosyal Bilimler	177	26.6
20-21	211	31.7	Fen Bilimleri	75	11.3
22-23	139	20.9	Sağlık Bilimleri	115	17.3
24-25	148	22.3	Eğitim Bilimleri	201	30.2
Cinsiyet	f	%	Güzel Sanatlar	f	%
Kadın	365	54.9	Üniversite Okumuyor	70	10.5
Erkek	300	45.1	Algılanan Ekonomik Durum	f	%
Kardeş Sayısı	f	%	Düşük Ekonomik Düzey	106	15.9
Bir Kardeş	48	7.2	Orta Ekonomik Düzey	523	78.6
İki Kardeş	253	38.0	İyi Ekonomik Düzey	36	5.4
Üç Kardeş	225	33.8	Ebeveyn Birlikteliği	f	%
Dört Kardeş ve Fazlası	139	20.9	Birlikte/Evli	584	87.8
Kardeş Doğum Sırası	f	%	Ayrı/Boşanmış	81	12.2
Birinci Çocuk	235	35.3	Algılanan Ebeveyn Tutumu	f	%
İkinci Çocuk	124	18.6	Demokratik	198	29.8
Ortanca Çocuk	160	24.1	Otoriter	93	14.0
Sonuncu Çocuk	98	14.7	Reddedici	24	3.6
Tek Çocuk	48	7.2	Koruyucu	300	45.1
Eğitim Düzeyi	f	%	Mükemmeliyetçi	50	7.5
Üniversite Okumuyor	70	10.5	Algılanan Gelecek Durumu	f	%
Üniversite Öğrencisi	431	64.8	Başarılı	397	59.7
Üniversite Mezunu	164	24.7	Umutlu	199	29.9
Toplam	665	100.0	Karamsar	69	10.4
			Toplam	665	100.0

Tablo 3.1.'de araştırmada yer alan katılımcıların %25.1'i (N=167) 18-19 yaş; %31.7'si (N=211) 20-21 yaş; %20.9'u (N=139) 22-23 yaş ve %22.3'ü (N=148) 24-25 yaş aralığında yer almaktadır ($\bar{X}$ =21.30; SS=2.23). Katılımcıların %54.9'u (N=365) kadın katılımcılar; %45.1'i (N=300) erkek katılımcılardan oluşturmaktadır. Katılımcıların %7.2'si (N=48) bir kardeş; %38'i (N=253) iki kardeş; %33.8'i (N=225) üç kardeş; %20.9'u (N=139) dört kardeş ve daha fazla sayıda bir kardeş sayısına sahiptir. Katılımcıların %35.3'ü (N=235) birinci çocuk; %18.6'sı (N=124) ikinci çocuk; %24.1'i (N=160) ortanca çocuk; %14.7'si (N=98) sonuncu çocuk ve %7.2'si (N=48) tek çocuk olarak dünyaya gelmiştir. Katılımcıların %10.5'i (N=70) üniversite

okumayanlardan; %64.8'i (N=431) üniversite okuyanlardan; %24,7'si (N=164) ise üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Katılımcıların %26.6'sı (N=177) sosyal bilimler; %11.3'ü (N=75) fen bilimleri; %17.3'ü (N=115) sağlık bilimleri; %30.2'si (N=201) eğitim bilimleri; %4.1'i (N=27) güzel sanatlar alanında okumakta veya mezunken; %10.5'i (N=70) ise üniversite okumamaktadır. Katılımcıların %15.9'u (N=106) düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünürken; %78.6'sı (N=523) orta ekonomik düzeye; %5.4'ü (N=36) ise iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %87.8'inin (N=584) anne babası birlikte/evliken; %12.2'sinin (N=81) anne babası ayrı/boşanmıştır. Katılımcıların %29.8'i (N=198) demokratik; %14'ü (N=93) otoriter; %3.6'sı (N=24) reddedici; %45.1'i (N=300) koruyucu ve %7.5'i (N=50) mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %59.1'i (N=397) gelecekte başarılı olacağını düşünmektedir; %29.9'u (N=199) geleceğe umutla bakmaktadır ve %10.4'ünün (N=69) geleceğe yönelik karamsar düşünceleri bulunmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma için gerekli olan verileri toplayabilmek için anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada dört adet anket formu kullanılmıştır. Bunlardan ilki kişisel bilgi formu, ikincisi Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ), diğerleri ise Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5) ve Benliğin Ayrışması Ölçeği'dir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, araştırmada yer alan katılımcılarla ilgili çeşitli değişkenler hakkında bilgi toplamak amacıyla kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda katılımcılara yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, kardeş doğum sırası, eğitim düzeyi, üniversite alanı, algılanan ekonomik durum, ebeveyn birlikteliği, algılanan ebeveyn tutumu ve algılanan gelecek durumu ile ilgili sorular sorulmuştur. 18 ile 25 yaş arasında olmak şartıyla yaş değişkeni katılımcılara direkt sorulmuş olup herhangi bir seçenek oluşturulmamıştır. Cinsiyet "kadın" ve "erkek" olarak iki seçenekli hazırlanmıştır. Kardeş sayısı ve kardeş doğum sırası katılımcılara direkt sorulmuştur herhangi bir seçenek oluşturulmamıştır. Eğitim düzeyi "üniversite okumuyorum", "üniversite öğrencisiyim" ve "üniversite mezunuyum" seçeneklerinden; üniversite alanı "sosyal bilimler", "fen bilimleri", "sağlık bilimleri", "eğitim bilimleri", "güzel sanatlar" ve "üniversite okumuyorum" seçeneklerinden; algılanan ekonomik durum "düşük ekonomik düzey", "orta ekonomik düzey" ve "iyi ekonomik düzey" seçeneklerinden

oluşturulmuştur. Ebeveynlerin birlikteliği durumu “birlikte/evli” ve “ayrı/boşanmış” seçeneklerinden; algılanan ebeveyn tutumu “demokratik, “otoriter”, “reddedici”, “koruyucu” ve “mükemmeliyetçi” seçeneklerinden oluşturulmuştur. Son olarak algılanan gelecek durumu “Geleceğimde başarılı olacağımı ve hedeflerime ulaşacağımı düşünüyorum”, “Olumsuz geçmiş deneyimlerime rağmen geleceğe umutla bakıyorum” ve “İstediğim gibi bir hayatım olmadı, bundan sonra da olacağını düşünmüyorum” seçeneklerinden oluşmaktadır. Kişisel bilgi formu araştırmaya katılan bütün katılımcılara uygulanmıştır. Kişisel bilgi formundan elde edilen bilgiler uygun bir şekilde düzenlenerek araştırmaya dâhil edilmiştir. “Kişisel bilgi formu” (Ek-1)’de ortaya konulmuştur.

3.3.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)

Bernstein vd. (1994), tarafından geliştirilen ölçek; Şar, Öztürk ve İkikardeş (2012) tarafından Türkçeye adaptesi ve geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek 28 maddeden oluşmakla birlikte beş alt boyutu olan 5’li Likert Tipi bir ölçektir. Ölçeğin alt boyutları katılımcının çocukluk çağında yaşamış olduğu (0-20 yaş arası dönem); fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmalini ölçmektedir. Sözü edilen beş alt boyuta ek olarak ölçekte 3 maddeden oluşan minimizasyon alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyut katılımcıların ölçekteki sorulara verdikleri yanıtların inkâr ölçümünü yapmaktadır. Alt boyutların toplam puanı kendi içinde 5 ile 25 puan arasında değişirken; ölçeğin toplam puanı 25 ile 125 puan arasında değişmektedir. Katılımcıların ölçek puanlaması yapılırken ilk önce 2, 5, 7, 13, 19, 26 ve 28. maddelerden elde edilen puanlar ters çevrilmektedir. Minimizasyon alt boyutu 10, 16 ve 22 numaralı maddelerden oluşmaktadır ve bu maddelere verilen en yüksek puanlar (5 puan), 1 puan olarak çevrilmekte; en yüksek puan dışında verilen diğer yanıtlar ise 0 puan olarak kodlanmaktadır. Buna göre minimizasyon alt boyutundan 0 ile 3 arasında bir puan elde edilebilmektedir. Bu alt boyuttan elde edilen puanlar toplam puana eklenmemektedir (Şar, Öztürk ve İkikardeş, 2012).

Şar, Öztürk ve İkikardeş (2012), duygusal ihmal alt boyutu için 12 puan üstünü; duygusal istismar ve fiziksel ihmal alt boyutu için 7 puan üstünü; fiziksel istismar ve cinsel istismar alt boyutu için 5 puan üstünü ve son olarak çocukluk çağı travmaları toplam puanı için 35 puan üstünü kesme puan olarak belirlemişlerdir. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği’nin (CTQ) Türkçeye adaptesinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .93 olarak bulunmuştur (Şar, Öztürk, İkikardeş, 2012: 1062). Çocukluk Çağı

Travmaları Ölçeği (CTQ) iki hafta arayla klinik olan ve klinik olmayan katılımcılar üzerinde Test Tekrar Test yöntemi uygulanmıştır. Buna göre elde edilen Test Tekrar Test yöntemi korelasyon katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin (CTQ) alt boyutlarının Test Tekrar Test yönteminden elde edilen korelasyon katsayıları ise duygusal (emosyonel) İstismar alt boyutu için .90, duygusal (emosyonel) İhmal alt boyutu için .85, fiziksel istismar alt boyutu için .90, cinsel istismar alt boyutu için .73, fiziksel ihmal alt boyutu için .77 ve son olarak minimizasyon alt boyutu için .71 olarak bulunmuştur (Şar, Öztürk ve İkikardeş, 2012: 1058). Bu araştırmada ise ölçeğin toplam puanının Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin (CTQ) alt boyutlarından olan duygusal (emosyonel) istismar alt boyutu için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .84, duygusal (emosyonel) ihmal alt boyutu için .89, fiziksel istismar alt boyutu için .87, cinsel istismar alt boyutu için .92, fiziksel ihmal alt boyutu için .63 ve son olarak da minimizasyon alt boyutu için .60 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırmada ölçeklerin güvenilirliği ile ilgili katsayının değerlendirme ölçütleri; $.00 < \alpha < .40$ aralığında ise “güvenilir değil”, $.40 < \alpha < .60$ aralığında ise “düşük güvenilir”, $.60 < \alpha < .80$ aralığında ise “oldukça güvenilir”, $.80 < \alpha < 1.00$ aralığında ise “yüksek derecede güvenilir” (Özdamar, 1999) olarak belirlenmiştir. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Cronbach Alfa değerlerine bakıldığında; Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği için .92, duygusal istismar için .84, duygusal ihmal için .89, fiziksel istismar için .87, cinsel istismar için .92, fiziksel ihmal için .63 ve minimizasyon için .60 olduğu anlaşılmıştır. Bu değerler, Çocukluk Çağı Travma Ölçeği, duygusal istismar, duygusal ihmal, fiziksel istismar ve cinsel istismar alt boyutu puanlarının “yüksek derecede güvenilir” olduğunu; fiziksel ihmal ve minimizasyon alt boyutu puanlarının ise “oldukça güvenilir” olduğunu ortaya koymaktadır. “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)” (Ek-2)'de ortaya konulmuştur.

3.3.3. Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5)

Katılımcıların kimlik stillerini belirlemek amacıyla Kimlik Stili Ölçeği-3'ün Berzonsky vd. (2013) tarafından revize edilmesiyle oluşturulan ve Türkçeye adaptesi Morsünbül, Uçar ve Konal (2020) tarafından yapılan Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5) kullanılmıştır. Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5), 27 maddeden oluşan 5'li Likert Tipi bir ölçektir. Kimliği, Berzonsky'nin Sosyal Bilişsel Kimlik Gelişimi Modeli'ne göre

ölçen Kimlik Stili Ölçeği-5; kaçınma yönelimli kimlik stili, bilgi yönelimli kimlik stili ve norm yönelimli kimlik stili olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır (her alt boyut için 9 ifade bulunmaktadır). Ölçekte yer alan 1-9 arasındaki ifadeler kaçınma yönelimli kimlik stili alt boyutuna, 10-18 arasındaki ifadeler bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutuna ve son olarak 19-27 arasındaki ifadeler ise norm yönelimli kimlik stili alt boyutuna ait maddeleri oluşturmaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilmemekle birlikte her bağımsız alt boyut için ayrı ayrı kimlik puanı elde edilmektedir (Yavuz, 2021: 50). Berzonsky vd. (2013), Kimlik Stili Ölçeği-5'i (KSÖ-5) geliştirme aşamasında ölçeğin faktör yapısını belirlemek için doğrulayıcı faktör analizinden yararlanarak üç faktörlü yapıyı doğrulamıştır (SBS-X2/df=2.70; RMSEA=.06; SRMR=.08). Ek olarak Test Tekrar Test yöntemini Kimlik Stili Ölçeği-5'in (KSÖ-5) güvenirlik çalışmasında kullanmıştır. Buna göre Kimlik Stili Ölçeği-5'in (KSÖ-5) üç alt boyutu için Cronbach Alfa değerleri kaçınma yönelimli kimlik stili için .87, bilgi yönelimli kimlik stili için .80, norm yönelimli kimlik stili için de .85 olarak bulunmuştur (Berzonsky et al., 2013: 896). Ölçeğin Morsünbül, Uçar ve Konal (2020) tarafından yapılan Türkçeye adaptesinde Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları kaçınma yönelimli kimlik stili alt boyutu için .74, bilgi yönelimli kimlik stili için .79 ve norm yönelimli kimlik stili için .73 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ise ölçeğin toplam puanının Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .73 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarından olan kaçınma yönelimli kimlik stili alt boyutu için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .75, bilgi yönelimli kimlik stili için .82 ve son olarak da norm yönelimli kimlik stili için .76 olarak hesaplanmıştır.

Kimlik Stili Ölçeği-5 ve alt boyutlarının Cronbach Alfa değerlerine bakıldığında; Kimlik Stili Ölçeği-5 için .73, kaçınma yönelimli kimlik için .75, bilgi yönelimli kimlik için .82 ve norm yönelimli kimlik için .76 olduğu anlaşılmıştır. Bu değerler, bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutu puanlarının “yüksek derecede güvenilir” olduğunu; Kimlik Stili Ölçeği-5, kaçınma yönelimli kimlik stili ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutu puanlarının ise “oldukça güvenilir” olduğunu ortaya koymaktadır. “Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5)” (Ek-3)'te ortaya konulmuştur.

3.3.4. Benliğin Ayrışması Ölçeği

Katılımcıların benliğin ayrışması düzeylerini ölçmek amacıyla Skowron ve Schmit (2003) tarafından geliştirilen Işık ve Bulduk (2015) tarafından Türkçeye adaptesi yapılan Benliğin Ayrışması Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek toplamda 20

madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Maddeler 6'lı Likert şeklinde cevaplandırılmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılıktır. Ben pozisyonu alt boyutu hariç diğer bütün alt boyutların maddeleri ters bir şekilde puanlanması gerekmektedir (1 puan 6 puana, 2 puan 5 puana çevrilmektedir). Ters bir şekilde puanlandıktan sonra bütün ifadelerin toplamı benliğin ayrılaşması puanının elde edilmesini sağlamaktadır. Ölçekten alınan skorların yüksek düzeyde olması benliğin ayrılaşmasının yüksek olduğunu, ölçekten alınan skorların düşük olması benliğin ayrılaşması düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin Türkçe formu doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre iyi uyum göstermektedir ($\chi^2/df=1.65$, $GFI=.93$, $AGFI=.91$, $CFI=.92$, $RMSEA=.04$). Ölçeğin sahip olduğu alt boyutları arasındaki ilişkiler .14 ile .43 arasında oynamaktadır. Ölçeğin toplam puanının Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .81 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarından olan duygusal tepkisellik alt boyutunun Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .78, ben pozisyonu alt boyutu için .75, duygusal kopma için .77, başkalarına bağımlılık için .74 olarak bulunmuştur. Benliğin Ayrılaşması Ölçeği'nin ön-test ve son-test uygulamalarından elde edilen puanlar arasında .74 düzeyinde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p<.01$) (Işık ve Bulduk, 2015). Bu araştırmada ise Benliğin Ayrılaşması Ölçeği'nin toplam puanının Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarından olan duygusal tepkisellik alt boyutunun Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .67, ben pozisyonu alt boyutu için .63, duygusal kopma alt boyutu için .62 ve son olarak da başkalarına bağımlılık alt boyutu için .72 olarak hesaplanmıştır.

Benliğin Ayrılaşması Ölçeği ve alt boyutlarının Cronbach Alfa değerlerine bakıldığında; Benliğin Ayrılaşması Ölçeği için .79, duygusal tepkisellik için .67, ben pozisyonu için .63, duygusal kopma için .62 ve başkalarına bağımlılık için .72 olduğu anlaşılmıştır. Bu değerler, Benliğin Ayrılaşması Ölçeği, duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık alt boyutu puanlarının “oldukça güvenilir” olduğunu ortaya koymaktadır. “Benliğin Ayrılaşması Ölçeği” (Ek-4)'te ortaya konulmuştur. Ölçeklerin güvenilirlik analizinden elde edilen veriler genel olarak incelendiğinde, ölçeklerin güvenilir olduğu, katılımcıların ölçeğe güvenilir cevaplar verdiği ve analizde kullanılmasının uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.4. Araştırmanın İşlem Yolu

Bu araştırma çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü incelemek amacıyla “kişisel bilgi formu”, “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)”, “Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5)” ve “Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmaya başlamadan önce Türkçeye adaptesi yapılan bu ölçeklerin kullanılması için Türkçeye adaptesini gerçekleştiren araştırmacılardan e-mail yolu ile gerekli izinler alınmıştır. Alınan ölçek izinleri (Ek-5)’te ortaya konulmuştur. Ardından Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’ndan etik kurul kararı alınmıştır (Karar Tarihi: 25.11.2022, Toplantı Sayısı: 10, Karar Sayısı: 2022-988). Alınan etik kurul kararı (Ek-6)’da ortaya konulmuştur. “Kişisel bilgi formu”, “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)”, “Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5)” ve “Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği” çalışmada katılımcılara araştırmacı tarafından eş zamanlı olarak dağıtılmıştır. Anketler cevaplandırılırken katılımcılara araştırmanın amacı ve kapsamı ile ilgili gerekli bilgi verilmiş ve anketleri nasıl yanıtlamaları gerektiği açıklanmıştır. Katılımcılar anketlerde cevaplama yaparken araştırmacı tarafından yönlendirilmemiştir. Ölçek formlarının katılımcılar tarafından doldurulması 20-25 dakika sürmüştür.

3.5. Araştırmanın Veri Analizi

Verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 22.0 For Windows ve IBM SPSS AMOS (Analysis of Moment Structures) 22.0 programlarından yararlanılmıştır. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği’nin (CTQ) fiziksel ihmal (2 ve 26) ve duygusal ihmal alt boyutuna ait (5, 7, 13, 19 ve 28) toplamda 7 olumsuz madde SPSS paket programında ters kodlanmıştır. Ayrıca ölçeğin minimizasyon alt boyutuna ait maddelere (10, 16 ve 22) katılımcılar tarafından verilen 5 puanlar (en yüksek puan), 1 puan; diğer verilen bütün cevaplar ise 0 puan olarak kodlanarak katılımcıların travma inkâr puanları hesaplanmış ve elde edilen puanlar travma toplam puanına eklenmemiştir. Kimlik Stili Ölçeği-5’te (KSÖ-5) ise herhangi bir madde ters olarak kodlanmamıştır. Kimlik Stili Ölçeği-5’ten (KSÖ-5) katılımcılarla ilgili olarak üç ayrı kimlik puanı (kaçınma yönelimli kimlik, bilgi yönelimli kimlik ve norm yönelimli kimlik) elde edilmiş olmakla birlikte ölçeğe uygun olarak katılımcılardan toplam kimlik puanı elde edilmemiştir. Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği’nin duygusal tepkisellik (8, 11, 15, 17 ve 18), duygusal kopma (1, 3, 4, 7 ve

16) ve başkalarına bağımlılık alt boyutuna ait (2, 5, 9, 14 ve 20) toplamda 15 olumsuz madde benliğin ayrılaşması toplam puanı ve alt boyut toplam puanları hesaplanırken SPSS paket programında ters kodlanmıştır. Ardından kodlaması yapılan veriler, analiz edilmeden önce parametrik veya non-parametrik testlerden hangilerinin verilerin üzerinde uygulanması gerektiğine karar verilmiştir. Parametrik testlerin ön şartları karşılanmadığı durumlarda non-parametrik testler kullanılmaktadır (Balcı, 2013). Bu hedef doğrultusunda öncelikle ön şartın karşılanması durumu, normallik dağılımına bakılarak test edilmiştir (Büyüköztürk, 2019). Normal dağılım için verilerin çarpıklık ve basıklık puanlarının değerlendirilmesiyle verilerin normalliğine karar verilmesinin daha doğru bir yaklaşım olduğu bilinmektedir (Seçer, 2015). Verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerini test etmek için de araştırmadan elde edilen verilere Skewness ve Kurtosis Testleri uygulanmış ve testin sonuçlarında ortaya çıkan değerlere bakılmıştır. Skewness ve Kurtosis değerleri +1.5 ile -1.5 değerleri arasında çıkması durumunda dağılımın normal olduğu kabul edilmekte ve elde edilen verilere parametrik testler uygulanmaktadır (Tabachnick and Fidell, 2013). Buna karşın değerlerin +1.5 ile -1.5 değerleri arasında çıkmaması durumunda ise dağılımın normal olmadığı kabul edilmekte ve araştırmadan elde edilen verilere non-parametrik testler uygulanmaktadır. Araştırmadaki verilerin araştırmada kullanılan ölçeklere göre çarpıklık ve basıklık sonuçları Tablo 3.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin ve Alt Boyutlarının Çarpıklık ve Basıklık Analizi Sonuçları

Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve Alt Boyutları	Skewness			Kurtosis		
	İstatistik	N	SH	İstatistik	N	SH
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)	1.340	665	.095	1.451	665	.189
Kimlik Stili Ölçeği (KSÖ-5)	.291	665	.095	.504	665	.189
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	.300	665	.095	-.170	665	.189
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	-.529	665	.095	.075	665	.189
Norm Yönelimli Kimlik Stili	.435	665	.095	-.119	665	.189
Benliğin Ayrılaşması Ölçeği	-.324	665	.095	.027	665	.189
Duygusal Tepkisellik	.310	665	.095	-.506	665	.189
Ben Pozisyonu	-.398	665	.095	-.099	665	.189
Duygusal Kopma	-.521	665	.095	-.004	665	.189
Başkalarına Bağımlılık	-.439	665	.095	-.248	665	.189

Tablo 3.2.'ye bakıldığında araştırmadan elde edilen verilerin tamamının sözü edilen değerler arasında olduğu, aşırı uç değerlerin olmadığı ve normal dağılıma sahip olduğu anlaşılmıştır ve bu nedenle verilere parametrik testler uygulanmıştır. Buna göre elde edilen verilerin analizinde frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{X}$), standart sapma (SS), Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t), İlişkisiz Örneklem İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA), Pearson Korelasyon Testi, Basit Doğrusal Regresyon Analizi ve Yol Analizi kullanılmıştır. Normal dağılım varsayımını sağlayan değişkenlerin ikili grup karşılaştırmaları için Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) kullanılırken; üç ve üzeri grupların karşılaştırmalarında ise İlişkisiz Örneklem İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) kullanılmıştır. İlişkisiz Örneklem İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) sonucunda anlamlı bir fark ortaya çıktığında manidarlığın kaynağını belirlemek için Post-Hoc Tekniklerinden Bonferroni Testi uygulanmıştır. Bonferroni Testi, gruplar arasındaki ikili karşılaştırmaları yaparken gruplardaki eşit sayıdaki örneklem sayısını gözlemlemektedir (Miller, 1969). Yapılan bu araştırmada grupların eşit sayıda örneklem sahip olmaması nedeniyle grupların karşılaştırılmasında Bonferroni Testi kullanılmıştır. Ayrıca iki veya daha fazla grup için hesaplanan bir değişken için varyansların eşitliğini değerlendirmek için ise Levene Testi uygulanmıştır. Levene Testi sonucunda varyansların homojenliğinin sağlanmadığı alt boyutlara Kruskal-Wallis H Analizi yapılmış ve Kruskal-Wallis H Analizi sonucunda anlamlı bir fark ortaya çıktığında manidarlığın kaynağını belirlemek için Mann-Whitney U Testi yapılmıştır. Araştırmanın değişkenleri arasında bulunan ilişkiler ise Pearson Korelasyon Testi ile incelenmiş olup korelasyon katsayısı, mutlak değer olarak $.70 < r < .99$ arasında olması durumunda yüksek düzeyde ilişki, $.30 < r < .69$ arasında olması durumunda orta düzeyde ilişki, $.01 < r < .29$ arasında olması durumunda ise düşük düzeyde bir ilişki olduğu varsayılmıştır (Büyüköztürk vd., 2021: 113). Araştırmada yer alan değişkenlerin birbirini yordama güçleri Basit Doğrusal Regresyon Analizi ile incelenmiştir. Ek olarak araştırmada aracılık etkisi Yol Analizi yapılarak tespit edilmiştir. Verilerin anlam dereceleri test edilirken tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < .05$, $p < .01$ ve $p < .001$ olarak alınmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen veriler aracılığıyla betimsel analizler ve istatistiki analizler ve analiz sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nden (CTQ) Aldığı Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular

Tablo 4.1.'de araştırma kapsamında yer alan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nden (CTQ) aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 4.1. Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nden (CTQ) Aldığı Puanların Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ) ve Alt Boyutları	Minimum	Maksimum	$\bar{X}$	SS
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ) Toplamı	25.00	81.00	37.05	11.93
Duygusal (Emosyonel) İstismar Alt Boyutu	5.00	25.00	7.95	3.77
Duygusal (Emosyonel) İhmal Alt Boyutu	5.00	25.00	10.32	4.78
Fiziksel İstismar Alt Boyutu	5.00	20.00	5.88	2.24
Cinsel İstismar Alt Boyutu	5.00	25.00	6.22	3.30
Fiziksel İhmal Alt Boyutu	5.00	21.00	6.68	2.40
Minimizasyon Alt Boyutu	.00	3.00	.61	.89

Tablo 4.1.'deki betimsel analiz sonuçlarına bakıldığında, araştırmadaki katılımcıların çocukluk çağı travmalarına verdiği yanıtların toplam ortalaması 37.05 ± 11.93 , en az 25.00 ve en fazla 81.00 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre araştırmaya dâhil olan beliren yetişkinlerin çocukluk çağı travma puanlarının kesme puanının üzerinde olduğu ve travma açısından riskli grup içerisinde yer aldığı söylenebilir. Ayrıca katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'nin alt boyutlarından duygusal istismar için verilen yanıtların toplam ortalaması 7.95 ± 3.77 , en az verilen toplam puan 5.00 ve en fazla toplam puan ise 25.00; duygusal ihmal için verilen yanıtların toplam ortalaması 10.32 ± 4.78 , en az verilen toplam puan 5.00 ve en fazla verilen toplam puan 25.00; fiziksel istismar için verilen yanıtların ortalaması 5.88 ± 2.24 , en az verilen toplam puan 5.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 20.00; cinsel istismar için verilen yanıtların toplam ortalaması 6.22 ± 3.30 , en az verilen toplam puan 5.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 25.00; fiziksel ihmal için verilen yanıtların toplam ortalaması 6.68 ± 2.40 , en az verilen toplam puan 5.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 21.00 ve minimizasyon alt boyutu için verilen yanıtların

toplam ortalaması $.61 \pm .89$, en az verilen toplam puan .00 ve en fazla verilen toplam puan 3.00 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre araştırmaya katılan beliren yetişkinlerin duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar puanlarının kesme puanı üzerinde olduğu buna karşın duygusal ve fiziksel ihmal puanlarının ise kesme puanı altında olduğu söylenebilir (Şar, Öztürk, İkikardeş, 2012).

4.2. Katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'ten (KSÖ-5) Aldığı Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular

Tablo 4.2.'de araştırma kapsamında yer alan katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'ten (KSÖ-5) aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 4.2. Katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'ten (KSÖ-5) Aldığı Puanların Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5) ve Alt Boyutları	Minimum	Maksimum	$\bar{X}$	SS
Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5) Toplamı	49.00	121.00	80.74	11.21
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili Alt Boyutu	9.00	45.00	24.03	6.62
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili Alt Boyutu	10.00	45.00	35.22	5.99
Norm Yönelimli Kimlik Stili Alt Boyutu	9.00	45.00	21.49	6.43

Tablo 4.2.'deki betimsel analiz sonuçlarına bakıldığında, araştırmadaki katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'e verdiği yanıtların toplam ortalaması 80.74 ± 11.21 , en az verilen toplam puan 49.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 121.00 olarak bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in alt boyutlarından kaçınma yönelimli kimlik stili için verilen yanıtların toplam ortalaması 24.03 ± 6.62 , en az verilen toplam puan 9.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 45.00 olarak bulunurken; bilgi yönelimli kimlik stili için verilen yanıtların toplam ortalaması 35.22 ± 5.99 , en az verilen toplam puan 10.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 45.00 ve norm yönelimli kimlik stili için verilen yanıtların ortalaması 21.49 ± 6.43 , en az verilen toplam puan 9.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 45.00 olarak bulunmuştur. Buna göre araştırmaya katılan beliren yetişkinlerin bilgi yönelimli kimlik stiline ait maddelere ortalama olarak daha fazla katıldıkları söylenebilir. Bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutundaki ortalamaların yüksek olmasına, bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutuna ait maddelerin kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutuna ait maddelere kıyasla sosyal kabule daha fazla uygun olması neden olarak gösterilebilir.

4.3. Katılımcıların Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden Aldığı Puanlara İlişkin Betimsel Bulgular

Tablo 4.3.'te araştırma kapsamında yer alan katılımcıların Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır.

Tablo 4.3. Katılımcıların Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden Aldığı Puanların Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Benliğin Ayrışması Ölçeği ve Alt Boyutları	Minimum	Maksimum	$\bar{X}$	SS
Benliğin Ayrışması Ölçeği Toplamı	31.00	108.00	78.58	13.42
Duygusal Tepkisellik Alt Boyutu	5.00	29.00	14.60	5.01
Ben Pozisyonu Alt Boyutu	5.00	30.00	20.88	4.89
Duygusal Kopma Alt Boyutu	5.00	30.00	21.97	4.76
Başkalarına Bağımlılık Alt Boyutu	6.00	30.00	21.13	5.05

Tablo 4.3.'teki betimsel analiz sonuçlarına bakıldığında, araştırmadaki katılımcıların Benliğin Ayrışması Ölçeği'ne verdiği yanıtların toplam ortalaması 78.58 ± 13.42 , en az verilen toplam puan 31.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 108.00 olarak bulunmuştur. Ek olarak katılımcıların Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin alt boyutlarından duygusal tepkisellik için verilen yanıtların toplam ortalaması 14.60 ± 5.01 , en az verilen toplam puan 5.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 29.00; ben pozisyonu için verilen yanıtların toplam ortalaması 20.88 ± 4.89 , en az verilen toplam puan 5.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 30.00; duygusal kopma için verilen yanıtların ortalaması 21.97 ± 4.76 , en az verilen toplam puan 5.00 ve en fazla verilen toplam puan 30.00 ve başkalarına bağımlılık için verilen yanıtların ortalaması 21.13 ± 5.05 , en az verilen toplam puan 6.00 ve en fazla verilen toplam puan ise 30.00 olarak bulunmuştur.

4.4. Katılımcıların Yaş Grupları Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların yaş grupları değişkenine göre Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden ve alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.4.'te yer almaktadır.

Tablo 4.4. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Yaş Grupları Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Benliğin Ayrışması	18-19	167	77.01	14.03	1.085	1.950	.120
	20-21	211	77.24	13.63	.938		
	22-23	139	79.69	13.85	1.175		
	24-25	148	81.22	11.49	.944		
Duygusal Tepkisellik	18-19	167	14.07	4.77	.369	1.703	.165
	20-21	211	14.45	5.27	.363		
	22-23	139	14.93	5.05	.428		
	24-25	148	15.13	4.80	.395		
Ben Pozisyonu	18-19	167	20.47	5.26	.407	2.603	.051
	20-21	211	20.72	5.08	.350		
	22-23	139	21.05	4.74	.402		
	24-25	148	21.40	4.27	.351		
Duygusal Kopma	18-19	167	21.70	4.89	.379	2.050	.106
	20-21	211	21.73	4.81	.331		
	22-23	139	22.09	5.02	.425		
	24-25	148	22.49	4.27	.351		
Başkalarına Bağımlılık	18-19	167	20.77	4.92	.381	1.072	.360
	20-21	211	20.35	5.03	.346		
	22-23	139	21.62	5.26	.446		
	24-25	148	22.20	4.85	.399		

N=665

Tablo 4.4.'teki bulgular incelendiğinde, benliğin ayrışması düzeyinde yaş grupları değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların 24-25 yaş grubunda olduğu ($\bar{X}$ =81.22, SS=11.49); en düşük puanların ise 18-19 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =77.00, SS=14.03). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların 24-25 yaş grubunda olduğu ($\bar{X}$ =15.13, SS=4.80); en düşük puanların ise 18-19 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =14.07, SS=4.77). Ben pozisyonu alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların 24-25 yaş grubunda olduğu ($\bar{X}$ =21.40, SS=4.27); en düşük puanların ise 18-19 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.47, SS=5.26). Duygusal kopma alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların 24-25 yaş grubunda olduğu ($\bar{X}$ =22.49, SS=4.27); en düşük puanların ise 18-19 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =21.70, SS=4.89). Başkalarına bağımlılık alt boyutunda ise katılımcılardaki en yüksek puanların yine 24-25 yaş grubunda olduğu ($\bar{X}$ =22.20, SS=4.85); en düşük puanların ise 20-21 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.35, SS=5.03). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın

anlamli olup olmadigini test etmek amaciyla veriler uzerinde varyans analizi uygulanmis ve elde edilen sonuclar Tablo 4.5.'te ortaya konulmustur.

Tablo 4.5. Katilimcilarin Benligin Ayrirlasmasina Iliskin Yas Gruplari Degiskenine Gore Tek Yonlu Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuclari

Alt Boyutlar	Yas Gruplari	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Benligin Ayrirlasmasi	18-19 (1)	GA	1994.34	3	664.78	3.739	.011*	1-4 2-4
	20-21 (2)	GI	117529.93	661	177.81			
	22-23 (3)	T	119524.26	664				
	24-25 (4)							
Duygusal Tepkisellik	18-19 (1)	GA	108.64	3	36.21	1.448	.228	-
	20-21 (2)	GI	16532.34	661	25.01			
	22-23 (3)	T	16640.99	664				
	24-25 (4)							
Ben Pozisyonu	18-19 (1)	GA	78.01	3	26.00	1.088	.354	-
	20-21 (2)	GI	15798.63	661	23.90			
	22-23 (3)	T	15876.64	664				
	24-25 (4)							
Duygusal Kopma	18-19 (1)	GA	67.41	3	22.47	.991	.396	-
	20-21 (2)	GI	14983.86	661	22.67			
	22-23 (3)	T	15051.27	664				
	24-25 (4)							
Baskalarına Bagimlilik	18-19 (1)	GA	352.41	3	117.47	4.676	.003**	2-4
	20-21 (2)	GI	16605.21	661	25.12			
	22-23 (3)	T	16957.62	664				
	24-25 (4)							

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 4.5.'teki bulgular incelendiginde, yas gruplari gore katilimcilarin benligin ayrirlasmasi puanlari arasinda anlamlı bir farklılasma bulgulanmistir ($F=3.739$, $p < .05$). Benligin ayrirlasmasi duzeyinde katilimcilardeki en yuksek puanlari 24-25 yas grubunda olduğu, en dusuk puanlari ise 18-19 yas grubunda olduğu anlasılmaktadır. Kısaca buyuk yas gruplarındaki benligin ayrirlasmasi duzeyinin kucuk yas gruplari kiyasla daha yuksek olduğu soylenebilir. Anlamlı farklıligın kaynagının 24-25 yas grubu ile 18-19 ve 20-21 yas grubu arasinda olduğu anlasılmıstır. Benligin Ayrirlasmasi Olcegi'nin duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve duygusal kopma alt boyutlarında yas gruplari gore anlamlı bir farklılasma bulunmamaktadır ($F=1.448$, $p > .05$; $F=1.088$, $p > .05$; $F=.991$, $p > .05$). Buna gore yas gruplari ınin duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve duygusal kopma uzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı soylenebilir. Buna karşın Baskalarına bağımlılık alt boyutunda yas gruplari gore anlamlı bir farklılasma bulunmuştur ($F=4.676$, $p < .01$).

Başkalarına bağımlılık boyutunda en yüksek puanların 24-25 yaş grubunda, en düşük puanların ise 20-21 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır. Kısaca küçük yaş gruplarının başkalarına olan bağımlılıklarının büyük yaş gruplarına kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının 20-21 yaş grubu ile 24-25 yaş grubu arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.5. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında benliğin ayrışmasına ilişkin cinsiyet değişkenine göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.6.'da ortaya konulmuştur.

Tablo 4.6. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test		t	p
						F	p		
Benliğin Ayrışması	Kadın	365	75.96	13.37	.700	.198	.656	-5.681	.000*
	Erkek	300	81.76	12.79	.738				
Duygusal Tepkisellik	Kadın	365	13.73	4.78	.250	1.841	.175	-5.051	.000*
	Erkek	300	15.67	5.07	.293				
Ben Pozisyonu	Kadın	365	20.09	5.07	.266	4.558	.033	-4.691	.000*
	Erkek	300	21.83	4.48	.259				
Duygusal Kopma	Kadın	365	21.83	4.91	.257	.307	.580	-.833	.405
	Erkek	300	22.14	4.58	.264				
Başkalarına Bağımlılık	Kadın	365	20.31	5.06	.265	.086	.770	-4.695	.000*
	Erkek	300	22.13	4.87	.281				

* $p < .001$

Tablo 4.6.'daki bulgular incelendiğinde, cinsiyete göre katılımcıların benliğin ayrışmasına ilişkin puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır $t(663) = -5.681$, $p = .000$. Benliğin ayrışması puanlarına göre grupların ortalamalarına bakıldığında kadınların aritmetik ortalamaları erkeklerin ortalamalarından daha düşük bulunmuştur ($\bar{X} = 75.96$, $SS = 13.37$; $\bar{X} = 81.76$, $SS = 12.79$). Kısaca erkeklerin benliğin ayrışması düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur $t(663) = -5.051$, $p = .000$. Duygusal tepkisellik alt boyutunda gruplara bakıldığında erkeklerin aritmetik ortalamaları kadınların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur ($\bar{X} = 15.67$, $SS = 5.07$; $\bar{X} = 13.73$, $SS = 4.78$). Buna göre kadınların erkeklere kıyasla daha fazla duygusal tepkisel davrandıkları söylenebilir. Yine aynı şekilde Benliğin Ayrışması

Ölçeği'nin ben pozisyonu alt boyutunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur $t(659.469)=-4.691$, $p=.000$. Ben pozisyonu alt boyutunda grupların ortalamalarına bakıldığında kadınların ortalamaları erkeklerin ortalamalarından daha düşük bulunmuştur ($\bar{X}=20.09$, $SS=5.07$; $\bar{X}=21.83$, $SS=4.48$). Buna göre erkeklerin ben pozisyonu puanlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Buna karşın Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal kopma alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır $t(663)=-.833$, $p=.405$. Buna göre cinsiyetin duygusal kopma puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin başkalarına bağımlılık alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır $t(663)=-4.695$, $p=.000$. Başkalarına bağımlılık alt boyutunda grupların ortalamalarına bakıldığında kadınların aritmetik ortalamaları erkeklerin aritmetik ortalamalarından daha düşük bulunmuştur ($\bar{X}=20.31$, $SS=5.06$; $\bar{X}=22.13$, $SS=4.87$). Buna göre kadınların başkalarına bağımlılıklarının erkeklere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.6. Katılımcıların Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların kardeş sayısı değişkenine göre Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden ve alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.7.'de yer almaktadır.

Tablo 4.7. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Benliğin Ayrışması	Bir Kardeş	48	77.67	14.80	2.136	.287	.835
	İki Kardeş	253	79.55	13.25	.833		
	Üç Kardeş	225	78.41	13.15	.877		
	Dört Kardeş+	139	77.39	13.66	1.159		
Duygusal Tepkisellik	Bir Kardeş	48	13.83	4.86	.701	.292	.831
	İki Kardeş	253	14.68	4.85	.305		
	Üç Kardeş	225	14.46	4.96	.331		
	Dört Kardeş+	139	14.97	5.41	.459		
Ben Pozisyonu	Bir Kardeş	48	20.88	4.82	.695	.264	.852
	İki Kardeş	253	20.97	4.80	.302		
	Üç Kardeş	225	21.10	4.99	.333		
	Dört Kardeş+	139	20.34	4.93	.418		
Duygusal Kopma	Bir Kardeş	48	21.98	4.69	.677	1.508	.211
	İki Kardeş	253	22.62	4.56	.286		
	Üç Kardeş	225	21.80	4.66	.311		
	Dört Kardeş+	139	21.04	5.17	.439		

Tablo 4.7. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları (Devamı)

	Bir Kardeş	48	20.98	5.64	.814		
Başkalarına	İki Kardeş	253	21.28	4.79	.301	1.361	.254
Bağımlılık	Üç Kardeş	225	21.05	5.10	.340		
	Dört Kardeş+	139	21.04	5.29	.448		

N=665

Tablo 4.7.'deki bulgular incelendiğinde, benliğin ayrışması düzeyinde kardeş sayısı değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların iki kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu ($\bar{X}=79.55$, $SS=13.25$); en düşük puanların ise dört kardeş ve fazlası kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=77.39$, $SS=13.66$). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların dört kardeş ve fazlası kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu ($\bar{X}=15.13$, $SS=4.80$); en düşük puanların ise bir kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=13.83$, $SS=4.86$). Ben pozisyonu alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların üç kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu ($\bar{X}=21.10$, $SS=4.99$); en düşük puanların ise dört kardeş ve fazlası kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=20.34$, $SS=4.93$). Duygusal kopma alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların iki kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu ($\bar{X}=22.62$, $SS=4.56$); en düşük puanların ise dört kardeş ve fazlası kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=21.04$, $SS=5.17$). Başkalarına bağımlılık alt boyutunda ise katılımcılardaki en yüksek puanların iki kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu ($\bar{X}=21.28$, $SS=4.79$); en düşük puanların ise bir kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=20.98$, $SS=5.64$). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.8.'de ortaya konulmuştur.

Tablo 4.8. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Benliğin Ayrışması	Bir Kardeş (1)	GA	481.38	3	160.46			
	İki Kardeş (2)	Gİ	119042.88	661	180.10	.891	.445	-
	Üç Kardeş (3)	T	119524.26	664				
	Dört Kardeş+ (4)							
Duygusal Tepkisellik	Bir Kardeş (1)	GA	53.52	3	17.84			
	İki Kardeş (2)	Gİ	16587.47	661	25.10	.711	.546	-
	Üç Kardeş (3)	T	16640.99	664				
	Dört Kardeş+ (4)							

Tablo 4.8. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları (Devamı)

Ben Pozisyonu	Bir Kardeş (1)	GA	53.63	3	17.88			
	İki Kardeş (2)	Gİ	15823.01	661	23.94	.747	.524	-
	Üç Kardeş (3)	T	15876.64	664				
	Dört Kardeş+ (4)							
Duygusal Kopma	Bir Kardeş (1)	GA	234.50	3	78.17			
	İki Kardeş (2)	Gİ	14816.77	661	22.42	3.487	.016*	2-4
	Üç Kardeş (3)	T	15051.27	664				
	Dört Kardeş+ (4)							
Başkalarına Bağımlılık	Bir Kardeş (1)	GA	8.91	3	2.97			
	İki Kardeş (2)	Gİ	16948.71	661	25.64	.116	.951	-
	Üç Kardeş (3)	T	16957.62	664				
	Dört Kardeş+ (4)							

* $p < .05$

Tablo 4.8.'deki bulgular incelendiğinde, kardeş sayısı değişkenine göre katılımcıların benliğin ayrışması, duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve başkalarına bağımlılık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=.891, p>.05$; $F=.711, p>.05$; $F=.747, p>.05$; $F=.116, p>.05$). Buna göre kardeş sayısı değişkeninin benliğin ayrışması, duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve başkalarına bağımlılık puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Buna karşın Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal kopma alt boyutunda kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=3.487, p<.05$). Duygusal kopma alt boyutunda en yüksek puanların iki kardeş sayısına sahip olanların yer aldığı grupta olduğu, en düşük puanların ise dört kardeş ve daha fazla kardeş sayısına sahip olanların yer aldığı grupta olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre dört kardeş ve daha fazla kardeş sayısına sahip olanların daha fazla duygusal kopma yaşadıkları anlaşılmıştır. Anlamlı farklılığın kaynağının iki kardeş sayısına sahip grup ile dört kardeş ve daha fazla sayıda kardeş sayısına sahip grup arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.7. Katılımcıların Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların kardeş doğum sırası değişkenine göre Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden ve alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.9.'da yer almaktadır.

Tablo 4.9. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Kardeş Doğum Sırası	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Benliğin Ayrışması	Birinci Çocuk	235	78.23	13.14	.857	.187	.945
	İkinci Çocuk	124	80.56	12.97	1.165		
	Ortanca Çocuk	160	76.34	13.32	1.053		
	Sonuncu Çocuk	98	80.98	13.62	1.375		
	Tek Çocuk	48	77.67	14.80	2.136		
Duygusal Tepkisellik	Birinci Çocuk	235	14.25	4.84	.316	.245	.912
	İkinci Çocuk	124	15.12	4.97	.447		
	Ortanca Çocuk	160	14.44	5.26	.416		
	Sonuncu Çocuk	98	15.45	5.01	.506		
	Tek Çocuk	48	13.83	4.86	.701		
Ben Pozisyonu	Birinci Çocuk	235	20.99	4.77	.311	.270	.897
	İkinci Çocuk	124	21.31	5.11	.459		
	Ortanca Çocuk	160	20.10	5.02	.397		
	Sonuncu Çocuk	98	21.31	4.66	.471		
	Tek Çocuk	48	20.88	4.82	.695		
Duygusal Kopma	Birinci Çocuk	235	22.18	4.77	.310	.252	.908
	İkinci Çocuk	124	22.43	4.63	.416		
	Ortanca Çocuk	160	21.23	4.84	.382		
	Sonuncu Çocuk	98	22.07	4.78	.483		
	Tek Çocuk	48	21.98	4.69	.677		
Başkalarına Bağımlılık	Birinci Çocuk	235	20.81	5.26	.343	1.909	.107
	İkinci Çocuk	124	21.70	4.19	.376		
	Ortanca Çocuk	160	20.58	5.12	.405		
	Sonuncu Çocuk	98	22.15	5.02	.507		
	Tek Çocuk	48	20.98	5.64	.813		

N=665

Tablo 4.9.'daki bulgular incelendiğinde, benliğin ayrışması düzeyinde kardeş doğum sırası değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu ($\bar{X}$ =80.98, SS=13.62); en düşük puanların ise ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =76.34, SS=13.32). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların yine sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu ($\bar{X}$ =15.45, SS=5.01); en düşük puanların ise tek çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =13.83, SS=4.86). Ben pozisyonu alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların ikinci çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu ($\bar{X}$ =21.31, SS=5.11); en düşük puanların ise ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.10, SS=5.02). Duygusal kopma alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların ikinci çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu

($\bar{X}$ =22.43, SS=4.63); en düşük puanların ise ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =21.23, SS=4.84). Başkalarına bağımlılık alt boyutunda ise katılımcılardaki en yüksek puanların sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu ($\bar{X}$ =22.15, SS=5.02); en düşük puanların ise ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu bulgulanmıştır ($\bar{X}$ =20.58, SS=5.64). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.10.'da ortaya konulmuştur.

Tablo 4.10. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	K. Doğum Sırası	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Benliğin Ayrışması	Birinci (1)	GA	1920.93	4	480.23	2.695	.030*	2-3 3-4
	İkinci (2)	Gİ	117603.33	660	178.19			
	Ortanca (3)							
	Sonuncu (4)	T	119524.26	664				
	Tek (5)							
Duygusal Tepkisellik	Birinci (1)	GA	165.33	4	41.33	1.656	.159	-
	İkinci (2)	Gİ	16475.66	660	24.96			
	Ortanca (3)							
	Sonuncu (4)	T	16640.99	664				
	Tek (5)							
Ben Pozisyonu	Birinci (1)	GA	141.46	4	35.36	1.483	.206	-
	İkinci (2)	Gİ	15735.18	660	23.84			
	Ortanca (3)							
	Sonuncu (4)	T	15876.64	664				
	Tek (5)							
Duygusal Kopma	Birinci (1)	GA	124.51	4	31.13	1.376	.241	-
	İkinci (2)	Gİ	14926.76	660	22.62			
	Ortanca (3)							
	Sonuncu (4)	T	15051.27	664				
	Tek (5)							
Baskalarına Bağımlılık	Birinci (1)	GA	217.11	4	54.28	2.140	.074	-
	İkinci (2)	Gİ	16740.51	660	25.36			
	Ortanca (3)							
	Sonuncu (4)	T	16957.62	664				
	Tek (5)							

* $p < .05$

Tablo 4.10.'daki bulgular incelendiğinde, kardeş doğum sırasına göre katılımcıların benliğin ayrışması puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulgulanmıştır ($F=2.695$, $p < .05$). Benliğin ayrışması düzeyinde katılımcılardaki en yüksek puanların ikinci çocuk ve sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerin grubuna ait olduğu, en düşük puanların ise ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerin grubunda

olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre ikinci çocuk ve sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerin benliğin ayrışması düzeyinin ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlere kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının ortanca çocuk olarak dünyaya gelenler ile ikinci ve sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenler arasında olduğu anlaşılmıştır. Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık alt boyutlarında kardeş doğum sırasında göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır ($F=1.656, p>.05$; $F=1.483, p>.05$; $F=1.376, p>.05$; $F=2.140, p>.05$). Buna göre kardeş doğum sırasının duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık alt boyutları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

4.8. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların eğitim düzeyi değişkenine göre Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden ve alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.11.'de yer almaktadır.

Tablo 4.11. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Benliğin Ayrışması	Ü. Okumuyor	70	78.17	15.59	1.863	2.512	.082
	Ü. Öğrencisi	431	77.73	13.19	.636		
	Ü. Mezunu	164	80.98	12.79	.998		
Duygusal Tepkisellik	Ü. Okumuyor	70	14.34	6.11	.730	5.316	.005
	Ü. Öğrencisi	431	14.48	4.86	.234		
	Ü. Mezunu	164	15.04	4.88	.381		
Ben Pozisyonu	Ü. Okumuyor	70	20.77	5.75	.687	3.567	.029
	Ü. Öğrencisi	431	20.83	4.79	.231		
	Ü. Mezunu	164	21.04	4.78	.373		
Duygusal Kopma	Ü. Okumuyor	70	22.24	5.72	.683	4.728	.009
	Ü. Öğrencisi	431	21.61	4.67	.225		
	Ü. Mezunu	164	22.79	4.46	.348		
Baskalarına Bağımlılık	Ü. Okumuyor	70	20.81	5.45	.651	.769	.464
	Ü. Öğrencisi	431	20.81	4.95	.239		
	Ü. Mezunu	164	22.10	5.05	.394		

N=665

Tablo 4.11.'deki bulgular incelendiğinde, benliğin ayrışması düzeyinde eğitim düzeyi değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite mezunlarında olduğu ($\bar{X}=80.98, SS=12.79$); en düşük puanların ise üniversite

öğrencilerinde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=77.73$, $SS=13.19$). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik alt boyutunda en yüksek puanların yine üniversite mezunlarında olduğu ($\bar{X}=15.04$, $SS=4.88$); en düşük puanların ise üniversite okumayanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=14.34$, $SS=6.11$). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin ben pozisyonu alt boyutunda en yüksek puanların üniversite mezunlarında ($\bar{X}=21.04$, $SS=4.78$); en düşük puanların ise üniversite okumayanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=20.77$, $SS=5.75$). Duygusal kopma alt boyutunda en yüksek puanların üniversite mezunlarında ($\bar{X}=22.79$, $SS=4.46$); en düşük puanların ise üniversite öğrencilerinde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=21.61$, $SS=4.67$). Başkalarına bağımlılık alt boyutunda ise en yüksek puanların üniversite mezunlarında ($\bar{X}=22.10$, $SS=5.05$); en düşük puanların üniversite öğrencilerinde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=20.81$, $SS=4.95$). Gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.12.'de ortaya konulmuştur.

Tablo 4.12. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Benliğin Ayrışması	Ü. Okumuyor (1)	GA	1263.64	2	631.82			
	Ü. Öğrencisi (2)	Gİ	118260.63	662	178.64	3.537	.030*	2-3
	Ü. Mezunu (3)	T	119524.26	664				
Başkalarına Bağımlılık	Ü. Okumuyor (1)	GA	206.02	2	103.01			
	Ü. Öğrencisi (2)	Gİ	16751.60	662	25.31	4.071	.017*	2-3
	Ü. Mezunu (3)	T	16957.62	664				

* $p<.05$

Tablo 4.12.'deki bulgular incelendiğinde, eğitim düzeyine göre katılımcıların benliğin ayrışması puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulgulanmıştır ($F=3.537$, $p<.05$). Benliğin ayrışması düzeyinde katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite mezunlarında, en düşük puanların ise üniversite öğrencilerinde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre üniversite mezunlarının benliğin ayrışması düzeyinin üniversite öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının üniversite öğrencileri ile üniversite mezunları arasında olduğu anlaşılmıştır. Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin başkalarına bağımlılık alt boyutunda eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır ($F=4.071$, $p<.05$). Başkalarına bağımlılık alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite mezunlarında; en düşük puanların ise üniversite öğrencilerinde olduğu

anlaşılmaktadır. Buna göre üniversite öğrencilerinin daha fazla başkalarına bağımlı olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının üniversite öğrencileri ile üniversite mezunları arasında olduğu anlaşılmıştır. Levene Testi sonucunda varyansların homojenliğinin sağlanmadığı alt boyutlara Kruskal-Wallis H Analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.13.'te ortaya konulmuştur.

Tablo 4.13. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	SO	X^2	sd	p	Fark
Duygusal Tepkisellik	Ü. Okumuyor (1)	70	315.81	2.019	2	.364	-
	Ü. Öğrencisi (2)	431	329.30				
	Ü. Mezunu (3)	164	350.05				
Ben Pozisyonu	Ü. Okumuyor (1)	70	334.95	.190	2	.909	-
	Ü. Öğrencisi (2)	431	330.70				
	Ü. Mezunu (3)	164	338.21				
Duygusal Kopma	Ü. Okumuyor (1)	70	356.64	8.098	2	.017*	2-3
	Ü. Öğrencisi (2)	431	317.48				
	Ü. Mezunu (3)	164	363.70				

* $p < .05$

Tablo 4.13.'teki bulgular incelendiğinde, Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik ve ben pozisyonu alt boyutlarında eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır ($X^2=2.019$, $p > .05$; $X^2=.190$, $p > .05$). Buna göre eğitim düzeyinin duygusal tepkisellik ve ben pozisyonu puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Buna karşın duygusal kopma alt boyutunda eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır ($X^2=8.098$, $p < .05$). Duygusal kopma alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek sıra ortalamalarının üniversite mezunlarında; en düşük sıra ortalamalarının ise üniversite öğrencilerinde olduğu anlaşılmaktadır (SO=363.70, SO=317.48). Buna göre üniversite öğrencilerinin daha fazla duygusal kopma yaşadıkları söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının üniversite öğrencileri ile üniversite mezunları arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.9. Katılımcıların Üniversite Alanı Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların üniversite alanı değişkenine göre Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden ve alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.14.'te yer almaktadır.

Tablo 4.14. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Üniversite Alanı	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Benliğin Ayrışması	Sosyal Bilimler	177	79.79	13.05	.981	1.027	.401
	Fen Bilimleri	75	78.24	13.00	1.501		
	Sağlık Bilimleri	115	76.10	13.28	1.238		
	Eğitim Bilimleri	201	79.16	13.25	.934		
	Güzel Sanatlar	27	78.85	12.45	2.396		
	Üniversite Okumuyor	70	78.17	15.59	1.863		
Duygusal Tepkisellik	Sosyal Bilimler	177	15.02	4.89	.367	2.652	.022
	Fen Bilimleri	75	14.23	4.77	.551		
	Sağlık Bilimleri	115	13.98	4.87	.454		
	Eğitim Bilimleri	201	15.04	4.77	.336		
	Güzel Sanatlar	27	13.04	5.30	1.020		
	Üniversite Okumuyor	70	14.34	6.11	.730		
Ben Pozisyonu	Sosyal Bilimler	177	20.94	4.67	.351	1.429	.212
	Fen Bilimleri	75	21.32	4.98	.575		
	Sağlık Bilimleri	115	20.51	5.03	.469		
	Eğitim Bilimleri	201	20.81	4.69	.331		
	Güzel Sanatlar	27	21.56	4.73	.909		
	Üniversite Okumuyor	70	20.77	5.75	.687		
Duygusal Kopma	Sosyal Bilimler	177	22.10	4.59	.345	2.285	.045
	Fen Bilimleri	75	21.20	4.76	.550		
	Sağlık Bilimleri	115	21.85	4.62	.431		
	Eğitim Bilimleri	201	22.16	4.58	.323		
	Güzel Sanatlar	27	21.52	5.27	1.015		
	Üniversite Okumuyor	70	22.24	5.72	.683		
Başkalarına Bağlılık	Sosyal Bilimler	177	21.73	4.91	.369	1.010	.411
	Fen Bilimleri	75	21.49	4.77	.550		
	Sağlık Bilimleri	115	19.75	5.31	.495		
	Eğitim Bilimleri	201	21.15	4.90	.346		
	Güzel Sanatlar	27	22.74	4.82	.927		
	Üniversite Okumuyor	70	20.81	5.45	.651		

N=665

Tablo 4.14.'teki bulgular incelendiğinde, benliğin ayrışması düzeyinde üniversite alanı değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların sosyal bilimlerde okuyan veya mezun olanlarda olduğu ($\bar{X}$ =79.79, SS=13.05); en düşük puanların ise sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =76.10, SS=13.28). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların eğitim bilimlerinde okuyan veya mezun olanlarda olduğu ($\bar{X}$ =15.04, SS=4.77); en düşük puanların ise güzel sanatlarda okuyan veya mezun olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =13.04, SS=5.34). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin ben pozisyonu alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek

puanların güzel sanatlarda okuyan veya mezun olanlarda olduğu ($\bar{X}$ =21.56, SS=4.73); en düşük puanların ise sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.51, SS=5.03). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal kopma alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite okumayanlarda olduğu ($\bar{X}$ =22.24, SS=5.72); en düşük puanların ise fen bilimlerinde okuyan veya mezun olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =21.20, SS=4.76). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin başkalarına bağımlılık alt boyutunda ise katılımcılardaki en yüksek puanların güzel sanatlarda okuyan veya mezun olanlarda olduğu ($\bar{X}$ =22.74, SS=4.82); en düşük puanların ise sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlarda olduğu anlaşılmıştır ($\bar{X}$ =19.75, SS=5.31). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.15.'te ortaya konulmuştur.

Tablo 4.15. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Üniversite Alanı	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Benliğin Ayrışması	Sosyal Bilimler (1)	GA	1057.86	5	480.23			
	Fen Bilimleri (2)	Gİ	118466.40	659	178.19			
	Sağlık Bilimleri (3)					1.177	.319	-
	Eğitim Bilimleri (4)							
	Güzel Sanatlar (5)	T	119524.26	664				
	Ü. Okumuyor (6)							
Ben Pozisyonu	Sosyal Bilimler (1)	GA	44.83	5	35.36			
	Fen Bilimleri (2)	Gİ	15831.81	659	23.84			
	Sağlık Bilimleri (3)					.373	.867	-
	Eğitim Bilimleri (4)							
	Güzel Sanatlar (5)	T	15876.64	664				
	Ü. Okumuyor (6)							
Başkalarına Bağımlılık	Sosyal Bilimler (1)	GA	370.21	5	54.28			
	Fen Bilimleri (2)	Gİ	16587.41	659	25.36			
	Sağlık Bilimleri (3)					2.942	.012*	1-3
	Eğitim Bilimleri (4)							
	Güzel Sanatlar (5)	T	16957.62	664				
	Ü. Okumuyor (6)							

* $p < .05$

Tablo 4.15.'teki bulgular incelendiğinde, üniversite alanı değişkenine göre katılımcıların benliğin ayrışması ve ben pozisyonu puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=1.177$, $p > .05$; $F=.373$, $p > .05$). Buna göre üniversite alanı değişkeninin benliğin ayrışması ve ben pozisyonu puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Buna karşın başkalarına bağımlılık alt

boyutunda üniversite alanı değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=2.942$, $p<.05$). Başkalarına bağımlılık alt boyutunda en yüksek puanların güzel sanatlar öğrencileri ya da mezunlarında; en düşük puanların ise sağlık bilimleri öğrencileri ya da mezunlarında olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanların başkalarına bağımlılıklarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Anlamlı farklılığın kaynağının sosyal bilimler ile sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlar arasında olduğu anlaşılmıştır. Levene Testi sonucunda varyansların homojenliğinin sağlanmadığı alt boyutlara Kruskal-Wallis H Analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.16.'da ortaya konulmuştur.

Tablo 4.16. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Üniversite Alanı	N	SO	X^2	sd	p	Fark
Duygusal Tepkisellik	Sosyal Bilimler (1)	177	349.17	8.849	5	.115	-
	Fen Bilimleri (2)	75	316.85				
	Sağlık Bilimleri (3)	115	310.77				
	Eğitim Bilimleri (4)	201	352.04				
	Güzel Sanatlar (5)	27	269.39				
	Ü. Okumuyor (6)	70	315.81				
Duygusal Kopma	Sosyal Bilimler (1)	177	334.68	4.071	5	.539	-
	Fen Bilimleri (2)	75	300.29				
	Sağlık Bilimleri (3)	115	326.46				
	Eğitim Bilimleri (4)	201	341.75				
	Güzel Sanatlar (5)	27	314.31				
	Ü. Okumuyor (6)	70	356.64				

* $p<.05$

Tablo 4.16.'daki bulgular incelendiğinde, Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik ve duygusal kopma alt boyutlarında üniversite alanı değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($X^2=8.849$, $p>.05$; $X^2=4.071$, $p>.05$). Buna göre üniversite alanı değişkeninin duygusal tepkisellik ve duygusal kopma puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

4.10. Katılımcıların Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların algılanan ekonomik durum değişkenine göre Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden ve alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.17.'de yer almaktadır.

Tablo 4.17. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Algılanan Ekonomik Durum	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test F	p
Benliğin Ayrışması	Düşük	106	77.62	14.40	1.399	2.456	.087
	Orta	523	78.47	13.37	.585		
	İyi	36	82.94	10.19	1.699		
Duygusal Tepkisellik	Düşük	106	14.63	5.50	.534	1.856	.157
	Orta	523	14.55	4.95	.217		
	İyi	36	15.25	4.29	.714		
Ben Pozisyonu	Düşük	106	20.79	5.01	.486	2.004	.136
	Orta	523	20.77	4.91	.215		
	İyi	36	22.64	3.94	.656		
Duygusal Kopma	Düşük	106	20.73	4.90	.476	.144	.866
	Orta	523	22.19	4.69	.205		
	İyi	36	22.42	4.95	.826		
Başkalarına Bağımlılık	Düşük	106	21.47	5.34	.519	1.439	.238
	Orta	523	20.96	5.04	.221		
	İyi	36	22.64	4.06	.677		

N=665

Tablo 4.17.'deki bulgular incelendiğinde, benliğin ayrışması düzeyinde algılanan ekonomik durum değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =82.94, SS=10.19); en düşük puanların ise düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =77.62, SS=14.40). Duygusal tepkisellik alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların yine iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =15.25, SS=4.29); en düşük puanların ise orta ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =14.55, SS=4.95). Ben pozisyonu alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =22.64, SS=3.94); en düşük puanların ise orta ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.77, SS=4.91). Duygusal kopma alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =22.42, SS=4.95); en düşük puanların ise düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.73, SS=4.90). Başkalarına bağımlılık alt boyutunda ise katılımcılardaki en yüksek puanların iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =22.64, SS=4.06); en düşük puanların ise orta ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmıştır ($\bar{X}$ =20.96, SS=5.04). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup

olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.18.'de ortaya konulmuştur.

Tablo 4.18. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	A. Ekonomik Durum	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Benliğin Ayrışması	Düşük (1)	GA	789.18	2	394.59			
	Orta (2)	Gİ	118735.09	662	179.36	2.200	.112	-
	İyi (3)	T	119524.26	664				
Duygusal Tepkisellik	Düşük (1)	GA	16.39	2	8.19			
	Orta (2)	Gİ	16624.60	662	25.11	.326	.722	-
	İyi (3)	T	16640.99	664				
Ben Pozisyonu	Düşük (1)	GA	118.44	2	59.22			
	Orta (2)	Gİ	15758.21	662	23.80	2.488	.084	-
	İyi (3)	T	15876.64	664				
Duygusal Kopma	Düşük (1)	GA	195.82	2	97.91			
	Orta (2)	Gİ	14855.45	662	22.44	4.363	.013*	1-2
	İyi (3)	T	15051.27	664				
Başkalarına Bağımlılık	Düşük (1)	GA	109.82	2	54.91			
	Orta (2)	Gİ	16847.80	662	25.45	2.158	.116	-
	İyi (3)	T	16957.62	664				

* $p < .05$

Tablo 4.18.'deki bulgular incelendiğinde, algılanan ekonomik durum değişkenine göre katılımcıların benliğin ayrışması, duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve başkalarına bağımlılık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=2.200$, $p > .05$; $F=.326$, $p > .05$; $F=2.488$, $p > .05$; $F=2.158$, $p > .05$). Buna göre algılanan ekonomik durum değişkeninin benliğin ayrışması, duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve başkalarına bağımlılık puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Buna karşın duygusal kopma alt boyutunda algılanan ekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=4.363$, $p < .05$). Duygusal kopma alt boyutunda en yüksek puanların iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde; en düşük puanların ise düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerin daha fazla duygusal kopma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın kaynağının düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenler ile orta ekonomik duruma sahip olduğunu düşünenler arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.11. Katılımcıların Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında benliğin ayrışmasına ilişkin ebeveyn birlikteliği değişkenine göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.19.'da ortaya konulmuştur.

Tablo 4.19. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) Sonuçları

Alt Boyutlar	Ebeveyn Birlikteliği	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test		t	p
						F	p		
Benliğin Ayrışması	Birlikte/Evli	584	78.55	13.46	.557	.009	.923	-.117	.907
	Ayrı/Boşanmış	81	78.74	13.16	1.462				
Duygusal Tepkisellik	Birlikte/Evli	584	14.75	5.05	.209	2.146	.143	1.993	.047*
	Ayrı/Boşanmış	81	13.57	4.57	.508				
Ben Pozisyonu	Birlikte/Evli	584	20.74	4.83	.200	1.433	.232	-1.947	.052
	Ayrı/Boşanmış	81	21.86	5.23	.581				
Duygusal Kopma	Birlikte/Evli	584	21.99	4.74	.196	.664	.416	.381	.703
	Ayrı/Boşanmış	81	21.77	4.96	.551				
Başkalarına Bağımlılık	Birlikte/Evli	584	21.08	5.08	.210	.101	.750	-.760	.448
	Ayrı/Boşanmış	81	21.53	4.89	.543				

* $p < .05$

Tablo 4.19.'daki bulgular incelendiğinde, ebeveyn birlikteliği değişkenine göre katılımcıların benliğin ayrışması, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık boyutlarına ilişkin puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır $t(663)=-.117$, $p=.907$; $t(663)=-1.947$, $p=.052$; $t(663)=.381$, $p=.703$; $t(663)=-.760$, $p=.448$. Buna göre ebeveyn birlikteliğinin benliğin ayrışması, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Tüm bunlara karşın duygusal tepkisellik alt boyutunda ebeveyn birlikteliğine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır $t(663)=1.993$, $p=.047$. Duygusal tepkisellik alt boyutunda grupların ortalamalarına bakıldığında anne ve babası ayrı veya boşanmış olanların aritmetik ortalamaları anne ve babası birlikte olanlara kıyasla daha düşük bulunmuştur ($\bar{X}=13.57$, $SS=4.57$; $\bar{X}=14.75$, $SS=5.05$). Buna göre anne ve babası ayrı veya boşanmış olanların duygusal tepkiselliklerinin anne ve babası birlikte olan kişilere oranla göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.12. Katılımcıların Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre Benliğin Ayrışması Ölçeği'nden ve alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.20.'de yer almaktadır.

Tablo 4.20. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Algılanan Ebeveyn Tutumu	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Benliğin Ayrışması	Demokratik	198	82.19	11.58	.823	4.773	.001
	Otoriter	93	73.28	15.31	1.588		
	Reddedici	24	74.96	12.25	2.501		
	Koruyucu	300	78.14	12.88	.744		
	Mükemmeliyetçi	50	78.50	16.23	2.295		
Duygusal Tepkisellik	Demokratik	198	15.54	4.67	.332	1.607	.171
	Otoriter	93	14.03	5.16	.535		
	Reddedici	24	13.00	3.86	.787		
	Koruyucu	300	14.30	5.07	.293		
	Mükemmeliyetçi	50	14.56	5.68	.803		
Ben Pozisyonu	Demokratik	198	21.46	4.05	.288	4.708	.001
	Otoriter	93	19.02	5.70	.591		
	Reddedici	24	19.79	5.27	1.077		
	Koruyucu	300	20.94	4.79	.277		
	Mükemmeliyetçi	50	22.12	5.79	.818		
Duygusal Kopma	Demokratik	198	22.86	4.54	.323	2.113	.078
	Otoriter	93	20.19	4.73	.490		
	Reddedici	24	20.42	5.24	1.070		
	Koruyucu	300	22.10	4.50	.260		
	Mükemmeliyetçi	50	21.68	5.92	.837		
Başkalarına Bağımlılık	Demokratik	198	22.33	4.61	.328	1.492	.203
	Otoriter	93	20.03	5.33	.553		
	Reddedici	24	21.75	5.28	1.077		
	Koruyucu	300	20.79	4.99	.288		
	Mükemmeliyetçi	50	20.14	5.70	.807		

N=665

Tablo 4.20.'deki bulgular incelendiğinde, benliğin ayrışması düzeyinde algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =82.19, SS=11.58); en düşük puanların ise otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =73.28, SS=15.31). Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların yine demokratik bir

ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =15.54, SS=4.67); en düşük puanların ise reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =13.00, SS=3.86). Ben pozisyonu alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =22.12, SS=5.79); en düşük puanların ise otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =19.02, SS=5.70). Duygusal kopma alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =22.86, SS=4.54); en düşük puanların ise otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.19, SS=4.73). Başkalarına bağımlılık alt boyutunda ise katılımcılardaki en yüksek puanların demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =22.33, SS=4.61); en düşük puanların ise yine otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmıştır ($\bar{X}$ =20.03, SS=5.33). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.21.'de ortaya konulmuştur.

Tablo 4.21. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	A. Ebeveyn Tutumu	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Duygusal Tepkisellik	Demokra. (1)	GA	291.11	4	72.78	2.938	.020*	1-2 1-3 1-4
	Otoriter (2)	Gİ	16349.87	660	24.77			
	Reddedici (3)							
	Koruyucu (4)	T	16640.99	664				
	Mükemm. (5)							
Duygusal Kopma	Demokra. (1)	GA	518.53	4	129.63	5.887	.000**	1-2 2-4
	Otoriter (2)	Gİ	14532.74	660	22.02			
	Reddedici (3)							
	Koruyucu (4)	T	15051.27	664				
	Mükemm. (5)							
Baskalarına Bağımlılık	Demokra. (1)	GA	491.01	4	122.75	4.920	.001**	1-2 1-4
	Otoriter (2)	Gİ	16466.61	660	24.95			
	Reddedici (3)							
	Koruyucu (4)	T	16957.62	664				
	Mükemm. (5)							

* $p < .05$ ** $p < .001$

Tablo 4.21.'deki bulgular incelendiğinde, Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik alt boyutunda algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=2.938$, $p < .05$). Duygusal tepkisellik boyutunda en

yüksek puanların demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu; en düşük puanların ise reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin duygusal tepkiselliklerinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Anlamli farklılığın kaynağının demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenler ile otoriter, reddedici ve koruyucu ebeveyne sahip olduğunu düşünenler arasında olduğu anlaşılmıştır. Duygusal kopma alt boyutunda algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamli bir farklılaşma bulunmuştur ($F=5.887$, $p<.001$). Duygusal kopma boyutunda en yüksek puanların demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu; en düşük puanların ise otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin daha fazla duygusal kopma davranışında bulunduğu anlaşılmıştır. Anlamli farklılığın kaynağının otoriter ile demokratik ve koruyucu bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenler arasında olduğu anlaşılmıştır. Başkalarına bağımlılık alt boyutunda algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamli bir farklılaşma bulunmuştur ($F=4.920$, $p<.001$). Başkalarına bağımlılık boyutunda en yüksek puanların demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu; en düşük puanların ise otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin başkalarına olan bağımlılıklarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Anlamli farklılığın demokratik ile otoriter ve koruyucu bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenler arasında olduğu anlaşılmıştır. Levene Testi sonucunda varyansların homojenliğinin sağlanmadığı alt boyutlara Kruskal-Wallis H Analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.22.'de ortaya konulmuştur.

Tablo 4.22. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	A. Ebeveyn Tutumu	N	SO	X ²	sd	p	Fark
Benliğin Ayrışması	Demokra. (1)	198	381.77	26.866	4	.000*	
	Otoriter (2)	93	262.87				1-2
	Reddedici (3)	24	287.98				1-3
	Koruyucu (4)	300	326.16				1-4
	Mükemm. (5)	50	332.98				2-4
Ben Pozisyonu	Demokra. (1)	198	350.84	18.995	4	.001*	1-2
	Otoriter (2)	93	266.14				2-4
	Reddedici (3)	24	300.73				2-5
	Koruyucu (4)	300	334.15				3-5
	Mükemm. (5)	50	395.31				4-5

* $p<.001$

Tablo 4.22.'deki bulgular incelendiğinde, algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre katılımcıların benliğin ayrımlaşmasına ilişkin puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($X^2=26.866$, $p<.001$). Benliğin ayrımlaşması düzeyine göre en yüksek sıra ortalamalarının demokratik bir ebeveyn sahip olduğunu düşünenlerde olduğu, en düşük sıra ortalamalarının ise otoriter bir ebeveyn sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır (SO=381.77, SO=262.87). Buna göre demokratik bir ebeveyn sahip olduğunu düşünenlerin benliğin ayrımlaşması düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Anlamlı farklılığın kaynağının demokratik ile otoriter, reddedici ve koruyucu; otoriter ile koruyucu bir ebeveyn sahip olduğunu düşünenler arasında olduğu anlaşılmıştır. Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin ben pozisyonu alt boyutunda algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($X^2=18.995$, $p<.001$). Ben pozisyonu boyutunda en yüksek sıra ortalamalarının mükemmeliyetçi bir ebeveyn sahip olduğunu düşünenlerde olduğu; en düşük sıra ortalamalarının ise otoriter bir ebeveyn sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır (SO=395.31, SO=266.14). Buna göre mükemmeliyetçi bir ebeveyn sahip olduğunu düşünenlerin ben pozisyonu puanlarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Anlamlı farklılığın kaynağının otoriter ile demokratik ve koruyucu; mükemmeliyetçi ile otoriter, reddedici ve koruyucu bir ebeveyn sahip olduğunu düşünenler arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.13. Katılımcıların Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Benliğin Ayrımlaşmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların algılanan gelecek durumu değişkenine göre Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nden ve alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.23.'te yer almaktadır.

Tablo 4.23. Katılımcıların Benliğin Ayrımlaşmasına İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Algılanan Gelecek Durumu	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Benliğin Ayrımlaşması	Başarılı	397	81.18	12.50	.627	1.939	.145
	Umutlu	199	76.05	13.03	.924		
	Karamsar	69	70.91	15.34	1.846		
Duygusal Tepkisellik	Başarılı	397	15.32	4.96	.249	.231	.794
	Umutlu	199	13.84	4.94	.351		
	Karamsar	69	12.71	4.68	.563		
Ben Pozisyonu	Başarılı	397	21.46	4.60	.231	2.027	.133
	Umutlu	199	20.48	5.02	.356		
	Karamsar	69	18.64	5.43	.654		

Tablo 4.23. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları (Devamı)

Duygusal Kopma	Başarılı	397	22.80	4.59	.231		
	Umutlu	199	20.94	4.66	.330	.327	.721
	Karamsar	69	20.12	4.95	.596		
Başkalarına Bağımlılık	Başarılı	397	21.60	4.89	.245		
	Umutlu	199	20.78	4.90	.347	2.333	.098
	Karamsar	69	19.45	5.98	.720		

N=665

Tablo 4.23.'teki bulgular incelendiğinde, benliğin ayrışması düzeyinde algılanan gelecek durumu değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =81.18, SS=12.50); en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =70.91, SS=15.34). Duygusal tepkisellik alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların yine gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =15.32, SS=4.96); en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =12.71, SS=4.68). Ben pozisyonu alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =21.46, SS=4.60); en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =18.64, SS=5.43). Duygusal kopma alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde ($\bar{X}$ =22.80, SS=4.59); en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.12, SS=4.95). Başkalarına bağımlılık alt boyutunda ise katılımcılardaki en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =21.60, SS=4.89); en düşük puanların ise yine geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmıştır ($\bar{X}$ =19.45, SS=5.98). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.24.'te ortaya konulmuştur.

Tablo 4.24. Katılımcıların Benliğin Ayrışmasına İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	A. Gelecek Durumu	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Benliğin Ayrışması	Başarılı (1)	GA	8005.63	2	4002.81			1-2
	Umutlu (2)	Gİ	111518.63	662	168.46	23.762	.000**	1-3
	Karams. (3)	T	119524.26	664				2-3
Duygusal Tepkisellik	Başarılı (1)	GA	565.92	2	282.96			1-2
	Umutlu (2)	Gİ	16075.07	662	24.28	11.653	.000**	1-3
	Karams. (3)	T	16640.99	664				

Tablo 4.24. Katılımcıların Benliğın Ayrımlaşmasına İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları (Devamı)

Ben Pozisyonu	Başarılı (1)	GA	512.37	2	256.18			
	Umutlu (2)	Gİ	15364.28	662	23.21	11.038	.000**	1-3
	Karams. (3)	T	15876.64	664				2-3
Duygusal Kopma	Başarılı (1)	GA	720.53	2	360.26			
	Umutlu (2)	Gİ	14330.74	662	21.65	16.642	.000**	1-2
	Karams. (3)	T	15051.27	664				1-3
Başkalarına Bağlılık	Başarılı (1)	GA	305.32	2	152.66			
	Umutlu (2)	Gİ	16652.30	662	25.16	6.069	.002*	1-3
	Karams. (3)	T	16957.62	664				

* $p < .01$ ** $p < .001$

Tablo 4.24.'teki bulgular incelendiğinde, algılanan gelecek durumu değişkenine göre katılımcıların benliğın ayrımlaşmasına ilişkin puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=23.762$, $p < .001$). Benliğın ayrımlaşması düzeyine göre en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu; en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin benliğın ayrımlaşması düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Anlamlı farklılığın kaynağının gelecekte başarılı olacağını düşünenler ile geleceğe umutla bakanlar ve geleceğe karamsar bakanlar, geleceğe umutla bakanlar ile geleceğe karamsar bakanlar arasında olduğu anlaşılmıştır. Duygusal tepkisellik alt boyutunda algılanan gelecek durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=11.653$, $p < .001$). Duygusal tepkisellik boyutunda en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğunu; en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre geleceğe karamsar bakanların duygusal tepkiselliklerinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Anlamlı farklılığın kaynağının gelecekte başarılı olacağını düşünenler ile geleceğe umutla bakanlar ve geleceğe karamsar bakanlar arasında olduğu anlaşılmıştır. Ben pozisyonu alt boyutunda algılanan gelecek durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=11.038$, $p < .001$). Ben pozisyonu boyutunda en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu; en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin ben pozisyonu puanlarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Anlamlı farklılığın kaynağının geleceğe karamsar bakanlar ile gelecekte başarılı olacağını düşünenler ve geleceğe umutla bakanlar arasında olduğu anlaşılmıştır. Duygusal kopma alt boyutunda algılanan gelecek durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=16.642$, $p < .001$). Duygusal kopma boyutunda en yüksek

puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu; en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre geleceğe karamsar bakanların daha fazla duygusal kopma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Anlamli farklılığın gelecekte başarılı olacağını düşünenler ile geleceğe umutla bakanlar ve geleceğe karamsar bakanlar arasında olduğu anlaşılmıştır. Başkalarına bağımlılık alt boyutunda algılanan gelecek durumu değişkenine göre anlamli bir farklılaşma bulunmuştur ($F=6.069, p<.01$). Başkalarına bağımlılık boyutunda en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu; en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre geleceğe karamsar bakanların başkalarına olan bağımlılıklarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Anlamli farklılığın kaynağının gelecekte başarılı olacağını düşünenler ile geleceğe karamsar bakanlar arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.14. Katılımcıların Yaş Grupları Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların yaş grupları değişkenine göre Kimlik Stili Ölçeği-5'in alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.25.'te yer almaktadır.

Tablo 4.25. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Yaş Grupları Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	18-19	167	25.02	6.98	.540	.771	.510
	20-21	211	24.16	6.52	.449		
	22-23	139	23.70	6.48	.549		
	24-25	148	23.05	6.38	.524		
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	18-19	167	35.13	5.82	.450	.392	.758
	20-21	211	34.82	5.87	.404		
	22-23	139	35.52	6.02	.510		
	24-25	148	35.61	6.33	.521		
Norm Yönelimli Kimlik Stili	18-19	167	21.86	6.48	.502	1.681	.170
	20-21	211	20.83	5.93	.408		
	22-23	139	22.37	6.76	.574		
	24-25	148	21.17	6.65	.546		

N=665

Tablo 4.25.'teki bulgular incelendiğinde, kaçınma yönelimli kimlik stilinde yaş grupları değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların 18-19 yaş grubunda olduğu ($\bar{X}=25.02, SS=6.98$); en düşük puanların ise 24-25 yaş grubunda olduğu

anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =23.05, SS=6.38). Bilgi yönelimli kimlik stilinde en yüksek puanların 24-25 yaş grubunda olduğu ($\bar{X}$ =35.61, SS=6.33); en düşük puanların ise 20-21 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =34.82, SS=5.87). Norm yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların 22-23 yaş grubunda olduğu ($\bar{X}$ =22.37, SS=6.76); en düşük puanların ise 20-21 yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.83, SS=5.93). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.26.'da ortaya konulmuştur.

Tablo 4.26. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Yaş Grupları Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	18-19 (1)	GA	324.64	3	108.21	2.484	.060	-
	20-21 (2)	Gİ	28790.76	661	43.56			
	22-23 (3)	T	29115.40	664				
	24-25 (4)							
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	18-19 (1)	GA	71.30	3	23.77	.661	.576	-
	20-21 (2)	Gİ	23752.65	661	35.93			
	22-23 (3)	T	23823.95	664				
	24-25 (4)							
Norm Yönelimli Kimlik Stili	18-19 (1)	GA	237.82	3	79.27	1.928	.124	-
	20-21 (2)	Gİ	27182.35	661	41.12			
	22-23 (3)	T	27420.17	664				
	24-25 (4)							

* $p < .05$

Tablo 4.26.'daki bulgular incelendiğinde, yaş grupları değişkenine göre katılımcıların kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=2.484, p>.05$; $F=.661, p>.05$; $F=1.928, p>.05$). Buna göre yaş grupları değişkeninin kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

4.15. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında kimlik stillerine ilişkin cinsiyet değişkenine göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.27.'de ortaya konulmuştur.

Tablo 4.27. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız (İlişkisz) Gruplar T-Testi (t) Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test		t	p
						F	p		
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Kadın	365	23.67	6.69	.350	.130	.719	-1.555	.120
	Erkek	300	24.47	6.52	.376				
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Kadın	365	35.44	5.94	.311	.863	.353	1.026	.305
	Erkek	300	34.96	6.05	.349				
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Kadın	365	21.19	6.08	.318	3.607	.058	-1.303	.193
	Erkek	300	21.85	6.82	.394				

* $p < .05$

Tablo 4.27.'deki bulgular incelendiğinde, cinsiyete göre katılımcıların kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır $t(663)=-1.555, p=.120$; $t(663)=1.026, p=.305$; $t(663)=-1.303, p=.193$. Buna göre cinsiyetin kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

4.16. Katılımcıların Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların kardeş sayısı değişkenine göre Kimlik Stili Ölçeği-5'in alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.28.'de yer almaktadır.

Tablo 4.28. Katılımcıların Kimlik Stilleri İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Bir Kardeş	48	23.77	6.36	.918	.715	.544
	İki Kardeş	253	23.98	6.71	.422		
	Üç Kardeş	225	23.67	6.33	.422		
	Dört Kardeş+	139	24.81	7.01	.595		
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Bir Kardeş	48	33.65	5.81	.839	2.501	.058
	İki Kardeş	253	35.88	5.48	.345		
	Üç Kardeş	225	35.17	6.22	.414		
	Dört Kardeş+	139	34.64	6.45	.547		
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Bir Kardeş	48	22.35	6.72	.970	.782	.504
	İki Kardeş	253	21.42	6.57	.413		
	Üç Kardeş	225	21.33	5.99	.399		
	Dört Kardeş+	139	21.58	6.79	.576		

N=665

Tablo 4.28.'deki bulgular incelendiğinde, kaçınma yönelimli kimlik stilinde kardeş sayısı değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların dört kardeş ve

fazlası kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu ($\bar{X}=24.81$, $SS=7.01$); en düşük puanların ise üç kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=23.67$, $SS=6.33$). Bilgi yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların iki kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu ($\bar{X}=35.88$, $SS=5.48$); en düşük puanların ise bir kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=33.65$, $SS=5.81$). Norm yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların bir kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu ($\bar{X}=22.35$, $SS=6.72$); en düşük puanların ise üç kardeş sayısına sahip olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=21.33$, $SS=5.99$). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.29.'da ortaya konulmuştur.

Tablo 4.29. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Bir Kardeş (1)	GA	117.31	3	39.10	.891	.445	-
	İki Kardeş (2)	Gİ	28998.09	661	43.87			
	Üç Kardeş (3)	T	29115.40	664				
	Dört Kardeş+ (4)							
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Bir Kardeş (1)	GA	275.51	3	91.84	2.578	.053	-
	İki Kardeş (2)	Gİ	23548.44	661	35.63			
	Üç Kardeş (3)	T	23823.95	664				
	Dört Kardeş+ (4)							
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Bir Kardeş (1)	GA	43.98	3	14.66	.354	.786	-
	İki Kardeş (2)	Gİ	27376.19	661	41.42			
	Üç Kardeş (3)	T	27420.17	664				
	Dört Kardeş+ (4)							

* $p<.05$

Tablo 4.29.'daki bulgular incelendiğinde, kardeş sayısı değişkenine göre katılımcıların kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=.891$, $p>.05$; $F=2.578$, $p>.05$; $F=.354$, $p>.05$). Buna göre kardeş sayısı değişkeninin kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

4.17. Katılımcıların Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların kardeş doğum sırası değişkenine göre Kimlik Stili Ölçeği-5'in alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.30.'da yer almaktadır.

Tablo 4.30. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Kardeş Doğum Sırası	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Birinci Çocuk	235	23.93	6.62	.432	.437	.782
	İkinci Çocuk	124	24.52	7.01	.630		
	Ortanca Çocuk	160	24.50	6.46	.511		
	Sonuncu Çocuk	98	23.02	6.50	.656		
	Tek Çocuk	48	23.77	6.36	.918		
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Birinci Çocuk	235	35.71	5.79	.378	1.686	.152
	İkinci Çocuk	124	36.16	5.44	.489		
	Ortanca Çocuk	160	34.45	6.12	.484		
	Sonuncu Çocuk	98	34.87	6.72	.679		
	Tek Çocuk	48	33.65	5.81	.839		
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Birinci Çocuk	235	21.49	6.11	.398	.468	.759
	İkinci Çocuk	124	21.19	6.90	.620		
	Ortanca Çocuk	160	21.63	6.64	.525		
	Sonuncu Çocuk	98	21.22	6.14	.620		
	Tek Çocuk	48	22.35	6.72	.970		

N=665

Tablo 4.30.'daki bulgular incelendiğinde, kaçınma yönelimli kimlik stilinde kardeş sayısı değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların ikinci çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu ($\bar{X}$ =24.52, SS=7.01); en düşük puanların ise sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =23.02, SS=6.50). Bilgi yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların ikinci çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu ($\bar{X}$ =36.16, SS=5.44); en düşük puanların ise tek çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =33.65, SS=5.81). Norm yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların tek çocuk ($\bar{X}$ =22.35, SS=6.72); en düşük puanların ise ikinci çocuk olarak dünyaya gelenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =21.19, SS=6.90). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.31.'de ortaya konulmuştur.

Tablo 4.31. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	K. Doğum Sırası	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Birinci (1)	GA	170.22	4	42.56	.970	.423	-
	İkinci (2)	Gİ	28945.18	660	43.86			
	Ortanca (3)							
	Sonuncu (4)	T	29115.40	664				
	Tek (5)							

Tablo 4.31. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları (Devamı)

Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Birinci (1)	GA	393.42	4	98.36	2.770	.026*	1-3 1-5 2-3 2-5
	İkinci (2)	Gİ	23430.53	660	35.50			
	Ortanca (3)							
	Sonuncu (4)	T	23823.95	664				
	Tek (5)							
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Birinci (1)	GA	57.45	4	14.36	.346	.847	-
	İkinci (2)	Gİ	27362.72	660	41.46			
	Ortanca (3)							
	Sonuncu (4)	T	27420.17	664				
	Tek (5)							

* $p < .05$

Tablo 4.31.'deki bulgular incelendiğinde, kardeş doğum sırasına göre katılımcıların kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=.970$, $p>.05$; $F=.346$, $p>.05$). Buna göre kardeş doğum sırasının kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Buna karşın bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda kardeş doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=2.770$, $p<.05$). Bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların birinci çocuk ve ikinci çocuk; en düşük puanların ise ortanca ve tek çocuk olarak dünyaya gelenlerin grubunda olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre birinci çocuk ve ikinci çocuk olarak dünyaya gelenlerin bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının ortanca ve tek çocuk olarak dünyaya gelenlere kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının birinci ve ikinci çocuk olarak dünyaya gelenler ile ortanca ve tek çocuk olarak dünyaya gelenler arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.18. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların eğitim düzeyi değişkenine göre Kimlik Stili Ölçeği-5'in alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.32.'de yer almaktadır.

Tablo 4.32. Katılımcıların Kimlik Stilleri İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Ü. Okumuyor	70	25.74	7.78	.930	4.573	.011
	Ü. Öğrencisi	431	24.35	6.39	.308		
	Ü. Mezunu	164	22.45	6.42	.501		

Tablo 4.32. Katılımcıların Kimlik Stilleri İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları (Devamı)

Bilgi	Ü. Okumuyor	70	35.34	6.35	.759		
Yönelimli	Ü. Öğrencisi	431	35.12	5.77	.278	2.121	.121
Kimlik Stili	Ü. Mezunu	164	35.44	6.42	.501		
Norm	Ü. Okumuyor	70	22.94	7.02	.839		
Yönelimli	Ü. Öğrencisi	431	21.60	6.30	.303	1.254	.286
Kimlik Stili	Ü. Mezunu	164	20.57	6.40	.500		

N=665

Tablo 4.32.'deki bulgular incelendiğinde, kaçınma yönelimli kimlik stilinde eğitim düzeyi değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite okumayanlarda olduğu ($\bar{X}$ =25.74, SS=7.78); en düşük puanların ise üniversite mezunlarında olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =22.45, SS=6.42). Bilgi yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite mezunlarında olduğu ($\bar{X}$ =35.44, SS=6.42); en düşük puanların ise üniversite öğrencilerinde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =35.12, SS=5.77). Norm yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite okumayanlarda olduğu ($\bar{X}$ =22.94, SS=7.02); en düşük puanların ise üniversite mezunlarında olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.57, SS=6.40). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.33.'te ortaya konulmuştur.

Tablo 4.33. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Bilgi	Ü. Okumuyor (1)	GA	13.59	2	6.79			
Yönelimli	Ü. Öğrencisi (2)	Gİ	23810.36	662	35.97	.189	.828	-
Kimlik Stili	Ü. Mezunu (3)	T	23823.95	664				
Norm	Ü. Okumuyor (1)	GA	290.91	2	145.46			
Yönelimli	Ü. Öğrencisi (2)	Gİ	27129.25	662	40.98	3.549	.029*	1-3
Kimlik Stili	Ü. Mezunu (3)	T	27420.17	664				

*p<.05

Tablo 4.33.'teki bulgular incelendiğinde, bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır (F =.189, p >.05). Buna göre eğitim düzeyinin bilgi yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur (F =3.549, p <.05). Norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite okumayanlar grubuna ait olduğu, en düşük puanların ise

üniversite mezunları grubunda olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre üniversite okumayanların norm yönelimli kimlik stili puanlarının üniversite mezunlarına kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının üniversite okumayanlar ile üniversite mezunları arasında olduğu anlaşılmıştır. Levene Testi sonucunda varyansların homojenliğinin sağlanmadığı alt boyuta Kruskal-Wallis H Analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.34.'te ortaya konulmuştur.

Tablo 4.34. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	SO	X^2	sd	p	Fark
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Ü. Okumuyor (1)	70	377.57	11.972	2	.003*	1-3 2-3
	Ü. Öğrencisi (2)	431	341.27				
	Ü. Mezunu (3)	164	292.25				

* $p < .01$

Tablo 4.34.'teki bulgular incelendiğinde, eğitim düzeyine göre katılımcıların kaçınma yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($X^2=11.972$, $p < .01$). Kaçınma yönelimli kimlik stili alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek sıra ortalamalarının üniversite okumayanlar grubuna ait olduğu, en düşük sıra ortalamalarının ise üniversite mezunları grubunda olduğu anlaşılmaktadır (SO=377.57, SO=292.25). Buna göre üniversite okumayanların ve üniversite öğrencilerinin kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının üniversite mezunlarına kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının üniversite okumayanlar ve üniversite öğrencileri ile üniversite mezunları arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.19. Katılımcıların Üniversite Alanı Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların üniversite alanı değişkenine göre Kimlik Stili Ölçeği-5'in alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.35.'te yer almaktadır.

Tablo 4.35. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Üniversite Alanı	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Sosyal Bilimler	177	24.07	6.10	.459	3.336	.006
	Fen Bilimleri	75	24.35	6.76	.781		
	Sağlık Bilimleri	115	24.53	7.17	.669		
	Eğitim Bilimleri	201	23.02	6.00	.423		
	Güzel Sanatlar	27	23.81	7.58	1.458		
	Üniversite Okumuyor	70	25.74	7.78	.930		
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Sosyal Bilimler	177	35.29	5.31	.399	1.651	.144
	Fen Bilimleri	75	34.97	6.59	.761		
	Sağlık Bilimleri	115	34.79	5.80	.541		
	Eğitim Bilimleri	201	35.45	6.33	.446		
	Güzel Sanatlar	27	35.22	6.19	1.190		
	Üniversite Okumuyor	70	35.34	6.35	.759		
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Sosyal Bilimler	177	20.53	6.55	.492	1.361	.237
	Fen Bilimleri	75	20.97	6.19	.715		
	Sağlık Bilimleri	115	22.59	5.72	.533		
	Eğitim Bilimleri	201	21.50	6.30	.445		
	Güzel Sanatlar	27	20.67	7.52	1.448		
	Üniversite Okumuyor	70	22.94	7.02	.839		

N=665

Tablo 4.35.'teki bulgular incelendiğinde, kaçınma yönelimli kimlik stilinde üniversite alanı değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite okumayanlarda olduğu ($\bar{X}$ =25.74, SS=7.78); en düşük puanların ise eğitim bilimlerinde okuyan veya mezun olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =23.02, SS=6.00). Bilgi yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların eğitim bilimlerinde okuyan veya mezun olanlarda olduğu ($\bar{X}$ =35.45, SS=6.33); en düşük puanların ise sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =34.79, SS=5.80). Norm yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların üniversite okumayanlarda olduğu ($\bar{X}$ =22.94, SS=7.02); en düşük puanların ise sosyal bilimlerde okuyan veya mezun olanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.53, SS=6.55). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.36.'da ortaya konulmuştur.

Tablo 4.36. Katılımcıların Kimlik Stillere İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Üniversite Alanı	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Sosyal Bilimler (1)	GA	38.46	5	7.69			
	Fen Bilimleri (2)	Gİ	23785.48	659	36.09			
	Sağlık Bilimleri (3)					.213	.957	-
	Eğitim Bilimleri (4)	T	23823.95	664				
	Güzel Sanatlar (5)							
	Ü. Okumuyor (6)							
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Sosyal Bilimler (1)	GA	490.27	5	98.05			
	Fen Bilimleri (2)	Gİ	26929.89	659	40.87			
	Sağlık Bilimleri (3)					2.399	.036*	1-3
	Eğitim Bilimleri (4)	T	27420.17	664				1-6
	Güzel Sanatlar (5)							
	Ü. Okumuyor (6)							

* $p < .05$

Tablo 4.36.'daki bulgular incelendiğinde, üniversite alanına göre katılımcıların bilgi yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=.213$, $p>.05$). Buna göre üniversite alanı değişkeninin bilgi yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Buna karşın norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda üniversite alanı değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=2.399$, $p<.05$). Norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlar ve üniversite okumayanlar grubuna ait olduğu, en düşük puanların ise sosyal bilimlerde okuyan veya mezun olanlar grubuna ait olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlar ve üniversite okumayanların norm yönelimli kimlik stili puanlarının sosyal bilimlerde okuyan veya mezun olanlara kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının sosyal bilimlerde okuyan veya mezun olanlar ile sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlar ve üniversite okumayanlar arasında olduğu anlaşılmıştır. Levene Testi sonucunda varyansların homojenliğinin sağlanmadığı alt boyuta Kruskal-Wallis H Analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.37.'de ortaya konulmuştur.

Tablo 4.37. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Üniversite Alanı Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Üniversite Alanı	N	SO	X ²	sd	p	Fark
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Sosyal Bilimler (1)	177	336.22	9.002	5	.109	-
	Fen Bilimleri (2)	75	340.73				
	Sağlık Bilimleri (3)	115	347.57				
	Eğitim Bilimleri (4)	201	304.95				
	Güzel Sanatlar (5)	27	321.59				
	Ü. Okumuyor (6)	70	377.57				

*p<.05

Tablo 4.37.'deki bulgular incelendiğinde, üniversite alanına göre katılımcıların kaçınma yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($X^2=9.002$, $p>.05$). Buna göre üniversite alanı değişkeninin kaçınma yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

4.20. Katılımcıların Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların algılanan ekonomik durum değişkenine göre Kimlik Stili Ölçeği-5'in alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.38.'de yer almaktadır.

Tablo 4.38. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Algılanan Ekonomik Durum	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Düşük	106	24.78	6.33	.615	.060	.941
	Orta	523	23.90	6.69	.292		
	İyi	36	23.72	6.55	1.092		
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Düşük	106	34.59	6.28	.610	.323	.724
	Orta	523	35.24	5.98	.261		
	İyi	36	36.72	5.13	.855		
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Düşük	106	21.25	6.47	.628	.487	.615
	Orta	523	21.58	6.46	.283		
	İyi	36	20.89	5.80	.967		

N=665

Tablo 4.38.'deki bulgular incelendiğinde, kaçınma yönelimli kimlik stilinde algılanan ekonomik durum değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}=24.78$, $SS=6.33$); en düşük puanların ise iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}=23.72$, $SS=6.55$). Bilgi yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu

($\bar{X}$ =36.72, SS=5.13); en düşük puanların ise düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =34.59, SS=6.28). Norm yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların orta ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =21.58, SS=6.46); en düşük puanların ise iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =20.89, SS=5.80). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.39.'da ortaya konulmuştur.

Tablo 4.39. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	A. Ekonomik Durum	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Düşük (1)	GA	72.54	2	36.27			
	Orta (2)	Gİ	29042.86	662	43.87	.827	.438	-
	İyi (3)	T	29115.40	664				
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Düşük (1)	GA	123.01	2	61.50			
	Orta (2)	Gİ	23700.94	662	35.80	1.718	.180	-
	İyi (3)	T	23823.95	664				
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Düşük (1)	GA	22.87	2	11.44			
	Orta (2)	Gİ	27397.29	662	41.39	.276	.759	-
	İyi (3)	T	27420.17	664				

* $p < .05$

Tablo 4.39.'daki bulgular incelendiğinde, algılanan ekonomik durum değişkenine göre katılımcıların kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=.827$, $p>.05$; $F=1.718$, $p>.05$; $F=.276$, $p>.05$). Buna göre algılanan ekonomik durum değişkeninin kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

4.21. Katılımcıların Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında kimlik stillerine ilişkin ebeveyn birlikteliği değişkenine göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.40.'ta ortaya konulmuştur.

Tablo 4.40. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Bağımsız (İlişkisiz) Gruplar T-Testi (t) Sonuçları

Alt Boyutlar	Ebeveyn Birlikteliği	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test		t	p
						F	p		
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Birlikte/Evli	584	23.76	6.60	.273	.006	.940	-2.873	.004*
	Ayrı/Boşanmış	81	26.00	6.48	.720				
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Birlikte/Evli	584	35.28	5.89	.244	4.822	.028	.641	.523
	Ayrı/Boşanmış	81	34.78	6.71	.746				
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Birlikte/Evli	584	21.65	6.43	.266	.003	.958	1.748	.081
	Ayrı/Boşanmış	81	20.32	6.29	.699				

* $p < .01$

Tablo 4.40.'taki bulgular incelendiğinde, ebeveyn birlikteliğine göre katılımcıların kaçınma yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır $t(663) = -2.873$, $p = .004$. Kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarına göre grupların ortalamalarına bakıldığında anne ve babası ayrı veya boşanmış olanların aritmetik ortalamaları anne ve babası birlikte veya evli olanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur ($\bar{X} = 26.00$, $SS = 6.48$; $\bar{X} = 23.76$, $SS = 6.60$). Kısaca anne ve babası ayrı veya boşanmış olanların kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının anne ve babası birlikte veya evli olanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Buna karşın katılımcıların bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır $t(97.827) = .641$, $p = .523$; $t(663) = 1.748$, $p = .081$. Buna göre ebeveyn birlikteliğinin bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

4.22. Katılımcıların Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre Kimlik Stili Ölçeği-5'in alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.41.'de yer almaktadır.

Tablo 4.41. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Algılanan Ebeveyn Tutumu	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test	
						F	p
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Demokratik	198	23.12	6.47	.460	1.264	.283
	Otoriter	93	25.77	6.55	.679		
	Reddedici	24	25.79	5.70	1.164		
	Koruyucu	300	23.70	6.56	.379		
	Mükemmeliyetçi	50	25.52	7.32	1.036		

Tablo 4.41. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları (Devamı)

Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Demokratik	198	35.58	5.98	.425	.086	.987
	Otoriter	93	34.33	6.01	.623		
	Reddedici	24	34.71	5.89	1.203		
	Koruyucu	300	35.30	5.99	.346		
	Mükemmeliyetçi	50	35.20	6.12	.866		
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Demokratik	198	20.34	6.14	.436	1.032	.390
	Otoriter	93	20.61	5.74	.595		
	Reddedici	24	18.96	7.57	1.546		
	Koruyucu	300	22.42	6.46	.373		
	Mükemmeliyetçi	50	23.30	6.77	.957		

N=665

Tablo 4.41.'deki bulgular incelendiğinde, kaçınma yönelimli kimlik stilinde algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =25.79, SS=5.70); en düşük puanların ise demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =23.12, SS=6.47). Bilgi yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =35.58, SS=5.98); en düşük puanların ise otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =34.33, SS=6.01). Norm yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =23.30, SS=6.77); en düşük puanların ise reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =18.96, SS=7.57). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.42.'de ortaya konulmuştur.

Tablo 4.42. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	A. Ebeveyn Tutumu	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Demokra. (1)	GA	664.61	4	166.15	3.854	.004*	1-2
	Otoriter (2)	Gİ	28450.79	660	43.11			
	Reddedici (3)							
	Koruyucu (4)	T	29115.40	664				
	Mükemm. (5)							
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Demokra. (1)	GA	106.56	4	26.64	.741	.564	-
	Otoriter (2)	Gİ	23717.39	660	35.94			
	Reddedici (3)							
	Koruyucu (4)	T	23823.95	664				
	Mükemm. (5)							

Tablo 4.42. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları (Devamı)

	Demokra. (1)	GA	911.23	4	227.81			
Norm	Otoriter (2)	Gİ	26508.93	660	40.17			
Yönelimli	Reddedici (3)					5.672	.000**	1-4
Kimlik Stili	Koruyucu (4)	T	27420.17	664				1-5
	Mükemm. (5)							

* $p < .01$ ** $p < .001$

Tablo 4.42.'deki bulgular incelendiğinde, algılanan ebeveyn tutumuna göre katılımcıların kaçınma yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=3.854$, $p < .01$). Kaçınma yönelimli kimlik stili alt boyutunda en yüksek puanların reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu, en düşük puanların ise demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin kaçınma yönelimi puanlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenler ile otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenler arasında olduğu anlaşılmıştır. Buna karşın bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=.741$, $p > .05$). Buna göre algılanan ebeveyn tutumunun bilgi yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir. Norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=5.672$, $p < .001$). Norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda en yüksek puanların mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu, en düşük puanların ise reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin norm yönelimi puanlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenler ile koruyucu ve mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenler arasında olduğu anlaşılmıştır.

4.23. Katılımcıların Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların algılanan gelecek durumu değişkenine göre Kimlik Stili Ölçeği-5'in alt boyutlarından aldığı puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.43.'te yer almaktadır.

Tablo 4.43. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Boyutlar	Algılanan Gelecek Durumu	N	$\bar{X}$	SS	SH	Levene Test F	p
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Başarılı	397	22.57	6.34	.318	.929	.396
	Umutlu	199	25.21	6.50	.461		
	Karamsar	69	29.03	5.42	.652		
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Başarılı	397	35.74	6.05	.304	1.633	.196
	Umutlu	199	34.76	5.68	.402		
	Karamsar	69	33.54	6.16	.742		
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Başarılı	397	21.50	6.35	.319	.746	.475
	Umutlu	199	21.37	6.75	.479		
	Karamsar	69	21.77	5.98	.720		

N=665

Tablo 4.43.'teki bulgular incelendiğinde, kaçınma yönelimli kimlik stilinde algılanan gelecek durumu değişkenine göre katılımcılardaki en yüksek puanların geleceğe karamsar bakanlarda olduğu ($\bar{X}$ =29.03, SS=5.42); en düşük puanların ise gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =22.57, SS=6.34). Bilgi yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu ($\bar{X}$ =35.74, SS=6.05); en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =33.54, SS=6.16). Norm yönelimli kimlik stilinde katılımcılardaki en yüksek puanların geleceğe karamsar bakanlarda olduğu ($\bar{X}$ =21.77, SS=5.98); en düşük puanların ise geleceğe umutla bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır ($\bar{X}$ =21.37, SS=6.75). Araştırma kapsamında gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla veriler üzerinde varyans analizi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.44.'te ortaya konulmuştur.

Tablo 4.44. Katılımcıların Kimlik Stillerine İlişkin Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	A. Gelecek Durumu	VK	KT	sd	KO	F	p	Fark
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili	Başarılı (1)	GA	2848.98	2	1424.49	35.902	.000**	1-2
	Umutlu (2)	Gİ	26266.42	662	39.68			1-3
	Karams. (3)	T	29115.40	664				2-3
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili	Başarılı (1)	GA	346.57	2	173.29	4.886	.008*	1-3
	Umutlu (2)	Gİ	23477.38	662	35.46			
	Karams. (3)	T	23823.95	664				
Norm Yönelimli Kimlik Stili	Başarılı (1)	GA	8.41	2	4.20	.101	.904	-
	Umutlu (2)	Gİ	27411.76	662	41.41			
	Karams. (3)	T	27420.17	664				

* $p < .01$ ** $p < .001$

Tablo 4.44.'teki bulgular incelendiğinde, algılanan gelecek durumuna göre katılımcıların kaçınma yönelimli kimlik stili puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=35.902$, $p<.001$). Kaçınma yönelimli kimlik stili alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların geleceğe karamsar bakanlarda olduğu, en düşük puanların ise gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre geleceğe karamsar bakanların kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının gelecekte başarılı olacağını düşünenlere kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının gelecekte başarılı olacağını düşünenler ile geleceğe umutla ve karamsar bakanlar arasında ve geleceğe umutla bakanlar ile geleceğe karamsar bakanlarda arasında olduğu anlaşılmıştır. Bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda algılanan gelecek durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($F=4.886$, $p<.01$). Bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda katılımcılardaki en yüksek puanların gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu, en düşük puanların ise geleceğe karamsar bakanlarda olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının geleceğe karamsar bakanlara kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Anlamlı farklılığın kaynağının gelecekte başarılı olacağını düşünenler ile geleceğe karamsar bakanlar arasında olduğu anlaşılmıştır. Buna karşın norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda algılanan gelecek durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($F=.101$, $p>.05$). Buna göre algılanan gelecek durumunun norm yönelimli kimlik stili puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı söylenebilir.

4.24. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 4.45.'te çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkiye dair Pearson Korelasyon Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.45. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	M	SD	(1)	(2)	(3)	(4)
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili (1)	24.03	6.62	1	-.129*	.200*	.301*
Bilgi Yönelimli Kimlik Stili (2)	35.22	5.99		1	-.029	-.219*
Norm Yönelimli Kimlik Stili (3)	21.49	6.43			1	-.027
Çocukluk Çağı Travmaları (4)	37.05	11.93				1

* $p<.001$

N=665

Tablo 4.45.'te gösterilen Pearson Korelasyon Testi sonucuna göre çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili ile arasında anlamlı ve orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=.301, p<.001$). Buna göre çocukluk çağı travma puanları arttıkça kaçınma yönelimli kimlik stili puanları da artmaktadır. Çocukluk çağı travmaları ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=-.219, p<.001$). Buna göre çocukluk çağı travma puanları arttıkça bilgi yönelimli kimlik stili puanları azalmaktadır. Çocukluk çağı travmaları ile norm yönelimli kimlik stili arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=-.027, p>.05$).

4.25. Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Bulgular

Tablo 4.46.'da çocukluk çağı travmaları değişkeninin kimlik stilleri değişkenini yordama gücüne dair Basit Doğrusal Regresyon Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.46. Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Basit Doğrusal Regresyon Testi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	SH	β	t	p	R ²	Adj. R ²
Sabit	17.840	.800		22.298	.000*		
Çocukluk Çağı Travmaları	.167	.021	.301	8.128	.000*	.09	.09
Bağımlı Değişken: Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili, R ² =.09; F(1, 663)=66.06, * $p<.001$							
Sabit	39.291	.741		53.058	.000*		
Çocukluk Çağı Travmaları	-.110	.019	-.219	-5.776	.000*	.05	.05
Bağımlı Değişken: Bilgi Yönelimli Kimlik Stili, R ² =.05; F(1, 663)=33.36, * $p<.001$							
Sabit	22.026	.814		27.062	.000*		
Çocukluk Çağı Travmaları	-.014	.021	-.027	-.693	.489	.001	-.001
Bağımlı Değişken: Norm Yönelimli Kimlik Stili, R ² =-.001; F(1, 663)=.48, * $p<.001$							

Çocukluk çağı travmaları değişkeninin kaçınma yönelimli kimlik stili değişkeni için anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını anlamak amacıyla Basit Doğrusal Regresyon Testi yapılmıştır. Testin sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, F(1, 663)=66.06, $p<.001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %09'unu ($R^2_{adjusted}=.09$) bağımsız değişken tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre çocukluk çağı travmalarının kaçınma yönelimli kimlik stilini pozitif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\beta=.301$ (663)=8.13, $p<.001$, $pr^2=.09$). Çocukluk çağı travmaları değişkeninin bilgi yönelimli kimlik stili değişkeni için anlamlı bir yordayıcı olup

olmadığını anlamak amacıyla Basit Doğrusal Regresyon Testi yapılmıştır. Testin sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(1, 663)=33.36$, $p<.001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %05'ini ($R^2_{adjusted}=.05$) bağımsız değişken tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre çocukluk çağı travmalarının bilgi yönelimli kimlik stilini negatif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\beta=-.219$ (663)=-5.78, $p<.001$, $pr^2=.05$). Çocukluk çağı travmaları değişkeninin norm yönelimli kimlik stili değişkeni için anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını anlamak amacıyla Basit Doğrusal Regresyon Testi yapılmıştır. Testin sonucunda anlamlı bir regresyon modeli ortaya çıkmamıştır $F(1, 663)=.48$, $p>.05$. Buna göre çocukluk çağı travmalarının norm yönelimli kimlik stilini anlamlı olarak yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\beta=-.027$ (663)=-.69, $p>.05$, $pr^2=.00$).

4.26. Çocukluk Çağı Travmaları ile Benliğin Ayrışması Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 4.47.'de çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrışması arasındaki ilişkiye dair Pearson Korelasyon Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.47. Çocukluk Çağı Travmaları ile Benliğin Ayrışması Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	M	SD	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Benliğin Ayrışması (1)	78.58	13.42	1	.705*	.637*	.576*	.797*	-.342*
Duygusal Tepkisellik (2)	14.60	5.01		1	.226*	.202*	.473*	-.172*
Ben Pozisyonu (3)	20.88	4.89			1	.110*	.397*	-.221*
Duygusal Kopma (4)	21.97	4.76				1	.281*	-.394*
Başkalarına Bağımlılık (5)	21.13	5.05					1	-.154*
Çocukluk Çağı Travmaları (6)	37.05	11.93						1

* $p<.001$ N=665

Tablo 4.47.'de gösterilen Pearson Korelasyon Testi sonucuna göre çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrışması arasında anlamlı ve orta düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=-.342$, $p<.001$). Buna göre çocukluk çağı travma puanları arttıkça benliğin ayrışması puanları azalmaktadır. Çocukluk çağı travmaları ile duygusal tepkisellik arasında anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=-.172$, $p<.001$). Buna göre çocukluk çağı travma puanları arttıkça duygusal tepkisellik azalmaktadır. Çocukluk çağı travmaları ile ben pozisyonu arasında anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=-.221$,

$p<.001$). Buna göre çocukluk çağı travma puanları arttıkça ben pozisyonu puanları azalmaktadır. Çocukluk çağı travmaları ile duygusal kopma arasında anlamlı ve orta düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=-.394$, $p<.001$). Buna göre çocukluk çağı travma puanları arttıkça duygusal kopma puanları azalmaktadır. Çocukluk çağı travmaları ile başkalarına bağımlılık arasında anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=-.154$, $p<.001$). Buna göre çocukluk çağı travma puanları arttıkça başkalarına bağımlılık puanları azalmaktadır.

4.27. Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Benliğin Ayrışması Düzeyini Yordama Gücüne Dair Bulgular

Tablo 4.48.'de çocukluk çağı travmaları değişkeninin benliğin ayrışması düzeyini yordama gücüne dair Basit Doğrusal Regresyon Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.48. Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Benliğin Ayrışması Düzeyini Yordama Gücüne Dair Basit Doğrusal Regresyon Testi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	SH	β	t	p	R ²	Adj. R ²
Sabit	92.841	1.597		58.127	.000*		
Çocukluk Çağı Travmaları	-.385	.041	-.342	-9.381	.000*	.12	.12

Bağımlı Değişken: Benliğin Ayrışması, $R^2=.12$; $F(1, 663)=88.01$, $*p<.001$

Çocukluk çağı travmaları değişkeninin benliğin ayrışması değişkeni için anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını anlamak amacıyla Basit Doğrusal Regresyon Testi yapılmıştır. Testin sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(1, 663)=88.01$, $p<.001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %12'sini ($R^2_{adjusted}=.12$) bağımsız değişken tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre çocukluk çağı travmalarının benliğin ayrışmasını negatif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\beta=-.342$ (663)=-9.38, $p<.001$, $pr^2=.12$).

4.28. Benliğin Ayrışması ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 4.49.'da benliğin ayrışması ile kimlik stilleri arasındaki ilişkiye dair Pearson Korelasyon Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.49. Benliğin Ayrışması ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	M	SD	(1)	(2)	(3)	(4)
Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili (1)	24.03	6.62	1	-.129**	.200**	-.362**

Tablo 4.49. Benliğin Ayrışması ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Testi Sonuçları (Devamı)

Bilgi Yönelimli Kimlik Stili (2)	35.22	5.99	1	-.029	.104*
Norm Yönelimli Kimlik Stili (3)	21.49	6.43		1	-.242**
Benliğin Ayrışması (4)	78.58	13.42			1

* $p < .01$ ** $p < .001$

N=665

Tablo 4.49.'da gösterilen Pearson Korelasyon Testi sonucuna göre benliğin ayrışması ile kaçınma yönelimli kimlik stili ile arasında anlamlı ve orta düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r = -.362$, $p < .001$). Buna göre benliğin ayrışması puanları arttıkça kaçınma yönelimli kimlik stili puanları azalmaktadır. Benliğin ayrışması ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında anlamlı ve düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r = .104$, $p < .01$). Buna göre benliğin ayrışması puanları arttıkça bilgi yönelimli kimlik stili puanları da artmaktadır. Benliğin ayrışması ile norm yönelimli kimlik stili arasında ise anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r = -.242$, $p < .001$). Buna göre benliğin ayrışması puanları arttıkça norm yönelimli kimlik stili puanları azalmaktadır.

4.29. Benliğin Ayrışması Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Bulgular

Tablo 4.50.'de benliğin ayrışması değişkeninin kimlik stilleri değişkenini yordama gücüne dair Basit Doğrusal Regresyon Testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.50. Benliğin Ayrışması Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Basit Doğrusal Regresyon Testi Sonuçları

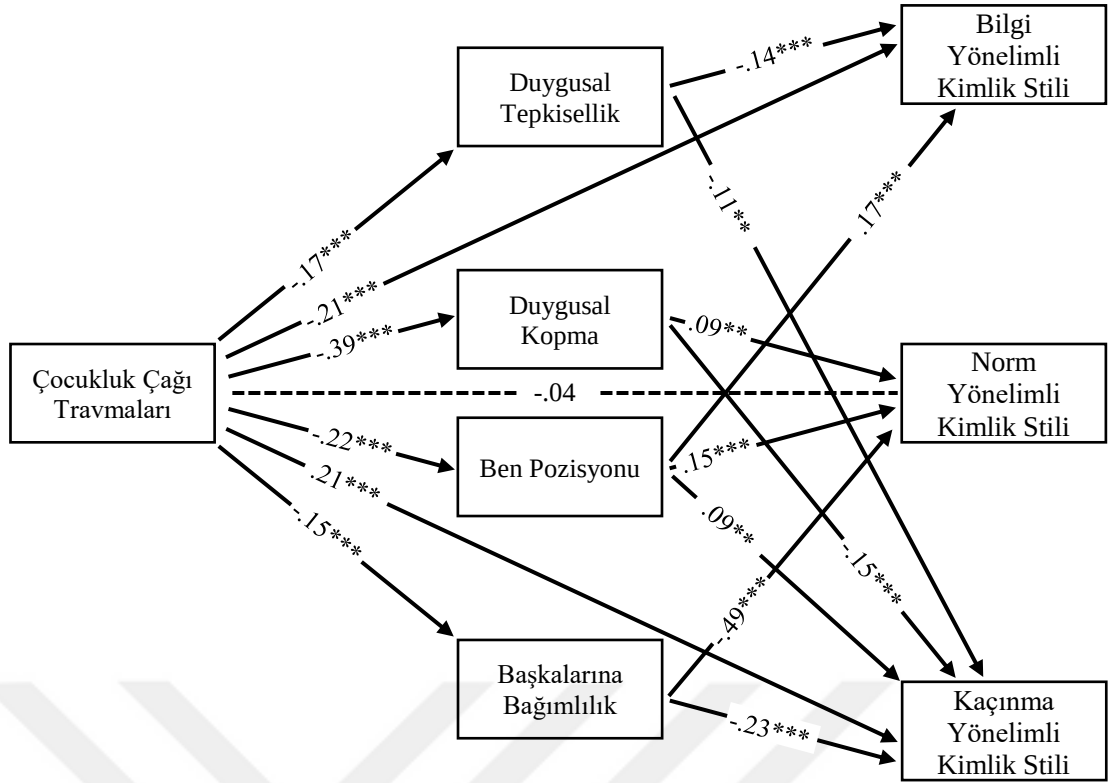
Bağımsız Değişken	B	SH	β	t	p	R ²	Adj. R ²
Sabit	38.076	1.424		26.735	.000**		
Benliğin Ayrışması	-.179	.018	-.362	-10.005	.000**	.13	.13
Bağımlı Değişken: Kaçınma Yönelimli Kimlik Stili, R ² =.13; F(1, 663)=100.10, ** $p < .001$							
Sabit	31.583	1.375		22.975	.000**		
Benliğin Ayrışması	.046	.017	.104	2.684	.007*	.01	.01
Bağımlı Değişken: Bilgi Yönelimli Kimlik Stili, R ² =.01; F(1, 663)=7.20, * $p < .01$ ** $p < .001$							
Sabit	30.583	1.439		21.255	.000**		
Benliğin Ayrışması	-.116	.018	-.242	-6.412	.000**	.06	.06
Bağımlı Değişken: Norm Yönelimli Kimlik Stili, R ² =.06; F(1, 663)=41.11, ** $p < .001$							

Benliğin ayrışması değişkeninin kaçınma yönelimli kimlik stili değişkeni için anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını anlamak amacıyla Basit Doğrusal

Regresyon Testi yapılmıştır. Testin sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(1, 663)=100.10$, $p<.001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %13'ünü ($R^2_{adjusted}=.13$) bağımsız değişken tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre benliğin ayrımlaşmasının kaçınma yönelimli kimlik stilini negatif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\beta=-.362$ (663)=-10.01, $p<.001$, $pr^2=.13$). Benliğin ayrımlaşması değişkeninin bilgi yönelimli kimlik stili değişkeni için anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını anlamak amacıyla Basit Doğrusal Regresyon Testi yapılmıştır. Testin sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(1, 663)=7.20$, $p<.01$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %01'ini ($R^2_{adjusted}=.01$) bağımsız değişken tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre benliğin ayrımlaşmasının bilgi yönelimli kimlik stilini pozitif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\beta=.104$ (663)=2.68, $p<.01$, $pr^2=.01$). Benliğin ayrımlaşması değişkeninin norm yönelimli kimlik stili değişkeni için anlamlı bir yordayıcı olup olmadığını anlamak amacıyla Basit Doğrusal Regresyon Testi yapılmıştır. Testin sonucunda anlamlı bir regresyon modeli, $F(1, 663)=41.11$, $p<.001$ ve bağımlı değişkendeki varyansın %06'sını ($R^2_{adjusted}=.06$) bağımsız değişken tarafından açıkladığı bulunmuştur. Buna göre benliğin ayrımlaşmasının norm yönelimli kimlik stilini negatif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır ($\beta=-.242$ (663)=-6.41, $p<.001$, $pr^2=.06$).

4.30. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrımlaşmasının Aracı Rolüne Dair Bulgular

Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü ortaya koyan en iyi modelin belirlenmesi amacıyla Yol Analizi yapılmıştır. İlk olarak modelde çocukluk çağı travmaları toplam puanı tek boyut olarak ele alınmış, kimlik stilleri ile benliğin ayrımlaşması değişkenleri alt boyutlarıyla modele dâhil edilmiştir. Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolüne ilişkin önerilen Model 1 Şekil 4.1.'de ortaya konulmuştur.



*** $p < .001$ ** $p < .05$

Şekil 4.1. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrışmasının Aracı Rolüne İlişkin Önerilen Model 1

Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrışmasının aracı rolüne ilişkin önerilen Model 1'in uyum indeksleri, $\chi^2/df(1)=2.501$ ($p=.014$), RMSEA=.048, CFI=.987, GFI=.99, AGFI=.96, NFI=.98 değeri ile iyi düzeyde uyum göstermiştir (Hu and Bentler, 1999; Kline, 2005). Elde edilen bu sonuçlar Yol Analizinde istatistiksel olarak bütün yolların anlamlı olduğunu göstermiştir. Kurulan model sonucunda elde edilen Standartlaştırılmamış Regresyon Katsayıları (B) Standartlaştırılmış Regresyon Katsayıları (β), Standart Hatalar (SH), Kritik Oranlar (Ko) ve Anlamlılık Değerleri (p) Tablo 4.51.'de yer almaktadır.

Tablo 4.51. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrışmasının Aracı Rolüne İlişkin Önerilen Model 1 için Yol Analizinde Parametre Tahminleri

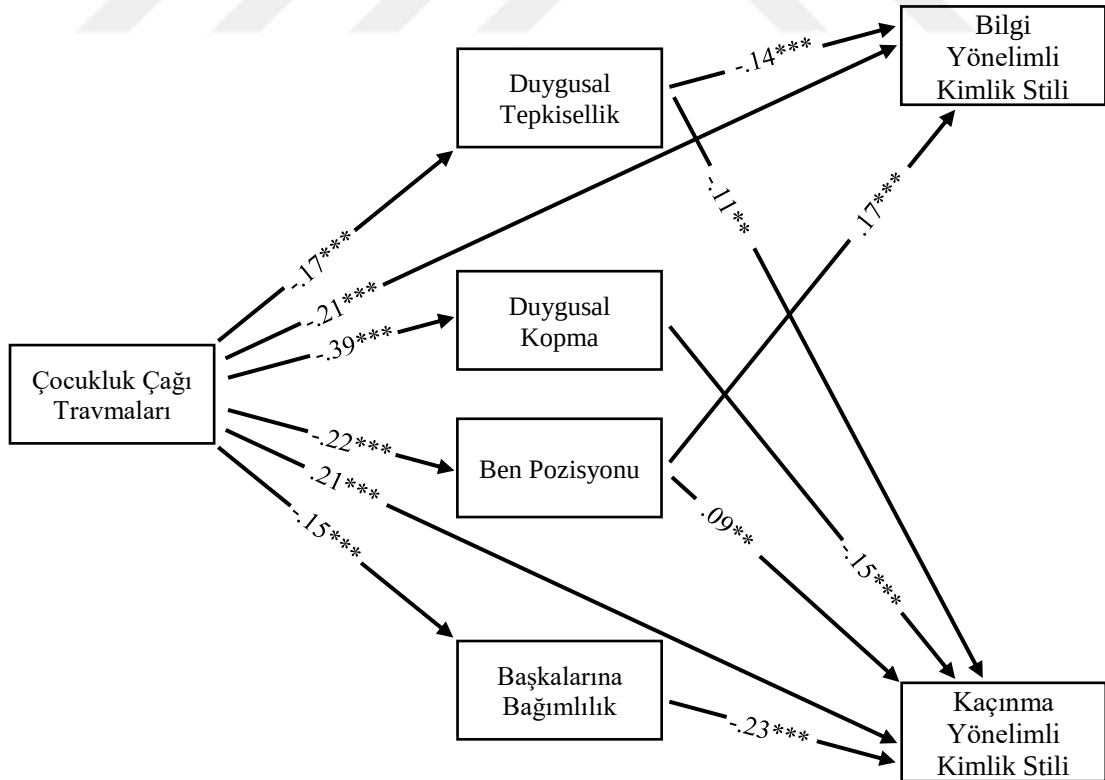
	Yol	B	β	SH	Ko	p
Duygusal Tepkisellik	← Ç. Çağı Travmaları	-.072	-.172	.016	-4.510	***
Duygusal Kopma	← Ç. Çağı Travmaları	-.157	-.394	.014	-11.038	***
Ben Pozisyonu	← Ç. Çağı Travmaları	-.090	-.221	.016	-5.827	***
Başkalarına Bağımlılık	← Ç. Çağı Travmaları	-.065	-.154	.016	-4.007	***
Bilgi Yönelimli	← Duygusal Tepkisellik	-.161	-.135	.046	-3.505	***
Kaçınma Yönelimli	← Duygusal Tepkisellik	-.142	-.107	.052	-2.807	.005
Norm Yönelimli	← Duygusal Kopma	.124	.092	.049	2.525	.012

Tablo 4.51. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrışmasının Aracı Rolüne İlişkin Önerilen Model 1 için Yol Analizinde Parametre Tahminleri (Devamı)

Kaçınma Yönelimli	←	Duygusal Kopma	-.210	-.151	.054	-3.836	***
Bilgi Yönelimli	←	Ben Pozisyonu	.209	.170	.048	4.376	***
Norm Yönelimli	←	Ben Pozisyonu	.193	.147	.050	3.854	***
Kaçınma Yönelimli	←	Ben Pozisyonu	.118	.087	.052	2.275	.023
Kaçınma Yönelimli	←	Başkalarına Bağımlılık	-.303	-.231	.056	-5.410	***
Bilgi Yönelimli	←	Ç. Çağı Travmaları	-.103	-.205	.019	-5.330	***
Kaçınma Yönelimli	←	Ç. Çağı Travmaları	.115	.207	.021	5.362	***
Norm Yönelimli	←	Başkalarına Bağımlılık	-.626	-.492	.050	-12.512	***
Norm Yönelimli	←	Ç. Çağı Travmaları	-.023	-.042	.021	-1.084	.278

*** $p < .001$

Genel olarak tüm yollar istatistiksel olarak anlamlı olmakla birlikte norm yönelimli kimlik stiline çocukluk çağı travmaları ile doğrudan ilişkisinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir ($p > .05$). Aracılık etkisinin sıranmasında bir sınırlılık olan bu durumdan dolayı norm yönelimli kimlik stili modelden çıkarılmış ve böylece oluşan Model 2 test edilmiştir. Önerilen model Şekil 4.2.'de ortaya konulmuştur.



*** $p < .001$ ** $p < .05$

Şekil 4.2. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrışmasının Aracı Rolüne İlişkin Önerilen Model 2

Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolüne ilişkin önerilen Model 2'nin uyum indeksleri, $\chi^2/df(1)=2.332$ ($p=.014$), RMSEA=.045, CFI=.99, GFI=.99, AGFI=.97, NFI=.99 değerler ile mükemmel düzeyde uyum göstermiştir (Hu and Bentler, 1999; Kline, 2005). Elde edilen sonuçlar yol analizinde istatistiksel olarak bütün yolların anlamlı olduğunu göstermiştir. Kurulan model sonucunda elde edilen Standartlaştırılmamış Regresyon Katsayıları (B) Standartlaştırılmış Regresyon Katsayıları (β), Standart Hatalar (SH), Kritik Oranlar (Ko) ve Anlamlılık Değerleri (p) Tablo 4.52.'de yer almaktadır.

Tablo 4.52. Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrımlaşmasının Aracı Rolüne İlişkin Önerilen Model 2 için Yol Analizinde Parametre Tahminleri

	Yol	B	β	SH	Ko	p
Duygusal Tepkisellik	← Ç. Çağı Travmaları	-.072	-.172	.016	-4.510	***
Duygusal Kopma	← Ç. Çağı Travmaları	-.157	-.394	.014	-11.038	***
Ben Pozisyonu	← Ç. Çağı Travmaları	-.090	-.221	.016	-5.827	***
Başkalarına Bağımlılık	← Ç. Çağı Travmaları	-.065	-.154	.016	-4.007	***
Bilgi Yönelimli	← Duygusal Tepkisellik	-.161	-.135	.046	-3.505	***
Kaçınma Yönelimli	← Duygusal Tepkisellik	-.142	-.107	.052	-2.807	.005
Kaçınma Yönelimli	← Duygusal Kopma	-.210	-.151	.054	-3.836	***
Bilgi Yönelimli	← Ben Pozisyonu	.209	.170	.048	4.376	***
Kaçınma Yönelimli	← Ben Pozisyonu	.118	.087	.052	2.275	.023
Kaçınma Yönelimli	← Başkalarına Bağımlılık	-.303	-.231	.056	-5.410	***
Bilgi Yönelimli	← Ç. Çağı Travmaları	-.103	-.205	.019	-5.330	***
Kaçınma Yönelimli	← Ç. Çağı Travmaları	.115	.207	.021	5.362	***

*** $p<.001$

Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolüne ilişkin önerilen Model 2 için bağımsız değişkenlerin (çocukluk çağı travmaları, başkalarına bağımlılık, ben pozisyonu) bağımlı değişkenler üzerindeki doğrudan etkileri, dolaylı etkileri ve toplam etkileri (standardize edilmiş) Tablo 4.53.'te ortaya konulmuştur.

Tablo 4.53. Değişkenler Arasındaki Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkiler (Standardize Edilmiş)
(Çocukluk Çağı Travmaları, Başkalarına Bağımlılık, Ben Pozisyonu)

Yordanan Değişkenler	Yordayıcı Değişkenler								
	Çocukluk Çağı Travmaları			Baskalarına Bağımlılık			Ben Pozisyonu		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Baskalarına Bağımlılık	-.15	.00	-.15	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Ben Pozisyonu	-.22	.00	-.22	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Duygusal Kopma	-.39	.00	-.39	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Duygusal Tepkisellik	-.17	.00	-.17	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Kaçınma Yönelimli Kimlik	.20	.09	.30	-.23	.00	-.23	.09	.00	.09
Bilgi Yönelimli Kimlik	-.21	-.01	-.21	.00	.00	.00	.17	.00	.17

1=Doğrudan Etki, 2=Dolaylı Etki, 3=Toplam Etki

Model 2 için bağımsız değişkenlerin (duygusal kopma, duygusal tepkisellik) bağımlı değişkenler üzerindeki doğrudan etkileri, dolaylı etkileri ve toplam etkileri (standardize edilmiş) Tablo 4.54.'te ortaya konulmuştur.

Tablo 4.54. Değişkenler Arasındaki Doğrudan, Dolaylı ve Toplam Etkiler (Standardize Edilmiş)
(Duygusal Kopma, Duygusal Tepkisellik)

Yordanan Değişkenler	Yordayıcı Değişkenler					
	Duygusal Kopma			Duygusal Tepkisellik		
	1	2	3	1	2	3
Baskalarına Bağımlılık	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Ben Pozisyonu	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Duygusal Kopma	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Duygusal Tepkisellik	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Kaçınma Yönelimli Kimlik	-.15	.00	-.15	-.11	.00	-.11
Bilgi Yönelimli Kimlik	.00	.00	.00	-.14	.00	-.14

1=Doğrudan Etki, 2=Dolaylı Etki, 3=Toplam Etki

Modelde var olan dolaylı etkinin anlamlılığını test etmek için Bootstrapping Yöntemi (2000 Bootstrapping Örnekleme) kullanılmış ve güven aralığı %95 olarak alınmıştır. Elde edilen değerler Tablo 4.55.'te ortaya konulmuştur.

Tablo 4.55. Değişkenler Arasındaki Dolaylı Etkilerin Anlamlılık (p) Değerleri

Yordanan Değişkenler	Yordayıcı Değişkenler				
	Çocukluk Çağı Travmaları	Baskalarına Bağımlılık	Ben Pozisyonu	Duygusal Kopma	Duygusal Tepkisellik
Baskalarına Bağımlılık	...	...	...	...	...

Tablo 4.55. Değişkenler Arasındaki Dolaylı Etkilerin Anlamlılık (p) Değerleri (Devamı)

Ben Pozisyonu	...	...	...	...	...
Duygusal Kopma	...	...	...	...	...
Duygusal Tepkisellik	...	...	...	...	...
Norm Yönelimli	...	...	...	...	...
Kaçınma Yönelimli	.00*	...	...	...	...
Bilgi Yönelimli	.23	...	...	...	...

*p<.05

Tablo 4.55.'teki değerler dikkate alındığında benliğin ayrımlaşmasının çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasında aracı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu, buna karşın benliğin ayrımlaşmasının çocukluk çağı travmaları ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında aracı etkisinin anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Model 1'de çocukluk çağı travmalarının aracı değişken olan benliğin ayrımlaşması (duygusal tepkisellik, duygusal kopma, ben pozisyonu, başkalarına bağımlılık) üzerindeki etkisi ve benliğin ayrımlaşmasının da kimlik stilleri üzerindeki etkisi anlamlı çıkmıştır. Buna karşın araştırmanın bağımsız değişkeni olan çocukluk çağı travmalarının kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stili üzerindeki etkisi anlamlı bulunurken norm yönelimli kimlik stili üzerindeki etkisi anlamlı bulunmadığı için norm yönelimli kimlik stili modelden çıkarılmış ve Model 2 ortaya konulmuştur. Model 2'ye göre çocukluk çağı travmaları ile birlikte benliğin ayrımlaşmasının kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stili üzerindeki etkilerinin anlamlı oldukları görülmüştür. Böylelikle aracı etkinin olması için gerekli olan anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Tablo 4.55.'ten de anlaşıldığı gibi çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracılık etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunurken çocukluk çağı travmaları ile bilgi yönelimli kimlik stili arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracılık etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu bağlamda araştırmada çocukluk çağı travmalarının kaçınma yönelimli kimlik stilini pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı, bununla birlikte benliğin ayrımlaşmasının bu etkiyi azaltıcı anlamlı bir aracılık etkisi üstelendiği görülmüştür.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde çocukluk çağı travmaları, kimlik stilleri ve benliğin ayrımlaşmasına ilişkin elde edilen bulgular kuramsal bilgiler ve daha önce yapılan ilgili araştırmalar bağlamında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Katılımcıların Ölçeklerden Aldığı Puanlara İlişkin Betimsel Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'ne yönelik elde edilen bulgularda çocukluk çağı travmaları toplam puanı ve duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar toplam puanlarının kesme puanı üzerinde olduğu için katılımcıların bu konuda risk altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer olarak Mutlu-Dakak (2023) çocukluk çağı travmaları ile yeme tutumu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında katılımcıların çocukluk çağı travmaları toplam puanı ve duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar puanlarının kesme puanı üzerinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sezer, Sapancı ve Bayram-Kuzgun (2023) çocukluk çağı travmaları ile savunma biçimleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında katılımcıların duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar puanlarının kesme puanı üzerinde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kimlik Stili Ölçeği-5'e yönelik elde edilen bulgularda katılımcıların bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutuna ait maddelere daha fazla katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde bu konuyla ilgili yapılan araştırmalarda katılımcıların bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutuna ait maddelere daha fazla katıldıkları ve dolayısıyla bu alt boyuttan daha fazla puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Arı, 2023; Kaygusuz, 2023; Morsünbül, 2014; Sayıkoğlu-Uçar, 2020; Topal, 2019, Uçar, 2016; Uçar, 2017; Uçar ve Morsünbül, 2017; Uçar, Morsünbül ve Atak, 2016; Yavuz, 2021). Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'ne yönelik elde edilen bulgularda katılımcıların 75 puan üzerinde benliğin ayrımlaşması düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde bu konuyla ilgili yapılan araştırmalarda katılımcıların 75 ile 120 puan arasında benliğin ayrımlaşması düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar bulunmaktadır (Çömlekciler, 2019; Erdem-Özyurt, 2019; Gündebahar, 2020; İzçınar, 2018; Kahraman, 2021; Kalkan, 2018; Karababa, Mert ve Çetiner, 2018; Kurt, 2019; Mert ve Çetiner, 2018; Okursoy-Metinoğlu, 2020; Polat, 2022; Sökmen, 2022; Süloğlu, 2019; Tiryaki-Güven, 2020; Topçu, 2023; Tönbül ve Avcı, 2021; Türk, 2019; Türk-Çatılı ve Avcı, 2021; Yılmaz, 2020; Yılmaz ve Gündüz, 2021). Buna karşın konuyla ilgili yapılan araştırmalarda katılımcıların 75 puan altında benliğin

ayrışması düzeyine sahip olduğu araştırmalar da bulunmaktadır (Akin, 2022; Altınok, 2022; Göçmen, 2018; Mert ve Kahraman, 2019; Mert ve Topal, 2018; Polat, 2014).

Katılımcıların Yaş Grupları Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Yaş grupları değişkenine göre benliğin ayrışmasına yönelik elde edilen bulgularda benliğin ayrışması ve başkalarına bağımlılık alt boyutunda istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Buna göre 24-25 yaş grubunda benliğin ayrışması puan ortalamaları, 18-19 ve 20-21 yaş grubuna oranla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Yine aynı şekilde 24-25 yaş grubunda başkalarına bağımlılık puan ortalamaları, 20-21 yaş grubuna kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulgulanmıştır. Kısaca büyük yaş gruplarında benliğin ayrışması ve başkalarına bağımlılık puan ortalamaları küçük yaş gruplarına oranla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Yaş gruplarına göre benliğin ayrışması ve başkalarına bağımlılık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunurken diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna karşın yaş arttıkça duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve duygusal kopma puanlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değillerdir.

Bu araştırmadaki büyük yaş gruplarında olan yüksek düzeyde benliğin ayrışması ve başkalarına bağımlılık puan ortalamalarındaki istatistiksel anlamlılıkla benzer şekilde sonuç elde eden araştırmalar bulunmaktadır. Gündebahar (2020) romantik ilişki kalitesi ile aldatma eğilimi arasındaki ilişkide benliğin ayrışmasının aracı rolünü araştırdığı çalışmasında daha büyük yaş gruplarında benliğin ayrışmasının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kurt (2019) akılcı olmayan romantik ilişki inançları ile benliğin ayrışması arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında benliğin ayrışmasının 18-21 yaş grubu ile 22-25 yaş grubu arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu ve bu farklılaşmanın 22-25 yaş grubu lehine olduğu sonucuna ulaşmıştır. Süloğlu (2019) benliğin ayrışması, algılanan stres düzeyi ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında yaş arttıkça başkalarına olan bağımlılığın azaldığını ortaya koymuştur. Tönbül ve Avcı (2021) sürekli kaygıyı benliğin ayrışması açısından inceledikleri çalışmalarında benliğin ayrışmasının büyük yaş gruplarında daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Skowron ve Friedlander (1998) yaptıkları araştırmalarında benliğin ayrışmasının yaşa göre anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuşlardır.

Benzer olarak Skowron ve Schmitt (2003) çalışmalarında benliğin ayrımlaşması düzeyinin yaşa göre anlamlı değiştiğini bulgulamışlardır. Kim vd. (2014) benliğin ayrımlaşması ile aile işleyişi arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında yaşı büyük olanların daha yüksek düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip olduklarını bulmuşlardır. Buna karşın İzçınar (2018) benliğin ayrımlaşmasını ruminatif düşünce biçimleriyle incelediği araştırmasında 35 yaş altı ile 36 yaş üzerinde olanlar arasında benliğin ayrımlaşması bağlamında anlamlı farklılaşma bulamamıştır. Simon, Diplacido ve Conway (2019) araştırmalarında benliğin ayrımlaşmasının yaşa göre anlamlı farklılaşmadığını ortaya koymuşlardır. Göçmen (2018) benliğin ayrımlaşması ile cinsel benlik şemalarını incelediği çalışmasında yaşlar arasında anlamlı farklılaşma bulamamıştır. Değirmenci ve Demirli (2019) sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmalarında yaş grupları arasında benliğin ayrımlaşması açısından anlamlı bir farklılaşma bulamamışlardır. Okursoy-Metinoğlu (2020) benliğin ayrımlaşması ile bağlanma ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında yaş grupları açısından benliğin ayrımlaşması bağlamında anlamlı bir sonuç bulamamıştır. Koçyiğit (2022) benliğin ayrımlaşması ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında yaş grupları arasında benliğin ayrımlaşması bağlamında anlamlı bir sonuç bulgulamamıştır. Günay (2022) bağlanma stilleri ile benliğin ayrımlaşmasını incelediği araştırmasında benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin yalnızca duygusal kopma boyutunda yaşı küçük olanların lehine anlamlı bir farklılaşma bulmuştur. Demirören (2022) ebeveyne duygusal erişebilirlik ile yakınlık korkusu arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü incelediği çalışmasında Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin yalnızca ben pozisyonu boyutunda yaşı büyük olanların lehine anlamlı bir farklılaşma bulmuştur. Işık ve Bulduk (2014) Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yaptıkları araştırmalarında duygusal tepkisellik boyutunu yaşı büyük olanların lehine, duygusal kopma boyutunu ise yaşı küçük olanların lehine anlamlı bir farklılaşma bulmuşlardır. Yaş gruplarına göre benliğin ayrımlaşması düzeyini inceleyen araştırmalara bakıldığında bu araştırmadan elde edilen sonuçları destekleyen ve desteklemeyen nitelikte olan araştırmaların olduğu anlaşılmaktadır.

Bu araştırmada yaş arttıkça katılımcıların benliğin ayrımlaşması puanlarının arttığı ve başkalarına olan bağımlılıklarının azaldığı gözlenmiştir. Bu bağlamda yaş büyüdükçe ekonomik özgürlüğün elde edilmesi, aileden duygusal, sosyal ve fiziksel

özerkliğın kazanılması ve kök aileden ayrılmaların yaşanması nedeniyle benliğin daha fazla ayrımlaştığı ve başkalarına olan bağımlılığın azaldığı söylenebilir.

Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Benliğin Ayrımlaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Cinsiyet değişkenine göre benliğin ayrımlaşmasına yönelik elde edilen bulgularda Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal kopma alt boyutu dışındaki diğer bütün alt boyutlarında ve benliğin ayrımlaşması toplam puanında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Bu bağlamda erkeklerin benliğin ayrımlaşması, duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve başkalarına bağımlılık puan ortalamaları kadınlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal kopma alt boyutu dışındaki diğer boyutlarda cinsiyete göre anlamlı farklılık elde edilirken duygusal kopma alt boyutunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulgulanmamıştır.

Bu araştırmadaki kadınlara kıyasla erkeklerde olan yüksek düzeyde benliğin ayrımlaşması puan ortalamalarındaki istatistiksel anlamlılıkla benzer şekilde sonuç elde eden çalışmalar alan yazında bulunmaktadır (Atalay, 2021; Çanakçı, 2023; Çiloğlu, 2023; Çömlekciler, 2019; Değirmenci, 2019; Değirmenci ve Demirli, 2019; Demirören, 2022; Dolz del Castellar and Oliver, 2021; Günay, 2022; Gündebahar, 2020; Hanımoğlu, 2014; İzçınar, 2018; Jankowski et al., 2013; Johnson, Thorngren and Smith, 2001; Knauth, Skowron and Escobar, 2006; Kurt, 2019; Mert ve Gülmez 2018; Mert ve Topal, 2018; Polat, 2014; Schwartz, Thigpen and Montgomery, 2006; Skowron and Friedlander, 1998; Skowron and Schmitt, 2003; Tönbül ve Avcı, 2021; Türk, 2019; Yılmaz, 2020; Yılmaz ve Gündüz, 2021). Benzer olarak Sadeghi, Barahmand ve Roshannia (2020) benliğin ayrımlaşması ile umut arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında kadınların duygusal kopma puanlarını, erkeklerin ise ben pozisyonu puanlarını daha yüksek bulmuşlardır. Peleg-Popko (2008) benliğin ayrımlaşması ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kadınların duygusal tepkisellik puanlarını, erkeklerin ise duygusal kopma puanlarını daha yüksek bulgulanmıştır. Mozas-Alonso, Oliver ve Berastegui (2022) benliğin ayrımlaşması ile evlilik doyumu ve ebeveynlik stillerini inceledikleri araştırmalarında kadınların duygusal tepkisellik puanlarını daha yüksek bulmuşlardır. Simon, Diplacido ve Conway (2019) benzer olarak araştırmalarında benliğin ayrımlaşmasının yalnızca duygusal tepkisellik alt boyutu puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılaşma

bulgulamışlardır. Buna karşın Mert ve Çetiner (2018) üniversite yaşamına uyum ve benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının ve bütün alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Zira Bowen (1978a) benliğin ayrımlaşmasının cinsiyete göre farklılaşmadığını ve hatta bulunulan kültürden de bağımsız olduğunu vurgulamıştır. Yurt dışında yapılan araştırmalara bakıldığında benliğin ayrımlaşmasının cinsiyete göre anlamlı farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Asfichi, Lavasani and Bakhshayesh, 2013; Hooper, Marotta and Lanthier, 2008; Peleg-Popko, 2002; Skowron, 2004; Timm and Keiley, 2011). Benzer olarak Göçmen (2018) benliğin ayrımlaşması ile cinsel doyum arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuştur. Koçyiğit (2022) benliğin ayrımlaşması ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuştur. Topçu (2023) romantik ilişki inançlarını benliğin ayrımlaşması bağlamında incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının cinsiyete göre anlamlı farklılaşmadığını bulgulamıştır. Peleg ve Yitzhak (2010) yaptıkları çalışmada, kadınlar ve erkekler arasında duygusal kopma ve ben pozisyonu boyutunda anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını bulmuşlardır. Kalkan (2018) evlilik ilişki kalitesini benliğin ayrımlaşması bağlamında incelediği araştırmasında duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık boyutunda anlamlı farklılaşma bulamamıştır. Polat ve İlhan (2018) psikolojik belirtileri benliğin ayrımlaşması bağlamında incelediği araştırmalarında duygusal kopma ve ben pozisyonu alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı farklılaşma bulamamıştır. Sökmen (2022) benliğin ayrımlaşmasının iyi oluşa etkisini incelediği araştırmasında Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik ve duygusal kopma boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma bulamamıştır. Okursoy-Metinoğlu (2020) benliğin ayrımlaşması ile bağlanma ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında duygusal kopma boyutunun cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuştur. Tiryaki-Güven (2020) psikolojik belirtilerin yordayıcısı olarak benliğin ayrımlaşmasını incelediği araştırmasında duygusal kopma boyutunun cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Süloğlu (2019) benliğin ayrımlaşması ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında ben pozisyonu ve duygusal kopma boyutunun cinsiyete göre farklılaşmadığını bulgulamıştır. Erdem-Özyurt (2019) psikolojik iyi oluşu benliğin ayrımlaşması açısından incelediği araştırmasında ben pozisyonu ve duygusal kopma boyutlarının cinsiyete göre

farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Bu bağlamda bu araştırmadan elde edilen cinsiyete göre benliğin ayrımlaşması sonucunu destekleyen ve desteklemeyen araştırmaların olduğunu söylemek mümkündür.

Bu araştırmada erkeklerin benliğin ayrımlaşması düzeylerinin kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu sonuca neden olarak kadınların ve erkeklerin duyguları işlemelerinde fark olması, kadınların duyguları hatırlamada erkeklerden daha iyi olması (Bradley et al., 2001), strese cevabın kadın ve erkeklerde farklı oluşu (Rivier, 1999), östrojenin kadınları stresin yıkıcı etkilerine karşı daha duyarlı hale getirmesi (Shansky et al., 2004), beyin serotonin üretiminin kadınlarda daha az olması (Nishizawa et al., 1997) ve düşük serotonin seviyesinin kadınları strese karşı daha dayanıksız hale getirmesi (Li et al., 2004), hipokampus hacmi bakımından cinsiyetler arasında farklılıkların olması (Cahill, 2003), limbik sistemin kadınlarda daha büyük olması ve buna bağlı olarak kadınların duygusal uyarılara karşı daha hassas olması (Ruigrok et al., 2014), limbik yapılarında gerçekleşen etkinlik artışının kadınlarda daha geniş bir bölgede ortaya çıkması (George et al., 1996) kadınların duygusal tepkiselliklerinin daha yüksek olmasına neden olduğu düşünülebilir. Duygusal tepkisel davranışlarının yüksek olması da kadınların benliğin ayrımlaşması puanlarının daha düşük olmasına neden olduğu söylenebilir. Olayın fizyolojik boyutu ile ilgili böyle bir tartışma yapılırken bunun yanı sıra durumun sosyolojik ve psikososyal boyutu ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerinin önemine değinmek de önemli olabilir. Toplumsal cinsiyet rollerinin zaman zaman yanlış ve hatalı işlemleri ve yanlış ebeveyn tutumları neticesinin böyle bir sonuca götürmesi düşünülebilir.

Katılımcıların Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Benliğin Ayrımlaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Kardeş sayısı değişkenine göre benliğin ayrımlaşmasına yönelik elde edilen sonuçlarda Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin yalnızca duygusal kopma alt boyutunda istatistiksel anlamlılık tespit edilirken benliğin ayrımlaşması toplam puanında ve diğer alt boyutlarında istatistiksel anlamlılık tespit edilmemiştir. Buna göre iki kardeş sayısına sahip olanların duygusal kopma puan ortalamaları dört kardeş ve daha fazla kardeş sayısına sahip olanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı arttıkça duygusal kopma puanlarının düştüğü söylenebilir. Kardeş sayısına göre Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal kopma alt boyutundan anlamlı farklılık elde edilirken diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bu konuyla ilgili olarak alan yazın incelendiğinde Okursoy-Metinoğlu (2020) benliğin ayrımlaşmasını bağlanma boyutlarıyla incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının kardeş sayısına göre anlamlı farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak kardeş sayısına göre bu araştırmadan elde edilen sonuçla alan yazında mevcut bulunan sonuçların birbiriyle paralel olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada kardeş sayısı arttıkça duygusal kopma davranışlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre kardeş sayısı arttıkça duygusal kopma davranışlarının da artması ailedeki birey sayısının artmasına bağlanabilir. Zira ebeveynlerin ve diğer kardeşlerin ailedeki herhangi bir üyenin yaşadığı duygusal durumla ilgilenme ihtimali düştüğü için sözü edilen üyenin duygusunu yaşayamamasına ve kendi içine çekilmesine neden olabilmektedir.

Katılımcıların Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Benliğin Ayrımlaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Kardeş doğum sırası değişkenine göre benliğin ayrımlaşmasına yönelik elde edilen bulgularda benliğin ayrımlaşması toplam puanında kardeş doğum sırasına göre istatistiksel anlamlılık tespit edilirken Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin bütün alt boyutlarında istatistiksel anlamlılık tespit edilmemiştir. Elde edilen bulguya göre ikinci ve sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerin benliğin ayrımlaşması toplam puan ortalamaları ortalanca çocuk olarak dünyaya gelenlere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Kardeş doğum sırasına göre yalnızca benliğin ayrımlaşması toplam puanında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Bu bağlamda araştırmada ikinci ve sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerin benliğin ayrımlaşması puanları yüksek; ortalanca çocuk olarak dünyaya gelenlerin ise benliğin ayrımlaşması puanları düşük bulunmuştur. Bowen'ın (1978b) kardeş konumu terimi, kardeş doğum sırası aynı olan bireylerin benliğin ayrımlaşması düzeylerinin benzer olacağını savunmaktadır. Bu araştırmanın sonucu bahsi geçen önermeyi doğrulamaktadır.

Bu konuyla ilintili olarak alan yazına bakıldığında Koçyiğit (2022) benliğin ayrımlaşması ile psikolojik sağlamlığı incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının kardeş doğum sırasına göre anlamlı farklılaştığını ortaya koyarak ikinci çocuk olarak dünyaya gelenlerin benliğin ayrımlaşması, duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine bu konuyla ilgili olarak Titelman (2014b) araştırmasında birinci çocuk olarak dünyaya gelenlerin benliğin ayrımlaşması

düzeylerini daha düşük bulgulamıştır. Buna karşın Okursoy-Metinoğlu (2020) benliğin ayrımlaşmasını bağlanma boyutlarıyla incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasını kardeş doğum sırasına göre anlamlı farklılaşmadığını ortaya koymuş olup sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerin benliğin ayrımlaşması puanlarını daha yüksek bulmuştur. İzçınar (2018) benliğin ayrımlaşmasını ruminatif düşünce biçimleriyle incelediği çalışmasında benliğin ayrımlaşmasının kardeş doğum sırasına göre anlamlı farklılaşmadığını buna karşın tek çocuk olarak dünyaya gelenlerin başkalarına bağımlılık puanlarını anlamlı olarak daha yüksek bulmuştur. Tüm alan yazın incelendiğinde bu araştırmadan elde edilen kardeş doğum sırasına göre benliğin ayrımlaşması sonucunu destekleyen ve desteklemeyen araştırmaların olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerin benliğin ayrımlaşmasının yüksek olması, bu çocukların ebeveynlerinin anne ve baba olma konusunda daha başarılı ve yetkin olduğu bir döneme denk gelmeleriyle bağlantılı olduğu düşünülebilir. Zira benliğin ayrımlaşması sadece çocuğu değil aynı zamanda ebeveyn çocuk ilişkisini ilgilendiren bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerin benliğin ayrımlaşmasının düşük olması, ortanca çocukların kendinden büyük kardeşin başarısına sahip olmaya çalışması ve bununla birlikte kendinden küçük kardeşin sahip olduğu sevgiyi de ebeveynlerinden kazanmaya çalışması onların benliğin ayrımlaşmasının düşmesine neden olduğu söylenebilir.

Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Benliğin Ayrımlaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Eğitim düzeyi değişkenine göre benliğin ayrımlaşmasına yönelik elde edilen sonuçlarda benliğin ayrımlaşması toplam puanında ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık alt boyutlarında istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Bu bağlamda üniversite mezunlarının benliğin ayrımlaşması, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık puan ortalamalarının üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin diğer alt boyutlarında eğitim düzeyine göre anlamlı bir sonuç elde edilmemiştir. Eğitim düzeyine göre benliğin ayrımlaşması toplam puanı, duygusal tepkisellik ve başkalarına bağımlılık alt boyutlarında istatistiksel anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

İlgili çalışmalarla ilgili alan yazın incelendiğinde Süloğlu (2019) benliğin ayrımlaşması, algılanan stres düzeyi ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaştığını ve bu anlamlı farklılaşmanın yüksekokul ve lisansüstü mezunlarının lehine olduğunu bulgulamıştır. Benzer olarak Değirmenci ve Demirli (2019) sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşmasını araştırdıkları çalışmalarında eğitim düzeyinin benliğin ayrımlaşması ve alt boyutları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İzçınar (2018) benliğin ayrımlaşmasını ruminatif düşünce biçimleriyle incelediği araştırmasında yüksekokul mezunu olanların duygusal tepkisellik puanlarını ilkokul mezunu olanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulmuştur. Göçmen (2018) benliğin ayrımlaşması ile cinsel doyum arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında eğitim düzeyinin yalnızca Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal kopma boyutunda anlamlı farklılaşmaya neden olduğunu ortaya koymuş olup bu farklılığın lisans mezunlarına kıyasla lisansüstü mezunlarının lehine sonuçlandığını bulgulamıştır. Değirmenci (2019) sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşmasını araştırdığı çalışmada eğitim düzeyinin Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık boyutunda anlamlı farklılaşmaya neden olduğunu ve bu farklılığın ilkokul mezunlarına kıyasla üniversite mezunlarının lehine sonuçlandığını ortaya koymuştur. Tönbül ve Avcı (2021) sürekli kaygıyı benliğin ayrımlaşması açısından incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının eğitim düzeyine göre farklılaştığını ve bu farklılığın lisansüstü mezunlarının lehine sonuçlandığını ortaya koymuştur. Buna karşın Okursoy-Metinoğlu (2020) benliğin ayrımlaşmasını bağlanma boyutlarıyla incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığını bulmuştur. Yılmaz (2020) romantik ilişki doyumunun yordayıcısı olarak benliğin ayrımlaşmasını incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Yılmaz ve Gündüz (2021) romantik ilişki doyumunun yordayıcısı olarak benliğin ayrımlaşmasını inceledikleri araştırmalarında benliğin ayrımlaşmasının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığını bulgulamışlardır. Mert ve Gülmez (2018) özgecilik ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında benliğin ayrımlaşmasının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığını bulmuşlardır. Bu anlamda bu araştırmadan elde edilen sonuca benzer ve farklı sonuçların alan yazında var olduğunu söylemek mümkündür.

Bu araştırmada üniversite mezunlarının üniversite öğrencilerine kıyasla daha fazla benliğin ayrımlaşması düzeyine sahip olduğu ve daha az duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık yaşadıkları bulgulanmıştır. Buna sebep olarak üniversite mezunlarının bir meslekte çalışmaları, ekonomik bağımsızlığını kazanmış olmaları, bilgi, birikim ve yaşantılarının daha fazla olması ve kimliğini belirleme konusunda daha başarılı olması, hayata karşı farkındalıklarının daha yüksek olması üniversite öğrencilerine kıyasla daha yüksek düzeyde benliğin ayrımlaşması, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık puanlarına sahip olmalarına neden olmuştur.

Katılımcıların Üniversite Alanı Değişkenine Göre Benliğin Ayrımlaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Üniversite alanı değişkenine göre benliğin ayrımlaşmasına yönelik elde edilen bulgulara Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin yalnızca başkalarına bağımlılık alt boyutunda üniversite alanı değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Buna göre sosyal bilimlerde okuyan veya mezun olanların başkalarına bağımlılık puan ortalamalarının sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite alanına göre başkalarına bağımlılık alt boyutunda anlamlı farklılık ortaya çıkarken benliğin ayrımlaşması toplam puanında ve diğer alt boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır.

Alan yazın incelendiğinde benliğin ayrımlaşmasının ve alt boyutlarının üniversite alanına göre doğrudan incelenmediği anlaşılmıştır. Ancak benzer bir araştırma örneği olarak Değirmenci ve Demirli (2019) sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında meslek alanlarının benliğin ayrımlaşması ve diğer alt boyutları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yine benzer olarak Mert ve Gülmez (2018) özgecilik ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin duygusal kopma puanlarının Eğitim Fakültesi öğrencilerine kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlardan farklı olarak Hanımoğlu (2014) üniversite öğrencilerinde benliğin ayrımlaşmasını incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının öğrenim görülen fakülteye göre anlamlı olarak farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Kısaca benliğin ayrımlaşması ve alt boyutlarının üniversite alanına göre bariz bir şekilde değişmediği; benzer ve farklı sonuçların alan yazında var olduğunu söylemek mümkündür.

Kısaca bu araştırmada sağlık bilimleri öğrencilerinin veya mezunlarının başkalarına olan bağımlılıklarının sosyal bilimler öğrencilerine veya mezunlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna neden olarak sağlık bilimleri alanının sosyal bilimlere göre bir meslek sahibi olmayı daha fazla sağlaması, sağlık bilimleri öğrencilerinin ve mezunlarının elde edilecek olan mesleğin imkanlarına daha fazla bağımlı olması olarak gösterilebilir.

Katılımcıların Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Algılanan ekonomik durum değişkenine göre benliğin ayrışmasına yönelik elde edilen bulgularda Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin yalnızca duygusal kopma alt boyutunda istatistiksel anlamlılık tespit edilirken benliğin ayrışması toplam puanında ve diğer alt boyutlarında istatistiksel anlamlılık tespit edilmemiştir. Buna göre orta ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerin duygusal kopma puan ortalamaları düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlere oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Algılanan ekonomik duruma göre Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal kopma alt boyutunda anlamlı bir farklılık elde edilirken diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Alan yazında mevcut olan çalışmalara bakıldığında Mert ve Topal (2018) benliğin ayrışmasının manevi yönelime etkisini inceledikleri çalışmalarında yalnızca Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal kopma boyutunun ekonomik duruma göre farklılaştığını ve bu farklılaşmanın ekonomik durumu iyi olanların lehine olduğunu bulgulamışlardır. Aktaş (2020) benliğin ayrışması ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada iyi ekonomik duruma sahip olanların benliğin ayrışmalarını anlamlı olarak daha yüksek bulmuştur. Türk (2019) benliğin ayrışmasının eş seçme stratejilerini yordama gücünü incelediği araştırmasında benliğin ayrışmasının ekonomik durumu anlamlı bir şekilde yordadığını bulmuştur. Mert ve Gülmez (2018) tarafından yapılan araştırmada benliğin ayrışmasının ekonomik duruma göre farklılaştığı bulunmuştur. Değirmenci ve Demirli (2019) sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrışması arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmalarında ekonomik durumun benliğin ayrışması puanları üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu bulmuştur. Tüm bu araştırmalardan elde edilen sonuçlardan farklı olarak Yılmaz ve Gündüz (2021) romantik ilişki doyumunun yordayıcısı olarak benliğin ayrışmasını inceledikleri araştırmalarında benliğin

ayrımlaşmasının ekonomik duruma göre farklılaşmadığını bulmuştur. Değirmenci (2019) sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşmasını araştırdığı çalışmasında algılanan ekonomik duruma göre Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma bulamamıştır. Çanakçı (2023) benliğin ayrımlaşmasını çocukluk çağı travmaları bağlamında incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının algılanan ekonomik duruma göre anlamlı farklılaşmadığı ortaya koymuştur. Alan yazına bakıldığında bu araştırmadan elde edilen sonucu destekleyen ve desteklemeyen sonuçların olduğu görülmektedir.

Kısaca araştırmada düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerin daha fazla duygusal kopma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Düşük ekonomik düzeyin beraberinde getirdiği diğer sosyokültürel koşullar ve duyguları tanımanın ve duygulara yüklenen önemin daha düşük seviyede olması düşük ekonomik düzeye sahip bireylerin orta ve iyi ekonomik düzeye sahip bireylere oranla daha fazla duygusal kopma yaşamalarına neden olduğu düşünülebilir.

Katılımcıların Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Benliğin Ayrımlaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Ebeveyn birlikteliği değişkenine göre benliğin ayrımlaşmasına yönelik elde edilen sonuçlarda Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin yalnızca duygusal tepkisellik alt boyutunda istatistiksel anlamlılık tespit edilirken benliğin ayrımlaşması toplam puanında ve diğer alt boyutlarında istatistiksel anlamlılık tespit edilmemiştir. Buna göre ebeveynleri birlikte veya evli olanların duygusal tepkisellik puan ortalamaları ebeveynleri ayrı veya boşanmış olanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveyn birlikteliğine göre Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik alt boyutunda anlamlı bir farklılık elde edilirken diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Alan yazın incelendiğinde benliğin ayrımlaşmasının ve alt boyutlarının ebeveyn birlikteliğine göre doğrudan incelenmediği anlaşılmıştır. Ancak benzer bir araştırma örneği olarak Tiryaki-Güven (2020) psikolojik belirtilerin yordayıcısı olarak benliğin ayrımlaşmasını araştırdığı çalışmasında aile işlevselliği ile benliğin ayrımlaşması arasında anlamlı ve pozitif ilişki saptamıştır. Buna karşın Değirmenci (2019) sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşmasını incelediği araştırmasında katılımcıların içinde yetiştikleri aile tipine göre benliğin ayrımlaşması puanlarının anlamlı

farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Literatüre bakıldığında bu araştırmadan elde edilen sonuca paralel ve farklı sonuçların olduğu görülmektedir.

Araştırmada sonuç olarak ebeveynleri ayrı veya boşanmış olanların, ebeveynleri birlikte veya evli olanlara kıyasla daha fazla duygusal tepkisel davrandıkları söylenebilir. Sağlıklı ebeveyn ilişkisine şahit olmayan, geçimsizliğin olduğu ve ayrılmayla sonuçlanan bir evliliğin çocuklarının olumsuz sonuçlanmayan bir evliliğin çocuklarına kıyasla daha fazla duygusal tepkisel olmalarını beklemek olağandır.

Katılımcıların Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Benliğin Ayrışmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre benliğin ayrışmasına yönelik elde edilen bulgularda Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin bütün alt boyutlarında ve benliğin ayrışması toplam puanında algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Bu bağlamda demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin benliğin ayrışması puan ortalamaları otoriter, reddedici ve koruyucu bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Duygusal tepkisellik alt boyutunda demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin duygusal tepkisellik puan ortalamaları otoriter, reddedici ve koruyucu bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlere oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Algılanan ebeveyn tutumları, ben pozisyonu alt boyutuna göre değerlendirildiğinde; demokratik ve mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin ben pozisyonu puan ortalamaları otoriter, reddedici ve koruyucu bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Algılanan ebeveyn tutumları, duygusal kopma alt boyutuna göre değerlendirildiğinde; demokratik ve koruyucu bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin duygusal kopma puan ortalamaları otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Son olarak Algılanan ebeveyn tutumları, başkalarına bağımlılık alt boyutuna göre değerlendirildiğinde; demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin başkalarına bağımlılık puan ortalamaları otoriter ve koruyucu bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Algılanan ebeveyn tutumuna göre Benliğin Ayrışması Ölçeği ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir.

Alan yazında bulunan ilgili araştırmalara bakıldığında Rageliene ve Justickis (2016) kabul, ilgi ve iletişimin istenilen düzeyde olduğu ve demokratik bir aile ortamında büyüyen çocukların benliğin ayrımlaşması düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Yine Schwartz, Thigpen ve Montgomery (2006) aile içinde yaşanan duygusal yakınlığın, ebeveynlere ulaşılabilirliğin, ebeveynlerin kabul ve red düzeylerinin benliğin ayrımlaşmasına etki ettiğini tespit etmişlerdir. Atalay (2021) üniversite öğrencilerinde benliğin ayrımlaşmasını araştırdığı çalışmasında tartışmanın olmadığı ve aile içi özgürlüğün fazla olduğu ailelerde benliğin ayrımlaşmasını ve ben pozisyonu puanlarını daha yüksek bulmuştur. Ayrıca anneden algılanan kabul düzeyinin ben pozisyonu puanını anlamlı bir şekilde arttırdığını saptamıştır. Anneden algılanan kontrol düzeyinin ise benliğin ayrımlaşması alt boyutlarının tamamını olumsuz olarak etkilediğini ortaya koymuştur. Babadan algılanan kabul düzeyinin benliğin ayrımlaşması alt boyutlarını olumlu etkilediği; babadan algılanan kontrol düzeyinin ise olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Aktaş (2020) benliğin ayrımlaşması ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında demokratik ebeveynlerin çocuklarının benliğin ayrımlaşmasını ve ben pozisyonunu daha yüksek bulmuştur. Kutlu (2020) algılanan ebeveynlik biçimi ve aldatma arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü araştırdığı çalışmasında benliğin ayrımlaşması ile reddedici ve koruyucu ebeveynlik arasında düşük negatif düzeyde ilişki; benliğin ayrımlaşması ile anneden gelen duygusal sıcaklık arasında düşük pozitif ilişki saptamıştır. Kutlu (2020) ayrıca anne ve babadan algılanan reddedici ve koruyucu tutumun benliğin ayrımlaşmasını negatif yönde; anne ve babadan algılanan duygusal sıcaklığın benliğin ayrımlaşmasını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Öselemiş (2022) benliğin ayrımlaşması ile ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında aile işlevselliğindeki artışın benliğin ayrımlaşmasını da arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Demirören (2022) ebeveyne duygusal erişebilirlik ile yakınlık korkusu arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü incelediği araştırmasında ebeveyne duygusal erişebilirlik ile benliğin ayrımlaşması arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koymakla birlikte; anneye duygusal erişebilirlik ile benliğin ayrımlaşması, ben pozisyonu ve başkalarına bağımlılık arasında düşük pozitif ilişki; babaya duygusal erişebilirlik ile benliğin ayrımlaşması, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık arasında yine düşük pozitif ilişki olduğunu da ortaya koymuştur. Demirören (2022) ayrıca ebeveyne duygusal erişilebilirliğin benliğin ayrımlaşmasını pozitif anlamlı bir şekilde

yordadığını da saptamıştır. Sonuç olarak algılanan ebeveyn tutumuna göre bu araştırmadan elde edilen sonuçla literatürde mevcut bulunan sonuçların birbiriyle paralel olduğu söylenebilir.

Kısaca araştırmada otoriter, reddedici ve koruyucu bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin benliğin ayrılaşması düzeylerinin düşük olduğu; reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin daha fazla duygusal tepkisel oldukları; otoriter ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin ben pozisyonu puanlarının düşük olduğu ve daha fazla duygusal kopma yaşadıkları ve son olarak otoriter ve koruyucu ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin daha fazla başkalarına bağımlı olduğu sonucuna varılmıştır. Buna karşın demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin benliğin ayrılaşması düzeylerinin yüksek olduğu, daha az duygusal tepkisel olduğu, ben pozisyonu puanlarının yüksek olduğu, daha az duygusal kopma yaşadıkları ve daha az başkalarına bağımlı oldukları bulgulanmıştır. Buna göre demokratik ebeveynlerin çocuklarına, onların da seçme şansı olduğu bilincini aşılamları, özerkliği ve bireyselliği bir şart olarak gören benliğin ayrılaşması düzeyini arttırdığı düşünülebilir. Yine aynı şekilde çocuklarına seçme şansı tanıyan demokratik ebeveynlerin çocukları girdikleri ortamlarda diğer çocuklara kıyasla “ben” diyebilme ihtimallerinin daha yüksek olacağı beklenmektedir. Zaten benliğin ayrılaşmasının ortaya çıkmasında bireylerin çocukluk çağında ebeveynleriyle geliştirdiği duygusal bağların önemli olduğu bilinmektedir (Telli ve Yavuz-Güler, 2021).

Katılımcıların Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Benliğin Ayrılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Algılanan gelecek durumu değişkenine göre benliğin ayrılaşmasına yönelik elde edilen bulgulara Benliğin Ayrılaşması Ölçeği’nin bütün alt boyutlarında ve benliğin ayrılaşması toplam puanında algılanan gelecek durumu değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Elde edilen bulguya göre en yüksek düzeyde benliğin ayrılaşmasına sahip grubun gelecekte başarılı olacağını düşünenlerde olduğu, benliğin ayrılaşması düzeyinde, gelecekte başarılı olacağını düşünenleri geleceğe umutla bakanların takip ettiği anlaşılmıştır. Ayrıca en düşük benliğin ayrılaşması düzeyine geleceğe karamsar bakanların sahip olduğu da bulgular arasında yerini almıştır. Algılanan gelecek durumu, duygusal tepkisellik alt boyutuna göre değerlendirildiğinde; gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin duygusal tepkisellik puan ortalamaları geleceğe umutla ve karamsar bakanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek

bulunmuştur. Algılanan gelecek durumu, ben pozisyonu alt boyutuna göre değerlendirildiğinde; gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin ve geleceğe umutla bakanların ben pozisyonu puan ortalamaları geleceğe karamsar bakanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Algılanan gelecek durumu, duygusal kopma alt boyutuna göre değerlendirildiğinde; gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin duygusal kopma puan ortalamaları geleceğe umutla ve karamsar bakanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Algılanan gelecek durumu, başkalarına bağımlılık alt boyutuna göre değerlendirildiğinde; gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin başkalarına bağımlılık puan ortalamaları geleceğe karamsar bakanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Kısaca algılanan gelecek durumuna göre Benliğin Ayrışması Ölçeği ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir.

Alan yazın incelendiğinde benliğin ayrışmasının ve alt boyutlarının algılanan gelecek durumuna göre doğrudan incelenmediği anlaşılmıştır. Ancak benzer bir çalışma örneği olarak geleceğe olumlu veya olumsuz bakmanın çocukluğunu mutlu veya mutsuz geçirme ile bağlantılı olduğu düşüncesinden hareketle İzçinar (2018) benliğin ayrışmasını ruminatif düşünce biçimleriyle incelediği araştırmasında çocukluğunu mutlu geçirenlerin duygusal tepkisellik puanlarının, çocukluğunu mutsuz geçirenlerin ise ben pozisyonu puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada kısaca gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin benliğin ayrışması puanlarının yüksek olduğu, duygusal tepkiselliklerinin düşük olduğu, ben pozisyonu puanlarının yüksek olduğu ve daha az duygusal kopma yaşadıkları ve başkalarına olan bağımlılıklarının daha düşük olduğu buna karşın geleceğe karamsar bakanların benliğin ayrışması puanlarının düşük olduğu, duygusal tepkiselliklerinin yüksek olduğu, ben pozisyonu puanlarının düşük olduğu ve daha fazla duygusal kopma yaşadıkları ve başkalarına olan bağımlılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin sahip olduğu geleceğe bakış açılarının ve düşünce biçimlerinin olumsuz ve karamsar olması bireylerin duygularını doğru bir biçimde kontrol edememesine, mantıklı kararlar verememesine ve duygu ve düşüncelerini birbirinden ayırt edememesine neden olabilir. Olumsuz bakış açısına sahip bireylerin duygularının da istendik yönde olamayacağı ve sağlıklı kararlar veremeyeceği düşünülebilir. Bu sebeple geleceğe karamsar bakanların, duygu ve

düşünceleri birbirinden ayırabilmeyi ve mantıklı kararlar verebilmeyi tanımlayan benliğin ayrımlaşması düzeylerinin düşük olması, ben pozisyonu alamamaları, daha fazla duygusal tepkisel olmaları ve daha fazla duygusal kopma yaşamaları beklenebilir.

Katılımcıların Yaş Grupları Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında yaş gruplarına göre istatistiksel bir anlamlılık tespit edilmemiştir. Buna göre kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında yaş gruplarına göre istatistiksel anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının 18-19 yaş grubunda, bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının 24-25 yaş grubunda, norm yönelimli kimlik stili puanlarının ise 22-23 yaş grubunda yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kısaca araştırmada yaş arttıkça kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili puanlarının azaldığı buna karşın bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının ise arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde kimlik stillerinin yaş gruplarına göre değişip değişmediğinin doğrudan incelenmediği anlaşılmıştır. Buna karşın kimlik statülerinin yaş gruplarına göre doğrudan incelendiği araştırmalar görülmüştür. Kimlik stilleri ile kimlik statüleri arasında ilinti kurduğumuzda (Berzonsky and Ferrari, 1996) Pehlivan ve Şener (2021) evlenme ve çocuk sahibi olma ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında; Pehlivan (2017) ergen ve beliren yetişkinlerin kimlik statülerini incelediği araştırmasında ve İncedal (2019) dindarlık ve kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin yaş gruplarına göre anlamlı farklılaşmadığını ortaya koymuşlardır. Balkaya (2005) kimlik duygusu kazanımını incelediği araştırmasında kimlik duygusu kazanımının yaşa göre anlamlı olarak değişmediğini bulgulamıştır. Bahsi geçen araştırmalardan farklı olarak Erikson (1984) yaş büyüdükçe kimlik duygusunun daha sabit ve kararlı bir duruma geleceğini ve bununla birlikte kimlik duygusu kazanımında da bir artışın olacağını öngörmüştür. Benzer araştırma örneklerine baktığımızda Gürbüz (2022) kimlik statülerini psikolojik doğum sırası açısından incelediği araştırmasında kimlik statülerinin yaş gruplarına göre anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur. Bilgi yönelimli kimlik stili ile başarılı kimlik arasında ilinti kurduğumuzda (Berzonsky and Ferrari, 1996) Archer (1982) araştırmasında yaş arttıkça başarılı kimlik statüsünde olma durumunun

artacağını ortaya koymuştur. Benzer olarak İlhan ve Özdemir (2012) yaşı kimlik statüleri üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında yaş arttıkça başarılı kimlik statüsünde olma eğiliminin arttığını ortaya koymuşlardır. Eroğlu (2020) beliren yetişkinlerin kimlik statülerini incelediği araştırmasında beliren yetişkinlerin başarılı ve moratoryum kimlik statüsü puanlarını beliren yetişkin olmayanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek bulmuştur. Akar (2012) kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin yaşa göre anlamlı olarak değiştiği ve yaş arttıkça başarılı kimlik statüsü puanlarının da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Şahin (2009) bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin yaşa göre anlamlı olarak değiştiği ve yaşı büyük olanların başarılı kimlik statüsü puanlarının da daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Adams ve Jones (1983) yaptıkları araştırmalarında yaş arttıkça başarılı kimlik statüsünde olma durumunun da arttığını bulgulamışlardır. Kısaca bu konuyla ilgili alan yazın incelendiğinde bu araştırmadan elde edilen sonuca benzer ve farklı sonuçların olduğu anlaşılmıştır.

Kısaca bu araştırmada kimlik stillerinin yaş gruplarına göre anlamlı olarak değişmediği bulgulanmıştır. Bu duruma araştırmanın 18 ile 25 yaş arası katılımcı grubundan oluşması neden olarak gösterilebilir. İlgili konuyla ilgili ileride yapılacak olan çalışmaların daha geniş bir yaş aralığında gerçekleştirilmesi önerilebilir.

Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında cinsiyete göre istatistiksel bir anlamlılık tespit edilmemiştir. Kısaca kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında cinsiyete göre istatistiksel anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili puanlarının erkek katılımcılarda, bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının ise kadın katılımcılarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Kimlik stilleri ile ilgili literatür incelendiğinde bu araştırmadan elde edilen sonuca paralel olarak Berzonsky (1993) kimlik stilleri ile sosyal bilişsel akıl yürütme arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında ve yine Berzonsky (1999) kimlik stilleri ile hipotez test etme biçimleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Kaygusuz

(2023) kimlik stilleri ile olumsuz üst bilişsel farkındalık düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı olarak değişmediğini ortaya koymuştur. Yavuz (2021) algılanan anne baba davranışları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı olarak değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmalardan farklı olarak daha eski bir çalışma örneği olarak Berzonsky (1989) yaptığı araştırmasında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığını bulgulamıştır. Yine Çelen ve Kuşdil (2009) ebeveyn tutumlarının kimlik stillerine olan etkisini inceledikleri araştırmalarında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığını ve kadınların bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer sonuçlar elde eden diğer çalışmalara bakıldığında Eryiğit ve Kerpelman (2009) genç yetişkinlerin kimlik stillerini araştırdıkları çalışmalarında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığını ve kadınların bilgi yönelimli kimlik stili puanlarını; erkeklerin ise kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarını anlamlı olarak daha yüksek bulmuşlardır. Berzonsky (1992b) kimlik stilleri ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı olarak değiştiğini, erkeklerin kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Sayıkoğlu-Uçar (2020) kimlik stilleri ile kişilerarası ilişkiler arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığını ve erkek katılımcıların kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Phillips ve Pittman (2007) kimlik stillerine göre psikolojik iyi oluşu araştırdıkları çalışmalarında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığını ve kadınların bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Topal (2019) bağlanma ve kimlik stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı farklılaştığını ve bununla birlikte erkeklerin kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stili puanlarını anlamlı olarak daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Şanlı ve Yılmaz (2023) büyüme korkusu ile kimlik stillerini inceledikleri araştırmalarında kimlik stillerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığını ve erkeklerin kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarını, kadınların ise bilgi yönelimli kimlik stili puanlarını anlamlı olarak daha yüksek bulmuşlardır. Kimlik stilleri ile ilgili literatüre bakıldığında bu araştırmadan elde edilen sonuca benzer ve farklı sonuçların olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak bu araştırmada kimlik stillerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır. Berzonsky'nin kuramında kimlik stillerini ayrıntılı olarak değil de kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili olarak genel hatlarıyla ele alması buna neden olarak gösterilebilir. Erikson (1968) yaptığı araştırmasında cinsiyet değişkeninin kimlik gelişimini önemli bir düzeyde etkilemediğini ortaya koymuştur. Bu araştırmadan elde edilen sonuç Erikson'un elde ettiği sonucu destekler niteliktedir.

Katılımcıların Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında kardeş sayısına göre istatistiksel bir anlamlılık tespit edilmemiştir. Buna göre kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında kardeş sayısına göre istatistiksel anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının dört kardeş ve daha fazla kardeş sayısına sahip olanlarda, bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının iki kardeş sayısına sahip olanlarda, norm yönelimli kimlik stili puanlarının ise bir kardeş sayısına sahip olanlarda daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Kimlik stilleri ile ilgili araştırmalar incelendiğinde kimlik stillerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmediği görülmüştür. Benzer olarak kimlik statülerinin kardeş sayısı değişkenine göre araştırıldığı anlaşılmıştır. Kimlik statülerinin kardeş sayısı değişkenine göre incelendiği çalışmalara bakıldığında Farahat (2021) ergenlerin kimlik ve değerlerini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin kardeş sayısına göre anlamlı olarak farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Araştırmasında benzer sonuçlar elde eden Söyler (2021) üniversite öğrencilerindeki kimlik statülerini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin kardeş sayısına göre anlamlı farklılaşmadığını tespit etmiştir. Akar (2012) kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kimlik statülerinin kardeş sayısına göre anlamlı olarak değişmediğini bulgulanmıştır. Buna karşın Balkaya (2005) araştırmasında kimlik duygusu kazanımının kardeş sayısına göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Özgen (1999) kimlik duyguları ile aile algıları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik duygusu kazanımının kardeş sayısına göre anlamlı olarak değiştiğini bulgulanmıştır. Kısaca kardeş sayısına göre bu araştırmadan elde edilen sonuçla alan yazında bulunan sonuçların birbiriyle benzer ve farklı olduğu söylenebilir.

Kardeş sayısına göre kimlik stillerinde ortaya çıkan farkın, kardeş sayısına bağlı olarak aile içinde yaşanan çatışma sayısının ve her bir çocuğa ayrılan sürenin artması veya azalması, ailenin ekonomik durumunun farklılaşması, çocuğa ailesi tarafından sunulan eğitim imkanlarının değişmesi, çocukların temel gereksinimlerinin karşılanıp karşılanmaması ve sosyokültürel bir durum olmasıyla doğrudan ilgilidir.

Katılımcıların Kardeş Doğum Sırası Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Kardeş doğum sırası değişkenine göre kimlik stillerine yönelik elde edilen bulgularda Kimlik Stili Ölçeği-5'in yalnızca bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda kardeş doğum sırası değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Buna göre birinci ve ikinci çocuk olarak dünyaya gelenlerin bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının ortanca ve tek çocuk olarak dünyaya gelenlere oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Kardeş doğum sırasına göre bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının ikinci ve ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerde, norm yönelimli kimlik stili puanlarının ise tek çocuk olarak dünyaya gelenlerde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat bu veriler istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Kimlik stilleri ile ilgili araştırmalar incelendiğinde kimlik stillerinin kardeş doğum sırasına göre değişip değişmediğinin araştırılmadığı görülmüştür. Benzer olarak kimlik statülerinin kardeş doğum sırasına göre incelendiği anlaşılmıştır. Kimlik statülerinin kardeş doğum sırasına göre incelendiği araştırmalara bakıldığında Akar (2012) kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin kardeş doğum sırasına göre anlamlı olarak değiştiği sonucuna ulaşmıştır. Balkaya (2005) kimlik duygusu kazanımını incelediği araştırmasında kimlik duygusu kazanımı puanlarının kardeş doğum sırasına göre anlamlı olarak farklılaştığını ve ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerin kimlik puanlarını anlamlı olarak daha düşük olduğunu bulmuştur. Buna karşın Grotevant ve Cooper (1985) ergenlikte kimlik gelişimini inceledikleri araştırmalarında kimlik statüleri üzerinde kardeş doğum sırasının etkisi olmadığını vurgulamışlardır. Baş (2013) bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin kardeş doğum sırasına göre anlamlı olarak farklılaşmadığını bulgulamıştır. Ek olarak ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerin

başarılı kimlik statüsü puanlarının düşük olduğunu buna karşın ipotekli kimlik statüsü puanlarının ise yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Literatüre bakıldığında bu araştırmadan elde edilen sonuca benzer ve farklı sonuçların olduğu anlaşılmıştır.

Kısaca araştırmada birinci ve ikinci çocuk olanların bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının ortanca ve tek çocuk olanlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı aile içerisinde ve aynı ebeveynlere sahip kardeşlerin aynı ortamda dünyaya gelmemesi birinci olarak dünyaya gelen bir çocukla son çocuk olarak dünyaya gelen bir kardeşin farklı bir ortamda dünyaya gelmeleri bu süre içinde ebeveynlerin anne babalık konusundaki yeterliliklerinin ve sabırlarının değişmesi bu sonuca neden olarak gösterilebilir. Ortanca çocuğun ebeveynlerine daha fazla bağımlı olması (Can, 2001) ve diğer kardeşlerine oranla daha düşük benlik saygısına sahip olması (İnanç-Yazgan, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2004) bu araştırmada ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerin bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının düşük çıkmasıyla ilgili olduğu söylenebilir.

Katılımcıların Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Eğitim düzeyi değişkenine göre kimlik stillerine yönelik elde edilen bulgularda Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Buna göre üniversite okumayanların ve üniversite öğrencilerinin kaçınma yönelimli kimlik stili; üniversite okumayanların ise norm yönelimli kimlik stili puanlarının üniversite mezunlarına göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim düzeyi değişkenine göre kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda herhangi bir anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının üniversite mezunlarında daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre incelendiği araştırmalara bakıldığında Akman-Özdemir (2017) kimlik biçimlenmesini incelediği çalışmada kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaştığını ve eğitim düzeyi arttıkça başarılı kimlik statüsünde bulunma durumunun da arttığını, ipotekli kimlik statüsünde bulunma durumunun ise azaldığını ortaya koymuştur. Pehlivan ve Şener (2021) evlenme ve çocuk sahibi olma ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları

çalışmalarında kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığını ve eğitim seviyesi arttıkça başarılı kimlik statüsü puanlarının da arttığını ortaya koymuşlardır. Morsünbül (2005) kimlik statülerini çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmasında ipotekli ve dağınık kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaştığı ve eğitim düzeyi arttıkça ipotekli ve dağınık kimlik statüsü puanlarının azaldığını ortaya koymuştur. Pehlivan (2017) ergen ve beliren yetişkinlerin kimlik statülerini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur. Oral (2012) kimlik statülerinin başarı amaç yönelimlerini yordama gücünü incelediği araştırmasında ipotekli kimlik statüsünün eğitim düzeyine göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Tüm bu araştırmalardan farklı olarak Söyler (2021) üniversite öğrencilerindeki kimlik statülerini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Görgülü (2019) kimlik statüleri ile kendini engelleme eğilimlerini karşılaştırdığı araştırmasında kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre değişmediğini ortaya koymuştur. İncedal (2019) dindarlık ve kimlik statüsü arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Güler (2019) kimlik statüleri ile aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Görgülü ve Şener (2021) kendini engelleme eğilimleri ile kimlik statülerini karşılaştırdıkları çalışmalarında kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Güler ve Arı (2019) kimlik statüleri ile aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında kimlik statülerinin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. İlgili çalışmalara bakıldığında bu çalışmadan elde edilen verilere benzer ve farklı sonuçların olduğu görülmüştür.

Kısaca üniversite okumayanların kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Erikson (1968) çeşitli rollerin ve deneyimlerin yaşandığı bir ortam olarak üniversite ortamını kimliğin gelişiminde önemli bir etmen olarak görmüştür. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar bu önermeyi desteklemektedir.

Katılımcıların Üniversite Alanı Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Üniversite alanı değişkenine göre kimlik stillerine yönelik elde edilen bulgularda Kimlik Stili Ölçeği-5'in yalnızca norm

yönelimli kimlik stili alt boyutunda üniversite alanı değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Buna göre sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanların ve üniversite okumayanların norm yönelimli kimlik stili puanlarının sosyal bilimlerde okuyan veya mezun olanlara oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite alanına göre norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanlarda ve üniversite okumayanlarda, bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının ise eğitim bilimlerinde ve sosyal bilimlerde okuyan veya mezun olanlarda daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

İlgili konuda alan yazın incelendiğinde Adams ve Fitch (1983) üniversite bölümlerinin kimlik statüleri üzerindeki etkisini incelediği araştırmalarında üniversite bölümlerinin kimlik statülerini etkilediğini ortaya koymuşlardır. Oskay (1997) davranış kontrol altına alma ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik gelişimi düzeyinin üniversite alanlarına göre anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur. Buna karşın Söyler (2021) üniversite öğrencilerindeki kimlik statülerini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin üniversite alanına göre anlamlı olarak farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Benzer olarak Eryüksel (1987) çalışmasında kimlik statülerinin üniversite alanına göre farklılaşmadığını bulgulamıştır. İlgili araştırmalara bakıldığında bu çalışmadan elde edilen verilere paralel ve farklı sonuçların olduğu anlaşılmıştır.

Kısaca sağlık bilimlerinde okuyanların ve üniversitede okumayanların norm yönelimli kimlik stili puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna neden olarak okunulan bölümün kişilerdeki farklı eğilimleri, kişilikleri, ilgileri ve yetenekleri ifade ettiği düşünülmektedir. Eğitim alınan bölümlerin farklı özellikleri, bu alanların seçilmesinde ve eğitim alınmasında kişilerde oluşturduğu farklı paternler kişilerdeki kimlik stili puanlarının anlamlı olarak değişmesine neden olmuştur.

Katılımcıların Algılanan Ekonomik Durum Değişkenine Göre Kimlik Stilllerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında algılanan ekonomik duruma göre istatistiksel bir anlamlılık tespit edilmemiştir. Kaçınma, bilgi

ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında algılanan ekonomik duruma göre istatistiksel anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde, bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının iyi ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde, norm yönelimli kimlik stili puanlarının ise orta ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Alan yazında benzer sonuç elde eden araştırmalara bakıldığında Güler ve Arı (2019) kimlik statüleri ile aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında kimlik statülerinin algılanan ekonomik duruma göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Gürcan-Aydın (2017) algılanan ebeveyn tutumları ile kimlik statülerini incelediği araştırmasında ekonomik durum ile kimlik statüsü puanları arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Archer (1982) araştırmasında kimlik statülerinin ekonomik duruma göre anlamlı farklılaşmadığını bulgulamıştır. Yine benzer olarak Kalafat (2021) kimlik statülerini bazı değişkenler açısından incelediği araştırmasında kimlik statülerinin algılanan ekonomik duruma göre anlamlı olarak farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Pehlivan (2017) ergen ve beliren yetişkinlerin kimlik statülerini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin ekonomik duruma göre anlamlı olarak farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Güler (2019) kimlik statüleri ile aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin algılanan ekonomik duruma göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Alan yazında farklı sonuçlar elde eden araştırmalara bakıldığında Söyler (2021) üniversite öğrencilerindeki kimlik statülerini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin ekonomik duruma göre anlamlı farklılaştığını ve iyi ekonomik düzeye sahip olanların daha fazla başarılı kimlik statüsüne sahip olduğunu bulgulamıştır. Nemlioğlu ve Atak (2010) kimlik statülerini bazı değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında kimlik statülerinin ekonomik duruma göre anlamlı olarak farklılaştığını tespit etmişlerdir. Gökçe (2016) kimlik statülerini bazı değişkenlere göre incelediği araştırmasında kimlik statülerinin (başarılı kimlik statüsü) ekonomik duruma göre anlamlı farklılaştığını tespit etmiştir. Özen (2021) ilahiyat eğitiminin kimlik gelişimine etkisini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin algılanan ekonomik duruma göre anlamlı olarak farklılaştığını ve düşük ekonomik düzeye sahip olanların dağınık kimlik statüsünde bulunma durumunun daha fazla olduğunu ortaya

koymuştur. Akar (2012) kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin ekonomik duruma göre anlamlı olarak değiştiği ve ekonomik düzey arttıkça başarılı kimlik statüsü puanlarının da arttığı buna karşın ekonomik düzey azaldıkça ipotekli kimlik statüsü puanlarının da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Varan (1990) kimlik statülerini çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmasında kimlik statülerinin ekonomik duruma göre anlamlı farklılaştığını, iyi ekonomik düzeye sahip katılımcıların daha fazla başarılı kimlik statüsünde yer aldığını ortaya koymuştur. Kimlik statüleri ile ilgili araştırmalara bakıldığında bu çalışmadan elde edilen verilere benzer ve farklı sonuçların olduğu görülmüştür.

Kimlik stillerinde algılanan ekonomik duruma göre farkın ortaya çıkmasında sahip olunan ekonomik durumun kişilerin sosyal ve eğitsel anlamda farklı olanaklara sahip olmasına neden olması, farklı ekonomik duruma sahip ailelerin çocuklarına yaklaşımlarının birçok açıdan farklı olması neden olarak gösterilebilir. Buna karşın araştırmada kimlik stillerinin algılanan ekonomik duruma göre anlamlı farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların Ebeveyn Birlikteliği Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Ebeveyn birlikteliği değişkenine göre kimlik stillerine yönelik elde edilen bulgularda Kimlik Stili Ölçeği-5'in yalnızca kaçınma yönelimli kimlik stili alt boyutunda ebeveyn birlikteliği değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Buna göre anne ve babası ayrı veya boşanmış olanların kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının anne ve babası birlikte veya evli olanlara oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn birlikteliğine göre kaçınma yönelimli kimlik stili alt boyutunda anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında herhangi bir anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın bilgi ve norm yönelimli kimlik stili puanlarının anne ve babası birlikte veya evli olanlarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı değillerdir.

Konuyla ilgili çalışmalara bakıldığında ve kaçınma yönelimli kimlik stili ile dağınık kimlik statüsü arasında ilinti kurulduğuında (Berzonsky and Ferrari, 1996) Özen (2021) ilahiyat eğitiminin kimlik gelişimine etkisini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin aile tipine göre (ekirdek, geniş ve parçalanmış aile) anlamlı olarak farklılaştığını ve parçalanmış aileye sahip olanın dağınık kimlik statüsünde bulunma

durumunun daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Balkaya (2005) kimlik duygusu kazanımını incelediği araştırmasında kimlik duygusu kazanımının ebeveyn birlikteliğine göre anlamlı olarak değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Sonuç olarak ebeveyn birlikteliğine göre bu çalışmadan elde edilen verilerle ilgili çalışmalarda bulunan sonuçların benzer ve farklı olduğu anlaşılmıştır.

Sonuç olarak ebeveynleri ayrı veya boşanmış olanların kaçınma yönelimli kimlik stili puanları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Sağlıklı bir aile içinde yetişmeyen, boşanmayla sonuçlanan, eksik anne ve baba figürü olan, sağlıklı bir iletişimin olmadığı bir ailede yetişen bireylerin sağlıklı olmayan kaçınma yönelimli kimlik stili geliştirmeleri beklenmektedir.

Katılımcıların Algılanan Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Kimlik Stillerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre kimlik stillerine yönelik elde edilen bulgulara Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Buna göre otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu; koruyucu ve mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin norm yönelimli kimlik stili puanlarının demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan ebeveyn tutumu değişkenine göre kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda herhangi bir anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Literatür incelediğinde benzer araştırma örneği olarak Soenens vd. (2011) algılanan ebeveyn tutumlarının kimlik stilleri üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında otoriter bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarını anlamlı olarak daha yüksek bulmuşlardır. Buna karşın Çelen ve Kuşdil (2009) yaptıkları araştırmada otoriter ebeveyn tutumunda bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının arttığını, otoritenin daha az olduğu ebeveyn tutumunda ise kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili puanlarının daha yüksek olduğunu ortaya

koymuşlardır. İncedal (2019) dindarlık ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin ebeveyn tutumlarından olan baba tutumlarına göre anlamlı farklılaştığını ortaya koymuştur. Yılmaz (2018) kimlik statüleri ile ebeveyn otorite stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kimlik statülerinin ebeveyn tutumlarından olan ebeveyn otorite stillerine göre anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur. Pala (2007) madde bağımlısı olan ergenlerin kimlik statülerini araştırdığı çalışmasında anne ve babasından kabul algılayan ergenlerin başarılı kimlik statüsü puanlarının, anne ve babasından red algılayan ergenlere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kayahan (2002) yaptığı çalışmasında anneden kabul algılamanın kimlik duygusunun ortaya çıkmasında önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bilen (2013) anne-baba kabul ve reddini kimlik duygusu açısından incelediği araştırmasında babaları tarafından ihmal edilmiş bireylerin kimlik duygusu geliştirmede sorunlar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Solmaz (2002) kimlik statüleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kimlik statülerinin anne baba tutumlarına göre anlamlı olarak değiştiğini, demokratik bir ebeveyne sahip olanların başarılı kimlik statüsünde bulunma oranının daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Balkaya (2005) kimlik duygusu kazanımını incelediği araştırmasında kimlik duygusu kazanımı puanlarının anne baba tutumlarına göre anlamlı farklılaştığını, demokratik bir ebeveyne sahip olduğunu düşünöenlerin daha yüksek düzeyde kimlik duygusu kazanımı puanlarına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Genel olarak bakıldığında algılanan ebeveyn tutumuna göre bu çalışmadan elde edilen verilerle alan yazında benzer araştırma örneklerinde bulunan sonuçların birbiriyle benzer olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmada otoriter ebeveyne sahip olduğunu düşünöenlerin kaçınma yönelimli kimlik stili puanları, koruyucu ve mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünöenlerin norm yönelimli kimlik stili puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Ebeveyn tutumlarının çocuğın kişiliğinin, düşüncelerinin ve davranışlarının oluşmasında önemli bir rol oynadığı bilinmektedir (İnanç-Yazgan, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2004). Çocuğunun duygularına, gereksinimlerine ve isteklerine kapalı olan, çocuğunun kendisine itaatini bekleyen otoriter ebeveynlerin çocuklarının sorunları erteleme, durumlardan kaçınma, hayatının kontrolünün elinde olmadığını düşünmeyle karakterize olan kaçınma yönelimli kimlik stili geliştirmeleri, çocuğuna karşı fazla kontrol ve müdahalede bulunan, onun adına kararlar alan koruyucu ebeveynlerin ve

her şeyin en iyisini isteyen, çocuğunun yanlış yapmasına hak tanımayan mükemmeliyetçi ebeveynlerin çocuklarının yetiştirildiği sabit değerleri sorgulamadan kabul etme, geleceği hakkında karar verirken ailesinin fikirlerini ön plana alma ile ortaya çıkan norm yönelimli kimlik stili geliştirmeleri beklenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcıların Algılanan Gelecek Durumu Değişkenine Göre Kimlik Stilllerine İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Algılanan gelecek durumu değişkenine göre kimlik stillerine yönelik elde edilen bulgulara Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda algılanan gelecek durumu değişkenine göre istatistiksel anlamlılık tespit edilmiştir. Buna göre geleceğe karamsar bakanların kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının gelecekte başarılı olacağını düşünenlere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu; yine gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının geleceğe karamsar bakanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan gelecek durumu değişkenine göre kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda herhangi bir anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Buna karşın norm yönelimli kimlik stili puanlarının geleceğe karamsar bakanlarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Konuyla ilgili alan yazın incelendiğinde ve geleceğe olumlu veya olumsuz bakma ile yaşamdan duyulan memnuniyet arasında ilinti kurulduğunda Söyler (2021) üniversite öğrencilerindeki kimlik statülerini incelediği araştırmasında kimlik statülerinin yaşamdan duyulan memnuniyete göre anlamlı olarak farklılaştığını, yaşamından yüksek düzeyde memnun olanların başarılı kimlik statüsüne sahip olma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. Nurmi vd. (1997) kimliği konu aldıkları araştırmalarında yaşamından memnun olmayanların dağınık kimlik statüsünde olma ihtimallerini daha yüksek bulmuşlardır. Özgüngör (2009) kimlik ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında başarılı kimlik statüsünün yaşam doyumunu olumlu olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Balkaya (2005) kimlik duygusu kazanımını konu aldığı araştırmasında kendini mutlu hissetmenin kimlik duygusu kazanımı puanlarını olumlu olarak etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Kısaca algılanan gelecek durumu ile yaşamdan memnuniyet duyma arasında ilinti

kurulduğunda bu araştırmadan elde edilen sonuçla alandaki sonucun birbiriyle benzer olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak geleceğe karamsar bakanların kaçınma yönelimli kimlik stili puanları, gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin ise bilgi yönelimli kimlik stili puanları anlamlı olarak daha yüksek bulgulanmıştır. Geleceğe karamsar bakanların, hayatlarından memnun olmayanların, yaşamdan doyum elde etmeyenlerin kimliğini sağlıklı bir şekilde oluşturmaması ve benliğini bulamamaları beklenen bir sonuçtur.

Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen bulgulara çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili ve bilgi yönelimli kimlik stili arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunurken çocukluk çağı travmaları ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında ise düşük düzeyde negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Çocukluk çağı travmaları ile kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stili arasında anlamlı bir ilişki bulunurken çocukluk çağı travmaları ile norm yönelimli kimlik stili arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Literatür incelendiğinde çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkinin doğrudan incelenmediği anlaşılmıştır. Ancak çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasındaki ilişkiye benzer bir çalışma örneği olarak Tadik (2023) çocukluk çağı travmalarının madde kullanımına etkisini araştırdığı çalışmada çocukluk çağı travmaları ile sigara, alkol ve madde kullanımı arasında pozitif korelasyon ilişkisi tespit etmiştir. Kaya (2020) çocukluk çağı travmalarının psikopatolojik belirtiler ile ilişkisini araştırdığı çalışmada çocukluk çağı travmaları ile psikopatolojik belirtiler arasında anlamlı pozitif ilişki tespit etmiştir. Şen (2019) çocukluk çağı travmaları ile dürtüsellik arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada çocukluk çağı travmaları ile dürtüsellik arasında pozitif yönlü bir ilişki saptamıştır. Bozyel (2017) çocukluk çağı travmaları ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmaları ile psikolojik semptomlar arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Kılıç-Nurkan (2016) çocukluk çağı travmaları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmaları ile duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik arasında pozitif ilişki tespit etmiştir. Çocukluk çağı travmaları ile bilgi yönelimli kimlik stili arasındaki ilişkiye

benzer bir çalışma örneği olarak Yumuşakkaya (2022) çocukluk çağı travmaları ile öz şefkat arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmaları yüksek olan kişilerin öz şefkat düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. İhtiyar (2021) kişilik bozukluklarını çocukluk çağı travmaları bağlamında incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmaları ile otantiklik arasında anlamlı ilişkiler tespit etmiştir. Çelik (2020) çocukluk çağı travmaları ile bilinçli farkındalık arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında çocukluk çağı travmaları ile bilinçli farkındalık arasında negatif yönlü ilişki bulgulamıştır. Sert (2020) sosyoekonomik düzeyi düşük ergenlerin çocukluk çağı travmalarını incelediği çalışmasında çocukluk çağı travmaları ile öz yeterlik arasında negatif yönlü ilişki saptamıştır. Öztürk (2019) çocukluk çağı travmaları ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmaları ile bilişsel esneklik arasında negatif ilişki tespit etmiştir. Kılıç-Nurkan (2016) çocukluk çağı travmaları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmaları ile dışadönüklük, sorumluluk ve uyumluluk arasında negatif yönlü ilişki tespit etmiştir.

Kısaca çocukluk çağı travmaları, kişide, kontrolün kendi elinde olmadığını ve hayatının başkaları tarafından kontrol edildiğini düşünmesine yol açabilir bu da kişinin kaçınma yönelimli kimlik stili geliştirmesine neden olurken bilgi yönelimli kimlik stili geliştirebilmesine engel olmaktadır.

Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Çocukluk çağı travmaları değişkeninin kaçınma yönelimli kimlik stili değişkenindeki varyansın %09'unu pozitif; bilgi yönelimli kimlik stili değişkenindeki varyansın %05'ini negatif olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın çocukluk çağı travmaları değişkeninin norm yönelimli kimlik stili değişkenini anlamlı olarak yordamadığı sonucuna da ulaşılmıştır. Kısaca çocukluk çağı travmaları değişkeninin kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stillerini anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde çocukluk çağı travmalarının kaçınma yönelimli kimlik stilini yordamasına ilişkin benzer bir çalışma örneği olarak Güner (2022) öfke ifade tarzı ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında çocukluk çağı travmalarının öfke düzeyini pozitif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Özdemir (2022) çocukluk çağı travmaları ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmalarının

duygu düzenleme güçlüğüne pozitif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Dansuk (2022) çocukluk çağı travmaları ile sosyal anksiyete ve kontrol algısı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmalarının sosyal anksiyeteyi ve kontrol algısını pozitif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Balık-Okutan (2017) çocukluk çağı travmaları ile ruhsal belirtiler arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında çocukluk çağı travmalarının olumsuz benliği pozitif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Buna karşın çocukluk çağı travmalarının bilgi yönelimli kimlik stilini yordamasına ilişkin benzer bir çalışma örneği olarak Hayırlı-Hanay (2022) çocukluk çağı travmaları ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığı negatif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Yumuşakkaya (2022) çocukluk çağı travmaları ile öz şefkat arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmalarının öz şefkati negatif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak çocukluk çağı ihmal ve istismarına maruz kalan kişiler, ileriki yaşamlarında sorunlarını ertelemekte ve hayatları üzerinde kontrollerinin olmadığını düşünmektedir. Buna göre hayatlarıyla ilgili karar almak istemeyen kaçınma yönelimli kimlik stilinin çocukluk çağı travmaları tarafından pozitif yordanması; yaşamıyla ilgili kontrolü elinde tutan bilgi yönelimli kimlik stilinin çocukluk çağı travmaları tarafından negatif yordanması beklenilebilir.

Çocukluk Çağı Travmaları ile Benliğin Ayrışması Arasındaki İlişkiye Dair Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrışması arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen bulgularda çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrışması, duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrışması toplam puanı ve duygusal kopma arasında orta düzeyde negatif yönlü ilişki bulunurken çocukluk çağı travmaları ile duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve başkalarına bağımlılık arasında ise düşük düzeyde negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrışması ve Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin bütün alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Literatür incelendiğinde Çanakçı (2023) çocukluk çağı travmaları, benliğin ayrışması ve psikolojik sağlamlığı incelediği araştırmasında çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrışması arasında negatif yönlü anlamlı ilişki

bulgulamıştır. Peleg (2014) araştırmasında çocukluk çağı stresli yaşam olayları ile benliğin ayrımlaşması arasında negatif yönlü ilişki tespit etmiştir. Alan yazında benzer araştırma örneği olarak Süloğlu (2019) benliğin ayrımlaşması ile algılanan stres düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında algılanan stres ile benliğin ayrımlaşması arasında negatif yönlü güçlü bir ilişki tespit etmiştir. Karataş (2020) ebeveynleşme ile depresyon, kaygı ve stres arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında depresyon, kaygı ve stres ile benliğin ayrımlaşması arasında orta düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulgulamıştır. Yine benzer olarak Yılmaz (2020) benliğin ayrımlaşmasını romantik ilişki doyumunun yordayıcısı olarak araştırdığı çalışmasında depresyon ile benliğin ayrımlaşması arasında orta düzeyde negatif yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Okursoy-Metinoğlu (2020) benliğin ayrımlaşmasını yakın ilişkilerdeki bağlanma boyutlarıyla incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşması ile kaygılı bağlanma arasında düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki saptamıştır. Bayraktar (2022) benliğin ayrımlaşması ile affedicilik arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında ruminasyon ile benliğin ayrımlaşması arasında negatif yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Benzer olarak Yıldız (2019) ruminasyon, saplantılı ve derin düşünme ile benliğin ayrımlaşması arasında orta düzeyde negatif ilişki tespit etmiştir. Sökmen (2022) “Benliğin ayrımlaşmasından iyi oluşa: Kendini düzenlemenin aracı rolü” adlı araştırmasında duygu düzenleme güçlüğü ile benliğin ayrımlaşması arasında orta düzeyde negatif yönlü bir ilişki saptamıştır. Tönbül ve Avcı (2021) algılanan sürekli kaygıyı benliğin ayrımlaşması bağlamında araştırdığı çalışmalarında sürekli kaygı ile benliğin ayrımlaşması arasında negatif yönlü güçlü bir ilişki tespit etmiştir. Tönbül ve Kocayörük (2021) benliğin ayrımlaşmasının evlilik ilişkisi inançlarını yordamasını incelediği araştırmalarında erken dönem uyumsuz şema alanları ile benliğin ayrımlaşması arasında orta düzeyde negatif yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir.

Sonuç olarak çocukluk çağında geçirilen olumsuz olaylar bireylerin düşünce ve duygularının bozulmasına neden olabilmektedir. Düşünce ve duyguların bozulması olaylar karşısında sağlıklı olmayan tepkiler verilmesine neden olmaktadır. Bu sebeple yaşanan çocukluk çağı travmaları artarken olaylar karşısında sağlıklı tepkiler vermeyi, aileden özerkleşmeyi tanımlayan benliğin ayrımlaşması düzeyleri ise düşmektedir.

Çocukluk Çağı Travmaları Değişkeninin Benliğin Ayrımlaşması Düzeyini Yordama Gücüne Dair Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Çocukluk çağı

travmaları değişkeninin benliğin ayrımlaşması değişkenindeki varyansın %12'sini negatif olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda çocukluk çağı travmaları değişkeninin benliğin ayrımlaşması değişkenini anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazında benzer olarak Kutlu (2020) algılanan ebeveynlik biçimi ile aldatma arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü incelediği çalışmada anne ve babadan algılanan reddedici ve aşırı koruyucu tutumun benliğin ayrımlaşmasını negatif ve anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Yine benzer olarak Tönbül ve Kocayörük (2021) erken dönem uyumsuz şema alanlarının benliğin ayrımlaşmasını negatif ve anlamlı bir şekilde yordadığını bulgulamıştır.

Sonuç olarak çocukluk çağında yaşanan istenmeyen olaylar bireylerin sağlıklı olmayan düşünce ve duygular geliştirmesine, olaylar karşısında istendik olmayan tepkiler göstermesine ve stresli durumları yönetememesine neden olabilir. Bu sebeple stresli anlarda bile güçlü tepkiler göstermeyi tanımlayan benliğin ayrımlaşmasının çocukluk çağı travmaları tarafından negatif yordanması beklenmektedir.

Benliğin Ayrımlaşması ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Benliğin ayrımlaşması ile kimlik stilleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen bulgularda benliğin ayrımlaşması ile kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre benliğin ayrımlaşması ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasında orta düzeyde negatif yönlü ilişki; benliğin ayrımlaşması ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki ve benliğin ayrımlaşması ile norm yönelimli kimlik stili arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Benliğin ayrımlaşması ile kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Literatür incelendiğinde Farshad, Mehrnaz ve Mahmoud (2010) çalışmalarında benliğin ayrımlaşması ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında pozitif ilişki; kaçınma yönelimli kimlik stili ile negatif ilişki olduğunu bulmuştur. Bu araştırma dışında benliğin ayrımlaşması ile kimlik stilleri arasındaki ilişkinin doğrudan incelenmediği anlaşılmıştır. Ancak benliğin ayrımlaşması ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasındaki ilişkiye benzer çalışma örneği olarak Erdem-Özyurt (2019) psikolojik iyi oluşun benliğin ayrımlaşması açısından incelediği çalışmada benliğin ayrımlaşması ile genel sağlık arasında düşük düzeyde negatif ilişki saptamıştır. Süloğlu (2019)

benliğin ayrımlaşması ile psikolojik sağamlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşması ile yetersiz öz yeterlik algısı arasında düşük düzeyde negatif ilişki saptamıştır. Gündebahar (2020) romantik ilişki kalitesi ile aldatma eğilimi arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü incelediği çalışmasında benliğin ayrımlaşması ile dürtüsellik arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Benliğin ayrımlaşması ile bilgi yönelimli kimlik stili arasındaki ilişkiye benzer çalışma örneği olarak Mert ve Kahraman (2019) benliğin ayrımlaşması ile özgecilik arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında benliğin ayrımlaşması ile özgecilik arasında düşük düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu bulgulamıştır. Karababa, Mert ve Çetiner (2018) psikolojik iyi olmanın yordayıcısı olarak benliğin ayrımlaşmasını incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşması ile psikolojik iyi olma arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Karataş (2020) ebeveynleşme ile depresyon, kaygı, stres arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşması ve sosyal sorun çözme becerisinin aracı rollerini araştırdığı çalışmasında benliğin ayrımlaşması ile sorun çözme becerisi arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu bulgulamıştır. Yılmaz (2020) romantik ilişki doyumunun yordayıcısı olarak benliğin ayrımlaşmasını araştırdığı çalışmasında benliğin ayrımlaşması ile otantiklik arasında orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Polat (2022) öznel iyi oluşu benliğin ayrımlaşması açısından incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşması ile öznel iyi oluş düzeyi ve öz yetkinlik arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu bulgulamıştır. Sökmen (2022) benliğin ayrımlaşmasının iyi oluşa etkisini araştırdığı çalışmasında benliğin ayrımlaşması ile öz kontrol arasında orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Benliğin ayrımlaşması ile norm yönelimli kimlik stili arasındaki ilişkiye paralel çalışma örneği olarak Değirmenci (2019) sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşmasını incelediği çalışmasında benliğin ayrımlaşması ile sosyal onay ihtiyacı arasında negatif anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Topçu (2023) romantik ilişki inançlarını benliğin ayrımlaşması açısından araştırdığı çalışmasında Benliğin ayrımlaşması ile karşılıklı bağımlılık arasında orta düzeyde negatif anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır.

Benliğin ayrımlaşmasında aileden kendini özerkleştirebilmenin şart olması; ailenin sözünden çıkmamanın şart olduğu norm yönelimli kimlikle negatif bir ilişki içinde olması beklenen bir durumdur. Norm yönelimli kimlik stilinde olan bireyler

çoğunlukla toplum tarafından kabul görmüş veya kendisinin önemseydiği kişilerin hedeflerini gerçekleştirme eğilimi içinde olan kişilerdir. Buna karşın benliğin ayrımlaşması yüksek olan bireyler ise anne ve babasından özerkliğini ve bireyselliğini kazanmış bireylerdir. Sonuç olarak norm yönelimli kimlik stilinde olan kişilerin benliğin ayrımlaşması puanlarının düşük olması ve aralarında negatif korelasyon ilişkisinin olması oldukça doğaldır. Benliğin ayrımlaşması kişinin yalnızca ailesinden bireyselliğini kazanması değil aynı zamanda duygu ve düşüncelerini birbirinden ayırt edebilmesi ve durumlar karşısında mantıklı tepkiler verebilme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır. Kaçınma yönelimli kimlik stilinde olan bireyler ise kısa süreli çözümlere odaklanarak daha çok günü kurtaran kararlar vermektedirler. Buna göre kaçınma yönelimli kimlik stilinde olan bireylerin benliğin ayrımlaşması düzeylerinin düşük olması yine beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Benliğin Ayrımlaşması Değişkeninin Kimlik Stilleri Değişkenini Yordama Gücüne Dair Bulguların Tartışılması ve Yorumu: Benliğin ayrımlaşması değişkeninin kaçınma yönelimli kimlik stili değişkenindeki varyansın %13'ünü negatif; bilgi yönelimli kimlik stili değişkenindeki varyansın %01'ini pozitif; norm yönelimli kimlik stili değişkenindeki varyansın %06'sını negatif olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda kısaca benliğin ayrımlaşması değişkeninin kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stillerini anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazından benliğin ayrımlaşmasının kaçınma ve norm yönelimli kimlik stilini yordamasına ilişkin benzer bir çalışma örneği olarak Yıldız (2019) benliğin ayrımlaşması ve affediciliğin ruminasyonu yordayıcı rolünü incelediği araştırmasında benliğin ayrımlaşmasının ruminasyon düzeyini negatif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Tönbül ve Avcı (2021) algılanan sürekli kaygıyı benliğin ayrımlaşmasına göre incelediği araştırmalarında benliğin ayrımlaşmasının sürekli kaygıyı negatif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Alan yazından benliğin ayrımlaşmasının bilgi yönelimli kimlik stilini yordamasına ilişkin benzer bir çalışma örneği olarak Kurt (2019) akılcı olmayan romantik ilişki inançları ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında benliğin ayrımlaşmasının bilişsel esnekliği pozitif ve anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır.

Benliği ayrımlaşan bireyler kendilerini olduğu gibi kabul ederler, kendi kararlarını kendileri verirler, başkalarından onay alma ihtiyacı hissetmezler. Bu

bağlamda geleceği hakkında karar vermeyi sürekli erteleyen kaçınma yönelimli kimlik stilinin benliğin ayrımlaşması tarafından negatif yordanması; hayatlarıyla ilgili kararları alternatifleri değerlendirerek belirleyen bilgi yönelimli kimlik stilinin benliğin ayrımlaşması tarafından pozitif yordanması; kendi hedeflerinden ziyade ailesinin ve toplumun amaçlarını gerçekleştirmek isteyen norm yönelimli kimlik stilinin benliğin ayrımlaşması tarafından negatif yordanması beklenilebilir.

Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayrımlaşmasının Aracı Rolüne Dair Bulguların Tartışılması ve Yorumu:

Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü ortaya koymak amacıyla Yol Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu genel olarak yollar anlamlı bulunmakla birlikte norm yönelimli kimlik stilinin çocukluk çağı travmaları ile doğrudan ilişkisinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Çocukluk çağı travmaları ile norm yönelimli kimlik stili arasında doğrudan ilişkinin anlamlı olmamasına norm yönelimli kimlik stilinin hem bilgi hem de kaçınma yönelimli kimlik stiline bazı özellikleri bağlamında benzerlikler göstermesi neden olarak gösterilebilir. Norm yönelimli kimlik stili herhangi bir kimliğe bağlanma konusunda bilgi yönelimli kimlik stiline benzerken kimlik bunalımının yaşanmamasıyla kaçınma yönelimli kimlik stiline benzemektedir. Bir kimliğe bağlanma konusunda yapılan birçok araştırmada norm ve bilgi yönelimli kimlik stiline sahip bireylerin güçlü bir şekilde bir kimliğe bağlandıkları ortaya konulmuştur (Berzonsky, 1990, 1992b; Berzonsky, 2003b; Berzonsky and Kuk, 2000; Dollinger, 1995). Buna karşın norm yönelimli kimlik stilinde kimlik bunalımı ve keşfi yaşanmamaktadır (Berzonsky, 2004a). Ayrıca norm yönelimli kimlik stiline sahip bireylerin tıpkı bilgi yönelimli kimlik stilinde olduğu gibi dışadönüklük, uyumluluk ve vicdanlı olma gibi özellikleri olduğu görülmüştür (Dollinger, 1995). Buna karşın norm yönelimli kimlik stilindeki bireylerde düşük düzeyde deneyime açıklık ve düşük düzeyde iç gözlem görülmüştür (Berzonsky, 1993). Bu sebeple norm yönelimli kimlik stili karışık bir uyum modeliyle ilişkili olduğu düşünülebilir (Berzonsky, 2003b; Soenens et al., 2011). Bu durum da çocukluk çağı travmalarının tek başına norm yönelimli kimlik stilini anlamlı olarak yordamamasına neden olmuştur. Buna karşın çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasında benliğin ayrımlaşmasının aracı etkisinin anlamlı olduğu, ancak benliğin ayrımlaşmasının çocukluk çağı travmaları ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında aracı etkisinin anlamlı

olmadığı anlaşılmıştır. Çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasında benliğin ayrımlaşmasının aracı etkisinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kısaca araştırmada çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasında benliğin ayrımlaşmasının kısmi aracılık etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Yaşamın erken dönemlerinde geçirilen çocukluk çağı travmaları bireylerin kaçınma yönelimli kimlik stili geliştirmelerine neden olurken benliğin ayrımlaşması bu etkiyi daha aza indirmekte, bireylerin kaçınma yönelimli kimlik stili geliştirme konusunda önleyici bir faktör olarak işlev görmekte ve dolaylı olarak bireylerin sağlıklı kimlik gelişimlerini desteklemektedir. Çünkü benliği ayrımlaşan bireylerin anne babasından ve diğer kişilerden bireyselliğini kazanması ve özerk, esnek ve mantıklı kararlar verebilmesi bu yönde bir etkiye sebep olduğu düşünülebilir.

Literatüre bakıldığında ilgili araştırmalarda benzer olarak benliğin ayrımlaşmasının öznel iyi oluşa (Polat, 2022), genel öz yeterliliğe (Aktaş, 2020), psikolojik iyi oluşa (Bohlander, 1999; Erdem ve Kabasakal, 2020; Erdem-Özyurt, 2019; Karababa, Mert ve Çetiner, 2018; Lee and Kim, 2011; Licht and Chabot, 2006; Skowron, Stanley and Shapiro, 2009; Yıldırım, 2021), kendilik ve aile aidiyetine (Çiftçi, 2022), affediciliğe (Bayraktar, 2022), psikolojik sağlamlığa (Çanakçı, 2023; Koçyiğit, 2022; Sadeghi, Barahmand and Roshannia, 2020; Sökmen, 2022; Süloğlu, 2019), özerk benliğe (Ross and Murdock, 2014), otokontrole ve kendini denetleme becerisine (Skowron and Dendy, 2004), psikolojik uyuma (Skowron and Friedlander, 1998; Skowron, Wester and Azen, 2004), umuda (Sadeghi, Barahmand and Roshannia, 2020), benlik saygısına (Yang, 1999), psikososyal gelişime (Jenkins et al., 2005), psikososyal işlevselliğe (Cepukiene, 2021), akademik, sosyal ve bireysel uyuma (Mert ve Çetiner, 2018), bütünlük duygusuna (Yıldız, 2020), kendini kabule (Hill, Hasty and Moore, 2011), yaşam doyumuna (Ulu-Yalçınkaya, 2019), sosyal problem çözme becerisine (Tiryaki-Güven, 2020), mesleki kimlik ve kariyer kararlılığına (Johnson et al., 2014) ve özgeciliğe (Mert ve Gülmez, 2018) arttırıcı etkide bulunmakta ve desteklemektedir. Araştırmadan elde edilen sonuca benzer olarak Murdock ve Gore (2004) araştırmalarında algılanan stres düzeyi ile psikolojik işlevsellik arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü incelemişlerdir. Araştırmada benliğin ayrımlaşmasının algılanan stresin psikolojik işlevsellik üzerindeki etkisini azalttığı ortaya konulmuştur. Buser ve Gibson (2017) gerçekleştirdikleri araştırmalarında benliğin ayrımlaşmasının olumsuz beden algısını

azalttığını ortaya koymuşlardır. Halevi ve Idisis (2017) araştırmalarında benliğin ayrımlaşmasının dolaylı travma etkisini hafiflettiğini bulgulamışlardır. Tiryaki-Güven (2020) araştırmasında aile işlevselliği ile psikolojik belirtisellik arasında benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünü anlamlı bulmuştur. Yine benzer olarak Yıldırım-Zeren (2022) araştırmasında çocukluk çağı travmaları ile şefkat yorgunluğu arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının aracı rolünün anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Arslan (2015) yaptığı çalışmada çocukluk çağı travmaları ile olumsuz benlik kavramı ve depresyon arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın kısmi aracı etkisi olduğunu ve olumsuz benlik kavramı ve depresyonda psikolojik sağlamlığın koruyucu bir rol üstlendiğini ortaya koymuştur. Gedik (2021) tarafından yapılan çalışmada çocukluk çağı travmaları ile kişilik biçimleri arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın aracı etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ve elde edilen sonuçlar bağlamında araştırmacılara yönelik öneriler ve uygulayıcılara yönelik öneriler ortaya konulmuştur.

6.1. Araştırmadan Elde Edilen Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Katılımcıların çocukluk çağı travma toplam puanının, duygusal, fiziksel ve cinsel istismar puanlarının kesme puanı üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada Kimlik Stili Ölçeği-5'e yönelik elde edilen bulgulara katılımcıların bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutuna ait maddelere daha fazla katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak Benliğin Ayrışması Ölçeği'ne yönelik elde edilen bulgulara katılımcıların 75 puan üzerinde benliğin ayrışması düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaş gruplarına göre katılımcıların benliğin ayrışması toplam puanlarında ve Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin başkalarına bağımlılık alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Büyük yaş gruplarının daha yüksek düzeyde benliğin ayrışmasına sahip olduğu ve daha az başkalarına bağımlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın diğer alt boyutlarda yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Cinsiyete göre katılımcıların benliğin ayrışması toplam puanlarında ve Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve başkalarına bağımlılık alt boyutlarında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Erkeklerin daha yüksek düzeyde benliğin ayrışmasına sahip olduğu, daha az duygusal tepkisel oldukları, daha yüksek düzeyde ben pozisyonu puanlarına sahip olduğu ve daha az başkalarına bağımlı olduğu sonucuna varılmıştır. Buna karşın duygusal kopma alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Kardeş sayısına göre katılımcıların Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin yalnızca duygusal kopma alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Dört kardeş ve daha fazla kardeş sayısına sahip olan katılımcıların daha fazla duygusal kopma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın benliğin ayrışması toplam puanında ve Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin diğer alt boyutlarında kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Kardeş doğum sırasına göre katılımcıların benliğin ayrımlaşması toplam puanlarında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. İkinci ve sonuncu çocuk olarak dünyaya gelenlerin daha yüksek düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip olduğu buna karşın ortanca çocuk olarak dünyaya gelenlerin ise daha düşük düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ek olarak Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin alt boyutlarında kardeş doğum sırasına göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Eğitim düzeyine göre katılımcıların benliğin ayrımlaşması toplam puanlarında ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık alt boyutlarında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Üniversite mezunu olanların daha yüksek düzeyde benliğin ayrımlaşması düzeyine sahip olduğu, daha az duygusal kopma yaşadıkları ve daha az başkalarına bağımlı oldukları ortaya konulmuştur. Buna karşın Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik ve ben pozisyonu alt boyutlarında eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Üniversite alanına göre katılımcıların Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin yalnızca başkalarına bağımlılık alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanların daha fazla başkalarına bağımlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın benliğin ayrımlaşması toplam puanında ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin diğer alt boyutlarında üniversite alanına göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Algılanan ekonomik duruma göre katılımcıların Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin yalnızca duygusal kopma alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Düşük ekonomik düzeye sahip olduğunu düşünenlerin daha fazla duygusal kopma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın benliğin ayrımlaşması toplam puanında ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin diğer alt boyutlarında algılanan ekonomik duruma göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Ebeveyn birlikteliğine göre katılımcıların Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin yalnızca duygusal tepkisellik alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Ebeveynleri ayrı veya boşanmış olanların daha fazla duygusal tepkisel oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın benliğin ayrımlaşması toplam puanında ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin diğer alt boyutlarında ebeveyn birlikteliğine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Algılanan ebeveyn tutumuna göre katılımcıların benliğin ayrımlaşması toplam puanlarında ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık alt boyutlarında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Demokratik bir ebeveyne sahip olduklarını düşünenlerin daha yüksek düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip oldukları, daha az duygusal tepkisel oldukları, daha az duygusal kopma yaşadıkları ve daha az başkalarına bağımlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın otoriter bir ebeveyne sahip olduklarını düşünenlerin daha düşük düzeyde benliğin ayrımlaşmasına ve daha düşük ben pozisyonu puanlarına sahip olduğu, daha fazla duygusal kopma yaşadıkları ve daha fazla başkalarına bağımlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Algılanan gelecek durumuna göre katılımcıların benliğin ayrımlaşması toplam puanlarında ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği'nin duygusal tepkisellik, ben pozisyonu, duygusal kopma ve başkalarına bağımlılık alt boyutlarında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin daha yüksek düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip oldukları, daha az duygusal tepkisel oldukları, daha yüksek düzeyde ben pozisyonu puanlarına sahip oldukları, daha az duygusal kopma yaşadıkları ve daha az başkalarına bağımlı oldukları sonucuna varılmıştır. Buna karşın geleceğe karamsar bakanların daha düşük düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip olduğu, daha fazla duygusal tepkisel oldukları, daha düşük ben pozisyonu puanlarına sahip olduğu, daha fazla duygusal kopma yaşadıkları ve daha fazla başkalarına bağımlı oldukları sonucuna varılmıştır.

Yaş gruplarına göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Cinsiyete göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Kardeş sayısına göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Kardeş doğum sırasına göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur. İkinci çocuk olarak dünyaya gelenlerin bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının ortanca çocuk ve tek çocuk olarak dünyaya gelenlere oranla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Buna

karşın Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında kardeş doğum sırasına göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Eğitim düzeyine göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Üniversite okumayanların ve üniversite öğrencilerinin kaçınma yönelimli kimlik stili; üniversite okumayanların ise norm yönelimli kimlik stili puanlarının üniversite mezunlarına oranla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Buna karşın Kimlik Stili Ölçeği-5'in bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Üniversite alanına göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Sağlık bilimlerinde okuyan veya mezun olanların ve üniversite okumayanların norm yönelimli kimlik stili puanlarının sosyal bilimlerde okuyan veya mezun olanlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutlarında üniversite alanına göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Algılanan ekonomik duruma göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma, bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Ebeveyn birlikteliğine göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma yönelimli kimlik stili alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Ebeveynleri ayrı veya boşanmış olanların kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının ebeveynleri birlikte veya evli olanlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın Kimlik Stili Ölçeği-5'in bilgi ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında ebeveyn birlikteliğine göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Algılanan ebeveyn tutumuna göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma ve norm yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Otoriter ve reddedici bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının; koruyucu ve mükemmeliyetçi bir ebeveyne sahip olduğunu düşünenlerin ise norm yönelimli kimlik stili puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın Kimlik Stili Ölçeği-5'in bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutunda algılanan ebeveyn tutumuna göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Algılanan gelecek durumuna göre katılımcıların Kimlik Stili Ölçeği-5'in kaçınma ve bilgi yönelimli kimlik stili alt boyutlarında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Geleceğe karamsar bakanların kaçınma yönelimli kimlik stili puanlarının; gelecekte başarılı olacağını düşünenlerin ise bilgi yönelimli kimlik stili puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın Kimlik Stili Ölçeği-5'in norm yönelimli kimlik stili alt boyutunda algılanan gelecek durumuna göre anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasında orta düzeyde pozitif ilişki buna karşın çocukluk çağı travmaları ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında düşük düzeyde negatif ilişki bulunmuştur. Buna ek olarak çocukluk çağı travmaları ile norm yönelimli kimlik stili arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çocukluk çağı travmalarının kaçınma yönelimli kimlik stilini pozitif anlamlı olarak bilgi yönelimli kimlik stilini negatif olarak anlamlı yordadığı buna karşın norm yönelimli kimlik stilini anlamlı olarak yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukluk çağı travmaları ile benliğin ayrımlaşması toplam puanı ve duygusal kopma arasında orta düzeyde negatif ilişki, yine çocukluk çağı travmaları ile duygusal tepkisellik, ben pozisyonu ve başkalarına bağımlılık arasında düşük düzeyde negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak çocukluk çağı travmalarının benliğin ayrımlaşmasını negatif olarak anlamlı yordadığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Benliğin ayrımlaşması ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasında orta düzeyde negatif ilişki, yine benliğin ayrımlaşması ile bilgi yönelimli kimlik stili arasında düşük düzeyde pozitif ilişki, buna karşın benliğin ayrımlaşması ile norm yönelimli kimlik stili arasında düşük düzeyde negatif ilişki saptanmıştır.

Benliğin ayrımlaşmasının kaçınma yönelimli kimlik stilini ve norm yönelimli kimlik stilini negatif, buna karşın benliğin ayrımlaşmasının bilgi yönelimli kimlik stilini pozitif olarak anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukluk çağı travmaları ile kaçınma yönelimli kimlik stili arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşmasının kısmi aracılık etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

6.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle oluşturulan araştırmacılara yönelik öneriler aşağıda belirtilmiştir.

Araştırmanın 18-25 yaş arası çalışma grubuyla yapıldığı düşünüldüğünde ileride benzer konuda yapılacak olan araştırmaların farklı yaş gruplarını içeren veya daha geniş veya daha dar yaş aralığındaki çalışma gruplarıyla yapılması önerilebilir.

Bu araştırma dezavantajlı olmayan ve klinik olmayan katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda aynı konu dezavantajlı ve klinik özellikler gösteren katılımcılarla gerçekleştirilmesi önerilebilir.

Araştırma betimsel tarama modeline dayalı ilişkisel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Farklı bilimsel araştırma yöntemleri (nitel araştırma yöntemleri, karma modeller, boylamsal modeller, deneysel çalışma gibi) kullanılarak bu konuda araştırmalar yapılması önerilebilir.

Algılanan ebeveyn tutumu olarak tutarsız, ilgisiz ve helikopter ebeveynliği araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bunun gibi diğer ebeveyn tutumları da eklenerek benliğin ayrımlaşması ve kimlik stilleri üzerine çalışmalar yapılabilir.

Araştırmada algılanan ebeveyn tutumları anne ve baba olarak ayrılmamış bir bütün olarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Gelecekte yapılacak olan araştırmalarda algılanan ebeveyn tutumlarının anneden algılanan ebeveyn tutumu ve babadan algılanan ebeveyn tutumu olarak ayrılması önerilebilir.

Araştırmada Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ), Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5) ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği kullanılmıştır. Diğer yapılacak araştırmalarda başka ölçekler kullanılarak çocukluk çağı travmalarının, kimlik stillerinin ve benliğin ayrımlaşmasının araştırılması önerilebilir.

Diğer araştırmacılara çocukluk çağı travmaları, kimlik stili ve benliğin ayrımlaşması alanında ölçekler geliştirmesi, yurt dışında yapılan çocukluk çağı travmaları, kimlik stilleri ve benliğin ayrımlaşması ölçeklerinin Türkçeye çevrilmesi önerilebilir.

Türkiye’de kimlik stilleri ve benliğin ayrımlaşması ile ilgili az sayıda araştırmanın yapıldığını düşünürsek diğer araştırmacılara bu konularda araştırma yapmaları önerilebilir.

Bu araştırmada çocukluk çağı travmalarının ve benliğin ayrımlaşmasının kimlik stillerini yordayıp yordadığı incelenmiştir. İleride gerçekleştirilecek yeni çalışmalarda farklı değişkenlerin kimlik stillerini yordayıp yordadığı araştırılabilir.

Çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişki farklı aracı değişkenlerin dâhil edilmesiyle tekrardan araştırılması yapılabilir.

Bu çalışmada Kuşaklararası Aile Terapisi'nin yalnızca benliğin ayrımlaşması terimi araştırılmıştır. Kuşaklararası Aile Terapisi'nin diğer terimlerinin de (üçgenler, çekirdek ailenin duygusal sistemi, çok kuşaklı aktarım süreci, aile yansıması süreci, kardeş konumu, duygusal kesme, toplumsal duygusal süreç) araştırılması önerilebilir.

Bu çalışmada benliğin ayrımlaşması ve kimlik stilleri terimlerinin demografik koşullara göre değişip değişmediğine bakılmıştır. Diğer araştırmalarda çocukluk çağı travmalarının demografik koşullara göre değişip değişmediğine bakılması önerilebilir.

Araştırmada çalışma grubuna dâhil olan küçük yaş gruplarının ve kadınların benliğin ayrımlaşması düzeylerinin daha düşük olduğu bulgulanmıştır. Küçük yaş gruplarındaki ve kadınlardaki düşük benliğin ayrımlaşmasına neden olan etmenlerin araştırılması önerilebilir.

Algılanan ekonomik durumu düşük olan katılımcıların duygusal kopma davranışları daha yüksek bulunmuştur. Buna bağlı olarak düşük ekonomik düzeyin ne gibi dezavantajlar ortaya çıkaracağına yönelik araştırmalar yapılması önerilebilir.

6.3. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle oluşturulan uygulayıcılara yönelik öneriler aşağıda belirtilmiştir.

Araştırmada çalışma grubuna dâhil olan katılımcıların duygusal, fiziksel ve cinsel istismar puanları bağlamında risk altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre ruh sağlığı uzmanlarının bu konularda önleyici çalışmalar yapması önerilebilir.

Toplumda sağlıklı bir neslin oluşturulabilmesi için televizyon ve internetten yararlanarak uzmanlar tarafından çocukluk çağı travmaları ile ilgili bilgilendirici çalışmalar yapılması önerilebilir.

Çocukluk çağı travmalarının benliğin ayrımlaşması düzeyini ve kimlik stillerini etkilediği varsayıldığında ruh sağlığı uzmanlarının çocukluk çağı travmalarının etkisini azaltmaya yönelik çalışmalarda bulunması önerilebilir.

Çocukluk çağı travmalarının daha çok okul çağını kapsadığı düşünüldüğünde okulların rehberlik servislerinin çocukluk çağı travmaları ile ilgili psiko-eğitim ve

müdahale programları, seminerler, konferanslar, toplantılar ve projeler geliştirmesi önerilebilir.

Ruh sağlığı uzmanları gerçekleştirecekleri danışma ve terapi oturumlarında danışanların sahip olduğu kimlik stillerini göz önünde bulundurarak danışanlarının sorunlarına çeşitli çözüm önerilerinde bulunabilir.

Gerek bireyle danışma gerekse grupta danışmada kullanılmak üzere kimlik stilleri konusunu da kapsayan oturumlar planlanabilir.

Ruh sağlığı uzmanlarının özellikle beliren yetişkinlik döneminde olan danışanlarıyla çalışırken kimlik stilleri ve benliğin ayrılaşması konuları üzerinden çalışmalar yapması önerilebilir.

Üniversitede yer alan ilgili bölümlerin programlarına kimlik stilleri ve benliğin ayrılaşması konulu derslerin dâhil edilmesi önerilebilir.

İstendik kimlik stiline sahip bireyler ve istenilen düzeyde benliğin ayrılaşmasına sahip bireyler yetiştirmek için çeşitli kurum ve kuruluşların bu konularla ilgili ailelere ve ergenlik ve beliren yetişkinlik döneminde olan bireylere eğitimler düzenlemesi önerilebilir.

Çeşitli kurum ve kuruluşların ruh sağlığı uzmanlarına çocukluk çağı travmaları, kimlik stilleri ve benliğin ayrılaşması konularında hizmet içi eğitimler düzenlemesi önerilebilir.

Araştırmada algılanan ebeveyn tutumlarının benliğin ayrılaşmasını etkilediği ortaya konulmuştur. Bu bağlamda istendik anne baba tutumları öğretilerek ebeveynlerin benliğin ayrılaşmasının geliştirilmesi ve yükseltilmesi veya benliğin ayrılaşmasının arttırılması amacıyla çeşitli programlar geliştirilerek istendik anne baba tutumları ebeveynlere kazandırılması sağlanabilir.

Ruh sağlığı uzmanları küçük yaş gruplarının ve kadınların benliğin ayrılaşması puanlarının büyük yaş gruplarından ve erkeklerden daha düşük olduğunu göz önünde bulundurarak küçük yaş gruplarıyla ve kadınlarla çalışırken benliğin ayrılaşması düzeyini arttırmaya yönelik çalışmalar yapabilir.

Demokratik anne babaya sahip olmayan kişilerin benliğin ayrılaşması anlamında risk altında olduğu söylenebilir. Bu nedenle benliğin ayrılaşmasını geliştirme programları ve yine benliğin ayrılaşmasıyla ilgili grup rehberliği ve

bireyle rehberlik çalışmaları hazırlanıp uygulanması, sosyal etkinliklerin düzenlenmesi önerilebilir.

Ruh sağlığı uzmanları çocukluk çağı travmalarının kimlik gelişimi üzerindeki etkisinde benliğin ayrımlaşmasının olumlu etkisini göz önünde bulundurarak çocukluk çağı travması yaşamış bireylerle çalışırken sağlıklı kimlik gelişimi için benliğin ayrımlaşmasıyla ilgili müdahalelerde bulunması önerilebilir.

Çocukluk çağı travmalarının bireyler üzerindeki etkisini en aza indirme, istedik kimlik stillerine ve yüksek düzeyde benliğin ayrımlaşmasına sahip olma adına Türkiye’de ruh sağlığı uzmanlarının yaygınlaştırılmasına ve ulaşılabilirliklerinin arttırılmasına yönelik girişimlerin yapılması önerilebilir.



KAYNAKÇA

- Abalı, C. (2017). *Çocukluk çağı travmalarının evlilik uyumu ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Adams, G. R. and Jones, R. M. (1983). Female adolescents identity development: Age comparision and perceived child rearing. *Development Psychology*. 19 (2). 249-256.
- Adams, G. R., Berzonsky, M. D. and Keating, L. (2006). Psychosocial resources in first-year university students: The role of identity processes and social relationships. *Journal of Youth and Adolescence*. 35 (1). 81-91.
- Adams, G. R. and Fitch, S. A. (1983). Psychological environments of university departments: Effects on college students identity status and ego stage development. *Journal of Personality and Social Psychology*. 44 (6). 1266-1275.
- Adler, A. (2014). *İnsanı tanıma sanatı* (15. Baskı). Kamuran Şipal (çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Akar, A. (2012). *Üniversite öğrencilerinin kimlik statüleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Akar, K. (2019). *Benliğin ayrımlaşması ve bağlanma kaygısının kök aile fonksiyonelliği ve çift ilişki kalitesi arasındaki ilişkideki rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Özyeğin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Akçay, B. D. (2011). *Travma sonrası stres bozukluğu tanısı alan hastaların uyku yapısındaki değişiklikler*. Basılmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. Ankara Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Akın, S. (2022). *Duygusal yeme davranışının algılanan duygusal istismar ve benliğin ayrımlaşması ile ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Akman-Özdemir, P. (2017). *Genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinin ve toplumsal katılımının siyasal toplumsallaşma bağlamında incelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. T. C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Aktaş, S. (2020). *Genel özyeterlilik ile benliğin ayrımlaşması ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 1 (2). 95-119.
- Allen, B. and Lautherbach, D. (2007). Personality characteristics of adult survivors of childhood trauma. *Journal of Traumatic Stres*. 20 (4). 587-595.
- Altınok, A. (2022). *Bağlanma stilleri, cinsiyetçilik ve benliğin ayrımlaşmasının ilişki etiği üzerindeki yordayıcı etkisinde mizacın düzenleyici rolü*. Basılmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- American Psychiatric Association. (2013). *DSM-5 tanı ölçütleri: Başvuru el kitabı*. Ertuğrul Köroğlu (çev.), Ankara: HYB Yayıncılık.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*. 151. 36-39.

- Archer, S. L. (1982). Early Adolescence the lower age boundaries of identity development. *Child Development*. 53 (6). 1551-1556.
- Arı, Ç. (2023). *Üniversite öğrencilerinin aşk tutumlarının bağlanma ve kimlik stilleri açısından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Aksaray.
- Arı, R. (2005). *Gelişim ve öğrenme* (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Armağan, E. (2007). Çocuk ihmali ve istismarı: Psikoz tablosu sergileyen bir istismar olgusu. *New Symposium Journal*. 45 (4). 170-173.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*. 55 (5). 469-480.
- Arnett, J. J. (2001). Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence to midlife. *Journal of Adult Development*. 8 (2). 133-143.
- Aronson, E., Wilson, T. D. and Akert, R. M. (2012). *Sosyal psikoloji*. Okhan Gündüz (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Arslan, G. (2015). Relationship between childhood psychological maltreatment, resilience, depression and negative self-concept. *New Symposium*. 3 (4). 3-10.
- Asfichi, A. T., Lavasani, M. Q. and Bakhshayesh, A. (2013). Predicting marital satisfaction on the basis of attachment styles and differentiation of self. *J Fam Res*. 8 (4). 441-63.
- Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatri Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*. 3 (1). 163-213.
- Atak, H. (2016). "Kişiliğin biyolojik temelleri". Daniel Cernove and Lawrence A. Pervin (eds.). *Kişilik psikolojisi: Kuram ve araştırma* (12. Baskıdan Çeviri). (s. 301-350). Mustafa Baloğlu (çev.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Atak, H. ve Çok, F. (2010). İnsan yaşamında yeni bir dönem: Beliren yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 17 (1). 39-50.
- Atalay, F. (2021). *Üniversite öğrencilerinde benliğin farklılaşması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Aust, S., Hartwig, E. A., Heuser, I. and Bajbouj, M. (2013). The role of early emotional neglect in alexithymia. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*. 5 (3). 225-232.
- Ayçiçek-Dinçer, T. (2020). *Çocuk yaşta evlendirilen annelerin çocukluk çağı travmalarının ebeveyn tutumlarına ve evlilik uyumlarına etkisinin araştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Aydın, A. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* (6. Baskı). Ankara: Tekağaç Eylül Yayıncılık.
- Aytaç-Alp, A. (2019). *Karabük Üniversitesi öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının suçluluk-utanç duyguları ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Sakarya.

- Bahar, G., Savaş, H. A. ve Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 4 (12). 51-65.
- Bakır, E. ve Kapucu S. (2017). Çocuk ihmali ve istismarının Türkiye’de yapılan araştırmalara yansması: Bir literatür incelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 4 (2). 13-24.
- Bakır, Z. Z. (2018). *2018 dünyanın çocuk karnesi (araştırma 63)*. İstanbul: İNSAMER.
- Bakırcıoğlu, R. (2007). *Çocuk ruh sağlığı ve uyum bozuklukları* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Balık-Okutan, S. (2017). *Riskli davranış gösteren ergenlerde, çocukluk çağı travmalarının ruhsal belirtilerle ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Balık-Okutan, S., Arı, E. ve Cın, F. M. (2017). Riskli davranış gösteren ergenlerde, çocukluk çağı travmaları ile ruhsal durum arasındaki ilişki. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16 (31). 81-93.
- Balkaya, A. (2005). *Lise öğrencilerinin kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı kişisel-sosyal ve ailesel nitelikler ile suç davranışı düzeyi bakımından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri (Eğitimde Psikolojik Hizmetler) Ana Bilim Dalı, Eskişehir.
- Bandelow, B., Krause, J., Wedekind, D., Broocks, A., Hajak, G. and Rüther, E. (2005). Early traumatic life events, parental attitudes, family history and birth risk factors in patients with borderline personality disorder and healthy controls. *Psychiatry Research*. 134 (2). 169-179.
- Bar, S. (2022). *Ceza infaz kurumunda bulunan 18-25 yaş arası tutuklu ve hükümlülerin çocukluk çağı travmalarının gelecek algısına ve suç tekrarına etkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü Adli Bilimler Ana Bilim Dalı, Adana.
- Bartle-Haring, S., Glebova, T. and Meyer, K. (2007). Premature termination in marriage and family therapy within a Bowenian perspective. *The American Journal of Family Therapy*. 35 (1). 53-68.
- Baş, N. (2013). *Ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.
- Başay, A. C. (2015). *Üniversite öğrencilerinin benlik yapısı ve eş seçme kriterleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı, Konya.
- Bayraktar, E. (2022). *Romantik ilişkilerde kişilerarası bilinçli farkındalık ve benlik farklılaşması ile affedicilik arasındaki ilişkide ruminasyonun aracı rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Beauregard, E., Proulx, J. and LeClerc, B. (2014). “Offending pathways: The role of lifestyle and precrime factors in extrafamilial child molestres”. Eric Beauregard, Jean Proulx and Benoit LeClerc (eds.). in: *Pathways to sexual aggression* (s. 137-155). New York, NY: Routledge.
- Bebbington, P. E., Cooper, C., Minot, S., Brugha, T. S., Jenkins, R., Meltzer, H. and Dennis, M. (2009). Suicide attempts, gender and sexual abuse: Data from the 2000 British Psychiatric Morbidity Survey. *American Journal of Psychiatry*. 166 (10). 1135-1140.

- Benjet, C., Bromet, E., Karam, E. G., Kessler, R. C., McLaughlin, K. A., Ruscio, A. M., Shahly, V., Stein, D. J., Petukhova, M., Hill, E., Alonso, J., Atwoli, L., Bunting B., Bruffaerts R., Caldas-de-Almeida, J. M., De Girolamo, G., Florescu, S., Gureje, O., Huang, Y., Lepine, J. P., Kawakami, N., Kovess-Masfety, V., Medina-Mora M. E., Navarro-Mateu, F., Piazza, M., Posada-Villa, J., Scott, K. M., Shalev, A., Slade, T., Ten Have, M., Torres, Y., Viana, M. C., Zarkov, Z. and Koenen, K. C. (2016). The epidemiology of traumatic event exposure worldwide: results from the World Mental Health Survey Consortium. *Psychological Medicine*. 46 (2). 327-343.
- Belkin, D. S., Greene, A. F., Rodrigue, J. R. and Boggs, S. R. (1994). Psychopathology and history of sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*. 9 (4). 535-547.
- Bell, L. G., Bell, D. C. and Nakata, Y. (2001). Triangulation and adolescent development in the US and Japan. *Family Process*. 40 (2). 173-186.
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist*. 35 (4). 320-335.
- Berber-Çelik, Ç. (2010). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantılarının kendilik algısı ve boyun eğici davranışlar üzerine etkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Trabzon.
- Berman, A. M., Schwartz, S. J., Kurtines, W. M. and Berman, S. L. (2001). The process of exploration in identity formation: The role of style and competence. *Journal of Adolescence*. 24 (4). 513-528.
- Bernet, W. (2000). "Child maltreatment". Benjamin J. Sadock and Virginia A. Sadock (eds.). in: *Comprehensive textbook of psychiatry* (7. Baskı) (s. 2878-2889). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L., Foote, J., Lovejoy, M., Wenzel, K. and Ruggiero, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *Am J Psychiatry*. 151 (8). 1132-1136.
- Berzonsky, M. D. (1989). Identity style: Conceptualization and measurement. *Journal of Adolescent Research*. 4 (3). 267-281.
- Berzonsky, M. D. (1990). "Self-construction over the life-span: A process perspective on identity formation". Greg J. Neimeyer and Robert A. Neimeyer (eds.). in: *Advances in Personal Construct Theory* (s. 155-186). Greenwich, CT: JAL.
- Berzonsky, M. D. (1992a). "A process perspective on identity and stress management". Gerald R. Adams and Raymond M. Montemary (eds.). in: *Adolescent identity formation* (s. 193-215). Newbury Park: Sage Publication.
- Berzonsky, M. D. (1992b). Identity style and coping strategies. *Journal of Personality*. 60 (4). 771-778.
- Berzonsky, M. D. (1993). Identity style, gender, and social-cognitive reasoning. *Journal of Adolescent Research*. 8 (3). 289-296.
- Berzonsky, M. D. (1994). Self-identity: The relationship between process and content. *Journal of Research in Personality*. 28 (4). 453-460.
- Berzonsky, M. D. (1999). Identity styles and hypothesis-testing strategies. *The Journal of Social Psychology*. 139 (6). 784-789.
- Berzonsky, M. D. (2003a). The structure of identity: Commentary on Jane Kroger's view of identity status transition. *Identity: An International Journal of Theory and Research*. 3 (3). 231-345.

- Berzonsky, M. D. (2003b). Identity style and well-being: Does commitment matter? *Identity: An International Journal of Theory and Research*. 3 (2). 131-142.
- Berzonsky, M. D. (2004a). Identity processing style, self-construction, and personal epistemic assumptions: A social-cognitive perspective. *European Journal of Developmental Psychology*. 1 (4). 303-315.
- Berzonsky, M. D. (2004b). Identity style, parental authority and identity commitment. *Journal of Youth and Adolescence*. 33 (3). 213-220.
- Berzonsky, M. D. (2005). Ego identity: A personal standpoint in a postmodern world. *Identity: An International Journal of Theory and Research*. 5 (2). 125-136.
- Berzonsky, M. D. (2007). Identity processing style, self-construction, and personal epistemic assumptions: A social cognitive perspective. *European Journal of Developmental Psychology*. 1 (4). 303-315.
- Berzonsky, M. D. (2008). Identity formation: The role of identity processing style and cognitive processes. *Personality and Individual Differences*. 44 (3). 645-655.
- Berzonsky, M. D. and Ferrari, J. R. (1996). Identity orientation and decisional strategies. *Personality and Individual Differences*. 20 (5). 597-606.
- Berzonsky, M. D. and Kuk, L. S. (2000). Identity status, identity processing style, and the transition to university. *Journal of Adolescent Research*. 15 (1). 81-98.
- Berzonsky, M. D. and Kuk, L. S. (2005). Identity style, psychosocial maturity, and academic performance. *Personality and Individual Differences*. 39. 235-247.
- Berzonsky, M. D., Nurmi, J., Kinney, A. and Tammi, K. (1999). Identity processing style and cognitive attributional strategies: Similarities and difference across different contexts. *European Journal of Personality*. 13 (2). 105-120.
- Berzonsky, M. D., Soenens, B., Luyckx, K., Smits, I., Papini, D. R. and Goossens, L. (2013). Development and validation of the revised Identity Style Inventory (ISI-5): Factor structure, reliability and validity. *Psychological Assessment*. 25 (3). 893-904.
- Beyazova, U. (2014). "İhmal". O. Derman, (ed.). *Çocuk istismarına ve ihmeline yaklaşım: Temel bilgiler*. (s. 35-36). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Bick, J. and Nelson, C. A. (2016). Early adverse experiences and the developing brain. *Neuropsychopharmacology: Official Publication of the American College of Neuropsychopharmacology*. 41 (1). 177-196.
- Bilen, J. (2013). *Anne-baba kabul-reddinin psikolojik uyum üzerindeki etkisinin kimlik duygusu açısından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Aydın.
- Bilgin, A. (2008). A study about corporal punishment in families. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*. 41 (1). 29-50.
- Bilgin, N. (2001). *İnsan ilişkileri ve kimlik*. İstanbul: Sistem.
- Blos, P. (1967). The second individuation process of adolescence. *Psychoanalytic Study of The Child*. 22 (1). 162-186.
- Boeree, C. G. (2006). *Personality theories: Psychology department*. Shippensburg University.
- Bohlander, R. W. (1999). Differentiation of self, need fulfillment and psychological wellbeing in married men. *Psychological Reports*. 84 (3). 1274-1280.
- Boldaz-Telli, A. (2019). *Evli çiftlerde; benlik farklılaşmasının ilişki doyumu, ilişki uyumu, çatışma çözme tepkileri, ilişkide kıskançlık, ilişkide affedicilik ve eşe duygusal bağlılık açısından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.

- Bosma, H. A. and Kunnen, E. S. (2001). Determinants and mechanisms in ego identity development: A review and synthesis. *Developmental Review*. 21 (1). 39-66.
- Bowen, M. (1966). The use of family theory in clinical practice. *Comprehensive Psychiatry*. 7 (5). 345-374.
- Bowen, M. (1975). "Family therapy after twenty years in treatment". Daniel X. Freedman, Jarl E. Dyrud and Silvano Arieti (eds.). in: *American handbook of psychiatry* (s. 1-72). New York: Basic Books.
- Bowen, M. (1976a). Theory in the practice of psychotherapy. *Family therapy: Theory and practice*. 4 (1). 2-90.
- Bowen, M. (1976b). "Theory in the practice of psychotherapy". Philip J. Guerin (ed.). in: *Family therapy: Theory and practice* (s. 42-90). New York: Gardner Press.
- Bowen, M. (1978a). *Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.
- Bowen, M. (1978b). *On the differentiation of self: Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.
- Bowen, M. (1981). "Therapy in the practice of psychotherapy". Bernard G. Berenson and H. White (eds.). in: *Annual review of family therapy*. New York: Human Sciences Press.
- Bowen, M. (1985). *Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.
- Bozyel, G. (2017). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının psikolojik semptomlar ile ilişkisinde üstbilişsel faktörlerin aracı rolünün incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Bradley, M. M., Codispoti, M., Sabatinelli, D. and Lang, P. J. (2001). Emotion and motivation II: Sex differences in picture processing. *Emotion*. 1 (3). 300-319.
- Brittain, C. R. (2006). "Defining child abuse and neglect". Charmaine R. Brittain (ed.). in: *Understanding the medical diagnosis of child maltreatment: A guide for nonmedical professionals* (s. 3-11). Oxford University Press.
- Brown, J. (1999). Bowen family systems theory and practice: Illustration and critique. *Family Therapy*. 20 (2). 94-103.
- Brummer, J. and Thorsborn, M. (2022). *Okul travmalarından uzakta: Çocukların gelişim çağlarında yaşamlarını negatif etkileyebilecek travmalarda okulun rolü*. Demet Kılınç (çev.), İstanbul: Sola Unitas.
- Bulut, I. (1996). *Genç anne ve çocuk istismarı*. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik: Psikoloji biliminin insan doğasına dair söyledikleri*. İnan Deniz Erguvan-Sarioğlu (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Buser, J. K. and Gibson, S. (2017). Protecting women from the negative effects of body dissatisfaction: The role of differentiation of self. *Women ve Therapy*. 41 (4). 1-26.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pepem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (30. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cahill, L. (2003). Sex- and hemisphere-related influences on the neurobiology of emotionally influenced memory. *Progress in Neuro-Psychopharmacology Biological Psychiatry*. 27 (8). 1235-1241.
- Can, G. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

- Can-Özcan, M. (2010). *İstismar ve ihmalin çocuklar üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkilerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Cantekin, D. (2020). "Travma ile ilişkili bozukluklar". E. Tuna ve Ö. Öncül-Demir (eds.). *DSM-5'e göre anormal psikoloji*. (s. 226-251). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Castellini, G., Maggi, M. and Ricca, R. (2014). "Childhood sexual abuse and psychopathology". Giovanni Corona, Emmanule A. Jannini and Mario Maggi (eds.). in: *Emotional, physical and sexual abuse* (s. 71-91). New York, NY: Springer.
- Cepukiene, V. (2021). Adults psychosocial functioning through the lens of Bowen theory: The role of interparental relationship quality, attachment to parents, differentiation of self and satisfaction with couple relationship. *Journal of Adult Development*. 28 (1). 50-63.
- Chen, Y., Jiang, Y. and Mao, Y. (2009). Association between obesity and depression in Canadians. *Journal of Women's Health*. 18 (10). 1687-1692.
- Choi, S. and Murdock, N. L. (2016). Differentiation of self, interpersonal conflict and depression: The mediating role of anger expression. *Contemporary Family Therapy*. 39 (1). 21-30.
- Chung, H. and Gale, J. (2006). Comparing self-differentiation and psychological well-being between Korean and European American students. *Contemporary Family Therapy*. 28 (3). 367-381.
- Cicchetti, D. (1991). Fractures in the crystal: Developmental psychopathology and the emergence of self. *Developmental Review*. 11 (3). 271-287.
- Cicchetti, D. and Lynch, M. (1993). Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment for children's development. *Psychiatry*. 56 (1). 96-118.
- Cicchetti, D. and Rizley, R. (1981). Developmental perspectives on the etiology, intergenerational transmission, and sequelae of child maltreatment. *New Directions for Child and Adolescent Development*. 11. 31-55.
- Ciccarelli, S. K. and White, J. N. (2016). "Yaşam boyu gelişim". Saundra K. Ciccarelli and J. Noland White (eds.). *Psikoloji: Bir keşif gezintisi* (3. Baskıdan Çeviri). (s. 280-323). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Civelek, E. (2019). *Türkiye'de yapılmış çocuk ihmali ve istismarı konulu tezlerin sistematik değerlendirilmesi*. Basılmamış Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Cloninger, C. C. (2004). *Theories of personality: Understanding persons*. Upper Saddle River, NJ: Person/Prentice Hall.
- Cooper, C. R. (2011). *Bridging multiple worlds*. New York: Oxford University Press.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuram ve uygulamaları*. Tuncay Ergene (çev.), Ankara: Metis Yayıncılık.
- Cori, J. L. (2022). *Travmayı iyileştirmek*. Belgin Selen Haktanır (çev.), İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- Coşkun, M. (2011). "Çocuklarda cinsel istismar". M. Öztürk (ed.). *Çocuk hakları açısından çocuk ihmali ve istismarı*. (s. 75-90). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Cote, J. E. (2009). "Identity formation and self development in adolescence". Richard M. Lerner and Laurence Steinberg (eds.). in: *Handbook of adolescent psychology* (s. 266-304). New York: Wiley.
- Crocetti, E., Meeus, W. H. J., Ritchie, R., Meca, A. and Schwartz, S. J. (2014). "Adolescent identity: The key to unraveling associations between family relationships and problem

- behaviors?" Lawrence M. Scheier and William B. Hansen (eds.). in: *Parenting and teen drug use* (s. 92-109). Publisher: Oxford University Press.
- Crocetti, E., Rubini, M. and Meeus, W. (2008). Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: Development and validation of a three-dimensional model. *Journal of Adolescence*. 31 (2). 207-222.
- Crocetti, E., Rubini, M., Luyckx, K. and Meeus, W. (2008). Identity formation in early and middle adolescents from various ethnic groups: From three dimensions to five statuses. *Journal of Youth and Adolescence*. 37 (8). 983-996.
- Çağatay, S. E. (2014). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantı düzeyi ile bağlanma stilleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çağatay, S. E. ve Özerk, H. (2021). Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantı düzeyleri ile bağlanma stilleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies-Social Sciences*. 16 (3). 1161-1177.
- Çakır, İ. ve Bilge, Y. (2022). Çocukluk çağı travmaları ve kişilik bozuklukları: Davranışsal inhibisyon ve aktivasyon sistemlerinin aracı rolü. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*. 8 (62). 1518-1527.
- Çanakçı, H. (2023). *Yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları, benliğin farklılaşması ve psikolojik sağlamlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Çavuşoğlu, F. (2020). Cinsiyet gruplarına göre çocukluk çağı travma düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 13 (73). 575-582.
- Çelen, H. N. ve Kuşdil, M. E. (2009). Parental control mechanisms and their reflection on identity styles of Turkish adolescents. *Paideia jan-abr*. 19 (42). 7-16.
- Çelik, S. N. (2020). *Çocukluk çağı travmaları, duygu düzenleme becerileri ve bilinçli farkındalık arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Çıngı, H. (1994). *Örnekleme kuramı* (2. Baskı). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Çiftçi, S. (2022). *Evli olmayan bireylerde aile aidiyeti, benliğin ayrımlaşması, kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilik beklentileri arasındaki ilişkiler*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Gaziantep.
- Çiloğlu, E. N. (2023). *Romantik öz yeterliğin yordayıcısı olarak ilişki doyumu ve benliğin farklılaşması*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Çömlekçiler, F. (2019). *Üniversite öğrencilerinde benliğin ayrımlaşmasının eş seçimi tutumlarına etkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Konya.
- Dansuk, İ. O. (2022). *Yetişkin bireylerde çocukluk çağı travmalarının sosyal anksiyete ve kontrol algısı ile ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Decety, J. and Sommerville, J. A. (2003). Shared representations between self and other: A social cognitive neuroscience view. *Trends in Cognitive Sciences*. 7 (12). 527-533.
- Değirmenci, E. (2019). *Çekirdek veya geniş ailede yetişen bireylerde sosyal onay ihtiyacı ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans

- Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Değirmenci, E. ve Demirli, C. (2019) Çekirdek veya geniş ailede yetişen bireylerde sosyal onay ihtiyacı ile benliğin farklılaşması arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*. 2 (1). 79-95.
- Deleş, B. (2018). Sarsılmış bebek sendromu. *İzmir Democracy University Health Sciences Journal Iduhes*. 1 (3). 1-13.
- Demir, A. (2019). Bedene yönelik müdahalede şiddet, travmalar ve çocukluk: Sosyolojik bir inceleme. *Çocuk ve Medeniyet*. 4 (7). 227-246.
- Demir, İ. ve Derelioğlu, Y. (2010). Gençlerde otoriteriyenizmin yordayıcıları olarak kimlik statüleri ve kimlik stillerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23 (1). 99-119.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2005). *Sosyal bilimler sözlüğü* (6. Baskı). Ankara: Adres Yayınları.
- Demirkapı, E. (2013). *Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Aydın.
- Demirören, D. (2022). *Ebeveyne duygusal erişilebilirlik ile yakınlık korkusu arasındaki ilişkide benlik farklılaşmasının aracı rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Dereboy, Ç., Şahin-Demirkapı, E., Şakiroğlu, M. ve Şafak-Öztürk, C. (2018). Çocukluk çağı travmalarının, kimlik gelişimi, duygu düzenleme güçlüğü ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 29 (4). 269-278.
- Deveci-Şirin, H. (2020). "İnsancıl psikanalitik kuram". B. Çapri (ed.). *Geçmişten günümüze kişilik kuramları*. (s. 193-230). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dinç, M. (2011). "Çocuklarda fiziksel istismar". M. Öztürk (ed.). *Çocuk hakları açısından çocuk ihmal ve istismarı*. (s. 57-71). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Doba, K., Berna, G., Constant, E. and Nandrino, J. L. (2018). Self-differentiation and eating disorders in early and middle adolescence: A cross-sectional path analysis. *Eating Behaviors*. 29. 75-82.
- Doherty, W. J. and McDaniel, S. H. (2022). *Aile terapisi: Psikoterapi kuramları dizisi-11*. Doğan Aksoy (çev.), İstanbul: Okuyan Us Yayınevi.
- Dollinger, S. J. (1995). Identity, self, and personality: III. Identity style and the five-factor model of personality. *Journal of Research in Personality*. 29 (4). 475-479.
- Dolz del Castellar, B. and Oliver, J. (2021). Relationship between family functioning, differentiation of self and anxiety in Spanish young adults. *Plos One*. 16 (3). 1-16.
- Donat, R. (2018). *Erişkin bağlanma biçimi ve çocukluk çağı travması ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Donley, M. G. and Likins, L. (2010). The multigenerational impact of sibling relationships. *The American Journal of Family Therapy*. 38 (5). 383-396.
- Durmuşoğlu, N. ve Yıldırım-Doğru, S. S. (2006). Çocukluk örseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (15). 237-246.
- Edwards, V. J., Holden, G. W., Felitti, V. J. and Anda, R. F. (2003). Relationship between multiple forms of childhood maltreatment and adult mental health in community

- respondents: Results from the Adverse Childhood Experiences Study. *American Journal of Psychiatry*. 160 (8). 1453-1460.
- Eker, İ. ve Yılmaz, B. (2016). Risk alma davranışı: Çocukluk çağı travmaları ve benlik saygısı temelinde bir değerlendirme. *Klinik Psikiyatri*. 19 (1). 27-36.
- Ekşi, H. (2020). *Aile terapisi: Manevi yönelimli bir perspektif*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Elieson, M. V. and Rubin, L. J. (2001). Differentiation of self and major depressive disorders: A test of Bowen theory among clinical, traditional and Internet groups. *Family Therapy*. 28 (3). 125-142.
- Elliott, D. M. and Guy, J. D. (1993). Mental health professionals versus non-mental health professionals: Childhood trauma and adult functioning. *Professional Psychology: Research and Practice*. 24 (1). 83-90.
- Ellis, A., Abrams, L. D. and Abrams, M. (2009). *Personality theories: Critical perspectives*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Er, T. (2010). *Cinsel istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin anksiyete, depresyon ve benlik algısı açısından karşılaştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Erdem, Ş. ve Kabasakal, Z. (2020). Üniversite öğrencilerinde benliğin ayrımlaşması ve psikolojik iyi oluş. *Turkish Studies-Social Sciences*. 15 (8). 3505-3519.
- Erdem-Özyurt, Ş. E. (2019). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluşun benliğin ayrımlaşması açısından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Erdur-Baker, Ö. (2020). “Afetler, travmalar, krizler ve travmatik stres tepkileri”. Ö. Erdur-Baker ve T. Doğan (eds.). *Afetler, krizler, travmalar ve psikolojik yardım* (3. Baskı). (s. 3-24). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Ergin, E. (2015). *Beliren yetişkinlik döneminde kimlik statüleri ve başa çıkma stratejileri ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. New York: W. W. Norton.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1984). *İnsanın sekiz çağı*. Vedat Şar ve Bedirhan Üstün (çev.), Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Erikson, E. H. and Erikson, J. M. (1997/2014). *İnsanın 8 evresi* (Genişletilmiş Baskı). Gonca Akkaya (çev.), İstanbul: Okuyan Us.
- Erkman, F. (1999). “Çocukların duygusal ezimi”. F. Erkman (ed.). *Çocuk istismarı ve ihmali*. (2. Baskı). (s. 127-134). Ankara: Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği.
- Erlich, H. S. (2017). “Bu kimin travması? Muğlak bir kavrama yeni bir bakış”. T. Parman ve İ. Özyıldırım (eds.). *Psikanaliz yazıları: Bireysel ve toplumsal travmalar II*. (s. 57-72). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Eroğlu, M. (2020). *Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stilleri, kimlik statüleri ve kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Eroğul-Çeçen, A. R. ve Türk, S. B. (2013). Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade tarzları ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*. 10 (1). 1421- 1439.

- Erten, E., Kalkay-Uney, A. F. ve Fstıkçı, N. (2015). Bipolar bozukluk ve çocukluk çağı travması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*. 7 (2). 157-165.
- Eryiğit, S. ve Kerpelman, J. (2009). Using the processing style q short to examine identity styles of Turkish young adults. *Journal of Adolescence*. 32 (5). 1137-1158.
- Eryüksel, G. N. (1987). *Ergenlerde kimlik statülerinin incelenmesine ilişkin kesitsel bir çalışma*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Farahat, Z. (2021). *Türkiye’de yaşayan göçmen Arap ailelerdeki ergenlerde kimlik ve değerlerin incelenmesi: İstanbul örneği*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Farshad, M., Mehrnaz, S. and Mahmoud, G. (2010). The relationship between differentiation of self and identity processig styles. *Counseling Research and Development*. 8 (32). 73-89.
- Fearon, J. D. (1999). *What is identity (As we now use the word)?* California: Stanford University.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P. and Marks, J. S. (1998). The relationship of adult health status to childhood abuse and household dysfunction. *American Journal of Preventive Medicine*. 14 (4). 245-258.
- Fergusson, D. M., Boden, J. M. and Horwood, L. J. (2008). Exposure to childhood sexual and physical abuse and Adjustment in early adulthood. *Child Abuse and Neglect*. 32 (6). 607-619.
- Finkelhor, D. (1994). The international epidemiology of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*. 18 (5). 409-417.
- Finkelhor, D. (1999). “Child sexual abuse: Challenges facing child protection and mental health professionals”. Elisabeth Ullmann and Werner Hilweg (eds.). in: *Childhood and trauma: Seperation, abuse, war* (2. baskı) (s. 101-115). USA: Ashgate.
- Fischer, G. and Riedesser, P. (1999). *Lehrbuch der Psychotraumatologie*. München: Reinhardt Verlag.
- Francis, J., Fraser, G. and Marcia, J. E. (1989). *Cognitive and experimental factors in moratorium-achievement (MAMA) cycles*. Unpublished manuscript, Simon Fraser University, Burnaby, British Columbia.
- Friedeman, M. J. (2000). *Post traumatic stress disorder: The latest assessment and treatment strategies*. Kansas City: Compact Clinicals.
- Friedman, E. H. (1991). “Bowen theory and therapy”. Alan S. Gurman and David P. Kniskern (eds.). in: *Handbook of family therapy* (s. 134-170). New York: Brunner/Mazel.
- Gabbard, G. O. (2007). *Gabbard’s treatments of psychiatric disorders*. American Psychiatric Pub.
- Gedik, G. (2021). *Çocukluk çağı travmalarının kişilik örüntüleri üzerindeki etkisinde psikolojik dayanıklılığın aracı rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Gehart, D. R. (2014). *Matering compentencies in family therapy a practical approach to theories and clinical case documentation*. Belmont: Brooks/Cole Cengage Learning.
- Gehart, D. R. and Tuttle, A. R. (2003). *Theory-based treatment planning for marriage and family therapists*. Belmont, CA: Brooks/Cole.

- George, M. S., Ketter, T. A., Parekh, P. I., Herscovitch, P. and Post, R. M. (1996). Gender differences in regional cerebral blood flow during transient selfinduced sadness or happiness. *Biological Psychiatry*. 40 (9). 859-871.
- Gladding, S. T. (2022). *Aile terapisi: Tarihi, kuram ve uygulamaları* (5. Baskıdan Çeviri). İbrahim Keklik ve İbrahim Yıldırım (çev.), Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Goldenberg, H. and Goldenberg, I. (2008). *Family therapy an overview*. Belmont: Thomson Hieger Education.
- Goldenberg, I. and Goldenberg H. (2012). *Family therapy: An overview*. California: Brooks/Cole.
- Goodwin, R. D. and Stein, M. B. (2004). Association between childhood trauma and physical disorders among adults in the United States. *Psychological Medicine*. 34 (3). 509-520.
- Göçmen, B. S. (2018). *Benlik farklılaşması ile cinsel benlik şemaları ve cinsel doyum arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Gökçe, Z. (2016). *Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statülerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Konya.
- Gökler, R. (2006). Eğitimde çocuk istismarı ve ihmaline genel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA)*. 10 (3). 47-76.
- Görgülü, Ş. (2019). *Farklı kimlik statülerine sahip ergenlerin kendini engelleme eğilimlerinin karşılaştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Görgülü, Ş. ve Şener, T. (2021). Ergenlerin kendini engelleme eğilimlerinin kimlik statülerine göre karşılaştırılması. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 1 (23). 127-142.
- Grotevant, H. D. (1987). Toward a process model of identity formation. *Journal of Adolescent Research*. 2 (3). 203-222.
- Grotevant, H. D. (1997). Coming to terms with adoption: The construction of identity from adolescence into adulthood. *Adoption Quarterly*. 1 (1). 3-27.
- Grotevant, H. D. and Cooper, C. R. (1985). Patterns of interaction in family relationships and development of identity formation in adolescence. *Child Development*. 56. 415-428.
- Gubbins, C. A., Perosa, L. M. and Bartle-Haring, S. (2010). Relationships between married couples differentiation of self individuation and Gottman's model of marital interactions. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*. 32 (4). 383-395.
- Guerin, K. and Guerin, P. (2002). "Bowenian family therapy". Jon Carlson and Diane Kjos (eds.). in: *Theories and strategies of family therapy* (s. 126-157). Boston: Allyn & Bacon.
- Gushue, G. V., Mejia-Smith, B. X., Fisher, L. D., Cogger, A., Gonzalez-Matthews, M., Lee, Y. and Johnson, V. (2013). Differentiation of self and racial identity. *Counselling Psychology Quarterly*. 26 (3/4). 343-361.
- Güler, Y. (2019). *Ergenlerde öznel iyi oluş, kimlik statüleri ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Güler, Y ve Arı, E. (2019). Ergenlerde öznel iyi oluş, kimlik statüleri ve aile bütünlük duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*. 7 (18). 185-202.

- Güloğlu, B., Kararımak, Ö. ve Emiral, E. (2016). Çocukluk çağı travmalarının tinsellik ve affetmede üzerindeki rolü. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 17 (4). 309-316.
- Günay, Y. (2022). Evli bireylerin bağlanma stillerinin benliğin ayrımlaşması ile ilgili ilişkilerinin incelenmesi. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*. 7 (1). 86-103.
- Gündebahar, Z. (2020). *Ölüm kaygısı, dürtüsellik ve romantik ilişki kalitesinin aldatma eğilimi ile arasındaki ilişkide benlik farklılaşmasının aracı rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Gündüz, B. ve Gökçakan, Z. (2004). Fiziksel istismar açısından üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (13). 29-40.
- Güner, E. S. (2022). *Öfke ifade tarzının çocukluk çağı travmaları ve kültürlenme tutumları ile ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Güner, Ş. İ., Güner, S. ve Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem: İstismar. *Van Tıp Dergisi*. 17 (3). 108-113.
- Güneri-Yöyen, E. (2017a). Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 3 (1). 267-282.
- Güneri-Yöyen, E. (2017b). Relationship between childhood trauma and personality typology. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*. 3 (1). 123-129.
- Gürbüz, S. (2022). *Yetişkinlerde ego kimlik statülerinin psikolojik doğum sırası açısından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Gürçan-Aydın, M. (2017). *Beliren yetişkinlik döneminde algılanan ebeveynlik tutumları ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Gürhan, N. (2015). *Her yönüyle çocuk istismar ve ihmali (sağlık-yasa-eğitim ve aile boyutu)*. Ankara: Ankara Nobel Tıp Kitabevleri.
- Haefner, J. (2014). An application of Bowen family systems theory. *Issues in Mental Health Nursing*. 35 (11). 835-841.
- Haefner, J. (2017). "Emotional cutoff in Bowen family systems theory". Jay L. Lebow, Anthony Chambers and Douglas C. Breunlin (eds.). in: *Encyclopedia of couple and family therapy* (s. 859-863). Swetzerland: Springer International.
- Hainlen, R. L., Jankowski, P. J., Paine, D. R. and Sandage, S. J. (2016). Adult attachment and well-being: Dimensions of differentiation of self as mediators. *Contemporary Family Therapy*. 38 (2). 172-183.
- Halevi, E. and Idisis, Y. (2017). Who helps the helper? Differentiation of self as an indicator for resisting vicarious traumatization. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*. 10 (6). 698-705.
- Hall, C. M. (2013). *The Bowen family theory and its uses*. New York: International Psychotherapy Institute.
- Hall, C. S. and Nordby, V. J. (2016). *Jung psikolojisinin ana çizgileri*. Ender Gürol (çev.), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Handley, V. A., Bradshaw, S. D., Milstead, K. A. and Bean, R. A. (2019). Exploring similarity and stability of differentiation in relationships: A dyadic study of Bowen's theory. *Journal of Marital and Family Therapy*. 45 (4). 592-605.

- Hanımoğlu, E. (2014). *Üniversite öğrencilerinde aile fonksiyonları, benliğin ayrımlaşması, algılanan stres, kaygı ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.
- Hanımoğlu, E. ve Akbaş, T. (2018). Üniversite öğrencilerinde aile fonksiyonları, benliğin ayrımlaşması, algılanan stres, kaygı ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 27 (2). 55-69.
- Harter, S. (2003). "The development of self-representations during childhood and adolescence". Mark R. Leary and June P. Tangney (eds.). in: *Handbook of self and identity* (s. 610-642). New York: Guilford.
- Harter, S. (2006). "The self". William Damon and Nancy Eisenberg (eds.). in: *Handbook of child psychology: Social, emotional and personality development* (s. 506-561). New Jersey: John Wiley&Sons.
- Hayırlı-Hanay, B. (2022). *Çocukluk çağı travmaları, algılanan sosyal destek ve evlilik doyumu ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Heim, C., Mletzko, T., Purselle, D., Musselman, D. L. and Nemeroff, C. B. (2008). The dexamethasone/corticotropin-releasing factor test in men with major depression: role of childhood trauma. *Biological Psychiatry*. 63 (4). 398-405.
- Helvacı-Çelik, F. G. ve Hocaoglu, Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: Bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*. 8 (4). 695-711.
- Hergüner, S. (2011). "Duygusal istismar ve ihmal". M. Öztürk (ed.). *Çocuk hakları açısından çocuk ihmal ve istismarı*. (s. 43-54). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Herman, J. L. (1992). *Trauma and recovery*. New York: Basic Books.
- Herman, J. L. (2022). *Travma ve iyileşme: Şiddetin sonuçları, ev içi istismardan siyasi teröre* (10. Baskı). Tamer Tosun (çev.), İstanbul: Literatür Yayınları.
- Herrera, V. M. and McCloskey, L. A. (2003). Sexual abuse, family violence and female delinquency: Findings from a longitudinal study. *Violence & Victims*. 18 (3). 319-334.
- Hildyard, K. L. and Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: Developmental issues and outcomes. *Child Abuse & Neglect*. 26 (6-7). 679-695.
- Hill, W. E., Hasty, C. and Moore, C. J. (2011). Differentiation of self and the process of forgiveness: a clinical perspective for couple and family therapy. *Australian & New Zealand Journal Of Family Therapy*. 32 (1). 43-57.
- Hinds, T. S. and Giardino, A. P. (2017). *Child physical abuse: Current evidence, clinical practice, and policy directions*. USA: Springer.
- Hooper, L. M. Marotta, S. A. and Lanthier, R. P. (2008). Predictors of growth and distress following childhood parentification: A retrospective exploratory study. *Journal of Child and Family Studies*. 17 (5). 693-705.
- Honor, G. (2010). Child sexual abuse: Consequences and implications. *Journal of Pediatric Health Care*. 24 (6). 358-364.
- Hosseinizadeh, M. (2014). Examining the relationship between differentiation of self components and social adjustment. *Procedia Soc Behav Sci*. 113. 84-90.
- Hoy, A. W. (2015). *Eğitim psikolojisi*. Duygu Özen (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Hu, L. T. and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*. 6 (1). 1-55.

- Hutchison, E. D. (1990). Child maltreatment: Can it be defined? *Social Service Review*. 64 (1). 60-78.
- Ibrahim, N. K., Jalali, E. A., Al-Ahmadi, J. R. and Al-Bar, A. A. (2008). Prevalence, risk factors and outcome of childhood abuse reported by female university students in Jeddah. *Journal of the Egyptian Public Health Association*. 83 (5-6). 329-351.
- Irish, L., Kobayashi, I. and Delahanty, D. L. (2010). Long-term Physical consequences of childhood sexual abuse: A meta-analytic review. *Journal of Pediatric Psychology*. 35 (5). 450-461.
- Işık, E., Özbiler, Ş., Schweer-Collins, M. L. and Rodriguez-Gonzalez, M. (2020). Differentiation of self predicts life satisfaction through marital adjustment. *The American Journal of Family Therapy*. 48 (3). 235-249.
- Işık, E. ve Bulduk, S. (2014, Nisan). "Benliğin Ayrışması Ölçeği'nin üniversite öğrencileri için geçerlik ve güvenirlik çalışması". *Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi*, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Işık, E. ve Bulduk, S. (2015). Psychometric properties of the Differentiation of Self Inventory-Revised in Turkish adults. *Journal of Marital and Family Therapy*. 41 (1). 102-112.
- İhtiyar, H. (2021). *DSM-5 kişilik bozukluklarının çocukluk çağı travmaları ve otantiklik açısından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- İlhan, T. ve Özdemir, Y. (2012). Beliren yetişkinlerde yaş, cinsiyet ve bağlanma stillerinin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19. 227-241.
- İnanç-Yazgan, B., Bilgin, M. ve Kılıç-Atıcı, M. (2004). *Gelişim psikolojisi: Çocuk ve ergen gelişimi*. Adana: Nobel Kitabevi.
- İnce, T. ve Yurdakök, K. (2014). Munchausen by proxy sendromu: Ağır bir çocuk istismarı formu. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*. 8 (3). 165-170.
- İncedal, A. (2019). *Ergenlerde dindarlık ve kimlik statüsü arasındaki ilişki*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Konya.
- İygün, M. İ. (2018). *Genç yetişkin üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme becerileri ve kaygı düzeyleri ile ilişkilerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- İzçınar, T. (2018). *Benlik farklılaşmasının ruminatif düşünce biçimleri ve duygu düzenleme güclüğü ile ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Jankowski, P. J., Hooper, L. M., Sandage, S. J. and Hannah, N. J. (2013). Parentification and mental health symptoms: Mediator effects of perceived unfairness and differentiation of self. *Journal of Family Therapy*. 35 (1). 43-65.
- Jenkins, S. M., Buboltz, W. C., Schwartz, J. P. and Johnson, P. (2005). Differentiation of self and psychosocial development. *Contemporary Family Therapy*. 27 (2). 251-261.
- Jirapramukpitak, T., Prince, M. and Harpham, T. (2005). The experience of abuse and mental health in the young Thai population. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*. 40 (12). 955-963.
- Johnson, P., Schamuhn, T. D., Nelson, D. B. and Buboltz J. W. C. (2014). Differentiation levels of college students: Effects on vocational identity and career decision making. *The Career Development Quarterly*. 62 (1). 70-80.

- Johnson, P., Thorngren, J. M. and Smith, A. J. (2001). Parental divorce and family functioning: Effects on differentiation levels of young adults. *The Family Journal*. 9 (3). 265-272.
- Juang, L. and Syed, M. (2010). Family cultural socialization practices and ethnic identity in college-going emerging adults. *Journal of Adolescence*. 33 (3). 347-354.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2019). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikolojide kuram ve uygulamalar* (5. Baskı). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kahraman, B. (2021). *Gelin-kayınvalide ilişkileri ve çift uyumu arasında benliğin ayrımlaşmasının düzenleyici rolü*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Denizli.
- Kalafat, A. (2021). Üniversite öğrencilerinin atıf karmaşıklığı ve kimlik statülerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Instructional Technology and Lifelong Learning*. 2 (1). 18-34.
- Kalkan, E. (2018). *Evlilik ilişkisi kalitesinin benliğin farklılaşması ve ilişkisel özgünlük bağlamında incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Gaziantep.
- Kalkan-Turan, H. S. (2011). *Kısmi remisyondaki şizofreni hastalarında çocukluk çağı travmaları ve agresyon ilişkisi*. Basılmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Kaplan, S. J., Pelcovitz, D. and Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 38 (10). 1214-1222.
- Kaplow, J. B. and Widom, C. S. (2007). Age of onset of child maltreatment predicts long-term mental health outcomes. *Journal of Abnormal Psychology*. 116 (1). 176-187.
- Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 47 (2). 140-151.
- Karaarslan, İ. (2017). *Şiddet eğiliminin kişilik tipleri ve çocukluk çağı travması ile ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Karababa, A., Mert, A. ve Çetiner, P. (2018). Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi olmanın bir yordayıcısı olarak benlik ayrımlaşması. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19 (2). 1235-1248.
- Karabekiroğlu, K. (2015). *Anne-babalar için ergen ruh sağlığı rehberi* (2. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Karacoşkun, M. E. (2022). *Ebeveynleri farklı etnik kimliklere sahip olan bireylerin sosyal kimliklerinin ve deneyimledikleri önyargıların incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Kara-Doruk, S. (2012). *0-14 yaş çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik fiziksel ve duygusal istismar/ihmal durumu*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, Kayseri.
- Karakaya, I. (2014). Çocukluk çağı travmalarında travma odaklı bilişsel davranışçı tedavi modeli. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 15 (4). 350-357.
- Karakuş, Ö. (2012). Relation between childhood abuse and self esteem in adolescence. *International Journal of Human Sciences*. 9 (2). 753-763.

- Karami, J. (2014). Explanation of self-differentiation in accordance with attachment styles and alexithymia. *International Journal of Behavioral Sciences*. 8 (2). 139-147.
- Karancı, A. N., Aker, A. T., Işıklı, S., Erkan, B. B., Gül, E. ve Yavuz, H. (2009). *Türkiye’de travmatik yaşam olayları ve ruhsal etkileri*. Ankara: Matus Basımevi.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (14. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karataş, A. (2020). *Ebeveynleşme ile depresyon, kaygı, stres arasındaki ilişkide benliğin ayrımlaşması ve sosyal sorun çözme becerisinin aracı rollerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı, Mersin.
- Kavanaugh, B. C., Dupont-Frechette, J. A., Jerskey, B. A. and Holler, K. A. (2016). Neurocognitive deficits in children and adolescents following maltreatment: Neurodevelopmental consequences and neuropsychological implications of traumatic stress. *Applied Neuropsychology: Child*. 6 (1). 64-78.
- Kaya, İ. (2015). *Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel duyu düzenleme stratejilerinin aracı rolü*. Basılmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.
- Kaya, M. S. ve Yıldırım, T. (2020). *Ergenlerde gelişimsel ve travmatik sorunlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Kaya, Ö. (2020). *Çocukluk çağı travmalarının akılcı olmayan inançlar ve psikopatolojik belirtiler ile ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Kayahan, A. (2002). *Annelerin bağlanma stilleri ve çocukluklarında algıladıkları kabul ve reddin çocuk ruh sağlığı ile ilişkileri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Kaygusuz, M. (2023). *Kimlik stillerinin olumsuz üst bilişsel farkındalık düzeyiyle olan ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimler Ana Bilim Dalı, Aksaray.
- Keene, A. and Epps, J. (2016). Childhood physical abuse and aggression: Shame and narcissistic vulnerability. *Child Abuse & Neglect*. 51. 276-283.
- Kelly, W. M., Macrae, C. N., Wyland, C. L., Caglar, S., Inati, S. and Heatherton, T. F. (2002). Finding the self? An event-related fMRI study. *Journal of Cognitive Neuroscience*. 14 (5). 785-794.
- Kerpelman, J. L., Pittman, J. F. and Lamke, L. K. (1997). Revisiting the identity control theory approach: A rejoinder. *Journal of Adolescent Research*. 12 (3). 363-371.
- Kerr, M. E. and Bowen, M. (1988a). *Family evaluation*. New York: Norton.
- Kerr, M. E. and Bowen, M. (1988b). *Family evaluation: An approach based on Bowen theory*. New York, NY: W. W. Norton & Company.
- Kesici, Ş., Mert, A., Bayrakçı, E. ve Kiper, C. (2017). *Vaka örnekleriyle birlikte aile danışma kuramları ve teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kessler, R. C., McLaughlin, K. A., Green, J. G., Gruber, M. J., Sampson, N. A., Zaslavsky, A. M., Aguilar-Gaxiola, S., Alhamzawi, A. O., Alonso, J., Angermeyer, M., Benjet, C., Bromet, E., Chatterji, S., De Girolamo, G., Demyttenaere, K., Fayyad, J., Florescu, S., Gal, G., Gureje, O., Haro, J. M., Hu, C. Y., Karam, E. G., Kawakami, N., Lee, S., Lepine, J. P., Ormel, J., Posada-Villa, J., Sagar, R., Tsang, A., Ustün, T. B., Vassilev, S., Viana, M. C. and Williams, D. R. (2010). Childhood adversities and adult

- psychopathology in the WHO World Mental Health surveys. *The British Journal of Psychiatry*. 197 (5). 378-385.
- Kılıç-Nurkan, M. (2016). *Çocukluk çağı travmalarının, kişilik özellikleri ve psikopatolojik durum ile ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Kim, H., Prouty, A. M., Smith, D. B., Ko, M. J., Wetchler, J. L. and Oh, J. E. (2014). Differentiation of self and its relationship with family functioning in South Koreans. *The American Journal of Family Therapy*. 42 (3). 257-265.
- Kim, H., Prouty, A. M., Smith, D. B., Ko, M. J., Wetchler, J. L. and Oh, J. E. (2015). Differentiation and healthy family functioning of Koreans in South Korea, South Koreans in the United States and white Americans. *Journal of marital and family therapy*. 41 (1). 72-85.
- Kim, J. (2009). Type-specific intergenerational transmission of neglectful and physically abusive parenting behaviors among young parents. *Children and Youth Services Review*. 31 (7). 761-767.
- Kline, M. (2022). *Okullarımızı travmaya dayanıklı kılmak için beyin değiştiren stratejiler: İyi oluş hali için kalp merkezli bir hareket*. Nurdan Cihanşümül Maral (çev.). Hayal Demirci (ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kline, T. J. B. (2005). *Psychological testing: A practical approach to design and evaluation*. Sage Publications.
- Knauth, D. G. (2003). Family secrets: An illustrative clinical case study guided by Bowen family systems theory. *Journal of Family Nursing*. 9 (3). 331-344.
- Knauth, D. G., Skowron, E. A. and Escobar, M. (2006). Effect of differentiation of self on adolescent risk behavior: Test of the theoretical model. *Nursing Research*. 55 (5). 336-345.
- Koç, F., Akşit, S., Tomba, A., Aydın, C., Koturoğlu, G., Turhan, T., Çelik, A., Şenol, E., Kara, S. ve Solak, U. (2012). Çocuk istismarı ve ihmali olgularının demografik ve klinik özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin bir yıllık deneyimi. *Türk Pediatri Arşivi*. 47 (2). 119-124.
- Koçyiğit, B. (2022). *Beliren yetişkinlikte benliğin ayrışması, algılanan romantik ilişki kalitesi ve psikolojik sağlamlık ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Kocaeli.
- Köseoğlu, Ö. (2022). *Yetişkinlik rollerine geçiş zamanlaması ile negatif duygu durumu arasındaki ilişki: Algılanan ebeveyn kabul-reddi ve cinsiyet rolü kimliklerinin düzenleyici rolleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Krieg, P. K. (1995). Triangles in the family circle: Effects of family structure on marriage, parenting, and child adjustment. *Journal of Family Psychology*. 9 (1). 28-43.
- Kring, A. M., Johnson, S. L., Davison, G. and Neale, J. (2017). *Anormal psikolojisi: Psikopatoloji* (12. Baskıdan Çeviri). Muzaffer Şahin (çev.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kroger, J. (1993). *Discussions on ego identity*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kroger, J., Martinussen, M. and Marcia, J. E. (2010). Identity change during adolescence and young adulthood: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*. 33. 683-698.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L. and Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The lancet*. 360 (9339). 1083-1088.

- Krycak, R. C., Murdock, N. L. and Marszalek, J. M. (2012). Differentiation of self, stress and emotional support as predictors of psychological distress. *Contemporary Family Therapy*. 34 (4). 495-515.
- Kuehnle, K. (1998). Child sexual abuse evaluations: The scientist-practitioner model. *Behavioral Sciences and the Law*. 16 (1). 5-20.
- Kulaksızoğlu, A. (2014). *Ergenlik psikolojisi* (16. Baskı). İstanbul: Remzi Yayınları.
- Kurt, A. A. (2019). *Genç yetişkinlerde akılcı olmayan romantik ilişki inançları, bilişsel esneklik ve benliğin ayrışması ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Mersin.
- Kurt, A. A. and Gündüz, B. (2020). The investigation of relationship between irrational relationship beliefs, cognitive flexibility and differentiation of self in young adults. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 49 (1). 28-44.
- Kutlu, F. T. (2020). *Algılanan ebeveynlik biçimi ve aldatma arasındaki ilişkide benlik farklılaşmasının aracı rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Kürüm, B. (2021). *Kimlik kavramına ahlaki bir bakış: Ahlaki kimlik ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Lacelle, C., Hebert, M., Lavoie, F., Vitaro, F. and Tremblay, R. E. (2012), Sexual health in women reporting a history of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*. 36 (3). 247-259.
- Lampis, J., Cataudella, S., Busonera, A. and Skowron, E. A. (2017). The role of differentiation of self and dyadic adjustment in predicting codependency. *Contemporary Family Therapy*. 39 (1). 62-72.
- Lanius, R. A., Williamson, P. C., Densmore, M. and Boksman, K. (2001). Neural correlates of traumatic memories in PTSD: A functional MRI investigation. *American Journal of Psychiatry*. 158 (11). 1920-1932.
- LeClerc, B., Beauregard, E., Forouzan, E. and Proulx, J. (2014). "Offending pathways of intrafamilial child sexual offenders". Jean Proulx, Eric Beauregard, Patrick Lussier and Benoit LeClerc (eds.). in: *Aggression* (s. 156-178). New York, NY: Routledge.
- Lee, J. R. and Kim, Y. H. (2011). The influence of family-of-origin differentiation on marital adjustment: mediating effects of anxiety and sense of well-being. *Journal of the Korean Home Economics Association*. 49 (7). 13-24.
- Levine, P. A. and Frederick, A. (1997). *Kaplanı uyandırmak: Travmayı iyileştirmek*. Zeynep Yalçinkaya (çev.), İstanbul: Butik Yayıncılık.
- Levy, P. A. and Hadley, B. J. (1998). Family-of-origin relationships and self-differentiation among university students with bulimic-type behavior. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*. 6. 19-23.
- Lewin, D. and Herron, H. (2007). Signs, symptoms and risk factors: Health visitors perspectives of child neglect. *Child Abuse Review*. 16 (2). 93-107.
- Licht, C. and Chabot, D. (2006). The Chabot emotional differentiation scale: A theoretically and psychometrically sound instrument for measuring Bowen's intrapsychic aspect of differentiation. *Journal of Marital and Family Therapy*. 32 (2). 167-80.
- Litrownik, A. F. and Castillo-Canez, I. (2000). "Childhood maltreatment: Treatment of abuse and incest survivors". Charles R. Snyder and Rick E. Ingram (eds.). in: *Handbook of psychological change* (s. 520-545). New York: Wiley.

- Li, Q., Holmes, A., Ma, L., Van de Kar, L. D., Garcia, F. and Murphy, D. L. (2004). Medial hypothalamic 5-hydroxytryptamine (5-HT)1A receptors regulate neuroendocrine responses to stress and exploratory locomotor activity: Application of recombinant adenovirus containing 5-HT1A sequences. *J Neurosci.* 24 (48). 10868-10877.
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., Beyers, W. and Vansteenkiste, M. (2005). Identity statuses based on 4 rather than 2 identity dimensions: Extending and refining Marcia's paradigm. *Journal of Youth and Adolescence.* 34 (6). 605-618.
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M. S., Smits, I. and Goossens, L. (2008). Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality.* 42 (1). 58-82.
- Lu-Ying, N. I. U. (2019). *The mediating role of self-differentiation in the relationship between college students cell phone dependence and family function.* Atlantis Press.
- Mahram, M., Hosseinkhani, Z., Nedjat, S. and Aflatouni, A. (2013). Epidemiologic evaluation of child abuse and neglect in school-aged children of qazvin province, Iran. *Iranian Journal of Pediatrics.* 23 (2). 159-164.
- Maikovich-Fong, A. K. and Jaffee, S. R. (2010). Sex differences in childhood sexual abuse characteristics and victims emotional and Behavioral problems: Findings from a National Sample of Youth. *Child Abuse and Neglect.* 34 (6). 429-437.
- Malgaz-Güçlü, D. ve Acemioğlu, R. (2020). Erken çocukluk döneminde yaşanan fiziksel istismar: Nitel bir çalışma. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi.* 4 (4). 97-111.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology.* 3 (5). 551-558.
- Marcia, J. E. (1976). Identity six year after: A followup study. *Journal of Youth and Adolescence.* 5 (2). 145-150.
- Marcia, J. E. (1980). "Identity in adolescence". Joseph Adelson (ed.). in: *Handbook of adolescent psychology* (s. 159-187). New York: Wiley.
- Marcia, J. E. (1994). "The empirical study of ego identity". Harke A. Bosma, T. L. G. Graafsma, Harold D. Grotevant and D. J. De Levita (eds.). in: *Identity and development* (s. 67-80). Newbury Park, CA: Sage.
- Marcia, J. E. (2002). Identity and psychosocial development in adulthood. *Identity: An international Journal of Theory and Research.* 2 (1). 7-28.
- McAdams, D. P. (2006). *The person: A new introduction to personality psychology.* New York: Wiley.
- McLean, K. C. and Syed, M. (2015). *The Oxford handbook of identity development.* New York: Oxford University Press.
- Mechmet, F. C. (2022). *Hemşirelik bölümü öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve ilişkili faktörler.* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Çanakkale.
- Mert, A. ve Çetiner, P. (2018). Üniversite öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum ile benlik ayrımlaşması arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education.* 8 (3). 190-204.
- Mert, A. ve Gülmez, E. (2018). Özgecilik ile benlik ayrımlaşması arasındaki yordayıcı ilişkinin bazı değişkenlerle incelenmesi. *Electronic Turkish Studies.* 13 (11). 961-989.
- Mert, A. ve Kahraman, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin benlik ayrımlaşması, özgecilik, iç-dış kontrol odağı ve pozitif-negatif duygu düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 53. 336-369.

- Mert, A. ve Topal, T. (2018). Benlik ayrımlaşmasının manevi yönelimine etkisinin bazı değişkenlerle incelenmesi. *Opus-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 8 (14). 68-91.
- Metcalf, L. (2011). *Marriage and family therapy: A practice-oriented approach*. New York: Springer Publishing Company.
- Mikton, C. and Butchart, A. (2009). Child maltreatment prevention: A systematic review of reviews. *Bulletin of the World Health Organization*. 87 (5). 353-361.
- Miller, R. G. (1969). *Simultaneous statistical inference*. New York: McGraw-Hill.
- Miron, L. R., Seligowski, A. V., Boykin, D. M. and Orcutt, H. K. (2016). The potential indirect effect of childhood abuse on posttrauma pathology through self-compassion and fear of self-compassion. *Mindfulness*. 7 (3). 596-605.
- Morsünbül, Ü. (2005). *Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Morsünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte özerkliğin ve kimlik biçimlenmesinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi*. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Morsünbül, Ü. (2014). Ergenlik döneminde internet bağımlılığı: Kimlik stilleri ve seçeneklerin saplantılı araştırılması ile ilişkileri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 15 (1). 77-83.
- Morsünbül, Ü., Uçar, M. E. ve Konal, B. (2020). Kimlik Stilleri Ölçeği-5'in Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*. 17 (1). 142-153.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2013). Kimlik gelişiminde yeni bir boyut: Seçeneklerin saplantılı araştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 5 (40). 232-244.
- Moshman, D. (2011). *Adolescent rationality and development: Cognition, morality and identity*. New York: Psychology Press.
- Mozas-Alonso, M., Oliver, J. and Berastegui, A. (2022). Differentiation of self and its relationship with marital satisfaction and parenting styles in a Spanish sample of adolescents parents. *Plos One*. 17 (3). 1-16.
- Murdock, N. L. (2022). "Aile sistemi kuramları". Nancy L. Murdock (ed.). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları: Olgu sunumu yaklaşımıyla* (2. Baskı). (s. 406-459). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Murdock N. L. and Gore A. (2004). Stress, coping and differentiation of Self: A test of Bowen Theory. *Contemporary Family Therapy*. 26 (3). 319-335.
- Mutlu-Dakak, Ş. (2023). *Çocukluk çağı travmaları ve yeme tutumu arasındaki ilişki: Ruminatif düşünce biçiminin aracı rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Nater, U. M. and Skoluda, N. (2013). Consequences of developmental stress in humans: Adversity experienced during childhood and adolescence. Giovanni Laviola and Simone Macri (eds.). in: *Adaptive and maladaptive aspects of developmental stress* (s. 147-171). New York: Springer.
- Nazlı, S. (2001). *Aile danışmanlığı* (2. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nelson, E. C., Heath, A. C., Madden, P. A. F., Cooper, L., Dinwiddie, S. H., Bucholz, K. K. and Martin, N. G. (2002). Association between self-reported childhood sexual abuse and Adverse psychosocial outcomes: A twin study. *Archives of General Psychiatry*. 59 (12). 139-145.

- Nemlioğlu, B. S. ve Atak, H. (2010). Turkish emerging adults identity statuses with respect to marital and parental statuses and SES. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*. 4 (3). 301-305.
- Nevid, J. S., Rathus, S. A. and Greene, B. (2020). *Değişen dünyada anormal psikolojisi* (10. Baskıdan Çeviri). Ayşegül Durak Batıgün (çev.), Ankara: Palme Yayınevi.
- Newbury, J. B., Arseneault, L., Moffitt, T. E., Caspi, A., Danese, A., Baldwin, J. R. and Fisher, H. L. (2018). Measuring childhood maltreatment to predict early-adult psychopathology: Comparison of prospective informant-reports and retrospective self-reports. *Journal of Psychiatric Research*. 96. 57-64.
- Nichols, M. P. (2013). *Aile terapisi: Kavramlar ve yöntemler*. Okhan Gündüz (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Nichols, M. P. (2022). *Aile terapisi: Kavramlar ve yöntemler* (4. Baskı). Okhan Gündüz (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Nicolson, D. and Ayers, H. (2004). *Adolescent problems: A guide for teachers, parents and counsellors*. London: David Fulton Publishers.
- Nishizawa, S., Benkelfat, C., Young, S. N., Leyton, M., Mzengeza, S., De Montigny, C., Blier, P. and Diksic, M. (1997). Differences between males and females in rates of serotonin synthesis in human brain. *Proc Natl Acad Sci U S A*. 94 (10). 5308-5313.
- Nock, M. K., Wedig, M. M., Holmberg, E. B. and Hooley, J. M. (2008). The emotion reactivity scale: development, evaluation, and relation to self-injurious thoughts and behaviors. *Behavior Therapy*. 39 (2). 107-116.
- Norona, J. C. and Welsh, D. P. (2016). Rejection sensitivity and relationship satisfaction in dating relationships: The mediating role of differentiation of self. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*. 5 (2). 124-135.
- Nurmi, J. E. (2004). "Socialization and self development, channeling, selection, adjustment and relection". Richard M. Lerner and Laurence Steinberg (eds.). in: *Handbook of adolescent psychology* (2. Baskı). (s. 85-124). Wiley pub.
- Nurmi, J. E., Berzonsky, M. D., Tammi, K. and Kinney, A. (1997). Identity processing orientation, cognitive and behavioural strategies and well-being. *International Journal of Behavioral Development*. 21 (3). 555-570.
- Oğlağı, Z. (2012). *Yeme bozukluğu hastalarında çocukluk çağı travmalarının benlik saygısı ve beden algısı değişkenleri üzerine etkisi*. Basılmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Okursoy-Metinoğlu, E. D. (2020). *Yetişkinlerde benlik ayrımlaşmasının yakın ilişkilerde bağlanma boyutları ve yalnızlık ile ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Onat, G., Dinç, H., Günaydın, S. ve Uğurlu, F. (2016). Çocukluk döneminde yaşanan ihmal veya istismarın benlik saygısına etkisinin incelenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*. 3 (1). 9-15.
- Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ateş, N., Çetin, G. ve Tiras, B. (2001). Child abuse in Turkey: An experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse ve Neglect*. 25 (2). 279-290.
- Oral, T. (2012). *Ergenlerde kimlik statülerinin başarı amaç yönelimlerini yordamadaki rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Denizli.

- Oskay, G. (1997). Davranışı kontrol altına alma (self monitoring) ile kimlik gelişimi arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2 (10). 13-22.
- Örsel, S., Karadağ, H., Kahiloğulları, A., Karaoğlu, A. ve Akgün, E. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 12 (2). 130-136.
- Öselemiş, F. E. (2022). *Kök aile işlevselliği, benlik ayrımlaşması ve ilişki doyumu: Nişanlı ve evli bireylerde bir aracılık modeli*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Denizli.
- Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi* (2. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi Yayınları.
- Özdemir, İ. (1995). *Kural yönelimli ergenlerde kimlik gelişimi ile formal düşünce arasındaki ilişki*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Bursa.
- Özdemir, N. B. (2022). *Cinsel ve fiziksel istismara maruz kalmış çocukların çocukluk çağı travmalarının ve duygu düzenlemelerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Özen, M. (2021). *İlahiyat eğitiminin kimlik ve ahlaki yargı gelişimine etkisi*. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Özgen, C. (1999). *Kız ve erkek lise öğrencilerinin kimlik duyguları ve aile algıları arasındaki ilişki*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Özgüngör, S. (2009). Postmodern değerler, kimlik oluşumu ve yaşam doyumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4 (31). 32-42.
- Özguven, İ. E. (2017). *Evlilik ve aile terapisi* (4. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Öztürk, E. (2003). *Travma kökenli dissosiyatif bozukluk vakalarının ailelerinde çocukluk çağı travmalarının sıklığı*. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Öztürk, E. (2017). *Travma ve dissosiyasyon: Dissosiyatif kimlik bozukluğunun psikoterapisi ve aile dinamikleri*. İstanbul: Nobel Tıp Yayınları.
- Öztürk, E. ve Şar, V. (2005). Apparently normal family: A contemporary agent of transgenerational trauma and dissociation. *J Trauma Practice*. 4 (3-4). 287-303.
- Öztürk, M. (2011). “Çocuk ihmali ve istismarı”. M. Öztürk (ed.). *Çocuk hakları açısından çocuk ihmali ve istismarı*. (s. 15-27). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Öztürk, S. (2019). *Çocukluk çağı travmaları ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Paavilainen, E., Astedt-Kurki, P., Paunonen-Ilmonen, M. and Laippala, P. (2001). Risk factors of child maltreatment within the family: Towards a knowledgeable base of family nursing. *International Journal of Nursing Studies*. 38 (3). 297-303.
- Pak, B. S. and Kim, Y. H. (2010). The influence of family-of-origin differentiation on marital intimacy: Mediating effects of identity and attitudes toward children. *Journal of the Korean Home Economics Association*. 48 (9). 1-11.
- Pala, S. (2007). *Madde bağımlısı olan ergenlerin kimlik statülerinin belirlenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İzmir.

- Park, H. J. and Byun, S. H. (2017). Effects of self-differentiation of remarried couples, marital intimacy, marital conflict coping style on marital satisfaction. *The Journal of the Korea Contents Association*. 17 (7). 236-252.
- Parman, T. (2017). "Travma ve yaratıcılık". T. Parman ve İ. Özyıldırım (eds.). *Psikanaliz yazıları: Bireysel ve toplumsal travmalar II*. (s. 73-80). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Pehlivan, R. (2017). *Erken evlenen ve çocuk sahibi olan ergen ve beliren yetişkinlerin kimlik statülerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Pehlivan, R ve Şener, T. (2021). Ergenlik ve beliren yetişkinlikte evlenme ve çocuk sahibi olmanın kimlik statüleri ile ilişkisi. *Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*.
- Peleg, O. (2014). The relationships between stressful life events during childhood and differentiation of self and intergenerational triangulation in adulthood. *International Journal of Psychology*. 49 (6). 462-470.
- Peleg, O. and Rahal, A. (2012). Physiological symptoms and differentiation of self: A cross-cultural examination. *International Journal of Intercultural Relations*. 36 (5). 719-727.
- Peleg, O. and Yitzhak, M. (2010). Differentiation of self and separation anxiety: Is there a similarity between spouses? *Contemporary Family Therapy*. 33 (1). 25-36.
- Peleg-Popko, O. (2002). Bowen theory: A study of differentiation of self, social anxiety and physiological symptoms. *Contemporary Family Therapy*. 24 (2). 355-369.
- Peleg-Popko, O. (2004). Differentiation and test anxiety in adolescents. *Journal of Adolescence*. 27 (6). 645-662.
- Peleg-Popko, O. (2008). The relation between differentiation of self and marital satisfaction: what can be learned from married couple over the course of life? *The American Journal of Family Therapy*. 36 (5). 388-401.
- Pereda, N., Guilera, G., Forns, M. and Gomez-Benito, J. (2009). The prevalence of child sexual abuse in community and student samples: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*. 29 (4). 328-338.
- Perry, B. D. (2002). Childhood experience and the expression of genetic potential: What childhood neglect tells us about nature and nurture. *Brain and mind*. 3 (1). 79-100.
- Phillips, T. M. and Pittman, J. (2007). Adolescent psychological well-being by identity style. *Journal of Adolescence*. 30 (6). 1021-1034.
- Phinney, J. S. (2008). Bridging identities and disciplines: Advances and challenges in understanding multiple identities. *New Directions for Child and Adolescent Development*. 120. 97-109.
- Polat, K. (2014). *Evli bireylerde çift uyumu ve bazı psikolojik belirtilerin benliğin farklılaşması açısından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Tokat.
- Polat, K. ve İlhan, T. (2018). Evli bireylerde çift uyumu ve bazı psikolojik belirtilerin benliğin farklılaşması açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 8 (50). 87-115.
- Polat, M. (2022). *Romantik ilişkilerde öznel iyi oluşun pozitif şemalar benliğin ayrımlaşması ve bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.

- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı 1: Tanımlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Prest, L. and Protinsky, H. (1993). Family system theory: A uniting framework for condependence. *The American Journal of Family Therapy*. 21 (4). 352-360.
- Reis, O. and Youniss, J. (2004). Patterns of identity change and development in relationship with mothers and friends. *Journal of Adolescent Research*. 19 (1). 31-44.
- Rademaker, A. R., Vermetten, E., Geuze, E., Mulder, A. and Kleber, R. J. (2008). Self-reported early trauma as a predictor of adult personality: A study in a military sample. *Journal of Clinical Psychology*. 64 (7). 863-875.
- Rageliene, T. and Justickis, V. (2016). Interrelations of adolescent's identity development, differentiation of self and parenting style. *Psichologija*. 53 (53). 24-43.
- Rivier, C. (1999). Gender, sex steroids, corticotropin-releasing factor, nitric oxide and the HPA response to stress. *Pharmacology Biochemistry Behavior*. 64 (4). 739-751.
- Rogers, C. (1951). *Client-centered therapy: Its current practice, implications and theory*. London: Constable.
- Rorty, M. and Yager, J. (1993). Speculations on the role of childhood abuse in the development of eating disorders among women. *Eating Disorders: The Journal of Treatment and Prevention*. 1. 199-210.
- Ross, A. S. and Murdock, N. L. (2014). Differentiation of self and well-being: The moderating effect of self-construal. *Contemporary Family Therapy*. 36 (4). 485-496.
- Ruigrok, A. N. V., Salimi-Khorshidi, G., Lai, M. C., Baron-Cohen, S., Lombardo, M. V., Tait, R. J. and Suckling, J. (2014). A meta-analysis of sex differences in human brain structure. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*. 39 (100). 34-50.
- Runyan, D., Wattam, C., Ikeda, R., Hassan, F. and Ramiro, L. (2002). *Child abuse and neglect by parents and other caregivers*. Geneva: World Health Organization.
- Ruppert, F. (2011). *Travma, bağlanma ve aile konstelasyonları: Ruhun yaralarını anlamak ve iyileştirmek*. Fatma Zengin (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ruppert, F. (2014). *Ruhtaki bölünmeler: Aile diziminden travma konstelasyonlarına*. Fatma Zengin (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Sadeghi, M., Barahmand, U. and Roshannia, S. (2020). Differentiation of self and hope mediated by resilience: Gender differences. *Canadian Journal of Family and Youth*. 12 (1). 20-43.
- Sancak, İ. ve Aktan, E. A. (2022). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları, sosyal destek ve madde kullanma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*. 4 (2). 226-235.
- Santrock, J. W. (2008). "The self, identity and personality". Richard M. Ryan (ed.). in: *A topical approach to life-span development* (s. 411-412). New York: McGrawHill.
- Santrock, J. W. (2012). "Benlik, kimlik, duygu ve kişilik". D. M. Siyez (ed.). *Ergenlik* (14. Baskı). (s. 123-154). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Santrock, J. W. (2018a). *Eğitim psikolojisi* (5. Baskı). Didem Müge Siyez (çev.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Santrock, J. W. (2018b). *Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi* (13. Baskı). Galip Yüksel (çev.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sarıkaya, Y., Boyacı, M., İlhan, T. ve Aldemir, A. (2018). Adaptation of the differentiation of self inventory short form (DSI-SF) to Turkish: Validity and reliability study. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7 (2). 365-380.

- Sauerheber, J. D., Nims, D. and Carter, D. J. (2014). Counseling Muslim couples from a Bowen family systems perspective. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*. 22 (2). 231-239.
- Savi-Çakar, F., İkiz, F. E. ve Asıcı, E. (2018). Çocukluk çağı travmaları ve umutsuzluğun psikolojik belirtileri yordama düzeyi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*. 5 (14). 85-100.
- Sayar, K. ve Bağlan, F. (2010). *Koruyucu psikoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Saygın, Y. (2020). "Ego analitik psikoloji kuramı". B. Çapri (ed.). *Geçmişten günümüze kişilik kuramları*. (s. 233-290). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sayıkoğlu-Uçar, M. (2020). *Üniversite öğrencilerinin kimlik stilleri ve kişilerarası ilişkilerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Scannapieco, M. and Connell-Carrick, K. (2005). *Understanding Child Maltreatment: An ecological and developmental perspective*. USA: Oxford University Pres.
- Schaffer, M. M., Liu, R. T., Kraines, M. A., Choi J. Y. and Alloy, L. B. (2015) Elucidating the relation between childhood emotional abuse and depressive symptoms in adulthood: The mediating role of maladaptive interpersonal processes. *Personality and Individual Differences*. 74. 106-111.
- Schofield, T. J., Lee R. D. and Merrick M. T. (2013). Safe, stable, nurturing relationships as a moderator of intergenerational continuity of child maltreatment: A meta-analysis. *Journal of Adolescent Health*. 53 (4). 32-38.
- Schultz, D. P. and Schultz, S. E. (2013). *Theories of Personality*. Belmont, CA: Wadsworth/Cengage Learning.
- Schwartz, J. P., Thigpen, S. E. and Montgomery, J. K. (2006). Examination of parenting styles of processing emotions and differentiation of self. *The Family Journal*. 14 (1). 41-48.
- Schwartz, S. (2001). The evolution of Eriksonian and Neo-Eriksonian identity theory and research: A review and integration. *Identity: An International Journal of Theory and Research*. 1 (1). 7-58.
- Seaton, C. L. and Beaumont, S. L. (2011). The link between identity style and intimacy: Does emotional intelligence provide the key? *Identity*. 11 (4). 311-332.
- Seçer, İ. (2015). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim, öğrenme, öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sert, H. N. (2020). *Sosyoekonomik düzeyi düşük yerleşim bölgelerinde yaşayan ergenlerde çocukluk çağı travmaları ve öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Çag Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Mersin.
- Sezer, T., Sapancı, A. ve Bayram-Kuzgun, T. (2023). Çocukluk çağı ruhsal travma düzeyi ile savunma biçimleri arasındaki ilişkide bağlanma boyutlarının düzenleyici rolü. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*. 10 (1). 57-82.
- Shansky, R. M., Glavis-Bloom, C., Lerman, D., McRae, P., Benson, C., Miller, K., Cosand, L., Horvath, T. L. and Arnsten, A. F. (2004). Estrogen mediates sex differences in stress-induced prefrontal cortex dysfunction. *Mol Psychiatry*. 9 (5). 531-538.
- Simon, H. L. M., Diplacido, J. and Conway J. M. (2019). Attachment styles in college students and depression: The mediating role of self differentiation. *Mental Health ve Prevention*. 13 (10). 135-142.

- Singelis, T. M. (1994). The measurement of independent and interdependent self construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 20 (5). 580-591.
- Sivri, Ö. (2019). *Erken dönem uyumsuz şemaların ve çocukluk çağı travmalarının kadınlarda madde ve/veya alkol kullanımı üzerindeki etkisi: Bir olgu-kontrol araştırma*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Madde Bağımlılığı Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Siyez, D. M. (2003). *Duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan ergenlerin benlik algıları ile depresyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılması*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Skowron, E. A. (2000). The role of differentiation of self in marital adjustment. *Journal of Counseling Psychology*. 47 (2). 229-237.
- Skowron, E. A. (2004). Differentiation of self, personal adjustment, problem solving, and ethnic group belonging among persons of color. *Journal of Counseling and Development*. 82 (4). 447-456.
- Skowron, E. A. and Dendy, A. K. (2004). Differentiation of self and attachment in adulthood: Relational correlates of effortful control. *Contemporary Family Therapy*. 26 (3). 337-357.
- Skowron, E. A. and Friedlander, M. L. (1998). The Differentiation of Self Inventory: Development and initial validation. *Journal of Counseling Psychology*. 45 (3). 235-246.
- Skowron, E. and Farar, J. (2016). "Multigenerational family systems". Thomas L. Sexton and Jay L. Lebow (eds.). in: *Handbook of family therapy*. New York: Routledge.
- Skowron, E. A. and Platt, L. F. (2005). Differentiation of self and child abuse potential in young adulthood. *The Family Journal*. 13 (3). 281-290.
- Skowron, E. A. and Schmitt, T. A. (2003). Assessing interpersonal fusion: Reliability and validity of a new DSI fusion with others subscale. *Journal of marital and family therapy*. 29 (2). 209-222.
- Skowron, E. A., Stanley, K. L. and Shapiro, M. D. (2009). A longitudinal perspective on differentiation of self, interpersonal and psychological well-being in young adulthood. *Contemporary Family Therapy*. 31 (1). 3-18.
- Skowron, E. A., Stephen Wester, S. R. and Azen, R. (2004). Differentiation of self mediates college stress and adjustment. *Journal of Counseling & Development*. 82 (1). 69-78.
- Soenens, B., Berzonsky, M. D., Dunkel, C. S., Papini, D. R. & Vansteenkiste, M. (2011). Are all identity commitments created equally? The importance of motives for commitment for late adolescents personal adjustment. *International Journal of Behavioral Development*. 35 (4). 358-369.
- Sofuoğlu, Z., Oral, R., Aydın, F., Cankardeş, S., Kandemirci, B., Koç, F., Halıcıoğlu, O. ve Akşit, S. (2014). Türkiye'nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması. *Türk Pediatri Arşivi*. 49. 47-56.
- Sohrabi, R., Asadi, M., Habibollahzade, H. and PanaAli, A. (2013). Relationship between self-differentiation in Bowen's family therapy and psychological health. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 84 (9). 1773-1775.
- Solarino, B., Grattagliano, I., Catanesi, R. and Tsokos, M. (2012). Child starvation and neglect: A report of two fatal cases. *Journal of Forensic and Legal Medicine*. 19 (3). 171-174.
- Solmaz, F. D. (2002). *Lise son sınıf öğrencilerinin kimlik statüleri ile anne baba tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Ankara.

- Soyumtürk, İ. (2021). *Yetişkin bireylerde algılanan ebeveyn tutumu ile çocukluk çağı travmalarının duygusal yeme üzerine etkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Sökmen, T. (2022). *Benliğin ayrımlaşmasından iyi oluşa: Kendini düzenlemenin aracı rolü*. Basılmamış Doktora Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Söyler, E. (2021). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, kimlik statüleri ve eş seçim tercihleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Stamm, B. H. (2003). *Sekundare Traumastörungen*. Paderborn: Junfermann.
- Steinberg, L. (2013). "Kimlik". Laurence Steinberg (ed.). *Ergenlik* (2. Baskı). (s. 291-481). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R. and Van IJzendoorn, M. H. (2015). The prevalence of child maltreatment across the globe: Review of a series of meta-analyses. *Child Abuse Review*. 24 (1). 37-50.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J. and Van IJzendoorn, M. H. (2013). The neglect of child neglect: a meta-analytic review of the prevalence of neglect. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 48 (3). 345-355.
- Stowman, S. A. and Donohue, B. (2005). Assessing child neglect: A review of standardized measures. *Aggression and Violent Behavior*. 10 (4). 491-512.
- Süloğlu, D. (2019). *Benlik farklılaşması, algılanan stres düzeyi ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Sütçigil, L. ve Aslan, S. (2012). Travma sonrası stres bozukluğunda prolonged exposure terapisi. *Bilişsel Davranışçı, Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*. 1 (2). 98-104.
- Syed, M. (2010a). Developing an integrated self: Academic and ethnic identities among ethnically diverse college students. *Developmental Psychology*. 46 (6). 1590-1604.
- Syed, M. (2010b). Memorable everyday events in college: Narratives of the intersection of ethnicity and academia. *Journal of Diversity in Higher Education*. 3 (1). 56-69.
- Swanson, D. P. (2010). "Adolescent psychosocial processes: Identity, stress and competence". Dena P. Swanson, Malik C. Edwards and Margaret B. Spencer (eds.). in: *Adolescence: Development in a global era*. San Diego: Academic Press.
- Şahin, F. (2002). Çocuk ihmali: Tanı ve tedavide hekimler için ipuçları. *Klinik Pediatri*. 1 (3). 103-106.
- Şahin, F. (2014). "Fiziksel istismar". O. Derman (ed.). *Çocuk istismarına ve ihmeline yaklaşım: Temel bilgiler*. (s. 41-48). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Şahin, G. (2009). *Yetiştirme yurdunda ve ailesi yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Konya.
- Şanlı, E. ve Yılmaz, A. A. (2023). Examination of the relationship between fear of growing up and identity styles in emerging adulthood. *International Journal of Educational Research Review*. 8 (3). 435-445.
- Şar, V., Öztürk, P. E. ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe uyarlanmasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*. 32 (4). 1054-1063.

- Şen, M. (2019). *Psikolojik destek alan ve almayan bireylerde çocukluk çağı travmaları ve dürtüsellik ilişkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Şimşek, F., Ulukol, B. ve Bingöler, B. (2004). Çocuk istismarına disiplin penceresinden bakış. *Adli Bilimler Dergisi*. 3 (1). 47-52.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston, MA: Pearson.
- Tadik, N. (2023). *Bir aile sağlığı merkezinde takipli yetişkinlerde çocukluk çağı travmalarının sigara, alkol ve madde kullanımına olan etkisinin araştırılması*. Basılmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Ana Bilim Dalı, Diyarbakır.
- Tagay, Ö. ve Karataş, Z. (2017). “Özgürlükten kaçış kuramı hümanist psikanaliz: Erich Fromm”. D. Gençtarım-Kurt ve E. Çetinkaya-Yıldız (eds.). *Kişilik kuramları: Gerçek yaşamdan kişilik analizi örnekleriyle* (2. Baskı). (s. 296-325). Ankara: Pegem Akademi.
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismar ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*. 35 (2). 82-86.
- Taylor, P., Peplau, L. A. and Sears, D. O. (2015). *Sosyal psikoloji*. Ali Dönmez (çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Telli, A. ve Yavuz-Güler, Ç. (2021). Differentiation of self, forgiveness, jealousy and conflict resolution responses among married individuals: The mediating role of relationship satisfaction, relationship adjustment and emotional dependency. *Contemporary Family Therapy*. 45 (3-4). 157-171.
- Tercan, M. (1995). *Çocuğun ana-babası tarafından fiziksel istismarı ve ihmali*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Terr, L. (1991). Childhood traumas: An outline and overview. *American Journal of Psychiatry*. 148 (1). 10-20.
- Tezel, F. K., Kışlak, Ş. T. ve Boysan, M. (2015). Relationships between childhood traumatic experiences, early maladaptive schemas and interpersonal styles. *Nöropsikiyatri Arşivi*. 52 (3). 226-232.
- Thompson, R. A. (2006). “The development of the person: Social understanding, relationship, concise, self”. William Damon and Nancy Eisenberg (eds.). in: *Handbook of child psychology: Social, emotional and personality development* (s. 26-85). New Jersey: John Wiley&Sons.
- Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Child abuse and neglect. *Dicle Medical Bulletin*. 34 (1). 70-74.
- Timm, T. M. and Keiley, M. K. (2011). The effects of differentiation of self, adult attachment, and sexual communication on sexual and marital satisfaction: A path analysis. *Journal of Sex & Marital Therapy*. 37 (3). 206-223.
- Tiryaki-Güven, S. (2020). *Psikolojik belirtilerin yordayıcısı olarak sosyal problem çözme, aile işlevselliği ve benliğin ayrılaşmasının rolünün incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Titelman, P. (1998). *Clinical applications of Bowen family systems theory*. New York: Haworth Press.
- Titelman, P. (2003). *Emotional cutoff: Bowen family systems theory perspectives*. New York: NY Haworth.
- Titelman, P. (2014a). *Clinical applications of Bowen family systems theory*. Routledge Taylor & Francis Group.

- Titelman, P. (2014b). "The concept of differentiation of self in Bowen theory. In differentiation of self". Peter Titelman (ed.). in: *Differentiation of self Bowen family systems theory perspectives* (s. 33-94). New York: Routledge.
- Tivriz, B. (2020). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının sosyal anksiyete üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Toman, W. (1961). *Family constellation: Theory and practice of a psychological game*. Springer Pub.
- Topal, F. (2019). *Beliren yetişkinlikte bağlanma ve kimlik stilleri arasındaki ilişki*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Antalya.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 3 (4). 76-80.
- Topçu, E. (2023). *Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin romantik ilişki inançlarının karşılıklı bağımlılık ve benliğin ayrımlaşması bağlamında incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Tönbül, Ö. ve Avcı, H. (2021, Aralık). "Evlilikte algılanılan sürekli kaygının benliğin farklılaşması açısından incelenmesi". *I. Uluslararası Psikolojide Güncel Yaklaşımlar ve Araştırmalar Kongresi*, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul.
- Tönbül, Ö. ve Kocayörük, E. (2021). Evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ve benlik farklılaşma düzeylerinin evlilik ilişkisi inançlarını yordaması. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*. 4 (2). 1-26.
- Tuason, M. T. and Friedlander, M. L. (2000). Do parents differentiation levels predict those of their adult children? And other tests of Bowen theory in a Philippine sample. *Journal of Counseling Psychology*. 47 (1). 27-35.
- Turhan, E., Sangün, Ö. ve İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *Child Abuse and Prevention in Primary Care*. 15 (9). 153-157.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk, E. (2019). *Beliren yetişkinlerde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumun, benlik kurgusunun ve benliğin ayrımlaşmasının eş seçme stratejilerini yordamadaki rolü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Muğla.
- Türk-Çatılı, E. ve Avcı, R. (2021). Beliren yetişkinlerde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumun, benlik kurgusunun ve benliğin ayrımlaşmasının eş seçme stratejilerini yordamadaki rolü. *Trakya Eğitim Dergisi*. 11 (3). 1349-1365.
- Uçar, M. E. (2016). Beliren yetişkinlikte tamamlama ihtiyacı, benlik biçimleri ve kimlik stillerini arasındaki ilişkiler. *International Journal of Human Sciences*. 13 (1). 2170-2185.
- Uçar, M. E. (2017). Biliş ihtiyacı benlik saygısı tamamlanma ihtiyacı ve kimlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6 (2). 640-656.
- Uçar, M. E., Morsünbül, Ü. ve Atak, H. (2016). Beliren yetişkinlik döneminde epistemolojik inançlar ve tamamlanma ihtiyacı kimlik stillerini yordamakta mıdır? *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9 (47). 571-579.
- Uçar, M. E. ve Morsünbül, Ü. (2017, Mayıs). "Üniversite öğrencilerinde kimlik stilleri benlik kurguları ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler". *II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu*, Aksaray Üniversitesi, Aksaray.

- Ulaş, Ç. (2017). *Psikoloji bölümü öğrencilerinin meslek seçimleri ile mizaç özellikleri ve çocukluk çağı travmalarının ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Ulu-Yalçinkaya, A. (2019). *Differentiation of self: examination of the concept in the interplay of stress, life satisfaction, and marital satisfaction*. Unpublished Master thesis, Middle East Technical University, Ankara.
- Ursano, R. J., Fullerton, C. S., Kao, T. C. and Bhartiya, V. R. (1995). Longitudinal assessment of posttraumatic stress disorder and depression after exposure to traumatic death. *The Journal of Nervous and Mental Disease*. 183 (1). 36-42.
- Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 12 (1). 9-18.
- Van der Kolk, B. A. (2018). *Beden kayıt tutar: Travmanın iyileşmesinde beyin, zihin ve beden*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Varan, A. (1990). *Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyo-kültürel çevre açısından incelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Waterman, A. S. (1982). Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and a review of research. *Developmental Psychology*. 18 (3). 341-358.
- Waterman, A. S. (1985). "Identity in the context of adolescent psychology". A. S. Waterman (ed.). in: *Identity in adolescence: Processes and contents*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Waterman, A. S. (1999). Identity, the identity status, and identity status development: A contemporary statement. *Developmental Review*. 19. 591-621.
- Whitelock, C. F., Lamb, M. E. and Rentfrow, P. J. (2013). Overcoming trauma: Psychological and demographic characteristics of child sexual abuse survivors in adulthood. *Clinical Psychological Science*. 1. 351-362.
- Wigfield, A., Byrnes, J. P. and Eccles, J. S. (2006). "Development during early and middle adolescence". Patricia A. Alexander and Philip H. Winne (eds.). in: *Handbook of educational psychology* (2. Baskı). (s. 87-113). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Yalçın, N. (2011). *Türkiye'de çocuk istismarı ve çözüm önerileri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Yalçinkaya, A. U. (2019). *Differentiation of self: Examination of the concept in the interplay of stress, life satisfaction and marital satisfaction*. Unpublished Ph.D. thesis, Middle East Technical University, Ankara.
- Yang, K. (1999). *The relationships among family Dynamics, interpersonal competence and psychological adjustment in late adolescence and young adulthood: A Taiwanese sample*. Unpublished Ph.D. thesis, The Ohio State University, Columbus.
- Yanık, M. ve Özmen, M. (2002). Psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarda çocukluk çağı kötüye kullanım/ihmal yaşantıları ile özkıyım, kendine fiziksel zarar verme ve dissosiyatif belirtiler arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 3 (3). 140-146.
- Yarar, F. ve Yarış, F. (2011). Birinci basamakta çocuk istismarı ve ihmali yaklaşım. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*. 15 (4). 178-183.
- Yavuz, F. C. (2021). *Algılanan anababa davranışları ile ergenin kimlik stili arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaç doyumunun aracı rolü*. Basılmamış Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Yavuzer, H. (2003). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yıldırım, N. B. (2021). *Benliğin ayrımlaşması ve duygusal emek kavramının psikolojik iyi oluş ile ilişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Yıldırım-Zeren, K. (2022). *The relationship between trauma experiences and compassion fatigue in mental health professionals: Moderating roles of emotion regulation difficulties and differentiation of self*. Unpublished Master thesis, İzmir University of Economics, İzmir.
- Yıldız, B. (2019). Benlik farklılaşması ve affediciliğin ruminasyonu yordayıcı rolü. *Ekev Akademi Dergisi*. 80. 41-56.
- Yıldız, B. (2020). Investigation the mediator role of sense of coherence in the relationship between self-differentiation and alexithymia in university students. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 10 (59). 603-616.
- Yılmaz, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Risk faktörleri ve çocukların psiko-sosyal gelişimi üzerindeki etkileri. *Civil Academy Sosyal Bilimler Dergisi*. 7 (1). 63-79.
- Yılmaz, B. (2018). *Üniversite öğrencilerinin ego kimlik statüleri ile ebeveyn otorite stilleri ve sosyal değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Yılmaz, B. (2020). *Beliren yetişkinlik döneminde romantik ilişki doyumunun yordayıcısı olarak benlik ayrımlaşması, otantiklik ve depresyon*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, Mersin.
- Yılmaz, B. ve Gündüz, B. (2021). Beliren yetişkinlik döneminde romantik ilişki doyumunun yordayıcısı olarak benlik ayrımlaşması, otantiklik ve depresyon. *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi*. 58. 334-361.
- Yılmaz, S. T., Gülücü, A. ve Demirci, H. (2020). Erişkin obezitesinde çocukluk çağı travmalarının rolü. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 21 (3). 261-268
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlerde risk alma davranışlarının incelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Yiğit, İ. ve Erden, G. (2015). Çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*. 30 (75). 47-59.
- Yumuşakkaya, E. (2022). *Çocukluk çağı travmaları ile öz-şefkat arasındaki ilişki*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Zeren, C., Yengil, E., Çelikel, A., Arık, A. ve Arslan, M. (2012). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. *Dicle Tıp Dergisi*. 39 (4). 536-541.
- Zeytinoğlu, S. (1999). "Sağlık, sosyal hizmet, hukuk ve eğitim alanlarında çalışanların Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili görüşleri". S. Zeytinoğlu (ed.). *Çocuk istismarı ve ihmali* (2. Baskı). (s. 111-126). Ankara: Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği.
- Zimmer, C. (2005). The neurobiology of the self. *Scientific American*. 293 (5). 91-103.
- Zolotor, A. J., Runyan, D. K., Dunne, M. P., Jain, D., Peters, H. R., Ramirez, C., Volkova, E., Deb, S., Lidchi, V., Muhammad, T. and Isaeva, O. (2009). ISPCAN Child abuse screening tool children's version (ICAST-C): Instrument development and multi-national pilot testing. *Child Abuse & Neglect*. 33 (11). 833-841.
- Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M. E. ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2 (2). 69-78.

Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Öztürk, M. ve Şar, V. (2000). Çocuk ve ergenlerde dissosiyatif bozukluk: 36 olgunun gözden geçirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 1 (4). 197-206.



EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı,

Bu kişisel bilgi formu ve ölçekler Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı yüksek lisans tezi için oluşturulmuştur. Yüksek lisans tezi için hazırlanan bu araştırma Dr. Öğretim Üyesi Esat ŞANLI danışmanlığında Hakan AKDEMİR tarafından yürütülecek olup araştırmanın amacı çocukluk çağı travmaları ile kimlik stilleri arasındaki ilişkide benliğin ayrılaşmasının aracı rolünün incelenmesidir. Araştırma 18-25 yaş arası yetişkinler içindir. Sizlerden elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel ahlaka uygun olarak gizlilik içerisinde değerlendirilecektir. Kişisel bilgi formunda ve ölçeklerde yer alan sorulara içtenlikle yanıt vermeniz araştırmanın bilimsel güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. İlgi göstererek çalışmaya bulunduğunuz katkı için teşekkür ederiz. Bu anket formunda isim veya kimlik bilgilerinizi belirtmeye gerek yoktur.

Hakan AKDEMİR

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Yüksek Lisans Öğrencisi

Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Öğretim Üyesi

Okudum, anladım ve araştırmaya katılmayı kabul ediyorum. ()

Aşağıdaki soruları size uygun bir biçimde doldurunuz.

1. Yaşınız? (18-25 Yaş Arası)

()

2. Cinsiyetiniz hangisidir?

() Kadın

() Erkek

3. Kendiniz dâhil kaç kardeş sayısına sahipsiniz?

()

4. Ebeveyninizin (anne-babanızın) kaçınıcı çocuğusunuz?

()

5. Eğitim düzeyiniz hangisidir?

() Üniversite Okumuyorum

() Üniversite Öğrencisiyim

() Üniversite Mezunuyum

6. Şu anda okunulan veya mezun olunan üniversite alanı aşağıdakilerden hangisidir?

() Sosyal Bilimler

() Fen Bilimleri

() Sağlık Bilimleri

- () Eğitim Bilimleri
() Güzel Sanatlar
() Üniversite Okumuyorum

7. Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- () Düşük Ekonomik Düzey
() Orta Ekonomik Düzey
() İyi Ekonomik Düzey

8. Ebeveynlerinizin birliktelik durumu hangisidir?

- () Birlikte/Evli
() Ayrı/Boşanmış

9. Ebeveynlerinizin (anne-babanızın) size karşı olan tutumunu nasıl değerlendirirsiniz?

- () Demokratik
() Otoriter
() Reddedici
() Koruyucu
() Mükemmeliyetçi

10. Aşağıdaki geleceğe yönelik duygu ve düşüncelerden hangisi size daha uygundur?

- () Geleceğimde başarılı olacağımı ve hedeflerime ulaşacağımı düşünüyorum.
() Olumsuz geçmiş deneyimlerime rağmen geleceğe umutla bakıyorum.
() İstedğim gibi bir hayatım olmadı, bundan sonra da olacağını düşünmüyorum.

Ek 2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)

ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ	1 Hiçbir Zaman	2	3	4	5 Çok Sık
Bu sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uygun rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz . Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.					
Çocukluğum ya da ilk gençliğimde...					
1. Evde yeterli yemek olmadığında aç kalırdım.	1	2	3	4	5
2.	1	2	3	4	5
3. Ailemdedkiler bana "salak", "beceriksiz" ya da "tipsiz" gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	1	2	3	4	5
4.	1	2	3	4	5
5.	1	2	3	4	5
6. Yırtık, sökükle ya da kirli giysiler içerisinde dolaşmak zorunda kalırdım.	1	2	3	4	5

7.	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5
9. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12. Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.	1	2	3	4	5
13.	1	2	3	4	5
14. Ailemdelikler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.	1	2	3	4	5
15.	1	2	3	4	5
16. Çocukluğum mükemmeldi.	1	2	3	4	5
17.	1	2	3	4	5
18.	1	2	3	4	5
19. Ailemdelikler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.	1	2	3	4	5
20.	1	2	3	4	5
21. Kendisiyle cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.	1	2	3	4	5
22.	1	2	3	4	5
23.	1	2	3	4	5
24. Birisi bana cinsel tacizde bulundu.	1	2	3	4	5
25.	1	2	3	4	5
26.	1	2	3	4	5
27.	1	2	3	4	5
28. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	1	2	3	4	5

Ek 3. Kimlik Stili Ölçeği-5 (KSÖ-5)

KİMLİK STİLİ ÖLÇEĞİ-5	1 Kesinlikle Katılmıyorum	2	3	4	5 Tamamen Katılıyorum
Değerli Katılımcı,					
Aşağıdaki ifadelerin sizi ne denli yansıttığına göre puanlayınız.					

1. Kişisel bir problemim olduğunda mümkün olduğu kadar ertelemeye çalışırım.	1	2	3	4	5
2.	1	2	3	4	5
3.	1	2	3	4	5
4. Yapabildiğim sürece problemlerim hakkında düşünmemeye ve onlarla ilgilenmemeye çalışırım.	1	2	3	4	5
5.	1	2	3	4	5
6.	1	2	3	4	5
7. Değerler hakkında şimdiden endişelenmeye gerek yoktur. Her şey olduğunda karar veririm.	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5
9.	1	2	3	4	5
10. Önemli bir karar vereceğim zaman seçeneklerim hakkında düşünmeye zaman harcarım.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5
13. Önemli kararlar vereceğim zaman mümkün olduğu kadar çok bilgiye sahip olmak isterim.	1	2	3	4	5
14.	1	2	3	4	5
15.	1	2	3	4	5
16. Yaşamımdaki problemlerle aktif olarak onlar üzerine düşünerek başa çıkıyorum.	1	2	3	4	5
17.	1	2	3	4	5
18.	1	2	3	4	5
19. Yetiştirildiğim değerleri otomatik olarak kabul eder ve takip ederim.	1	2	3	4	5

20.	1	2	3	4	5
21.	1	2	3	4	5
22. Geleceğim hakkında bir karar vereceğim zaman otomatik olarak yakın arkadaşlarım ya da akrabalarımın benden ne beklediklerini göz önünde bulundururum.	1	2	3	4	5
23.	1	2	3	4	5
24.	1	2	3	4	5
25. Hayatımda ne yapmak istediğimi hiç sorgulamam çünkü benim için önemli olan insanların benden beklentilerini takip etme eğilimindeyimdir.	1	2	3	4	5
26.	1	2	3	4	5
27.	1	2	3	4	5

Ek 4. Benliğin Ayrışması Ölçeği

Değerli Katılımcı,

Aşağıda kendinizle ve başkalarıyla olan ilişkilerinize yönelik düşünce ve duygularınızı içeren ifadeler yer almaktadır. Sizden istenen her bir ifadeyi dikkatlice okuyarak 1'den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi en iyi ifade eden seçeneği işaretlemenizdir. Eğer herhangi bir madde sizinle direkt ilgili gözükmiyorsa (örn., şu anda bir eşiniz/partneriniz yoksa), olması halinde nasıl düşünüp nasıl davranabileceğinizle ilgili en iyi tahmininizi belirtiniz. İhten yanıtlarınız için teşekkürler.

1-----2-----3-----4-----5-----6

Hiç Uygun
Değil

Çok
Uygun

1. Ailemin yanıdayken genellikle kendimi kısıtlanmış hissedirim.	1	2	3	4	5	6
2.	1	2	3	4	5	6
3.	1	2	3	4	5	6
4. İnsanlar benimle yakınlık kurmaya çalıştıklarında, bundan genellikle rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6
5.	1	2	3	4	5	6
6. Değiştiremeyeceğim şeyler için üzülmenin bir anlamı yok.	1	2	3	4	5	6
7.	1	2	3	4	5	6
8. Eleştirilmek beni oldukça rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6

9.	1	2	3	4	5	6
10.	1	2	3	4	5	6
11.	1	2	3	4	5	6
12. Başkaları tarafından baskı altında olduğumu hissettiğim zamanlarda bile onlara “hayır” diyebilirim.	1	2	3	4	5	6
13.	1	2	3	4	5	6
14. Bir karar alırken danışacağım birileri yoksa kolay kolay karar veremem.	1	2	3	4	5	6
15.	1	2	3	4	5	6
16.	1	2	3	4	5	6
17.	1	2	3	4	5	6
18. Duygularımı genellikle çevremdekilerden daha yoğun yaşarım.	1	2	3	4	5	6
19.	1	2	3	4	5	6
20. Anne/babamın fikrini almadan karar veremem.	1	2	3	4	5	6

Ek 5. Ölçek İzinleri

ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİ



Gelen Kutusu x



Hakan Akdemir

Alıcı: ben ▼

4 Kasım Cum 10:55 (2 gün önce)



Merhaba hocam, iyi günler. Ben Hakan Akdemir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Programın yüksek lisans tezi kapsamında bir araştırma yürütmekteyim. Araştırmamda Eda İkikardeş ve Erdinç Öztürk ile birlikte sorumlusu olduğunuz Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'ni kullanmak istiyorum. Eğer izniniz olursa Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'ni kullanacağım. Şimdiden teşekkür ederim, iyi günler hocam.

Vedat Şar

Alıcı: ben ▼

Kullanabildirsiniz

Vedat Şar, MD

07:46 (13 saat önce)



ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ



Gelen Kutusu x



Hakan Akdemir

2 Kasım Çar 11:15 (4 gün önce)



Alıcı:

Merhaba hocam, iyi günler. Ben Hakan Akdemir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Programın yüksek lisans tezi kapsamında bir araştırma yürütmekteyim. Araştırmamda Vedat Şar ve Eda İkikardeş ile birlikte sorumlusu olduğunuz Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'ni kullanmak istiyorum. Eğer izniniz olursa Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'ni kullanacağım. Şimdiden teşekkür ederim, iyi günler hocam.



ERDINC OZTURK

3 Kasım Per 14:00 (3 gün önce)



Alıcı: ben

Selamlar,
Yüksek lisans tezinizde ölçeği kullanabilirsiniz, başarılar.

KİMLİK STİLLERİ ÖLÇEĞİ-5 KULLANIM İZİNİ

Gelen Kutusu x



Hakan Akdemir

2 Kasım Çar 11:38 (4 gün önce)



Alıcı:

Merhaba hocam, iyi günler. Ben Hakan Akdemir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Programın yüksek lisans tezi kapsamında bir araştırma yürütmekteyim. Araştırmamda Mehmet Ertuğrul Uçar ve Bilge Konal ile birlikte sorumlusu olduğunuz Kimlik Stilleri Ölçeği-5'i kullanmak istiyorum. Eğer izniniz olursa Kimlik Stilleri Ölçeği-5'i kullanacağım. Şimdiden teşekkür ederim, iyi günler hocam.



Ümit MORSÜNBÜL

4 Kasım Cum 23:21 (2 gün önce)



Alıcı: ben

Merhaba Hakan,
Ölçeği çalışman da kullanabilirsin. Ölçeği ve puanlamasını ekte gönderiyorum.
Kolay gelsin

Prof. Dr. Ümit Morsünbül

KİMLİK STİLLERİ ÖLÇEĞİ-5 KULLANIM İZİNİ

Gelen Kutusu x



Hakan Akdemir

2 Kasım Çar 11:40 (4 gün önce)



Alıcı:

Merhaba hocam, iyi günler. Ben Hakan Akdemir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Programın yüksek lisans tezi kapsamında bir araştırma yürütmekteyim. Araştırmamda Ümit Morsünbül ve Bilge Konal ile birlikte sorumlusu olduğunuz Kimlik Stilleri Ölçeği-5'i kullanmak istiyorum. Eğer izniniz olursa Kimlik Stilleri Ölçeği-5'i kullanacağım. Şimdiden teşekkür ederim, iyi günler hocam.



Mehmet Ertuğrul UÇAR

4 Kasım Cum 15:08 (2 gün önce)



Alıcı: ben

ölçeği kullanabilirsiniz.
kolay gelsin

KİMLİK STİLLERİ ÖLÇEĞİ-5 KULLANIM İZNİ

Gelen Kutusu x



Hakan Akdemir

2 Kasım Çar 11:43 (4 gün önce)



Alıcı:

Merhaba hocam, iyi günler. Ben Hakan Akdemir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Programın yüksek lisans tezi kapsamında bir araştırma yürütmekteyim. Araştırmamda Ümit Morsünbül ve Mehmet Ertuğrul Uçar ile birlikte sorumlusu olduğunuz Kimlik Stilleri Ölçeği-5'i kullanmak istiyorum. Eğer izniniz olursa Kimlik Stilleri Ölçeği-5'i kullanacağım. Şimdiden teşekkür ederim, iyi günler hocam.



Bilge Konal

2 Kasım Çar 12:56 (4 gün önce)



Alıcı: ben

Merhaba Hakan Hocam
Umarım iyisinizdir.

Teziniz için kolaylıklar ve başarılar diliyorum
İyi günler

BENLİĞİN AYIRILMAŞMASI ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİ

Gelen Kutusu x



Hakan Akdemir

2 Kas 2022 Çar 11:04



Alıcı:

Merhaba hocam, iyi günler. Ben Hakan Akdemir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Programın yüksek lisans tezi kapsamında bir araştırma yürütmekteyim. Araştırmamda Sabiha Bulduk ile birlikte sorumlusu olduğunuz Benliğin Ayırılmaşması Ölçeği'ni kullanmak istiyorum. Eğer izniniz olursa Benliğin Ayırılmaşması Ölçeği'ni kullanacağım. Şimdiden teşekkür ederim, iyi günler hocam.



Erkan IŞIK

4 Kas 2022 Cum 11:46



Alıcı: ben

Merhabalar,

Ölçeği tabii ki kullanabilirsiniz, ekte maddeler ve ilgili bilgileri gönderiyorum. Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

Selamlarımla,
Erkan Işık

Ek 6. Etik Kurul Kararı



ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
25.11.2022	10	2022-988

KARAR NO: 2022-988
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Hakan AKDEMİR'in Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI danışmanlığında "Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayırılmaşmasının Aracı Rolü" isimli yüksek lisans tezine ilişkin ölçek çalışmasını içeren 92319 sayılı dilekçesi okunarak görüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Hakan AKDEMİR'in Dr. Öğr. Üyesi Esat ŞANLI danışmanlığında "Çocukluk Çağı Travmaları ile Kimlik Stilleri Arasındaki İlişkide Benliğin Ayırılmaşmasının Aracı Rolü" isimli yüksek lisans tezine ilişkin ölçek çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

Hakan AKDEMİR, Kastamonu 15 Temmuz Şehitler Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden 30.05.2018 tarihinde birincilikle; Bingöl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümünden 13.06.2022 tarihinde birincilikle mezun oldu. 2021 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans programına girdi. 2022 yılından itibaren Gaziosmanpaşa Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde rehber öğretmen olarak görev yapmaktadır. Temel ilgi alanları, deneysel psikoloji, dil gelişimi ve cinsiyet kimliğidir (06.07.2023).

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0000-0002-9548-1243

Yayınlar:

1. Akdemir, H. ve Şanlı, E. (2023). Kimlik stilleri ile benliğin ayrımlaşması arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 22 (87). 1066-1093.
- 2.

Kazanılan Ödüller, Teşvikler ve Burslar

- 1.
- 2.

